

T.C.
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEKİRDAĞ GAZİLERİNİN GÖZÜYLE KIBRIS BARIŞ
HAREKÂTI: SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI**

Kübra DÜNDAR

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Sezai ÖZTAŞ

HAZİRAN-2021

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde bizzat elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada özgün olmayan tüm kaynaklara eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Kübra DÜNDAR

23.06.2021

ÖZ

TEKİRDAĞ GAZİLERİNİN GÖZÜYLE KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI: SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI

Dündar, Kübra

Yüksek Lisans, Tarih

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Sezai Öztaş

Haziran 2021

Akdeniz'in en önemli adalarından biri olan Kıbrıs, coğrafi ve stratejik konumu itibariyle tarih boyunca devletlerin ilgi odağı olmuştur. Günümüze kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, aynı zamanda siyasi ve askerî müdahalelerden de nasibini almıştır.

1571 yılında Osmanlı idaresine geçen Kıbrıs, 1878 yılında geçici olarak İngiltere'ye devredilmiştir. Adada İngiliz yönetimi ile beraber Rumların Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etme çalışmaları, enosis adı altındaki fikirleri ile başlamıştır. Bu amaçla EOKA başta olmak üzere kurdukları örgütler ile Kıbrıs Türklerine karşı saldırı ve katliamlar gerçekleştirmişlerdir. Kıbrıs Türkleri de bu saldırılara karşı kendilerini korumak amacıyla Türk Mukavemet Teşkilatını kurmuşlardır.

Bu saldırı ve katliamlara daha fazla kayıtsız kalamayan Türkiye, Kıbrıs'taki durumun, Türkiye'nin bir askerî müdahalesini gerektirecek kadar ciddi olduğunu belirterek, garantör devlet olarak müdahale hakkını kullanarak 20 Temmuz 1974'de Kıbrıs'a askerî müdahale gerçekleştirmiştir.

Bu tez çalışmasında, iki harekât şeklinde gerçekleşen bu askerî müdahaleye Tekirdağ ilinden katılan Kıbrıs gazileriyle sözlü tarih çalışması gerçekleştirilerek Kıbrıs Barış Harekâtı anlatılmıştır. Sözlü anlatımları sağlayan kişiler ve araştırmacı ile hazırlanan iki yönlü bir çalışmadır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Kıbrıs Gazileri, Sözlü Tarih, Tekirdağ

ABSTRACT

CYPRUS PEACE OPERATION THROUGH THE EYES OF VETERANS TEKİRDAĞ: ORAL HISTORY STUDY

Dündar, Kübra

Post Graduate, History

Thesis Manager: Associate Professor Sezai Öztaş

June 2021

Due to its geographical and strategic location, Cyprus, one of the most important islands of the Mediterranean, has been the focus of attention of states throughout history. It has hosted many civilizations until today and has also faced with political and military interventions.

Cyprus, which became under the rule of Ottomans in 1571, was temporarily passed to England in 1878. The efforts of the Greeks to annex Cyprus to Greece together with the British administration on the island started with their ideas under the name of enosis. For this purpose, they carried out attacks and massacres against the Turkish Cypriots with the organizations they founded, especially EOKA. The Turkish Cypriots also established the Turkish Resistance Organization in order to protect themselves against these attacks.

Turkey that could not be oblivious to these attacks and massacres, stated that the situation in Cyprus was serious enough to require a military intervention by Turkey and carried out a military intervention in Cyprus on 20 July 1974, using its right of intervention as a guarantor state.

In this thesis, the Cyprus Peace Operation which took place as two operations was explained by doing an oral history study with the Cyprus veterans who participated in this military intervention from the province of Tekirdağ. It is a two sided study prepared by/with the people who provide the oral explanations and the researcher.

Keywords: Cyprus, Cyprus Veterans, Oral History, Tekirdağ.

ÖNSÖZ

Kıbrıs Barış Harekâtı; Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Rumların, Kıbrıs Türklerine uyguladıkları baskı ve zulümlere son vermek ve Kıbrıs Adası'na barış getirmek amacıyla düzenlediği askerî harekâttır. Bu çalışmanın ana kaynağı Tekirdağ'da bulunan Kıbrıs gazilerinin gözünden Kıbrıs Barış Harekâtı'nı anlamaktır.

Çalışmanın giriş bölümünde Kıbrıs Adası'nın tarihi ve coğrafi konumundan bahsedilmiştir. Birinci bölümde Kıbrıs'ta Osmanlı dönemi, İngiltere'nin Kıbrıs'ı işgali ve Kıbrıs'ta İngiltere dönemi, Zürih ve Londra Konferansları ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanı, Kıbrıs Barış Harekâtı'na giden süreçte yaşanan olaylar ve 15 Temmuz 1974 darbesi ile Kıbrıs Barış Harekâtı'na yer verilmiştir. İkinci bölümde tarih ve sözlü tarih nedir sorularına yanıt verilerek sözlü tarihin tarihçesi, gelişimi, önemi, değeri ve sözlü tarih görüşmelerinin nasıl yapılacağı anlatılmıştır. Üçüncü bölüm ise, Tekirdağ ilinde bulunan Kıbrıs Barış Harekâtı'nda görev almış 15 gazi ile yapılan görüşmelerden oluşmaktadır. Bu çalışma için Tekirdağ ilinin seçilme sebeplerinden biri daha önce tüm ildeki Kıbrıs Barış Harekâtı gazilerini kapsayan böyle bir çalışmanın yapılmamasıdır. Gaziler ile görüşmeler soru cevap şeklinde ve gazilerin anlatımları ile gerçekleştirilmiş olup bu görüşmeler ses kaydına alınmış ve düzenli bir metin haline getirilmiştir. O dönemi bizzat yaşayan ve o ânın içerisinde bulunan gazilerimizin her birinin yaşadıklarına, gördüklerine, şahit olduklarına ve hissettiklerine yer verilmiştir.

Tekirdağ ilinde bulunan gazilerimize ulaşabilmek için Türkiye Muharip Gaziler Derneği temsilciliklerine başvurarak ve gazilerimizin tanıdık ve yakınlarıyla iletişime geçerek gazilerimizle görüşme sağlanmıştır. Görüşmeyi kabul eden gazilerimiz ile gerçekleştirilen bu çalışmada, görüşülecek gazilerin 65 yaş üstü olması ve Covid-19 salgını sebebiyle getirilen kısıtlamalar gazilere ulaşmada en büyük engellerden birini teşkil etmiş, ulaşılabilen kimi gazilerimiz ise görüşmeyi kabul etmemiştir. Bu sebeple tüm gazilerimiz ile görüşme gerçekleştirilememiştir.

Tez konusunu birlikte belirlediğimiz ve bu süreçte bana yol gösterip emeğini, desteğini hiç eksik etmeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Sezai ÖZTAŞ'a teşekkürlerimi sunarım.

Gazilerimize ulaşma konusunda yardımlarını esirgemeyen aynı zamanda kendileri ile de görüşme yaptığımız Çorlu Muharip Gaziler Temsilcisi Gazi Recep KAYACI'ya, Çerkezköy Temsilcisi Gazi Hasan Hüseyin YARLIGAN'a, Tekirdağ Temsilcisi Gazi Ali Rıza AÇIKGÖZ'e ve benimle görüşmeyi kabul edip yaşadıklarını, duygu ve düşüncelerini paylaşan tüm gazilerimize teşekkürlerimi borç bilirim.

Ayrıca bu serüven boyunca maddi ve manevi desteklerini hiç eksik etmeyen her daim yanımda olan eşim Ahmet DÜNDAR'a, aileme ve arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Kübra DÜNDAR

Haziran, 2021

Kırklareli

KISALTMALAR

- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- AKEL** : Kıbrıs Çalışan Halkın İlerici Partisi
- BCA** : Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
- BM** : Birleşmiş Milletler
- çev.** : Çeviren
- ed.** : Editör
- ENOSİS** : Kıbrıs'ı Yunanistan'a İlhak Etme Fikri
- EOKA** : Kıbrıs Rum Mücadelesi Ulusal Örgütü
- KATAK** : Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu
- KKTC** : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
- km.** : Kilometre
- KMTHP** : Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi
- KTFD** : Kıbrıs Türk Federe Devleti
- KTP** : Kıbrıs Türktür Partisi
- M.Ö.** : Milattan Önce
- NATO** : Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
- TMT** : Türk Mukavemet Teşkilatı
- vs.** : Vesaire

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	ii
ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'NA KADAR KIBRIS VE KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI.....	4
1.1. Kıbrıs'ta Osmanlı Dönemi.....	4
1.2. İngiltere'nin Kıbrıs'ı İşgali ve Kıbrıs'ta İngiltere Dönemi.....	7
1.3. Zürih ve Londra Antlaşmaları ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin İlanı.....	16
1.4. Kıbrıs Cumhuriyeti ve 1974 Yılına Kadar Kıbrıs.....	22
1.5. 15 Temmuz 1974 Darbesi.....	29
1.6. Kıbrıs Barış Harekâtı.....	33
1.7. Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrası Durum ve Gelişmeler.....	42

2. BÖLÜM

SÖZLÜ TARİH.....	44
2.1. Tarih Nedir?.....	44
2.2. Sözlü Tarih Nedir?.....	46
2.3. Sözlü Tarihin Tarihçesi.....	48
2.4. Sözlü Tarihin Türkiye'deki Gelişimi.....	51
2.5. Sözlü Tarihin Önemi ve Değeri.....	54
2.6. Sözlü Tarih Görüşmeleri Nasıl Yapılır?.....	56
2.6.1. Hazırlık Süreci.....	56
2.6.2. Görüşme Sırası.....	59

2.6.3. Görüşme Sonrası.....	63
-----------------------------	----

3.BÖLÜM

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTINDA YER ALAN TEKİRDAĞ'LI GAZİLERLE YAPILAN GÖRÜŞMELER.....64

3.1. Gazi Münür BALTACILAR.....	64
3.2. Gazi Muhsin ÇAKIR.....	68
3.3. Gazi Hasan BAYKARA.....	74
3.4. Gazi Ali Rıza AÇIKGÖZ.....	81
3.5. Gazi Şaban KIRBAŞ.....	84
3.6. Gazi Mustafa GÖDREN.....	91
3.7. Gazi Recep KAYACI.....	98
3.8. Gazi İsmail Hakkı AKYOL.....	104
3.9. Gazi Halil ZENGİN.....	110
3.10 Gazi Basri ŞEKER.....	115
3.11. Gazi Hasan Hüseyin YARLIGAN.....	118
3.12. Gazi Ahmet GALAK.....	123
3.13. Gazi Fuat KARATAŞ.....	128
3.14. Kamil YÖRÜK.....	135
3.15. Alaattin BİLGİN.....	139
SONUÇ.....	147
KAYNAKÇA.....	152

EKLER

EK 1: Kıbrıs Türktür Cemiyetinden Başbakan Adnan Menderes'e Gönderilen Telgraf.....	158
EK 2: Makarios'un Devlet ve Hükümet Başkanı Cemal Gürsel'e, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin İlanına Gösterdiği İlgiden Dolayı Teşekkür Mektubu...	159

EK 3: Cemal Gürsel ve Selim Sarper'in Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşu Münasebetiyle Gönderdikleri Tebrik ve İyi Dileklerine Mukabil Teşekkür Mektubu.....	160
EK 4: Cemal Gürsel ve Selim Sarper'in Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşu Münasebetiyle Gönderdikleri Tebrik ve İyi Dileklerine Mukabil Teşekkür Mektubu.....	161
EK 5: Kıbrıs'la İlgili Konu ve Olayları İzlemek Amacıyla Başbakan veya Başbakan Yardımcısı'nın Başkanlığı'nda Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri ve Turizm ve Tanıtma Bakanlarından Kurulu Kıbrıs Komitesi'nin Kurulması.....	162
EK 6: Kıbrıs'ta Gelişen Olayların Sonucu Savaşı Gerektiren Bir Durumun Baş Göstermesi Nedeniyle Alınacak Tedbirler.....	163
EK 7: Gazi Recep Kayacı'nın Arşivinden, Kendisine Ait Kıbrıs'tan Bir Kare.....	164
EK 8: Gazi Recep Kayacı'nın Arşivinden Kıbrıs Barış Harekâtı Sırasında Çekilen Çıkarmanın Yapıldığı Yavuz Plajı.....	165
EK 9: Gazi Recep Kayacı'nın Arşivinden Kıbrıs Barış Harekâtı Sırasında Çekilen, Beşparmak Dağları.....	166
EK 10: Gazi Halil Zengin'in Arşivinden Kıbrıs Barış Harekâtı Sırasında Çekilmiş, Elinde Roketatar ile Gazi Halil Zengin (Solda) ve Yanında Arkadaşı Zeynel Zülfüoğlu (Sağda) ile Bir Kare.....	167
EK 11: Gazi Halil Zengin'in Arşivinden Kendisine Ait Olan Kıbrıs Barış Harekâtı Gazilik Madalyası Beratı.....	168
EK 12: Gazi İsmail Hakkı Akyol'un Arşivinden, Kendisine Ait Olan Gazilik Madalyası Beratını Alırken.....	169
EK 13: Gazi İsmail Hakkı Akyol'un Arşivinden Kıbrıs'tan Bir Kare.....	170
EK 14: Gazi İsmail Hakkı Akyol'un Arşivinden Kıbrıs'tan Bir Kare.....	171
EK 15: Gazi İsmail Hakkı Akyol'un Arşivinden Kıbrıs'tan Bir Kare.....	172
EK 16: Gazi İsmail Hakkı Akyol'un Arşivinden Kıbrıs'tan Bir Kare.....	173

EK 17: Gazi Ali Rıza Açıkgöz'ün Arşivinden, Kıbrıs Barış Harekâtı'na Götürmek Amacıyla Malzeme Hazırlanırken.....	174
EK 18: Gazi Alaattin Bilgin'in Arşivinden Kendisine Ait Kıbrıs'tan Bir Kare.....	175
EK 19: Gazi Kamil Yörük'ün Arşivinden Kendisi (Sağda Oturan) ve Arkadaşı ile Kıbrıs'tan Bir Kare.....	176
EK 20: Gazi Kamil Yörük'ün Arşivinden Kendisi (Sağda Oturan) ve Arkadaşı ile Kıbrıs'tan Bir Kare.....	177
EK 21: Gazilerden Alınan İzin Belgesi Formu Örneği.....	178

GİRİŞ

Kıbrıs Adası, Akdeniz'in Sicilya ve Sardinya'dan sonra üçüncü büyük adasıdır. Doğu Akdeniz'in kuzeydoğu köşesinde bulunmaktadır. Türkiye kıyılarından 70 km. kadar açıktadır ve yüzölçümü 9251 km²'dir. Adanın kuzey sahillerinden Toros dağları rahatlıkla görülebilmektedir.¹ Adanın kuzeyinde Türkiye, doğusunda Suriye, güneydoğusunda İsrail, Filistin ve Lübnan, güneyinde Mısır en yakın komşularıdır.² Adanın kuzeyinde ve güneyinde Girne-Karpaz dağları ve bunlar arasında da İç ova bulunmaktadır.³

Talip Atalay, önde gelen coğrafyacılarından olan D. Frey'in, Kıbrıs'ın Anadolu'ya benzerliğiyle ilgili olarak; "Kıbrıs Adası tektonik, jeolojik ve iklim bakımından Anadolu'nun bir parçası gibi ele alınabilir", değerlendirmesinde bulunduğunu ve bu değerlendirmenin de birçok coğrafyacı tarafından hemfikir bir konu olduğunu dile getirmiştir.⁴

Kıbrıs, adını en önemli yer altı zenginliklerinden olan ve Latincesi *kuprum*, *cyprum* olan bakır madeninden almıştır.⁵ Diğer bir rivayete göre ise İbranice kına ağacı anlamına gelen *koper* sözcüğünden geldiğinden söz edilmektedir.⁶ Arap kaynakları ise Kıbrıs'tan *Ceziret-ül Hadra* (Yeşilada) veya *Revayih Feşan* (kokular saçan bin bir çiçek) olarak bahsetmişlerdir.⁷

Kıbrıs, yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı bir Akdeniz iklimine sahiptir. Kasım ve Mart ayları arasındaki beş aylık kış mevsiminde bol şekilde yağış almaktadır.⁸ Kıbrıs'ta her türlü hububat ve meyve-sebze

¹ Cevat Rüştü Gürsoy, "Kıbrıs Maddesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2002, s. 370.

² Ahmet Mor ve M. Dursun Çitçi, "KKTC'de Kentleşme", *Doğu Coğrafya Dergisi*, C. 12, S.18 (2007), s. 225.

³ Mor ve Çitçi, "KKTC'de Kentleşme", s. 227.

⁴ Talip Atalay, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs İdari Yapılanma ve Din Eğitimi*, Konya: Mehir Vakfı Yayınları, 2003, s. 29.

⁵ Cevat Rüştü Gürsoy, "Kıbrıs Maddesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2002, s. 370.

⁶ Atalay, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs*, s. 30.

⁷ Mehmet S. Emircan, *Kıbrıs Türk Toprağıdır Bütün Türklerin Vatanıdır*, Birinci Cilt, Ankara: Türkar Yayınları, 2000, s. 31.

⁸ Cevat Rüştü Gürsoy, "Kıbrıs Maddesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2002, s. 370.

yetiştirilmektedir. Adanın en önemli geliri ise narenciyedir. Narenciye dışında üzüm de yetişmektedir.⁹

Kıbrıs Adası'nın coğrafi konumu, dünya siyasetini belirleyen ve bu siyasal süreçte önemli rollerde bulunan devletlerin gözünden kaçmamıştır. Bu durum, hemen hemen her dönemde Kıbrıs'ın geleceğinin, bu ada dışındaki uygarlıklarca belirlenmesine neden olmuştur.¹⁰ Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının tam ortasındaki stratejik konumundan dolayı tüm devletlerin dikkatini üzerine çekmiştir.¹¹

Kıbrıs'ın önemi, yalnız kendi stratejik değerinden kaynaklanmayıp aynı zamanda çevresinde bulunan ve konumundan dolayı kontrol edebileceği stratejik hedeflerinde etkisinde olmasındandır.¹² Adanın, Türkiye ve Suriye kıyılarına olan yakınlığı, Ege Denizi'nin giriş çıkışına etkisiyle Mısır ve Süveyş Kanalı'na olan yakınlığı da adanın stratejik önemini gözler önüne sermektedir.¹³

Kıbrıs, Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'i, Süveyş Kanalını ve bu bölgelerden geçen tüm deniz ve hava yollarını, aynı zamanda Kızıldeniz'i kontrol edebilecek konumdadır.¹⁴ Aynı zamanda Kıbrıs Adası konumu bakımından, adayı elinde bulunduracak güçlü bir devleti Ortadoğu sorunlarında söz sahibi yapma ve Ortadoğu'daki devletler üzerinde prestij sağlama konusunda önemlidir.¹⁵

Kıbrıs Adası, M.Ö.15. yüzyılda, Hitit Egemenliği altında bulunmaktadır. M.Ö. 1450 yılında Eski Mısırlıların egemenliği altına girmiş ve M.Ö 450 yılına kadar Mısırlıların egemenliğinde kalmıştır. M.Ö. 1320 yılında tekrar Hitit Egemenliği altına girmiştir.¹⁶ M.Ö. 709 yılına gelindiğinde ise Asur Egemenliği altına girmiştir. Sonra Büyük İskender'in

⁹ Atalay, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs*, s. 30.

¹⁰ Müge Vatansever, "Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 12, Özel S. (2010), s. 1488.

¹¹ Ulvi Keser, *Kızılây Belgeleri Işığında Kıbrıs Barış Harekâtı 1974*, Ankara: Pulat Basımevi, 2013, s. 1.

¹² Emircan, *Kıbrıs Türk Toprağıdır*, s. 49.

¹³ Keser, *Kızılây Belgeleri Işığında*, s. 1.

¹⁴ Aydın Olgun, *Kıbrıs Gerçeği 1931-1990*, Ankara: Demircioğlu Matbaacılık, 1991, s. 4.

¹⁵ Emircan, *Kıbrıs Türk Toprağıdır*, s. 51.

¹⁶ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 4.

eline geçmiştir. M.Ö. 58 yılında Romalılar adayı fethetmişlerdir.¹⁷ Kıbrıs, daha sonra Roma İmparatorluğuna bağlanmış ve Roma İmparatorluğu da ikiye ayrılınca adada Bizans Hâkimiyeti başlamıştır.¹⁸

649 yılına gelindiğinde ise Kıbrıs Adası, Halife Hz. Osman döneminde Şam valisi Muaviye bin Ebu Süfyan tarafından fethedilerek Müslümanların hâkimiyeti bir antlaşma ile sağlanmıştır. 964 yılına kadar da Emevîler ve Abbasîlerin hâkimiyeti altında kalan Kıbrıs, 964 yılında tekrar Bizans Egemenliği'ne girmiştir.¹⁹

1191 yılına gelindiğinde ise ada çok kısa bir süreliğine İngiliz Kralı I. Richard'ın denetimi altına girmiştir. 1192 yılında da yine kısa süreliğine Templer Şövalyeleri adada hâkim olmuşlardır.²⁰ İlerleyen dönemlerde de Cenevizliler adayı kısmen denetimleri altında bulundurmuş ve Memlükler bu zaman içerisinde, adanın bazı bölümlerinde etkili olmuşlardır. Bu şekilde adada, İslam eserleri bıraktıklarından da söz edilmektedir. 1432'den başlayarak 1571 Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı fethine kadar Kıbrıs Adası, Venediklilerin etkisi altına girmiştir.²¹

Kıbrıs Adası tarih boyunca Mısırlılardan Hititlere, Asurlulardan Araplara kadar farklı birçok devletin hâkimiyetlerine girmiş, Doğu ve Batı Roma İmparatorluklarından göç almıştır. Bu sebeple çok karışık bir toplumsal yapıya sahiptir. Anadolu, Suriye, Ege ve Batı Roma'dan, Afrika'dan dahi Kıbrıs'a göçler olmuş, Kıbrıs'ta heterojen bir toplum oluşmuştur.²²

¹⁷ Vatansever, "Kıbrıs Sorunu", s. 1489.

¹⁸ H. Fikret Alasya, "Kıbrıs'ın Dünü, Bugünü ve Yarını", *Kıbrıs Dün Bugün Yarın*, haz. Derviş Manizade, İstanbul: Yaylacık Matbaası, 1975, s. 83.

¹⁹ Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*, Ankara: Başbakanlık Basımevi, Yayın Nu. 43, 2000, ss. 10-11.

²⁰ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 4.

²¹ Vatansever, "Kıbrıs Sorunu", s. 1489.

²² Erol Manisalı, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, İstanbul: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., Nisan 2000, s. 13.

1. BÖLÜM

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'NA KADAR KIBRIS VE

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI

1.1. Kıbrıs'ta Osmanlı Dönemi

Venedik, adayı etkisi altına aldıktan sonra Maltalı ve Venedikli korsanların yaptığı saldırılara göz yummuştur. Korsanlar, Doğu Akdeniz ticaret yollarının kavşak noktasında bulunan Kıbrıs'ı üs olarak kullanmış ve tüccarlarla, hacıların güvenliğini tehlikeye sokmuşlardır.²³ Artık Venedik korsanlarının denetiminde olan Kıbrıs Adası, Venedikliler tarafından bir yerleşim yeri olarak değil, askerî ve ticarî bir sömürge, ya da koloni olarak kullanılmaya başlanmıştır. Venedikliler Kıbrıs'ta toplumu önemsememiş ve halka ağır vergiler ödettirmişlerdir. Ayrıca jeopolitik önemi oldukça fazla olan bu adanın Venediklilerin elinde olması, Akdeniz'de üstünlüğünü ortaya koymaya başlayan Osmanlı İmparatorluğu'nu da rahatsız etmeye başlamıştır.²⁴

Aynı zamanda Kıbrıs'ın Trablusşam, İskenderun, Mersin ve İçel sahillerine yakın olması da Osmanlı İmparatorluğu için ayrı bir cazibe noktasıdır.²⁵ Kıbrıs'a yerleşen korsanların, Doğu Akdeniz ticaretine engel olmaları, ada halkının dini özgürlüklerini kısıtlamaları ve aynı zamanda halkı baskıya maruz bırakmaları neticesinde yerli halkın talepleri doğrultusunda,²⁶ her yıl Mısır ve Suriye sahillerinden İstanbul'a gidip gelen gemilerin de Malta ve Venedik korsanlarının saldırılarına uğramalarıyla birlikte Osmanlı Devleti, Kıbrıs'ı fethetmeye karar vermiştir.²⁷ Bu kararın diğer sebeplerinden biride adanın daha önce Darülslâm olması ve buradaki

²³ Kemal Çiçek, "Kıbrıs Maddesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2002, s. 374.

²⁴ Vatansever, "Kıbrıs Sorunu", s. 1490.

²⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C. 8, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1983, s. 13.

²⁶ Vatansever, "Kıbrıs Sorunu", s. 1490.

²⁷ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 13.

İslam eserlerinin tahrip edilmesine Osmanlı Devleti'nin göz yummak istememesidir.

II. Selim, 1568 yılında Kıbrıs'ın fethi için hazırlıklara başlamış ve çalışmalar 1569 yılı boyunca sürmüştür. Osmanlı Devleti ilk olarak savaş yapılmadan adayı teslim etmeleri için Venedik nezdinde diplomatik girişimler başlatmış fakat bu teşebbüslerden bir sonuç alamayınca savaş hazırlıklarına koyulmuştur. Tersanelere de yeni gemiler inşa edilmesi hususunda emirler verilmiştir.²⁸ Diğer taraftan Osmanlı donanması, kaptan-ı derya Müezzinzade Ali Paşa kumandanlığında İstanbul'dan Kıbrıs'a hareket etmiştir. Sefere serdar olarak Lala Mustafa Paşa tayin edilmiştir. Denizdeki donanma faaliyetlerindeki tecrübelerinden dolayı da Piyale Paşa, donanma serdarı olarak görevlendirilmiştir.²⁹

İstanbul'dan Kıbrıs'a hareket eden Osmanlı donanması ilk olarak 9 Eylül 1570'de Lefkoşa'yı zapt etmiştir. Bu zapttan sonra Magosa'dan başka diğer Kıbrıs şehirleri teslim olmuşlardır. Magosa'da Ekim ayı ortalarında muhasara altına alınmıştır. Denizden de abluka altına alınan Magosa'ya kışın gelmesiyle Piyale Paşa Rodos beyi Ahmet Bey kumandasında kırk kadar kadırğa bırakarak adadan ayrılmıştır. Kıbrıs'ta yalnızca Serdar Lala Mustafa Paşa kalmıştır.³⁰

Kış mevsimi geçtikten sonra İstanbul'dan Müezzinzade Ali Paşa ve Pertev Paşa kumandalarında iki donanma Akdeniz'e çıkarılmıştır. Bu donanmaların desteğini alan Lala Mustafa Paşa da Magosa'yı sıkıştırmıştır. Netice itibarıyla kale komutanı Bragadino 4 Ağustos 1571'de beş maddelik antlaşmayla kaleyi teslim etmiş ve böylece Kıbrıs'ın fethi tamamlanmıştır.³¹

Kıbrıs'ın Fethi'nden sonra Osmanlı yönetimi tarafından, Kıbrıs idarî yönden beylerbeylik haline getirilmiş, tahrir olunmuş ve Avlonya

²⁸ Kemal Çiçek, "Kıbrıs Maddesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2002, s. 374.

²⁹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, ss. 13-14.

³⁰ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 14.

³¹ Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*, Ankara: Başbakanlık Basımevi, Yayın Nu. 43, 2000 ss. 16-17.

Sancakbeyi Muzaffer Paşa da Kıbrıs'a beylerbeyi tayin edilmiştir.³² Kıbrıs'ın kendi kendini idare edip savunmaya gücü olmadığı için adada bulunan Baf, Magosa, Girne Sancaklarına ilave olarak Anadolu'dan Alaiye, Tarsus, İçel, Zülkadiriye ve Sis (Kozan) ile Trablusşam (1573'e kadar) sancakları da Kıbrıs'a bağlanmıştır. Kıbrıs, Osmanlı idarî yapısındaki hususlar göz önünde bulundurularak kazalar şeklinde örgütlenmeye tabi tutulmuş ve bazı kazalara Tuzla, Limasal, Piskopi, Değirmenlik, Baf, Kukla, Hırsofu, Lefke, Morfo, Magosa, Mesariye, Girne'ye birer kadı ya da nâib tayin edilmiştir. İleriki yıllarda da ihtiyaca göre kaza sayısı önce on dörde sonra on altıya çıkarılmıştır.³³

Osmanlı yönetimi, adada kalan askerlerin Kıbrıs'a yerleşmelerini özendirici birtakım uygulamalara gitmiş ve adaya asker takviyesinde bulunmuştur.³⁴ Aynı zamanda adaya Anadolu'dan Konya, Karaman, Niğde, Kayseri sancaklarından da göçmenler nakledilmiştir.³⁵

Türk Kuvvetleri Kıbrıs'ın fethi sırasında, yerli halka karşı düşmanca davranmamış, yıllardır Venedikliler tarafından baskı altında olan Rumlarda Türkleri kurtarıcıları olarak görmüşlerdir. Kiliselerine dahi gidemeyen, kilisenin mallarına el konulan Rumlar özgürlüklerine kavuşmuşlardır.³⁶

Fetihten sonra Sultan II. Selim bir ferman yayınlamıştır. Bu fermanda, yerli halkın savaşta maddi ve manevi yönden yıprandıkları göz önüne alınıp kalkınmaları için mahkemelerde, vergilendirme gibi hususlarda gözetilmeleri, her türlü can, mal ve ırz güvenliklerinin de sağlanması emredilmiştir. Yine bu ferman ile birlikte dini ayrıcalıklar dışında özellikle ekonomik alanda da genişlik ve rahatlık sağlanmıştır. Mal alıp satma, sattıkları malı geri alma gibi işlemlerde de kolaylıklar sağlanmış bunun yanı sıra daha önce köle muamelesi gören ve mallarını varislerine bile bırakamayan halkın bu konudaki sıkıntıları da giderilerek, mallarını

³² Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 14.

³³ Kemal Çiçek, "Kıbrıs Maddesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2002, s. 375.

³⁴ Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*, Ankara: Başbakanlık Basımevi, Yayın Nu. 43, 2000, s. 17.

³⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 15.

³⁶ Vatansever, "Kıbrıs Sorunu", s. 1491.

varislerine bırakabilme hakkı tanınmıştır. Ayrıca kendi eğitim-öğretimlerinin idaresi de Rumlara verilmiştir. Kıbrıs'ta Müslüman olmayanlara dini bakımdan hiçbir baskı yapılmamış ve Osmanlı Devleti Kıbrıs Adası'nı hoşgörü içerisinde idare etmiştir. Türk idaresinde can, mal ve ırzları asırlar boyunca güvende olacak şekilde huzur içerisinde yaşamışlardır.³⁷

1.2. İngiltere'nin Kıbrıs'ı İşgali ve Kıbrıs'ta İngiltere Dönemi

Doğu Akdeniz'de Mısır ve Hindistan yolu üzerinde önemli bir stratejik yere sahip olan Kıbrıs, 19. yüzyılda batılı devletlerin ilgisini çekmeye başlamıştır. Özellikle de Hindistan yolunu güvenlik altına almak isteyen İngiltere Kıbrıs'ı ele geçirme siyaseti izlemiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan mağlup çıkan Osmanlı Devleti'nin Rusya ile yaptığı Ayastefanos Antlaşması batılı devletlerin tepkisine yol açmıştır.³⁸ Akdeniz'in dünya ekonomisi ve ticareti açısından önemini bilen İngiltere, Akdeniz'de ticarî ve ekonomik üstünlüğü elde etmek ve önemli pazarlara hâkim olabilmek için gözünü Kıbrıs Adası'na dikmiş ve Osmanlı Devleti ile yakınlaşma çabalarına girerek görüşmelere başlamıştır.³⁹

İngiltere bunu güç kullanarak değil diplomasi yoluyla gerçekleştirmenin planlarını yapmış ve ilk iş olarak da, devletlerarası antlaşma ve hukuk açısından, Rusya'nın, Ayastefanos Antlaşması ile mevcut durumdaki statükoyu bozduğunu ileri sürerek, bunun yeniden gözden geçirilmesi düşüncesini ortaya atmıştır. Böylece Rusya'nın Balkanlar'a yerleşmesini, diğer devletlerle de işbirliği yaparak önlemenin peşinde olmuştur.⁴⁰

İngiltere'nin, doğu siyasetinin temeli Hindistan'a dayanmakta olup, Kıbrıs Adası'nın konumu da Süveyş Kanalı'ndan geçilerek Hindistan'a gidilen yeni ve önemli bir deniz yolunun üzerindedir. İngiltere, Hindistan yolunu ekonomik, siyasî ve askerî denetimi altına almak açısından da

³⁷ Atalay, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs*, ss. 39-40.

³⁸ Halil Fikret Alasya, "Kıbrıs Maddesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2002, s. 380.

³⁹ Vatansever, "Kıbrıs Sorunu", s. 1495.

⁴⁰ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1994)*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1995, s. 347.

Kıbrıs'ı önemli bir kale olarak görmektedir.⁴¹ Diğer taraftan da İngiltere, Marmara'da bulunan donanmasını geri çekip, Doğu Akdeniz'de kendi malı olacak bir üsse toplanmasını istemeye başlamıştır. Böylece Rusya'ya karşı doğuda bir denge kurmayı, aynı zamanda kendi çıkarlarını korumayı amaçlamaktadır. Çünkü Rusya'nın yeni ve ani bir saldırısı ile Doğu Akdeniz ve çevresindeki dengenin tamamen değişmesinden ve kendi çıkarlarının bozulmasından korkmaktadır. Bu bakımdan İngiltere, Malta'daki üssü uzak olacağından Doğu Akdeniz ve çevresini, Süveyş Kanalı'nı kolayca kontrol edebilecek yeni bir üs olarak kendisine Kıbrıs'ı seçmiştir.⁴²

İngiltere, Ruslarla Ayastefanos Antlaşması'nı imzalamak zorunda kalan Osmanlı Devleti'ne, Rusların ilerleyişlerini önlemek amacıyla yardım teklifinde bulunmuştur. İngiltere, Ayastefanos Antlaşması'nın Türklerin lehine ve çıkarlarına uygun hale getirilmesine çalışacağını belirterek bu yardımın karşılığında da Kıbrıs'ın yönetiminin geçici olarak kendisine devredilmesini istemektedir.⁴³

İstanbul'daki İngiltere Büyükelçisi Henry Layard, Ayastefanos Antlaşması'nın şartlarının çok ağır olduğu ve İngiltere'nin Berlin Kongresi'nde bu şartları hafifletmeye çalışacağı yönünde söylemlerde bulunmuştur. Layard, Osmanlı Devleti'nin herhangi bir Rus saldırısına karşı İngiltere'nin yardıma hazır olduğunu beyan etmiştir. Ancak bu yardımın Malta'dan ya da doğrudan doğruya İngiltere'den yapılmasının zor olduğunu öne sürerek, yakın bir adaya ihtiyaç duyduklarını belirtip⁴⁴, Kıbrıs Adası'nın Anadolu'ya Malta adasından daha yakın bir üs olduğunu ve İngiltere'ye verilmesi gerektiğini bildirmiştir.⁴⁵

Ayrıca bu önerinin kabulü durumunda, Kıbrıs'ın yine bir Osmanlı toprağı olarak kalacağını, gelirinin yine Osmanlı Devleti'ne kalacağını ve ileride Rusya Kars, Ardahan ve Batum'u Osmanlı'ya geri verdiğinde,

⁴¹ Yavuz Güler, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs Meselesi", *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 1 (2004), s. 102.

⁴² Uçarol, *Siyasi Tarih*, ss. 347-348.

⁴³ Keser, *Kızılây Belgeleri Işığında*, s. 3.

⁴⁴ Atalay, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs*, ss. 65-66.

⁴⁵ Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*, Ankara: Başbakanlık Basımevi, Yayın Nu. 43, 2000, s. 57.

İngiltere'nin de Kıbrıs'tan geri çekileceğini taahhüt etmiştir.⁴⁶ Aynı zamanda eğer Osmanlı Devleti bu antlaşmayı kabul etmeyip karşı çıkarsa Berlin Kongresi'nde İngiliz temsilcileri Osmanlı lehine çalışmayacak, İngiltere'de donanma gücüyle zorla Kıbrıs'ı istila edeceğini bildirmiştir.⁴⁷

Zor durumda bulunan ve İngiltere'nin teklifini mecbur kabul etmek zorunda kalan Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında ilk antlaşma, 4 Haziran 1878'de İstanbul'da Yıldız Sarayında Hariciye Nazırı Saffet Paşa ve İngiliz Elçisi Henry Layard arasında imzalanmıştır.⁴⁸ Bu antlaşmanın maddeleri şu şekildedir:

- 1) Rusya, Osmanlı Devleti'nin Doğu Anadolu'da kesin barış sözleşmesiyle saptanacak topraklarına saldıracak olursa, İngiltere buraları silahla savunmak üzere Osmanlı Devleti ile işbirliği yapacaktır.
- 2) Osmanlı Devleti, Doğu Anadolu'da Hristiyanların bulunduğu yerlerde, ileride İngiltere ile aralarında kararlaştırılacak ıslahatı uygulayacaktır.
- 3) Osmanlı Devleti, İngiltere'ye bu yükümlülüklerini yerine getirebilmesi amacıyla, Kıbrıs'ı tahsis edecek ve buraya asker yerleştirerek yönetmesini kabul edecektir.
- 4) Bu antlaşma en geç bir ay içinde onaylanacaktır.⁴⁹

1 Temmuz 1878'de Sadrazam Saffet Paşa ile İngiltere Büyükelçisi Layard arasında bir ek antlaşma daha yapılarak Kıbrıs'ın idaresi ve asker yerleştirilmesiyle ilgili şartlar düzenlenmiştir. Bu şartlara göre:

- 1) Şer'i mahkemeler Müslüman halkın hukukî işlerine bakmayı sürdürecektir, dinî vakıflara ait mallar İngiltere ve Osmanlı Hükümet'lerince tayin edilecek memur vasıtasıyla ortaklaşa yönetilecek,
- 2) İngiltere idari masraflar çıktıktan sonra gelir fazlasını her yıl Osmanlı Devleti'ne ödeyecek, bu rakam ortalama 22.936 kese üzerinden hesaplanacak,
- 3) Osmanlı Devleti Kıbrıs'ta bulunan devlet ve padişaha ait malları serbestçe işletebilecek, bundan sağlanan paralar ada gelirinden hariç sayılacaktır.⁵⁰
- 4) Rusya, Kars'ı ve son savaşta Doğu Anadolu'da işgal etmiş olduğu diğer yerleri Osmanlı Devleti'ne geri verdiği takdirde, Kıbrıs

⁴⁶ Atalay, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs*, ss. 65-66.

⁴⁷ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, C. 8, Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara, 2007, s. 73.

⁴⁸ Keser, *Kızılay Belgeleri Işığında*, s. 3.

⁴⁹ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s.349.

⁵⁰ Halil Fikret Alasya, "Kıbrıs Maddesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2002, s. 380.

*Adası İngiltere tarafından boşaltılacak ve 4 Haziran tarihli sözleşmenin hükmü kalmayacaktır.*⁵¹

Bu durumdan Kıbrıs'ın İngiltere'nin yönetiminde sürekli kalmayacağı anlaşılmaktadır. Kıbrıs'ta Osmanlı egemenliğinin sürekliliğinin kabul ediliyor olması, malî hak ve çıkarlarıyla Türk halkının hukuki düzeninin korunması güvence altına alınmıştır.⁵²

Kıbrıs'a İngiliz donanmasına ait bir filonun 4 Temmuz'da Larnaka Limanı'na varışından sonra 12 Temmuz 1878'de İngiliz amiralin huzurunda, çıkarılan ferman okunmuş ve Kıbrıs'ta 308 yıllık Osmanlı idaresi sona ermiştir.⁵³ Bunun üzerine 12 Temmuz 1878'de İngiliz birlikleri Kıbrıs'a çıkarak, Kıbrıs yönetimini resmen ele almışlardır. Böylece, Kıbrıs'ta geçici İngiliz yönetimi dönemi başlamıştır. Osmanlı Devleti, İngiliz Elçisi Layard'dan, Kıbrıs üzerindeki haklarının devam ettiğini belirten bir *senet* almıştır.⁵⁴

Osmanlı Devleti ve İngiltere ile Kıbrıs hakkındaki antlaşmalardan sonra Berlin Kongresi toplanmıştır. Osmanlı Devleti bu kongrede İngiltere'nin verdiği sözü yerine getirip Osmanlı Devleti'nin yanında olup menfaatlerini savunacağını beklerken aksine, bu menfaatleri baltalamakta olduğunu görmüştür. İtiraz etmek istediye de Bismark, baskın bir şekilde bu itirazları etkisiz bırakmıştır.⁵⁵

Bundan sonrada İngiltere, Kıbrıs'taki yönetimini kuvvetlendirmek üzere faaliyetlerde bulunmaya başlamıştır. Altı idari bölgedeki Türk kaymakamları yerine İngilizleri tayin edip idare ve mahkemelerde İngilizce, Türkçe ve Rumca'yı resmî diller olarak ilan etmiştir.⁵⁶ Yönetimde sürekli olarak Rum tarafını tutup Türklerin adanın idaresinden uzaklaşmaları için

⁵¹ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 350.

⁵² Halil Fikret Alasya, "Kıbrıs Maddesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2002, s. 380.

⁵³ Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*, Ankara: Başbakanlık Basımevi, Yayın Nu. 43, 2000, s. 60.

⁵⁴ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 351.

⁵⁵ Karal, *Osmanlı Tarihi*, s. 76.

⁵⁶ Halil Fikret Alasya, "Kıbrıs Maddesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2002, s. 380.

uğraşmışlardır.⁵⁷ Adım adım antlaşmalara aykırı olarak Osmanlı hukukunu sınırlandırma yoluna gitmişlerdir. Kıbrıs'taki Türklerin tapu haklarına, taşınmaz mallarına, vakıflar ve devlet mallarına el uzatmaya başlamışlardır. Adadaki Rum halkı da İngiliz yönetiminin desteğiyle eskiden işçi ve kiracı olarak çalıştığı vakıf ve devlet arazilerine el koyup kendi tasarrufuna geçirmeye başlamışlardır. Rumlar, I. Dünya Savaşı öncesi de adanın Yunanistan'a katılması için bazı girişimlerde bulunmuşlardır.⁵⁸

İngiliz yönetimi döneminde Türkler ekonomik, siyasal ve kültürel olarak sürekli ezilmiş, Rumlar ve Ortodoks kilisesi ise, İngiltere'nin hoşgörüsü ile sürekli gelişmiştir. Türkler bu haksızlığa rağmen adada varlıklarını korumaya çalışmışlar ve Anadolu'nun bir parçası olan Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak edilmesi için çaba gösteren Yunanlılar ve Kıbrıs Rumları tarafından yapılan türlü girişimlere karşı da boyun eğmemişlerdir.⁵⁹

29 Ekim 1914'de Osmanlı Devleti de I. Dünya Savaşı'na katılınca İngiltere bu durumu Kıbrıs'ın idaresini almak için fırsata çevirme girişimlerinde bulunmuştur. Osmanlı Devleti ile İngiltere birbirlerine karşı cephelerde yer almışlardır. İtilaf Devletleri arasında yer alan İngiltere, İttifak Devletleri safında yer alan Osmanlı Devleti'nin, savaşa girmesini bahane ederek 5 Kasım 1914'de, 4 Haziran 1878 Antlaşması'nın hükümsüz olduğunu ve Kıbrıs'ın İngiltere'ye ilhak edildiğini ilan etmiştir.⁶⁰ Bir beyanname yayınlarak, Kıbrıs'ta doğup hala adada yaşayan Osmanlı vatandaşlarının, ilhak tarihinden itibaren İngiliz yurttaşlığına geçmiş sayılacağına, Kıbrıs'ta doğmamış fakat Kıbrıs'ta yaşayan Osmanlıların adayı terk edebileceği veya bir yıl içinde terk etmezlerse de İngiliz vatandaşı sayılacaklarını bildirmiştir.⁶¹ İngiltere, savaş süresince de de Kıbrıslı Türklere yoğun baskılar uygulamıştır.⁶²

⁵⁷ Vatansever, "Kıbrıs Sorunu", s. 1496.

⁵⁸ Halil Fikret Alasya, "Kıbrıs Maddesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2002, s. 380.

⁵⁹ Vatansever, "Kıbrıs Sorunu", s. 1496.

⁶⁰ Murat Sarıca, Erdoğan Teziç ve Özer Eskiurt, *Kıbrıs Sorunu*, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1975, s. 5.

⁶¹ Atalay, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs*, s. 67.

⁶² Halil Fikret Alasya, "Kıbrıs Maddesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2002, s. 380.

4 Temmuz 1878'de imzalanan ek antlaşma gereği Rusya'nın Kars, Ardahan ve Batum'u Osmanlı Devleti'ne vermesi durumunda İngiltere, Kıbrıs'tan çekileceğini bildirmiş olmasına rağmen, 3 Mart 1918'de yapılan Brest-Litovsk Antlaşması ile Rusya, Kars, Ardahan ve Batum'u Osmanlı Devleti'ne geri verdiği halde İngiltere, Kıbrıs'tan çekilmemiştir.⁶³

24 Temmuz 1924'de imzalanan Lozan Antlaşması'nın 20. maddesiyle de İngiltere'nin Kıbrıs'ı işgali, Türkiye tarafından da kabul edilmiş ve böylece Kıbrıs artık tamamen İngiltere'nin toprağı olmuştur. Lozan Antlaşması'nda Kıbrıs'la ilgili üç madde vardır. Bunlar 16. Madde, 20. Madde ve 21. maddeler olmak üzere şu şekildedir:

1) *Madde 16: Türkiye işbu antlaşmada belirlenen sınırları dışındaki tüm topraklar ile bu topraklardan olup gene bu antlaşma ile üzerinde kendi egemenlik hakkı tanınmış bulunanlar dışındaki Adalarda -ki bu toprak ve Adaların geleceği ilgililerce saptanmış ya da saptanacaktır- her ne nitelikte olursa olsun, sahip olduğu tüm hak ve senetlerden vazgeçtiğini açıklar.*

2) *Madde 20: Türkiye, Britanya Hükümeti'nce Kıbrıs'ın 5 Kasım 1914'te açıklanan ilhakını tanıdığını bildirir.*

3) *Madde 21: 5 Kasım 1914'de Kıbrıs Adası'nda yerleşmiş bulunan Türk uyrukları, yerel kanun uyarınca, İngiliz uyrukluğuna geçecekler ve bu yüzden Türk uyrukluğunu yitireceklerdir. Bununla birlikte, işbu antlaşmanın yürürlüğe konulmasından başlayarak iki yıllık bir süre içinde, Türk uyrukluğunu seçebileceklerdir; bu durum da, seçme hakkının kullanılmasını izleyen on iki ay içinde, Kıbrıs Adası'ndan ayrılmaları gerekecektir.*⁶⁴

Kıbrıs'ın İngiltere'ye katılmasını kabul eden Lozan Antlaşması, İngiltere tarafından 6 Ağustos 1924'de onaylanmıştır. 10 Mart 1925'de de İngiltere Kralı V. George Kıbrıs'ın statüsünün İngiliz taç kolonisine çevrilmesini sağlayan bir imza atıp Birleşik Krallığın mührüyle de onaylamıştır. Bununla birlikte yüksek komiserlik kaldırılıp yerine valilik makamı getirilmiştir. Bu statü 1959 yılına kadar bu şekilde devam etmiştir.⁶⁵

İngiliz yönetimi ile birlikte Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak çalışmaları Rumlar tarafından baş göstermiş ve zamanla da artmıştır. Rumlar, adayı

⁶³ Büşra Çakmak, "Kıbrıs'ta İngiliz Yönetimi ve Yapılan Çözüm Planları", *Tarihte Kıbrıs II (İlkçağlardan 1960'a Kadar)*, ed. Osman Köse, İstanbul: İmlak Ofset, 2017, s. 860.

⁶⁴ Turgay Bülent Göktürk, "Lozan Konferansı'nda Kıbrıs ve Kıbrıs Türk Basımındaki Yansımalar", *Tarihte Kıbrıs II (İlkçağlardan 1960'a Kadar)*, ed. Osman Köse, İstanbul: İmlak Ofset, 2017, ss. 877-878.

⁶⁵ Sarıca, Teziç ve Eskiuyurt, *Kıbrıs Sorunu*, ss. 7-8.

ziyaret eden İngiliz yetkilileri ve devlet adamlarına Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak edilmesi konusundaki bu enosis ismini verdikleri taleplerini bıkmadan, usanmadan tekrarlayıp, onları baskı altına almaya çalışmışlardır.⁶⁶ Bu ilhakın gerçekleşmesi içinde bazı girişimlerde bulunmuşlardır. 21 Ekim 1931'de ilk isyanlarını gerçekleştirip Vali konağını ateşe vermişlerdir.⁶⁷ Bu isyandan sonra İngiliz yönetimi bazı yeni baskıcı önlemler almış ama bunlar faydalı olmamış aksine şiddeti daha da artırmıştır.⁶⁸

İngiliz yönetimi 1941 yılında yerel yönetimler için seçim yapılmasını kararlaştırınca siyasal faaliyetlere de izin verileceğini açıklamıştır. Bunun üzerine 1941 yılında, ileri de bölgenin en güçlü komünist partilerinden biri olacak olan Çalışan Halkın İlerici Partisi (AKEL) kurulmuştur. Mart 1943'te yapılan belediye seçimlerinde de büyük başarı sağlayarak Limasol ve Magosa'nın belediye başkanlıklarını kazanmıştır.⁶⁹

II. Dünya Savaşı sırasında Kıbrıs Türkleri arasında siyasî örgütlenmeler gerçekleşmiştir. 1942 yılında Dr. Fazıl Küçük tarafından İngiliz sömürge yönetimine ve Rumlara karşı yeni bir hareket olarak *Halkın Sesi* gazetesi yayınlanmaya başlamıştır.⁷⁰

18 Nisan 1943'de Necati Özkan ve Dr. Fazıl Küçük'ün yer aldığı Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu (KATAK) oluşturulmuştur. Ancak KATAK içerisindeki birlik ve beraberlik fazla uzun sürmemiştir. İngiliz yönetimine daha sert bir politika izlenmesi gerekliliğini düşünen Dr. Fazıl Küçük ve beraberindekiler Dr. Fazıl Küçük önderliğinde KATAK'tan ayrılıp 23 Nisan 1944'de Kıbrıs Milli Türk Halk Partisini (KMTHP) kurmuşlardır. 6 Kasım 1949'da KATAK ve KMTHP birleşmiş ve 1955'te

⁶⁶ Güler, "Kıbrıs Türk Cumhuriyeti", s. 103.

⁶⁷ Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*, Ankara: Başbakanlık Basımevi, Yayın Nu. 43, 2000, s. 30.

⁶⁸ Dilek Yiğit Yüksel, "Kıbrıs'ta Yaşananlar Ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1957-1964)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 34, S.98, (Güz,2018), s. 314.

⁶⁹ Melek Fırat, "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, der. Baskın Oran, C. 1, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, ss. 594-595.

⁷⁰ Yüksel, "Kıbrıs'ta Yaşananlar", s. 315.

de enosis karşıtlığını vurgulamak için Kıbrıs Türktür Partisi (KTP) ismini almıştır.⁷¹

15 Ocak 1950’de de Başpiskopos Makarios Kıbrıs’ın Yunanistan’a katılması konusunda bir plebisit düzenlemiş, kiliselerde papazların gözetiminde oylama yaptırmıştır. Bunun sonucunda Rumların % 90’ların üzerindeki kısmının ilhakı kabul ettikleri görölmüştür. Türkiye ve İngiltere bu plebisiti tanımamıştır.⁷²

Rum ve Yunanlılar, bu plebisite dayanarak 1952 yılında Birleşmiş Milletler’e (BM) başvurup self determinasyon istemişlerdir. Self determinasyon istemekle amaçları kendi geleceklerini kendilerinin belirlemek istemeleridir. Yunanistan’ın 1952 yılında Birleşmiş Milletler’e yaptığı bu müracaat karşısında, Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Temsilcisi aynı hakkın Türklere de verilmesini istemiştir. Birleşmiş Milletler ise self determinasyon hakkı verilecekse Kıbrıs Adası’nda bulunan her iki topluma da verilmesi kararını almıştır.⁷³

Yunanistan Subayı Albay George Grivas, Yunanistan tarafından çağrılarak Kara Kuvvetleri Komutanı tarafından Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakı konusunda silahlı bir mücadele olması gerektiği görüşölmüş ve desteğe hazır olduklarını dile getirmiştir.⁷⁴ Bu amaçla 1951 yılında Yunanistan’da *Kıbrıslıların Milli Mücadele Örgütü* denilen ve Yunanistan tarafından da desteklenen EOKA isimli silahlı tedhiş örgütü kurmuşlardır.⁷⁵

George Grivas tarafından kurulan EOKA’nın iki hedefi vardır:

- İngilizleri adadan çıkarmak,
- Türkleri yok ederek enosisi gerçekteştirmek.

⁷¹ Melek Fırat, “Yunanistan’la İlişkiler”, *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, der. Baskın Oran, C. 1, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, s. 595.

⁷² Atalay, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs*, s. 68.

⁷³ Halil Fikret Alasya, “Kıbrıs Maddesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2002, s. 380.

⁷⁴ Ali Denizli, *Kıbrıs Barış Harekâtı 20 Temmuz 1974*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2014, s. 19.

⁷⁵ Ulvi Keser, “Türk Mukavemet Teşkilatı’nda Muharebe 1955-1974,” *U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 8, S. 2 (Aralık,2015), s. 63.

Grivas, gizlice Kıbrıs'a gelmiş ve beraberinde silah, bomba ve cephane de getirmiştir. Diğer yandanda kilise, EOKA'ya destek için kendisine bağlı olarak kurulan gençlik örgütlerinden, militan yetiştirmektedir. EOKA, 1 Nisan 1955'de adanın her tarafında bombalı saldırılar düzenleyerek eyleme geçmiş ilk zamanlar İngilizlere karşı düzenlenen eylemler, kısa sürede Türklere de yönelmiştir.⁷⁶

EOKA örgütü, birçok İngiliz asker polis ve personellerine suikast düzenlemiştir. Ancak en büyük kıyımı Türklere vermiştir. Kıbrıs Barış Harekâtı'na kadar Kıbrıs Türkü'nün zayıatı 2.000 şehit ve 3.000 yaralı olmuştur. Ayrıca kendi emellerine hizmet etmeyen 200 Rum da bu örgüt tarafından katledilmiştir.⁷⁷

EOKA örgütü, Lefkoşa'nın Türk bölgesinde bulunan polis merkezine bir bomba yerleştirerek patlama sonucunda on dört Türk'ün yaralanmasına sebep olmuştur. Polis merkezinin etrafında bulunan evler ve dükkânlar da büyük hasarlar oluşmuştur. Bu patlama Kıbrıslı Türkler arasında büyük endişe ve korkuya neden olmuştur. Bunun üzerine Dr. Fazıl Küçük, Türkiye Başbakanı, İngiltere Başbakanı, Kıbrıs Valisi, BM Genel Sekreteri ve Türkiye Milli Talebe Federasyonuna birer telgraf göndererek durumu anlatmış ve yardım istemiştir.⁷⁸

Kıbrıs'ta olaylar bu şekilde kötü bir hal alırken, Kıbrıs Türktür Cemiyeti adına Oğuz Özgür, Türkiye Başbakanı Adnan Menderes'e bir telgraf çekmiş ve bu telgrafta, 28 Ağustos'un Kıbrıs Türklerine karşı katliam günü ilan edildiğini ve Türklerin bu söylentilerden dolayı infial içinde olduklarını belirtmiştir.⁷⁹

Türkiye, 23 Ağustos akşamı Ankara'daki İngiliz Büyükelçisine bir nota vererek Rumların Kıbrıslı Türklere yaptıkları saldırıların Türk kamuoyu tarafından nefretle karşılandığını bildirmiştir. Aynı zamanda bu konudaki tepkilerin her geçen gün arttığını ve tedhişçilerin Kıbrıslı Türklere karşı

⁷⁶ Yüksel, "Kıbrıs'ta Yaşananlar", s. 318.

⁷⁷ Denizli, *Kıbrıs Barış Harekâtı*, s. 20.

⁷⁸ Yüksel, "Kıbrıs'ta Yaşananlar", s. 319.

⁷⁹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), belge no. 030.01.00.00.19.109.23 (21.08.1955). Bkz. Ek-1.

tehditlerinden sonrada Türkiye'nin sessiz kalamayacağını belirterek İngiltere'nin tedhiş faaliyetlerini derhal önleyerek Kıbrıslı Türklerin can ve mal güvenliğinin sağlanmasını istemiştir.⁸⁰

1955 yılında EOKA'nın bu şekilde katliamlarına sessiz kalamayan Türkler, öncelikle bazı direniş grupları oluşturmuşlardır. Ancak bunların yetersiz olmasıyla birlikte bir teşkilat kurmuşlardır. Amaçları; enosise engel olmak, Türklerin her türlü güvenliğini sağlamak, Türkler arasında taraftar bulmaya çalışan sosyalist parti AKEL'in propaganda faaliyetlerine karşı durmak, Türkiye ile ilişkiler kurup bağlılığı sürdürmek olan, 27 Temmuz 1957'de kurulan bu teşkilat Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)'dir. Bu teşkilat, Burhan Nalbantoğlu, Rauf Denктаş ve Kemal Tanrısevdi önderliğinde kurulmuştur.⁸¹

İhaneti katiyet kesbetmedikçe hiçbir Türk'ün burnunun kanatılmasına, tek bir Türk'ten tek bir kuruş alınmasına müsaade edilmeyecektir parolasıyla kurulan TMT bu şekilde Türk halkının moralini böyle bildirilerle ayakta tutmaya çalışmıştır.⁸²

1.3. Zürih ve Londra Antlaşmaları ile Kıbrıs Cumhuriyeti'nin İlanı

1958 yılının sonuna doğru, NATO'nun Kıbrıs sorununa bir çözüm bulmak için giriştiği çabalar sonuç vermeyince Yunanistan Kıbrıs meselesini tekrardan Birleşmiş Milletler'e götürmüştür. 25 Kasım-5 Aralık'ta görüşülen bu sorunun, Birleşmiş Milletler, barışçı demokratik ve adil bir çözüme varılması için tarafların çaba sarf edeceğine inandıklarını belirtmiştir. Bu şekilde Kıbrıs sorununun çözümü için Zürih görüşmelerine giden yol açılmıştır.⁸³

Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Yunanistan Dışişleri Bakanı Averof arasında görüşmeler başlamış ve bu görüşmeler sonucunda

⁸⁰ Yüksel, "Kıbrıs'ta Yaşananlar", s. 319.

⁸¹ Atalay, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs*, s. 69.

⁸² Keser, "Türk Mukavemet Teşkilatı", s. 67.

⁸³ Sarıca, Teziç ve Eskiuyurt, *Kıbrıs Sorunu*, s.11-12.

iki Dışişleri Bakanı, 19 Ocak 1959'da Paris'te görüşmüşlerdir. Bu görüşmede Kıbrıs'la ilgili antlaşmanın ana hatlarını oluşturmuşlardır.⁸⁴

Bu gelişmelerden sonra Şubat ayının ilk haftası içinde, Zürih'te Türkiye Başbakanı Adnan Menderes ile Yunanistan Başbakanı Konstantin Karamanlis bir araya gelmişlerdir. İkili arasındaki Kıbrıs görüşmeleri sonucunda gerekli kararlara varılmış ve iki devletin başbakanlarının da katılacağı toplantılarla son görüşmelerin yapılarak metinlerin yazılıp imzalanmasına karar verilmiştir. Böylece 11 Şubat 1959'da Kıbrıs için Bağımsız bir Cumhuriyet idaresini kabul eden bu çözüm şekli, 27 madde içerisinde kaleme alınmış ve her iki devletin başbakanları tarafından imzalanmıştır.⁸⁵ Böylelikle Türkler ile Rumların bir arada yaşayacağı *Kıbrıs Cumhuriyeti* kurulması amaçlanmıştır.⁸⁶

Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın esasını oluşturan Zürih'te kabul edilen maddeler kısaca şu şekildedir:

- 1) *Kıbrıs Devleti, Başkanlık rejimi ile idare edilen bir Cumhuriyet olacaktır. Cumhuriyetin Başkanı Rum, Başkan yardımcısı Türk olacaktır.*
- 2) *Cumhuriyetin icra yetkisi, Rum Başkan ve Türk Başkan yardımcısına aittir. Bu amaçla 7 Rum ve 3 Türk'ten oluşacak bir Bakanlar Konseyi olacaktır.*
- 3) *Temsilciler Meclisi %70 Rum ve %30 Türk olarak seçilecektir.*
- 4) *Din, eğitim, kültür ve kişisel statü ile ilgili konular ve münhasıran bir toplumla ilgili müessese ve menfaatlerle ilgili sorunlar, her toplumun kuracağı Toplum Meclisi'nin yetkilerine girecektir. Toplum Meclisleri ile ortak organlar arasındaki yetki uyumsuzluğu, Anayasa Mahkemesi kararıyla çözümlenecektir.*
- 5) *Kıbrıs Cumhuriyeti'nin resmi dilleri Türkçe ve Rumca olacaktır.*
- 6) *Devlet makamları ve toplumlar resmi bayramlarda Kıbrıs Cumhuriyet bayramı ile birlikte Türk ve Yunan bayrağını asmak hakkına haiz olacaklardır.*
- 7) *Türk ve Rum toplumları, Türk ve Yunan milli bayramlarını da kutlamak hakkına sahip olacaklardır.*
- 8) *Devlet hizmetlerinin yürütülmesi, %70 Rum ve %30 Türk oranında bulunacak kamu görevlileri aracılığıyla olacaktır.*
- 9) *Türk ve Rum toplumlarının katılımıyla kurulması öngörülen devletin ordusu, %60'ı Rum %40'ı Türk olmak üzere 2.000 kişiden oluşacaktır.*

⁸⁴ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s.18.

⁸⁵ Sarıca, Teziç ve Eskiyyurt, *Kıbrıs Sorunu*, s. 12.

⁸⁶ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 18.

10) Ayrıca %70'i Rum ve %30'u Türk olmak üzere 2.000 kişiden oluşan bir polis ve jandarma gücü kurulacaktır.

11) Kıbrıs Adası'nın beş büyük kasabası olan Lefkoşa, Magosa, Larnaka, Limasol, Baf'ta Türk toplumuna ayrı belediyeler kurma hakkı tanınacaktır.

12) Aynı topluma mensup kişiler arasındaki hukuk ve ceza davaları, o topluma ait hâkimlerin görevlendirdiği mahkemeler tarafından görülecektir.⁸⁷

Türkiye ve Yunanistan Dışişleri Bakanları, Zürih Anlaşması hakkında İngiltere Dışişleri Bakanı'na bilgi vermişler ve Londra'da Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ile Kıbrıs Türk ve Rum toplumları liderlerinin katılacağı bir konferansın toplanmasını kararlaştırmışlardır.⁸⁸ Bunun üzerine Türkiye, İngiltere, Yunanistan Başbakanları Menderes, Macmillan ve Karamanlis ile Türk ve Rum toplumlarının liderleri Dr. Fazıl Küçük ve Makarios'un katılımıyla Londra Konferansı toplanmıştır. Türk heyetini götüren uçak kaza geçirdiğinden Türkiye Başbakanı Adnan Menderes konferansı Londra'da klinikten izlemiştir.⁸⁹ Yapılan görüşmelerin sonucunda da, Zürih Antlaşması esas olmak üzere bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'ni ortaya çıkartan antlaşmalar 19 Şubat 1959'da imzalanmıştır. Londra Anlaşması adını alan ve 23 Şubat 1959'da, üç devletin başkentinde açıklanan kararlar, dört konudaki antlaşmaları kapsayan ana başlıklardan oluşmaktadır.⁹⁰

İmzalanan kararlar başlıca dört konudaki şu antlaşmaları kapsamaktadır:

- 1) Kıbrıs üzerindeki İngiltere'nin egemenliğinin Kıbrıs Cumhuriyeti'ne devrine dair Kurulma Antlaşması,
- 2) Kıbrıs'ın bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve anayasa düzenini teminat altına alan Garanti Antlaşması,
- 3) Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs Cumhuriyeti arasında yapılacak Askeri İttifak Antlaşması,
- 4) Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Anayasasının temel maddeleridir.⁹¹

Bu antlaşmalarla bulunan çözüm şekli Kıbrıs'ın statüsünün değişmesi ve adanın bağımsız bir Cumhuriyet haline gelmesine karar verilmiş

⁸⁷ Emircan, *Kıbrıs Türk Toprağıdır*, ss. 204-205.

⁸⁸ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 748.

⁸⁹ A. Suat Bilge, "Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye-Sovyetler Birliği Münasebetleri", *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1996, s. 367.

⁹⁰ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 748.

⁹¹ A. Suat Bilge, "Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye-Sovyetler Birliği Münasebetleri", *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1996, s. 368.

olmasıdır.⁹² Böylelikle Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Türk ve Rum taraflarına eşit statü hakkı tanınıyor ve böylece fiilî İngiliz idaresi sona ermiş bulunuyordu.⁹³

16 Ağustos 1960 Kıbrıs Anayasası'na ek olarak, Türkiye, Yunanistan İngiltere ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin imzaladığı Garanti Antlaşması'nın maddeleri şu şekildedir:

1) *Kıbrıs Cumhuriyeti, kendi bağımsızlığını, ülke bütünlüğünü ve güvenliğini devam ettirmeyi ve anayasaya saygı göstermeyi taahhüt eder. Kıbrıs Cumhuriyeti ayrıca herhangi bir devlet ile hiçbir şekilde tamamen veya kısmen siyasi veya ekonomik bütünleşmeye girmeyeceğini bildirir.*

2) *Yunanistan, İngiltere ve Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin birinci maddede belirtilen taahhütlerini kaydederek, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını, ülke bütünlüğünü, güvenliğini ve anayasanın temel maddeleri ile tesis edilen durumu tanırlar ve garanti ederler.*

3) *Bu antlaşma hükümlerinin herhangi birinin ihlali halinde Yunanistan, Türkiye ve İngiltere bu hükümlere saygıyı sağlamak için gerekli teşebbüslerin yapılması ve tedbirlerin alınmasıyla aralarında istişare etmeyi kabul ederler. Üç devletten her birinin anlaşması mümkün olmadığı takdirde garanti veren devletler bu antlaşma ile oluşturulan düzeni yeniden tesis etmek amacıyla harekete geçmek zorundadırlar.*

4) *Bu antlaşma imza edildiği gün yürürlüğe girecektir. Yüksek Akit Taraflar, Birleşmiş Milletler Antlaşmasınının 102'nci maddesi hükümlerine uygun olarak bu antlaşmayı Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine en kısa sürede kaydettirmeyi üstlenirler.⁹⁴*

Askeri İttifak Antlaşması ile de; Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye ve Yunanistan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne yönelik iç ya da dış saldırılara karşı koyma yükümlülüğünü üstlenmeyi amaçlamışlardır.⁹⁵ Antlaşmanın maddeleri kısaca şu şekildedir:

1) *Taraflar, ortak savunma için işbirliği yapmayı ve dolayısıyla çıkan herhangi bir sorun karşısında birbirleriyle görüşme mükellefiyetindedirler.*

2) *Taraflar, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına ya da toprak bütünlüğüne karşı doğrudan veya dolaylı olarak yöneltilen herhangi bir saldırı ya da saldırganlığa karşı koymayı kabul ederler.*

3) *Kıbrıs Cumhuriyeti'nde üçlü bir askerî karargâh kurulacaktır.*

⁹² Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 749.

⁹³ Halil Fikret Alasya, "Kıbrıs Maddesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2002, s. 381.

⁹⁴ Sarıca, Teziç ve Eskiuyurt, *Kıbrıs Sorunu*, ss. 271-272.

⁹⁵ Tuncer, *Kıbrıs Sarmalı*, s. 88.

4) *Bu karargâha Türkiye 650, Yunanistan 950 kişilik subay, astsubay ve er birliği ile katılacaktır. Türkiye ve Yunan subayları Kıbrıs Cumhuriyeti ordusunun talim ve terbiyesini sağlayacaklardır.*⁹⁶

Zürih ve Londra Antlaşmaları ile Kıbrıs'ın İngiltere'nin yönetimine geçmesinden beri hem İngiltere yönetimi hem de Rum baskıları altında ezilen Türkler ilk defa kendi yaşama ve gelişme ortamını sağlayacak bir yapıya kavuşmuşlardır. Politik, mali, ekonomik, askerî ve kültürel güvenceler getirilmiş olup Kıbrıslı Türklerde bu durumdan memnun kalmışlardır. Böylelikle enosis yolu da kapanmış olmaktadır. Türkiye'de hem Kıbrıs Türklerinin güvence altına alınmış olmasından hem de Kıbrıs üzerinde kendi haklarının kabul edilmiş olmasından memnun olmuştur.⁹⁷

Zürih ve Londra süreci 1960 yılının 16 Ağustos sabahı son İngiliz Valisinin Kıbrıs yönetimini, yeni kurulmuş bulunan Kıbrıs Cumhuriyeti ilgililerine teslim edip adadan ayrılmasına kadar sürmüştür. İngiliz Valisi Sir Hugh Foot, Kıbrıs yönetimini Kıbrıs Türk ve Rum yetkililerine teslim ederek Kıbrıs'ı terk etmiştir. Böylece Kıbrıs'ta fiili olarak İngiliz sömürgesi sona ermiştir.⁹⁸

Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasa tasarısını hazırlamak, yönetimin Kıbrıs Cumhuriyeti'ne devredilmesini sağlamak ve Londra Konferansı'nda alınan kararları uygulamaya koyabilmek için, Londra ve Lefkoşa'da komisyonlar oluşturulmuştur. Anayasa Komisyonu'nda Türkiye Cumhuriyeti'ni Prof. Nihat Erim başkanlığında bir heyet temsil etmiştir. Bu komisyonların çalışmaları bir yıldan fazla sürmüştür. Komisyonlarda çeşitli görüş ayrılıkları belirse de bu ayrılıklara çözüm sağlanmış ve anayasa taslağı da son şeklini almıştır. Bunun üzerine İngiliz Parlamentosu, 21 Temmuz 1960'da Kıbrıs'ın bir Cumhuriyet olmasıyla ilgili kanun tasarısını kabul etmiş ve bu, 29 Temmuz 1960 günü Kraliçe tarafından da onaylanmıştır.⁹⁹

16 Ağustos 1960 günü Lefkoşa' da Kıbrıs ile ilgili olarak hazırlanan Zürih ve Londra Antlaşma metinleri Türkiye, İngiltere, Yunanistan

⁹⁶ Melek Fırat, "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, der. Baskın Oran, C. 1, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, s. 612.

⁹⁷ Manisalı, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, s. 35-36.

⁹⁸ Emircan, *Kıbrıs Türk Toprağıdır*, s. 221.

⁹⁹ Uçarol, *Siyasi Tarih*, ss. 750-751.

temsilcileriyle, Türk ve Rum cemaat liderleriyle imzalanmış Kıbrıs Devleti Anayasası yürürlüğe girmiştir. Bu suretle de 16 Ağustos 1960'da Kıbrıs Cumhuriyeti ve bağımsızlığı ilan edilmiştir.¹⁰⁰

16 Ağustos 1960 sabahı, Zürih ve Londra Antlaşmaları gereği Türkiye ve Yunanistan'ın Kıbrıs Adası'nda bulundurmaları gereken askerî birlikler Magosa'ya çıkmışlardır. Türk Alayı Kıbrıs'a Kurmay Albay Turgut Sunalp'ın komutasında çıkmıştır.¹⁰¹ Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Makarios, yardımcısı ise Dr. Fazıl Küçük seçilmiştir.¹⁰²

Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası, görüldüğü üzere bir kurucu meclis tarafından hazırlanmış değil, bu anayasa diplomatlar ve danışmanlardan oluşan karma bir komisyonda uzlaşmalar sonucu kabul edilmiş bir belgedir. 199 maddeden oluşan bu anayasa tarihteki en uzun anayasalardan biridir.¹⁰³

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanından sonra Türkiye Devlet Başkanı Cemal Gürsel, Kıbrıs Cumhuriyeti için bir mesaj yayınlamış ve bu mesajında Kıbrıs Cumhuriyeti'ne muvaffakiyet ve saadetler dilemiştir.¹⁰⁴

Cemal Gürsel, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu münasebetiyle Kıbrıs Cumhurbaşkanı seçilen Makarios'a göndermiş olduğu tebrik telgrafında şunları ifade etmiştir:

*“Genç Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı sıfatıyla zatiâlinize Kıbrıs'ın böylece daha büyük huzur ve refah yolunda ilk adımını atmasından duyduğum memnuniyeti ifade ederken, şahsınız ve Kıbrıslılar için daimi muvaffakiyet ve saadet temennilerimi gönderirim.”*¹⁰⁵

Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı seçilen Makarios'da 27 Ağustos 1960'da Cemal Gürsel'e teşekkür telgrafı göndermiştir:

*“Kıbrıs Cumhuriyeti'nin istiklalinin ilanı münasebeti ile, Ekselanslarının bana ve Kıbrıslılara gönderdiğiniz çok samimi mesajdan fevkalade mütehassis oldum. Hararetle mukabele ettiğimiz iyi temennilerinizden dolayı size ve Türkiye Hükümeti ile halkına kalbi teşekkürlerimizi iblağ etmekle bahtiyarım.”*¹⁰⁶

¹⁰⁰ Sarıca, Teziç ve Eskiurt, *Kıbrıs Sorunu*, s. 16.

¹⁰¹ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 20.

¹⁰² Manisalı, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, s. 36.

¹⁰³ Sarıca, Teziç ve Eskiurt, *Kıbrıs Sorunu*, ss. 16-17.

¹⁰⁴ *Ulus*, 16 Ağustos 1960.

¹⁰⁵ *Ulus*, 16 Ağustos 1960.

¹⁰⁶ BCA, belge no. 030.01.00.00.7.40.18.1 (27 Ağustos 1960). Bkz. Ek-2.

Cemal Gürsel Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçük'e de bir telgraf göndermiştir:

“Kaderi ile yakından alakalı bulunduğumuz Kıbrıs'ta Cumhuriyetin teessüs ettiği bu mutlu günde Kıbrıs'ın ilk Cumhurbaşkanı Muavini ve Türk Cemaati lideri sıfatı ile zatîlinize vazifenizde muvaffakiyetler, şahsınıza Kıbrıs'ı Türk kardeşlerimize ve bütün Kıbrıslılara refah ve saadetler dilerim.”¹⁰⁷

Dr. Fazıl Küçük de Cemal Gürsel'e bir telgraf göndermiştir:

“Kıbrıs'ta Cumhuriyetin ilanı münasebeti ile izhar buyurduğunuz iyi temennilere teşekkür ederim. Kıbrıs Türk Cemaati olarak öteden beri takip ettiğimiz sulh politikasına sadık kalacak, hak ve hürriyetimizin sağlanması yolunda eldeki bütün imkânları meşru yollardan kullanmasını bileceğiz. Anavatanın bugüne kadar müzaheret ve büyük desteğine mazhar olan bizler bundan böyle de izinizden ve yolunuzdan ayrılmayacak, inkılaplara daima sadık kalacak ve Kıbrıs Türkünü daha müreffeh, daha mesut bir hayata kavuşturmak yegâne emel ve amacımız olacaktır. Kıbrıs Türk Cemaati namına minnet, şükranlarımızı sunar bağlılık ve sadakatimizi teyid ederiz.”¹⁰⁸

Türkiye Dışişleri Bakanı Selim Sarper'de, Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı seçilen Makarios ve Dr. Fazıl Küçük'e tebrik telgrafları göndermiştir.¹⁰⁹ Dr. Fazıl Küçük'te Selim Sarper'e teşekkür telgrafı göndermiştir.¹¹⁰

1.4. Kıbrıs Cumhuriyeti ve 1974 Yılına Kadar Kıbrıs

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ve anayasanın ilanından hemen sonra Kıbrıs Rum cemaati liderleri bu anayasayı ve antlaşmaları ihlallere başlamışlardır. Rumlar, daha uygulamanın başında ayrı Türk belediyeleri, devlet görevlerine Türklerin yüzde otuz oranında alınmaları, Türk Cumhurbaşkanı Yardımcısının veto hakkı ve Kıbrıs ordusunun kurulması gibi konularda anlaşmazlıklar çıkarmışlardır.¹¹¹ Rum tarafı bir türlü dengeli yapılanmayı kabullenemeyip, Türkleri baskı altına almak istemişlerdir. Bakanlar Kurulu'nda, belediyelerde ve diğer konularda Rumların üstünlüğü çabasında

¹⁰⁷ *Ulus*, 16 Ağustos 1960.

¹⁰⁸ BCA, belge no. 030.01.00.00.7.40.20.1 (1960). Bkz. Ek-3.

¹⁰⁹ *Ulus*, 16 Ağustos 1960.

¹¹⁰ BCA, belge no. 030.01.00.00.7.40.20.1 (1960). Bkz. Ek-3-4.

BCA, belge no. 030.01.00.00.7.40.20.2. (1960). Bkz. Ek-4.

¹¹¹ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s.751.

olmuşlardır. Haksız kararlarda Türklerin veto hakkını kullanmasını engellemeye çalışıp, anayasa ve yasaları da çiğnemeye başlamışlardır.¹¹²

Makarios, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın 173. maddesi ile kesinleşen Lefkoşa, Limasol, Magosa, Larnaka ve Baf'ta bağımsız Türk belediyelerinin kurulmasına karşı çıkmıştır. Aynı zamanda Makarios, 1 Ocak 1963'de bütün belediye hizmetlerinin hükümet tarafından yapılacağını bildirmiştir.¹¹³

Makarios, anayasayı değiştirme yolları aramaya başlamış ve 22-26 Kasım 1962 tarihleri arasında Ankara'yı ziyaret ederek görüşlerini dile getirmiştir. Bu olay karşısında Türkiye Hükümet Başkanı İsmet İnönü'nün tepkisi sert olmuş ve bunu asla kabul etmemiştir.¹¹⁴

Makarios, belediyeler hakkında verilecek kararı uygulamayacağını açıklamış ve bu açıklama üzerine, Türkiye Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, 3 Nisan 1963'de Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada Türkiye'nin tepkisini belirtmiştir. Aynı zamanda Kıbrıs Anayasası'nın uygulanması ve Türk toplumunun haklarının korunması içinde gerekenin yapılmasında kararlı olduklarını açıklamıştır.¹¹⁵

Anayasanın bu şekilde açıkça çiğnenmesi üzerine, Türk toplumu belediyelerle ilgili olarak Kıbrıs Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuşlardır. Türk toplumuna hak veren Anayasa Mahkemesi'nin kararını ise, Rum toplumu liderleri uygulamamış ve 21 Mayıs 1963'de mahkemenin tarafsız başkanı Alman Profesör Forsthoff'u istifaya mecbur bırakmışlardır.¹¹⁶

Makarios 30 Kasım 1963'de anayasanın değiştirilmesi hakkındaki görüşlerini açıklayarak bu öneriyi Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'ye bir nota ile iletmiştir. Makarios'un bu görüşleri özetle şu şekildedir:

¹¹² Manisalı, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, s. 38.

¹¹³ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 20.

¹¹⁴ Melek Fırat, "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, der. Baskın Oran, C. 1, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, s. 722.

¹¹⁵ A. Suat Bilge, "Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye-Sovyetler Birliği Münasebetleri", *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1996, s. 375.

¹¹⁶ Uçarol, *Siyasi Tarih*, ss. 751-752.

1) Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı yardımcısının veto hakları kaldırılmalı ve her ikisi de Temsilciler Meclisinin yapacağı ortak seçimlerle seçilmelidir.

2) Bazı vergilendirme yasalarına ayrı veto uygulaması kaldırılmalıdır.

3) Ayrı belediyeler feshedilmelidir.

4) Adli sistem ile polis, jandarma ve güvenlik üçleri birleştirilmelidir.

5) İdari yapı ve ordu içindeki görevlerin sayısal dağılımı nüfus oranına uygun olarak yapılmalıdır.

6) Polis ve orduda görevlerin sayısal dağılımı yasayla belirlenmelidir.

7) Kamu Hizmetleri Komisyonu kararlarını basit çoğunlukla almalıdır.

8) Cemaat meclisleri ortadan kaldırılmalıdır.¹¹⁷

Makarios'un bu notası Türkiye tarafından reddedilmiştir. Türkiye Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, Bakanlar toplantısından hemen sonra bir açıklama yapmış ve "Kıbrıs Türklerinin hayati hak ve hürriyetlerinin teminatını ihtiva eden bu vesikalar üzerinde müzakere açılmasını isteyen böyle bir teklifin imkânı yoktur" demiştir.¹¹⁸

Makarios'un anayasa değişikliği önerilerinin reddedilmesi üzerine Kıbrıs'ta gerginlik artmış ve 20 Aralık 1963'de Lefkoşa'da Rum polisinin sivil Türklere ateş açmasıyla birlikte iki Türk ölmüş ve yaralananlar da olmuştur.¹¹⁹ 1963 yılı Kanlı Noel olarak adlandırılan saldırılar başlamış olup bu saldırıların asıl hedefindeki yer Lefkoşa'dır. 23 Aralık'tan itibaren yeni takviye kuvvetleri alan Rum saldırganların başına da EOKA'cı Nikos Sampson geçmiştir. Ada'daki Yunan alayı da saldırganlarla birleşmiş ve Rumlar bütün güçlerini bölgeye toplamışlardır.¹²⁰

Bu saldırıları 21 Aralık 1963 günü Rum polislerinin Lefkoşa Türk Lisesindeki öğrencilere ateş açmaları izlemiştir. 22 Aralık 1963 gecesi de Türklerle Rumlar arasında da çatışmalar olmuş ve bu çatışmalar ara

¹¹⁷ Melek Fırat, "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, der. Baskın Oran, C. 1, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, s. 723.

¹¹⁸ "Makarios'un Kıbrıs Anayasası'nın tâdili konusunda Hükümetimi'ze verdiği muhtıra dün reddedildi", *Cumhuriyet*, 7 Aralık 1963, s. 1.

¹¹⁹ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 25.

¹²⁰ Ali Denizli, "Kıbrıs'ta Yunan Terör Örgütü Eoka ve Katliamları", *Uluslararası Eğitim ve Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 2, (Haziran 2020), s. 17.

vermeden devam etmiştir. Türk Mukavemet Teşkilatı Rum saldırılarına karşılık vermeye başlamıştır.¹²¹

24 Aralık 1963'de Türklere saldırılar tüm şiddetiyle devam etmiş ve Lefkoşa'nın Kumsal semtinde İrfan Bey Sokak, 2 numarada oturmakta olan Binbaşı Nihat İlhan'ın otuz yedi yaşındaki eşi ve üç çocuğunun saklandıkları küvetin içinde Rumlar tarafından katledilmesi saldırıların şiddetini ve acımasızlığını gözler önüne sermektedir. Bu saldırıları daha Türk köyleri, kasabaları ve hastanelerdeki Türk hastaların katledilmeleri takip eder.¹²²

Böylelikle tüm dünyaca *Kanlı Noel* diye bilinen 21 Aralık 1963 olaylarının başlaması ile birlikte Kıbrıs Türkleri 103 köyü terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu Türklerin sayısı 18667'dir.¹²³ 21 Aralık 1963 sonrasında ilk etapta Kıbrıs Türk Cemaati Başkanlığı'na ulaştırılan bilgilere göre Lefkoşa içindeki 14 merkeze 2.109 kişi sığınmış, Lefkoşa'da yakınlarının yanına 3.800 kişi sığınmak zorunda kalmıştır. Lefkoşa ve Kaymaklı'dan kaçarak 4.200 kişi Hamitmandres'e sığınmış, Gönyeli'ye sığınanların sayısı 400 kişi olmuştur. Ayrıca Fota'ya 485, Ağırdağ'a 100 ve Ayakebir Köyü'ne toplam 670 Kıbrıslı Türk sığınmak zorunda kalmıştır.¹²⁴

Bu olaylar üzerine 25 Aralık 1963'de Türk jetleri Kıbrıs Adası'nın üzerinde ihtar uçuşu yapmaya başlamışlardır.¹²⁵ Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı da Gönyeli ve Ortaköy'de mevzilenmiştir.¹²⁶

Rumların silahlanıp Türklere karşı saldırılarını artırmasıyla birlikte Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'a çözüm için başvuruda bulunmuş fakat Ocak 1964'de düzenlenen toplantı da bir sonuç alınamamıştır.¹²⁷

Türkiye, 7 Ocak 1964'de, Kıbrıs'ta gelişen olayları takip etmek ve bu hususta alınan kararları hızlıca alabilmek amacıyla Başbakan veya Başkan Yardımcısının Başkanlığı'nda Milli savunma, İçişleri, Dışişleri ve Turizm

¹²¹ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 25.

¹²² Ulvi Keser, *Kızılây Belgeleri Işığında*, s. 27.

¹²³ Denizli, "Kıbrıs'ta Yunan", s. 17.

¹²⁴ Keser, *Kızılây Belgeleri Işığında*, s. 29.

¹²⁵ Sarıca, Teziç ve Eskiuyurt, *Kıbrıs Sorunu*, s. 55.

¹²⁶ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 25.

¹²⁷ Manisalı, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, s. 41.

ve Tanıtma Kurulu'ndan oluşan *Kıbrıs Komitesi'nin* kurulması kararlaştırılmıştır.¹²⁸

1 Ocak 1964 tarihinden itibaren Makarios devlet bütçesinden Türk tarafına verilmesi gereken % 30 ödeneği kesmiş ve Milletlerarası kuruluşlardan aldığı yardımlardan da Türk tarafına pay vermemiştir. Birleşmiş Milletler'den istediği yönde karar çıkaramayınca da adanın çeşitli bölgelerindeki savunmasız Türklere karşı saldırılara geçmiştir. 14 Şubat 1964'de Limasol'da, 9 Mart'ta Baf'ta. 19 Mart'ta Gaziveren'de Türklere yapılan saldırılar karşısında Türkiye Kıbrıs'a müdahale de bulunmak istemiştir.¹²⁹ Ancak Amerika Bileşik Devletleri (ABD) başkanı Johnson Türkiye'ye bir mektup göndererek Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesine engel olmuştur. "Johnson Mektubu" olarak adlandırılan mektupta Johnson, Türkiye'yi tehdit etmekte ve Türkiye'den Kıbrıs'a müdahale hakkını kullanmamasını istemektedir.¹³⁰

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 4 Mart 1964'de Kıbrıs'ta olayları önlemek amacıyla *Birleşmiş Milletler Barış Gücü* kurulması ve adaya gönderilmesi kararını almıştır. Fakat Barış Gücünün adaya gelişi eski yasal düzeni sağlayamamış Rumların adayı fiilî olarak işgali devam etmiştir.¹³¹

Adada çatışmalar aralıksız ve yayılarak devam etmiştir. Çarpışmalar 4-9 Mart 1964 tarihleri arasında Zeytinlik ve Ozanköy'de kanlı bir şekilde geçmiştir.¹³² Makarios, Garanti Antlaşması'nı tek taraflı feshettiğini ilan etmiş ve bunu Türkiye'ye bildirmiştir. Makarios'un Türkiye'ye vermek istediği bu notayı Kıbrıs elçisi, feshin milletlerarası hukuka aykırı olduğunu belirterek reddetmiştir.¹³³

Rumlar, Birleşmiş Milletler Barış gücü adaya gelene kadar ellerinden geldiğince çok Türk köyünü ele geçirmek için saldırılarını arttırmışlardır. Birleşmiş Milletler Barış Gücü ise ancak 27 Mart 1964'de görevine başlayabilmiştir. Bu dönemde, 103 köyden on binlerce Türk göç ederken

¹²⁸ BCA, 030.18.01.02.175.2.18 (7 Ocak 1964). Bkz. Ek-5.

¹²⁹ Halil Fikret Alasya, "Kıbrıs Maddesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, (2002), s. 382.

¹³⁰ Denizli, "Kıbrıs'ta Yunan", s. 18.

¹³¹ Manisalı, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, s. 41.

¹³² Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 26.

¹³³ Sarıca, Teziç ve Eskiuyurt, *Kıbrıs Sorunu*, s. 64.

500'ün üzerinde şehit verilmiştir. Bu tarihten itibaren Kıbrıs Türk halkı, devletin tüm organlarından mahrum bırakılmış ve ambargoya maruz kalmıştır. Adadaki Türkler, ancak kendilerine ulaşabilen Kızılay yardımları ile ayakta kalabilmişlerdir. Türk milletvekilleri meclise sokulmayıp aynı zamanda Rumlar adada tek başlarına bir idare oluşturmuşlardır. Bu dönemde Rumlar, Rum Millî Muhafız Ordusu adı altında bir orduda teşkil etmişlerdir.¹³⁴

Nisan 1964 başlarına bakıldığında dört aylık bir süre içerisinde Türkler, 364 kişi kayıp vermişlerdir. Türk köyleri ve kentleri, Rumların ablukasına alınmış ve birçok köy ve kent boşaltılmıştır. Bu şekilde göçmen durumuna düşen Türk sayısı 25.000 kişiyi bulduğu tahmin edilmektedir.¹³⁵

6-9 Ağustos 1964'de General Grivas kumandasındaki Rum-Yunan askerleri Erenköy'e karşı karadan ve denizden saldırıya geçmiş, Türk tarafının bütün ikazlarına rağmen Birleşmiş Milletler Barış Gücü Kumandanı General Timaya hiçbir tedbir almamıştır. Az sayıda üniversite öğrencisi ile birlikte Erenköylü Türkler bu saldırıya karşı koyabilmişlerdir.¹³⁶ Bu saldırı sırasında mücahitler arasında Türk Cemaat Meclisi Başkanı Rauf Denктаş da bulunmaktadır. Bu durum telsizle Ankara'ya bildirilerek yardım istenmiş¹³⁷ ve bir süre sonra 9 Ağustos günü Türk jetlerinin müdahalesiyle durum sakinleşmiştir.¹³⁸ Bu olaylar sırasında uçağı düşen Pilot Yüzbaşı Cengiz Topel'de şehit olmuştur.¹³⁹

1965 ve 1966 yıllarında Kıbrıs Adası'nda nisbî bir sükûnet hüküm sürmüştür. EOKA ufak tefek saldırılarına devam etmiş adada bulunan iki toplum arasında çatışmalar süregelmiştir. Uluslararası alanda da Kıbrıs'la ilgili yoğun diplomatik girişimler de aralıksız devam etmiştir.¹⁴⁰

Bu sıra da Türkiye ve Yunanistan'da önemli siyasal değişiklikler meydana gelmiştir. Türkiye'de yapılan seçimler de Adalet Partisi tek başına

¹³⁴ Güler, "Kıbrıs Türk Cumhuriyeti", s. 108.

¹³⁵ Denizli, *Kıbrıs Barış Harekâtı*, s. 30.

¹³⁶ Halil Fikret Alasya, "Kıbrıs Maddesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, (2002), s. 382.

¹³⁷ Denizli, "Kıbrıs'ta Yunan", s. 19.

¹³⁸ Halil Fikret Alasya, "Kıbrıs Maddesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, (2002), s. 382.

¹³⁹ Denizli, "Kıbrıs'ta Yunan", s. 19.

¹⁴⁰ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 27.

iktidara gelmiş Yunanistan'da da Papandreu Hükümeti istifa etmiş ve yerine istikrarsız koalisyonlar kurulmaya başlanmıştır. 21 Nisan 1967'de de Yunanistan'da askerî darbe gerçekleşmiş ve Albaylar Cuntası yönetimi ele almıştır.¹⁴¹

Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel ve Yunan Başbakanı Kollias 9 Eylül'de Keşan'da, 10 Eylül'de Dedeoğaç'ta bir araya gelmişlerdir. İkili arasında gerçekleşen görüşmede, Türkiye'nin ödün vermeyeceği anlaşılmış ve iki tarafın da uzlaşmasının mümkün olmayacağı görülmüştür.¹⁴²

Makarios tarafından 1964 yılından beri Rauf Denктаş'ın Kıbrıs Adası'na gelmesi yasaklanmıştır. 31 Ekim 1967 gecesi Rauf Denктаş yanında arkadaşları Nejat Konuk ve Erol İbrahim ile birlikte gizlice Türkiye'den Kıbrıs'a çıkmışlar ve Rum polisi tarafından yakalanıp tutuklanmışlardır. Bu tutuklama adada ve Türkiye'de büyük tepkilere yol açmış ve kısa süre sonra Denктаş ve arkadaşlarının Makarios tarafından, Türkiye'ye 12 Kasım'da iade edilmeleri ile sonuçlanmıştır.¹⁴³

Adadaki en önemli durumlardan biride 15 Kasım 1967'de Rum-Yunan ordusunun Geçitkale ve Boğaziçi köylerine yaptığı saldırı olmuştur. Rumlar, Birleşmiş Milletler Barış Gücü askerlerinin gözleri önünde 28 Türk'ü öldürmüşlerdir. Askerler birçok Türk köyünü yağmalamış aynı zamanda köylüleri de esir almışlardır.¹⁴⁴ Bu saldırılar üzerine 18 Kasım'da Türk jetleri Kıbrıs Adası üzerinde alçak uçuş yapmaya başlamışlardır.¹⁴⁵ 17 Kasım 1967'de Türkiye Büyük Millet Meclisi, saldırılar bu şekilde devam ettiği sürece Yunanistan ile savaş kararı aldığını belirtmiştir. Aynı gün Türkiye, Yunanistan'a çok sert bir nota göndermiştir. Türkiye bu nota ile, Kıbrıs Adası'nda antlaşmalara aykırı olarak bulunan 20.000 civarındaki Yunan askerinin adadan geri çekilmesini, General Grivas'ın görevinden alınmasını, Rumların saldırılarına uğrayan iki Türk köyündeki zararların ödenmesini, adada bundan sonra herhangi bir olayın çıkmaması için gerekli

¹⁴¹ Tuncer, *Kıbrıs Sarmalı*, s. 105.

¹⁴² Tuncer, *Kıbrıs Sarmalı*, ss. 105-106.

¹⁴³ Denizli, *Kıbrıs Barış Harekâtı*, s. 32.

¹⁴⁴ Güler, "Kıbrıs Türk Cumhuriyeti", s. 108.

¹⁴⁵ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2015, s. 710.

bütün önlemlerin alınmasını, On İki Ada'da antlaşmalara aykırı şekilde yapılan yığınağın kaldırılmasını istemiştir.¹⁴⁶

Bu tepkiler üzerine Rumlar işgal ettikleri köylerden çekilmiş, aldıkları Türk esirleri serbest bırakmış ve Yunanistan'ın gizlice adaya soktuğu askerlerden 12.000 kişiyi de geri göndermişlerdir. 28 Aralık 1967'de Geçici Türk yönetimi ilan edilmiştir. Bir süre sonra Türk yönetimi ismindeki geçici ifadesi de düşürülmüş, *Türk yönetimi* adını almıştır. Bununla birlikte Türk toplumunun yasama, yürütme ve yargı işleri düzenlenmiş ve bir devlet teşkilâtı kurulmuştur.¹⁴⁷ Yönetim Başkanlığı'na Dr. Fazıl Küçük, Başkan yardımcılığına da Rauf Denктаş getirilmiştir.¹⁴⁸ Dr. Fazıl Küçük'ün Cumhurbaşkanlığı Yardımcılığı ve Türk Yönetimi Başkanlığı'ndan çekilmesi üzerine, 16 Şubat 1973'de gerçekleştirilen seçimle birlikte Başkanlığa Rauf Denктаş getirilmiştir.¹⁴⁹

2.5. 15 Temmuz 1974 Darbesi

Yunanistan'da, 21 Nisan 1967'de askerler cuntası darbe gerçekleştirmiş ve hükümete el koymuşlardır. Makarios ile Yunan Hükümeti arasında yaşanmaya başlanan anlaşmazlıklar, askerî cunta döneminde daha da artmıştır. Yönetimde bulunan askerî cunta, Kıbrıs'ta da Makarios'tan kurtulmanın yollarını aramaya başlamıştır. Makarios, birincisi 8 Mart 1970'de olmak üzere, üç kez suikasta uğramış, fakat her defasında da kurtulmuştur.¹⁵⁰

Yunanistan, Kıbrıs Adası'nın ilhak zamanının geldiğine inanmakla birlikte Makarios'u da kendisine bir engel olarak görmüştür. Bu yüzden Makarios'un Yunanistan'la arası iyice açılmış aralarındaki gerginlikler artmıştır.¹⁵¹

Yunanistan Cunta Hükümeti, Grivas isimindeki subayını 28 Ağustos 1971'de gizlice adaya göndererek, faaliyetlerde bulunmaya başlamıştır. Kıbrıs Adası'ndaki Yunan subayların kendi üzerinde baskı oluşturduğunu

¹⁴⁶ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 760.

¹⁴⁷ Güler, "Kıbrıs Türk Cumhuriyeti", s. 108.

¹⁴⁸ Sarıca, Teziç ve Eskiuyurt, *Kıbrıs Sorunu*, s. 157.

¹⁴⁹ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 30.

¹⁵⁰ Güler, "Kıbrıs Türk Cumhuriyeti", s. 108-109.

¹⁵¹ Armaoğlu, *20. Yüzyıl*, s. 712.

düşünen Makarios, bu subaylardan kurtulmak ve Yunan Hükümeti'nin Kıbrıs konusunda tek başına karar vermesini engellemek istemiştir.¹⁵² Bu amaçla Makarios, Yunan Hükümet Başkanı'na yazdığı bir mektupla, kendisinin Yunanistan'ın atadığı bir vali olmadığını halk tarafından seçilen devlet başkanı olduğunu belirterek tavır almıştır. Aynı zamanda kötülüklerin köklerinin Atina'ya kadar uzandığını bu mektupla dile getirerek Yunanistan'daki Cunta Hükümeti'ni şiddetle suçlamıştır.¹⁵³ Mektubunda bu kötülüğü şu şekilde dile getirmiştir:

... “Üzülerek belirtmeliyim ki kötülüğün kökü çok derinlere inmekte Atina'ya kadar uzanmaktadır. Kıbrıs Rum halkının meyvelerini tatmakta olduğu kötülük ağacı Atina'dan beslenmekte ve idame ettirilmekte, büyüyip gelişmesine oradan yardım edilmektedir. En kesin şekilde belirtmeliyim ki, EOKA-B Tedhiş Örgütü'nün faaliyetlerini Yunanistan'daki askerî rejimin ileri gelenleri desteklemekte ve yönetmektedirler...”¹⁵⁴

Makarios, 5 Temmuz 1974'de verdiği bir demeçle Yunanistan'ın amacının, kendisini uzaklaştırıp Kıbrıs yönetimini ele almak olduğunu açık açık dile getirmiştir. Aynı zamanda Kıbrıs'ta Rum Milli Muhafız Gücü'nde bulunan Yunan askerlerinin de Yunanistan'ın istekleri doğrultusunda hareket ettiğini belirtmiştir.¹⁵⁵

Rum Milli Muhafız Gücü subay ve erleri EOKA'cılardan da destek alarak Makarios'a bağlı asker ve polisleri sürekli hırpalayıp görev yapmalarını engellemişlerdir.¹⁵⁶

15 Temmuz 1974 sabahı dünyaya bir haber yayılmış ve haberde, Kıbrıs'ta Yunan Kuvvetleri'ne bağlı subaylar Makarios'a bir darbe gerçekleştirerek yerine bir EOKA'cı olan Nikos Sampson'u getirerek Kıbrıs Elen Cumhuriyeti'ni ilan etmişlerdir.¹⁵⁷

Kıbrıs'ta yayın yapan Türk Bayrak Radyosu ile görgü tanıklarının verdiği bilgiye göre darbe, 00.30 sıralarında başlamış saat 01.00'a doğru Lefkoşa Radyosu kanlı bir çarpışma sonunda darbecilerin eline

¹⁵² Güler, “Kıbrıs Türk Cumhuriyeti”, s. 108-109.

¹⁵³ Hakkı Akalın, *İnfaz Yeri: Kıbrıs Tarih:19 Ağustos 1974*, Ankara: Ümit Yayıncılık, 2002, s. 91.

¹⁵⁴ “Makarios'un Devrilmesine Yol Açan Mektubu”, *Cumhuriyet*, 16 Temmuz 1974, s. 5.

¹⁵⁵ Sarıca, Teziç ve Eskiurt, *Kıbrıs Sorunu*, s. 179.

¹⁵⁶ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 35.

¹⁵⁷ Sarıca, Teziç ve Eskiurt, *Kıbrıs Sorunu*, s. 180.

geçmiştir. Yunan ordusunun subayları olan ve sayılarının 500'e yakın olduğu bildirilen, Başkanlık Sarayı ve Piskoposhaneyi kuşatan komutan ve muhafızlara Makarios'a sadık Rum askerleri müdahale etmişlerdir. Ancak bu mücadeleye rağmen saat 01.30 civarında çarpışmalar kesilmiş ve Lefkoşa'nın büyük bir kısmı darbecilerin eline geçmiştir. Bu sırada Makarios'un da öldürüldüğü sanılmıştır. Adanın Rum bölgelerinde sokağa çıkma yasağı gelmiş, Milli Muhafız Birliği'ne mensup her askerin görüldüğü yerde öldürülmesi emri verilmiştir. Bazı Milli Muhafız askerleri kaçarak Makarios'un birliklerine katılmışlardır.¹⁵⁸

Öldüğü sanılan Makarios, yaşanan darbeden sonra Baf'taki bir radyo istasyonundan sağ olduğunu dünyaya açıklamış ve Baf'ın da darbecilerin eline geçmesiyle birlikte Birleşmiş Milletler Barış Gücü'ne sığınmıştır. Oradan da helikopterle Aktoriti'de bulunan İngiliz üssüne geçerek İngilizlerin yardımıyla 17 Temmuz 1974'de Londra'ya geçmiştir. Londra'da İngiliz Başbakanı ve Dışişleri Başkanı ile görüşerek İngiltere'yi bir garantör ülke olarak göreve çağırmıştır. İngiltere Makarios'un istediği yönde bir girişimde bulunmamış fakat Makarios'u Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yasal başkanı olarak tanıdığını açıklamıştır.¹⁵⁹

Darbeciler, adada bir ulusal kurtuluş hükümeti kurulduğunu öne sürerek Nikos Sampson'un Cumhurbaşkanı olduğunu ve Kıbrıs'ta bir Elen Cumhuriyeti ilan ettiklerini açıklamışlardır.¹⁶⁰

Yedi günlük iktidarı olan Nikos Sampson, bu süreçte binlerce Makarios taraftarını öldürmüştür.¹⁶¹ Darbenin ilk beş gününde darbeye karşı olan Rumlardan ölenlerin sayısı kırk beş kişiye ulaşmıştır.¹⁶²

Darbe sırasında Rauf Denktaş'ta Birleşmiş Milletler Barış Gücü'ne başvurarak Türk ve Rum kesimlerini ayıran *Yeşil Hat* boyunda güvenlik tedbirleri alınmasını istemiştir. Aynı zamanda bir bildiri yayınlarak

¹⁵⁸ "Yunan Subayları Bir Darbe Sonunda Makarios'u Devirdi", *Hürriyet*, 16 Temmuz 1974, s. 9.

¹⁵⁹ Akalın, *İnfaz Yeri: Kıbrıs*, ss. 99-100.

¹⁶⁰ "Atina Kıbrıs'ta Yunan Cumhuriyet'i İlan Etti", *Cumhuriyet*, 16 Temmuz 1974, s. 5.

¹⁶¹ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 36.

¹⁶² Akalın, *İnfaz Yeri: Kıbrıs*, s. 106.

Türk topluluğunu soğukkanlı olmaya ve bu süreçte seyahat etmemeye çağırmıştır. Rauf Denktaş, *Anavatanın desteğiyle bu zor günleri de atlatacağız* sözlerini dile getirmiştir.¹⁶³

Türkiye Başbakanı Bülent Ecevit darbe sırasında, Afyon gezisinde olup, bu geziyi yarıda bırakmış ve geri dönmüştür. Kıbrıs'ta yapılan darbe ile ilgili görüşlerini de yaptığı açıklama ile şu şekilde dile getirmiştir:

*“Biz davaların adam öldürerek ve kaba kuvvetle çözümleneceğine inanmıyoruz. Bütün dünyaya yakın uzak bütün komşularımıza ihtar ediyorum ki Kıbrıs'ta Buhranın Türk haklarına müdahale şeklinde büyüülmesine kimse cesaret edemez.”*¹⁶⁴

15 Temmuz 1974'de Bülent Ecevit, Ankara'da, parti liderleriyle görüşmüş aynı zamanda askerî tedbirlerin alınmaya başlandığı bildirilirken, Meclisin perşembe günü olağanüstü toplanmasına da karar verilmiştir.¹⁶⁵

Türkiye, Sampson Darbesi'ni Kıbrıs'ta anayasanın düzeninin yıkılması, gayri meşru bir idarenin kurulması, Kıbrıs konusundaki antlaşmaların ihlali olarak gördüğünü belirterek yeni idareyi tanımamış ve Garanti Antlaşması'nın 4. Maddesinin verdiği yetkiye dayanarak, İngiltere ile beraber Kıbrıs'a müdahale etmeye karar vermiştir.¹⁶⁶ Başbakan Bülent Ecevit 17 Temmuz 1974'de bu konuyu görüşmek üzere Londra'ya gitmiştir.¹⁶⁷ Fakat Türkiye bu görüşmelerden umduğunu bulamamıştır. Çünkü İngiltere Kıbrıs'a müdahalede bulunmaya yanaşmamıştır.¹⁶⁸

Amerika'nın da, Yunanistan'a baskı yapmasına rağmen Yunan cuntası Kıbrıs'taki Yunan subaylarını ve Sampson'un geri çekilmesini kabul etmemiştir. NATO'da yapılan müzakerelerde de aynı tavrı takınan Yunanistan, Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale etmesi halinde kendilerinin de Kıbrıs'a müdahalede bulunacaklarını söylemiştir.¹⁶⁹

¹⁶³ “Yunan Subayları Bir Darbe Sonunda Makarios'u Devirdi”, *Hürriyet*, 16 Temmuz 1974, s. 9.

¹⁶⁴ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 39.

¹⁶⁵ Mehmet Ali Birand, *30 Sıcak Gün*, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1990, s. 14.

¹⁶⁶ Armaoğlu, *20. Yüzyıl*, s. 713.

¹⁶⁷ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 41.

¹⁶⁸ Armaoğlu, *20. Yüzyıl*, s. 713.

¹⁶⁹ Armaoğlu, *20. Yüzyıl*, s. 713.

2.6. Kıbrıs Barış Harekâtı

Türkiye, 18 ve 19 Temmuz günlerinde de, Kıbrıs Adası'ndan Yunanlı Subayların çıkarılmasını istemiş aynı zamanda meşru olan yönetimin iadesi önerisini kabul ettirmeye çalıştıysa da diplomatik yollardan yapılan bu önerileri Yunanistan reddetmiştir. Bu girişimlerden bir sonuç alınamaması üzerine Türkiye, bütün diplomatik yolları denemiş ve Garanti Antlaşması'nın 4. maddesindeki yükümlülüklerini yerine getirmek üzere, bu antlaşmadan aldığı müdahale yetkisini kullanmaya mecbur kalmıştır.¹⁷⁰

Rauf Denктаş, uluslararası diplomasiden bir sonuç alınamazsa Türkiye'nin derhal askerî müdahalede bulunması gerektiğini söylemiştir. Aynı zamanda yüze yakın gazeteciyi makamında ağırlamış olan Rauf Denктаş, Türkiye'nin yapacağı bir askerî müdahaleyi, Rum halkının da yarısından fazlasının memnuniyetle karşılayacağını bildirmiştir.¹⁷¹

Ne İngiltere'den ne de Amerika'dan olumlu sonuçlar alamayan Başbakan Bülent Ecevit Londra'dan döndüğü sırada Türkiye'de askerî hazırlıklar tamamlanmıştır.¹⁷² Askerî harekâtın başlatılmasından önce Genelkurmay Başkanlığı tarafından Kıbrıs'ta uygulanacak olan planlar, eğitim ve tatbikatlar gerçekleştirilmiştir. Söz konusu planlara göre harekât kara, deniz ve hava harekât planları üzerinde yoğunlaşmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri, normal çalışma uygulamalarından çıkarak alarm durumuna geçmesiyle birlikte Kıbrıs'a yönelik planlar üzerinde yoğunlaşmıştır.¹⁷³

Kıbrıs Barış Harekâtı'na tahsis edilen kuvvetler, Genelkurmay Başkanlığı'nın Kara, Deniz, Hava Kuvvet Komutanlıklarına ve Jandarma Komutanlığı'na verdiği harekât talimatında şu şekildedir;

Kara Kuvvetleri:

6. Kolordu Komutanlığı (Adana);

¹⁷⁰ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 765.

¹⁷¹ "Denктаş: Barışçı Çabalardan Bir Sonuç Alınmazsa Türkiye Derhal Askerî Müdahaleye Geçmelidir", *Cumhuriyet*, 20 Temmuz 1974, s. 1.

¹⁷² Melek Fırat, "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, der. Baskın Oran, C. 1, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, s. 742.

¹⁷³ Keser, *Kızılay Belgeleri Işığında*, s. 82.

Korgeneral Nurettin Ersin

Albay Mahmut Boğuşlu

Albay Eşref Bitlis

Albay Muzaffer Sever

28. Piyade Tümeni (Ankara Mamak);

Tümgeneral Fazıl Osman Polat

39. Piyade Tümeni (İskenderun);

Tümgeneral Bedrettin Demirel

Hava İndirme Tugayı (Kayseri);

Tuğgeneral Sabri Evren

Komando Tugayı (Bolu);

Tuğgeneral Sabri Demirbağ

Zırhlı Araç Komutanlığı (Etimesgut);

Albay Feridun Öztürk

Albay Ahmet Demir

Amfi Deniz Piyade Alayı (Foça);

Deniz Piyade Yüzbaşı Neşet İkiz

Jandarma Komutanlığı Taburu (Nevşehir);

Binbaşı Hasan Cemil Erdem

Ayrıca oluşturulan Özel Görev Komutanları;

Tuğgeneral Süleyman Tuncer Bora

Tuğgeneral Hakkı Borataş

Deniz Kuvvetleri içinde Harp Filosu ve Deniz Piyade Alayı görevlendirilmiştir.¹⁷⁴

¹⁷⁴ Denizli, *Kıbrıs Barış Harekâtı*, ss. 64-68.

Hava Kuvvetleri Komutanlığı, istenen görevlere aşağıdaki filoları ve görev tahsislerini görevlendirmiştir:

131. Filo (Konya) 30 Görev Tahsisi

132. Filo (Konya) 26 Görev Tahsisi

171. Filo (İncirlik) 26 Görev Tahsisi

172. Filo (İncirlik) 25 Görev Tahsisi

181. Filo (Antalya) 28 Görev Tahsisi.¹⁷⁵

20 Temmuz 1974’de, Kıbrıs’ta gelişen olaylar sonucu savaşı gerektiren bir durumun meydana gelmesiyle, harekâtın devamında olabilecek ihtiyaçların karşılanması amacıyla Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile genel bir seferberlik ilan edilmesine karar verilmiştir.¹⁷⁶

20 Temmuz 1974’de Türkiye radyoları, Başbakan Bülent Ecevit’in sesinden tüm dünyaya şu haberi yaymıştır:

“Türk Silahlı Kuvvetleri, Kıbrıs’a indirme ve çıkarma harekâtına başlamış bulunuyor. Allah milletimize, bütün Kıbrıslılara ve insanlığa hayırlı etsin. Bu şekilde insanlığa ve barışa büyük hizmette bulunmuş olacağımıza inanıyoruz. Öyle umarım ki; kuvvetlerimize ateş açılmaz ve kanlı bir çatışmaya yol açılmaz. Biz aslında savaş için değil, barış için; yalnız Türklere değil, Rumlara da barış getirmek için Ada’ya gidiyoruz. Bu karara, ancak tüm politik ve diplomatik yolları denedikten sonra mecbur kalarak vardık. Bütün dost memleketlere, bu arada son zamanlarda yakın ilişki içinde bulunduğumuz dost ve müttefikimiz birleşik Amerika’ya ve İngiltere’ye, meselelerin müdahalesiz halledilmesi, diplomatik yollardan halledilebilmesi için gösterdikleri iyi niyetli çabalar için şükranlarımı belirtmeyi borç bilirim. Eğer bu çabalar sonuç vermediyse, elbette sorumlusu bu iyi niyetli gayretleri gösteren devletler değildir. Tekrar bu harekâtın insanlığa ve bütün Kıbrıslılara hayırlı olmasını dilerim...”¹⁷⁷

Bu demecden de anlaşıldığı üzere, Türk Silahlı Kuvvetleri, 20 Temmuz 1974’de barışı getirmek ve anayasa düzenini yeniden sağlamak için Kıbrıs’a barış harekâtında bulunmuştur.¹⁷⁸

Çıkarma birlikleri 19 Temmuz 1974’de saat 11.00 civarında Mersin’den hareket edip Girne’de Pladini bölgesine gelmişlerdir. Harekâtın

¹⁷⁵ Denizli, *Kıbrıs Barış Harekâtı*, ss. 64-68.

¹⁷⁶ BCA, belge no. 030.18.01.02.317.47.12 (20 Temmuz 1974). Bkz. Ek-6.

¹⁷⁷ Sarıca, Teziç, Eskiurt, *Kıbrıs Sorunu*, s. 192.

¹⁷⁸ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 765.

çıkarma safhası böylece 20 Temmuz 1974 günü sabah saatlerinde Girne üzerinde iki savaş uçağının belirip Şebert bölgesi ile Zeytinlik yol kavşağında bulunan Rum askerî tesislerine makineli tüfeklerle yapılan ateşle başlamıştır. Hava indirme harekâtı da çıkarma harekâtı ile aynı olarak saat 06.05'ten itibaren Gönyeli bölgesine gerçekleştirilmiştir. Uçakların kapasitelerinin yetersiz olması nedeniyle ilk olarak sadece iki tabur asker bölgeye indirilmiştir.¹⁷⁹

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Girne'ye çıkışı ile birlikte Türk savaş uçakları da peş peşe adadaki askerî hedefleri bombalamaya başlamıştır. Savaş gemileri de harekâta Girne kıyılarından katılmışlardır.¹⁸⁰ Otuz Astsubaydan oluşan Su Altı Taarruz Timleri de kıyıdaki su altı engellerini temizlemeye başlamıştır.¹⁸¹

Adaya Türk müdahalesi iki aşamada gerçekleşmiştir. 20-22 Temmuz 1974 tarihleri arasında gerçekleştirilen harekâtın birinci aşaması, Türk birliklerinin adaya ulaşabilmesi için kıyı şeridi üzerindeki noktaların öncelikli olarak ele geçirilmesidir. İkinci aşaması da, adanın içlerine doğru ilerleyerek Kıbrıslı Türklerin güvenlikle kalabilecekleri bir toprak parçasını kontrol altına alabilmektir. İlk aşamada 6.000 Türk askeri ve yaklaşık olarak 30 Türk tankı adaya çıkarılmıştır.¹⁸²

En kanlı çarpışmalar 20 Temmuz 1974 gecesini yaşanmıştır. Yunanlıların sert ateşine aynı şekilde karşılık verilmiştir. Mehmetçik, Yunanlıların ortaya sürdükleri tankları ellerinde yeterli tanksavar silah bulunmamasına rağmen, teker teker yok edebilmiştir. Mücahitlerde yardıma koşmuşlar, ancak pek fazla etkili olamamışlardır.¹⁸³

Harekâtın ikinci günü olan 21 Temmuz 1974'de, Kıbrıs'ta tıkanıklıkları gidermek, hedeflere doğru ilerlemeyi hızlandırmak için Hava Kuvvetleri olağanüstü çaba harcamıştır. Açlık ve heyecan bir kenara, en büyük zorluk sıcak ile mücadelede olmuştur. İlk gün gerçekleşen ani hücum, yiyecek ve

¹⁷⁹ Keser, *Kızılay Belgeleri Işığında*, ss. 82-83.

¹⁸⁰ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 41.

¹⁸¹ Denizli, *Kıbrıs Barış Harekâtı*, s. 105.

¹⁸² M. Sami Danker, *Bir Millet ve Devletin Yaşama Hakkı Kıbrıs Sorunu*, Ankara: Türkar Yayınları, Temmuz 2001, s. 52.

¹⁸³ Birand, *30 Sıcak Gün*, s. 162.

içecek konusunda aksamaya sebep olmuş ve su tankları vs. sahilde yığılı kalmıştır. Buna rağmen ilerleme hızlıca devam etmiştir. Genelkurmay emir üstüne emir yollamış ve burada büyük ağırlık Hava Kuvvetleri'ne verilmiştir. Sabahki son durum görüşmesinde tehlikenin atlatıldığı artık kesinlikle belirlenmiştir. Fakat şimdi önemli olan, Beşparmak Dağları'ndaki direnme noktalarını bir an önce temizleyip, hala kurtulamamış olan Girne-Lefkoşa bağlantısını gerçekleştirmektir.¹⁸⁴

21 Temmuz 1974 öğle saatlerinde Beş Parmak Dağları geçilerek Boğaz temizlenmiş, güneydeki ve kuzeydeki birlikler birleşmişlerdir. Harekât daha önce hazırlanan plana tamamen uygun olarak gerçekleştirilmiş ve Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri tam bir iş birliği içerisinde bulunmuşlardır.¹⁸⁵

Çarpışmalar devam ederken Mersin'de büyük bir hızla gemilere yeni birlikler bindirilip tank ve zırhlı sayısı artırılmıştır. Sürekli şekilde helikopterlerle cephe ve asker sevkiyatı yapılmıştır.¹⁸⁶

20-22 Temmuz günlerinde süren çıkarma sırasında; iletişim sıkıntısından dolayı Kocatepe Savaş Gemisi'nin, Yunan gemisi sanılarak Türk Savaş uçakları tarafından batırılması dışında büyük bir kayıp olmamıştır. Askerî harekâtın ilk aşaması çok başarılı geçmiş Türk askerleri çok kayıp vermeden terörcü Rum saldırılarını püskürtüp Girne-Lefkoşa-Gönyeli üçgenini koruyabilmişlerdir.¹⁸⁷

Harekâtın ilk gününde başlatılan ve ateşkesten sonrada yoğunlaştırılan, Kıbrıs halkına Kızılay'ın yardım çalışmaları, devam etmekte ve bu maksatla kurulmuş bulunan Bakanlıklar Arası Yardım Koordinasyon Komitesi ile işbirliğine girilmiştir.¹⁸⁸

Harekât günü yani 20 Temmuz'da Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi acele toplantıya çağırılmıştır. Güvenlik Konseyi'ne, ABD bir karar

¹⁸⁴ Birand, *30 Sıcak Gün*, ss. 167-168.

¹⁸⁵ Hamza Eroğlu, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni Yaratan Tarihî Süreç ve Son Gelişmeler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 18, S.54 (Kasım 2002), s. 757.

¹⁸⁶ Birand, *30 Sıcak Gün*, s. 168.

¹⁸⁷ Melek Fırat, "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, der. Baskın Oran, C. 1, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, s. 742.

¹⁸⁸ Keser, *Kızılay Belgeleri Işığında*, s. 89.

tasarısı sunmuş ve Kıbrıs'ta ateşkesin derhal sağlanması, İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin Londra'da soruna çözüm yolu bulabilmek amacıyla bir araya gelmeleri önerilmiştir. Ancak tüm çabalara rağmen Güvenlik Konseyi, 20-21 Temmuz 1974'de toplanabilmiş ve taraflara ateşkes çağrısında bulunmuştur.¹⁸⁹ Bu kararda, ayrıca uluslararası antlaşmaların güvencesi altında bulunan anayasa düzeninin, Kıbrıs'ta yeniden kurulmasının istendiği de bildirilmiştir.¹⁹⁰

Güvenlik Konseyi'nin ateşkes kararına, Yunanistan, Türk birliklerinin Adadan çekilmeleri dâhilinde uyum sağlayacağını bildirmiştir. Türkiye ise, anayasa düzeninin ve barışın yeniden sağlanmaması durumunda, askerî birliklerini Kıbrıs'tan geri çekmeyi düşünmediğini dile getirmiştir. Sonuç olarak Yunanistan, Türkiye'nin bu görüşleri karşısında, ateşkesi şartsız olarak kabul etmiş ve ateşkesin Türkiye'nin teklif ettiği gibi 22 Temmuz 1974 günü yürürlüğe gireceğini resmen Ankara'ya bildirmiştir.¹⁹¹

Böylelikle Türkiye, Güvenlik Konseyi'nin 353 sayılı kararını kabul ederek 22 Temmuz 1974'de saat 17.00'dan itibaren ateşi kesmiştir. 22 Temmuz akşamı ateşkes yürürlüğe girdiğinde Türk kuvvetleri Girne-Lefkoşa yolunu kontrol altına almışlar ve Girne kıyılarında da bir genişleme yapmışlardır. Bu durumun askerî bakımdan tehlikeli ve yetersiz olması sebebiyle de Türkiye, 22 Temmuz'daki ateşkes ile Birinci Barış Harekâtı sona erdikten sonra 40.000 kişilik bir kuvvet yığmış ve 300 tank göndermiştir.¹⁹²

23 Temmuz günü darbeci Sampson görevinden istifa ederek Cumhurbaşkanlığını Glafkos Klerides'e bırakmıştır. Sampson görevinden istifa ettikten sonra Yunanistan başbakanı da istifa etmiştir.¹⁹³ Onun yerine sürgünde bulunan eski politikacılardan Konstantin Karamanlis yeni hükümet başkanı olmuştur.¹⁹⁴

¹⁸⁹ Sarıca, Teziç, Eskiuyurt, *Kıbrıs Sorunu*, ss. 194-195.

¹⁹⁰ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 765.

¹⁹¹ Sarıca, Teziç, Eskiuyurt, *Kıbrıs Sorunu*, s. 196.

¹⁹² Armaoğlu, *20. Yüzyıl*, ss. 714-715.

¹⁹³ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 42.

¹⁹⁴ Sarıca, Teziç, Eskiuyurt, *Kıbrıs Sorunu*, s. 199.

Ateşkesin sağlanacağı kararlar alınması ile beraber, Güvenlik Konseyi kararı gereğince, barışın yeniden sağlanabilmesi için 25 Temmuz 1974'de Cenevre'de *Üçlü Konferans* toplanmıştır. Buna üç garantör devlet olan Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin dışişleri bakanları katılmışlardır.¹⁹⁵ Üç bakan, 30 Temmuz 1974'de Cenevre kararlarını imzalanmışlardır. Bu kararlar:

1) 1960 anayasa düzenini yeniden tesisi hususunda 3 Dışişleri Bakanı mutabık kalmakla birlikte bundan önce alınması gereken bazı acil tedbirler vardır.

2) Kıbrıs'ta taraflar 31 Temmuz 1974 günü Türkiye saati ile 24.00'de kontrolleri altında buldukları alanları genişletmeyeceklerdir. Yani Kıbrıs'ta Ateşkes çizgisi 22 Temmuz saat 17.00'deki çizgi değil, 30 Temmuz gece yarısı mevcut olan çizgidir. Çünkü 22 Temmuz'dan sonra Rumların saldırıları devam ettiği için çatışmalar yeniden devam etmiş ve Türk Kuvvetleri kontrolleri altındaki alanını genişletmiştir.

3) 30 Temmuz Ateşkes çizgisinde, sadece Birleşmiş Milletler Kuvvetleri'nin kontrolü altında olacak bir güvenlik bölgesi oluşturulacaktır.

4) Kıbrıs Rum ve Yunan Kuvvetleri'nin muhasarası altında olan bütün Türk bölgelerinden bu kuvvetler çekilecek ve bu Türk bölgeleri Birleşmiş Milletler Kuvvetleri'nin koruması altına girecektir.

5) Kıbrıs'ta anayasa düzeninin yeniden kurulması için üç devletinde Dışişleri Bakanları 8 Ağustos'ta Cenevre'de yeniden bir araya geleceklerdir. Fakat anayasa düzeni oluşturuluncaya kadar Cumhurbaşkanı yardımcısı Rauf Denktaş 1960 Anayasası gereğince Cumhurbaşkanı görevlerini yürütecektir. Lakin bu durum Kıbrıs geçici Türk yönetiminin devamına engel olmayacaktır.

Gerçekleştirilen bu Birinci Cenevre Konferansı Türkiye açısından başarı ile sonuçlanmıştır.¹⁹⁶

Başbakan Bülent Ecevit, Cenevre Görüşmeleri sırasında açıklamalarda bulunarak Türkiye'nin görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

*“Kimse Kıbrıs sorunu görüşülürken Kıbrıs'ta hiçbir şey olmamış gibi hiçbir şey değişmemiş gibi düşünemez konuşamaz. 20 Temmuz 1974 sabahından bu yana Kıbrıs'ta çok şey değişmiştir. Bu gerçek herkes tarafından gerçekçi bir şekilde göz önünde tutulmadıkça Kıbrıs sorununa anlaşma yoluyla çözüm bulunamaz.”*¹⁹⁷

¹⁹⁵ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 765. Türkiye adına Dışişleri Bakanı Turan Güneş, Yunanistan adına Dışişleri Bakanı Yorgo Mavros ve İngiltere adına Dışişleri Bakanı James Callaghan katılmışlardır.

¹⁹⁶ Armaoğlu, *20. Yüzyıl*, ss. 714-716.

¹⁹⁷ Eroğlu, “Kıbrıs Türk Cumhuriyeti”, s. 758.

Birinci Cenevre Görüşmeleri'nde Kıbrıs'ta kurulan özel Türk yönetimi tanınmış Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs'taki varlığı da kabul edilmiştir.¹⁹⁸

Cenevre'de konferans devam ederken Kıbrıs'taki Türk Kuvvetleri'nin ilerlemesi de küçük boyutta da olsa devam etmekle birlikte Rum ve Yunan Kuvvetleri'de Türk Silahlı Kuvvetleri'nin denetimi dışındaki Kıbrıs Türklerinin yerleşim yerlerini işgale devam etmeyi sürdürmüşlerdir.¹⁹⁹

İkinci Cenevre Konferansı'na, Kıbrıs Türk Toplumunu lideri Rauf Denktaş ile Kıbrıs Rum Toplumunu lideri Glafkos Klerides'de katılmıştır.²⁰⁰ Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş, gerçekleşen toplantılarda özette Kıbrıs'ın %38'ini içine alacak şekilde federe bir Türk yönetimini savunmuştur. İngiltere Dışişleri Bakanı Callaghan ve Yunanistan Dışişleri Bakanı Mavros buna sıcak bakmamışlardır. İkinci Cenevre Konferansı'nın daha ilk zamanlarında Yunanistan ve İngiltere'nin düşüncelerine karşı Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş, Türkiye'nin böyle oyunların kurbanı olmayacağını dile getirerek Türk önerisinin kısa bir sürede kabul edilmesini istemiştir. Yunanistan Dışişleri Bakanı Mavros ile Rum yönetimi temsilcisi Klerides bu öneriyi hükümetlerine danışacaklarını dile getirip otuz iki saat süre istemişlerdir.²⁰¹

Yunan ve Rumların istediği bu süreyi kabul etmeyen Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş, temsilcilerin yetkili olduklarını ve oyalama taktiği izlediklerini belirtmiştir. Ankara'dan da İkinci Harekâtın başlayacağını belirten ve daha önce Başbakan Bülent Ecevit ile Turan Güneş arasında kararlaştırılan (Güneş'in kızına atfen) *Ayşe tatile çıktı* parolası gelince 14 Ağustos saat 02.20'de konferanstan bir sonuç alınamamış ve konferans bu şekilde dağılmıştır.²⁰²

İkinci Barış Harekâtının başlama sebepleri arasında Türkiye'nin önerilerinin kabul edilmemesi ve Rumların kuşatma altında tutulan birçok

¹⁹⁸ Eroğlu, "Kıbrıs Türk Cumhuriyeti", s. 758.

¹⁹⁹ Akalın, *İnfaz Yeri: Kıbrıs*, s. 128.

²⁰⁰ Armaoğlu, *20. Yüzyıl*, s.716.

²⁰¹ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 43.

²⁰² Melek Fırat, "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, der. Baskın Oran, C. 1, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, s. 747.

Türk köyünü imha etme tehlikesi ile karşı karşıya olması gibi sebeplerden bahsedilebilir.²⁰³

Böylelikle İkinci Barış Harekâtı, 14 Ağustos 1974’de başlamış ve Türk birlikleri iki gün içinde bir yandan doğudan Magosa’ya, diğer yandan batıdan Lefke’ye kadar olan bölgeleri ele geçirmişlerdir. Kıbrıslı Türk mücahitleri de bu harekâta destek vermişlerdir. Daha sonra Yeşilirmak Türk halkı da oradaki mücahitlerle birlikte direnmiş ve bu direnişin sonucunda Rum tehdidinden kurtulmuşlardır. Böylelikle Karpaz yarımadasının doğu ucundan batıdaki Yeşilirmak’a kadar uzanan ve bugün Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin sınırlarını oluşturan hattın kuzeyi Türklerin eline geçmiştir.²⁰⁴ Bu şekilde üç günlük harekât sonunda, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin ele geçirdiği alan, Birinci Barış Harekâtında 130 km²’lik iken, İkinci Barış Harekâtı ile 4.000 km²’yi bulmuştur.²⁰⁵

İkinci Barış Harekâtının hedefi olan Magosa-Lefke hattı Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından oluşturulurken Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’de aynı gün toplanarak ikinci defa ateşkes çağrısında bulunmuştur. Türkiye, bu çağrıyı bir süre sonra kabul etmiştir. Kıbrıs Adası’nın yüzölçümünün yaklaşık üçte birini meydana getiren Magosa-Lefkoşa-Lefke hattının oluşturulması ile beraber bu hattın kuzeyindeki alanın da Türk birliklerinin kontrolü altına alınması ile birlikte 16 Ağustos 1974 günü İkinci Barış Harekâtına son verilmiştir.²⁰⁶

Kıbrıs Barış Harekâtı’nda 411’i Kara, 69’u Deniz, 5’i Hava ve 13’ü Jandarma olmak üzere 498 Türk askeri şehit olmuştur. 70 Kıbrıslı Mücahit ve 270 Kıbrıs Türkü şehit olmuş, 1000 Kıbrıslı Türk de yaralanmıştır.²⁰⁷

Kıbrıs Barış Harekâtı ile birlikte, Türk toplumunun 11 yıl süren acısı dinmiş insanlık tarihine yüz karası olarak geçmiş bulunan feci olayların sonu gelmiştir. Kıbrıs’ta Rum kesimi de dâhil barış sağlanmıştır. Kıbrıs

²⁰³ Denizli, *Kıbrıs Barış Harekâtı*, ss. 385-386.

²⁰⁴ Güler, “Kıbrıs Türk Cumhuriyeti”, s. 110.

²⁰⁵ Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, s. 43.

²⁰⁶ Uçarol, *Siyasi Tarih*, ss. 766-767.

²⁰⁷ M. Şükrü Tandoğan, *Kıbrıs Barış Harekâtı Birlikler ve Muharebeleri*, Ankara: Türkiye Muharip Gaziler Derneği, 2016, s. 74. Tekirdağ ilinden harekâta katılıp şehit olanların sayısı 8’dir. Şehitlerimiz; Bayram Demirezen, Metin Ediz, Rıdvan Erel, Vahit İnce, Ali Kaya, Filiz Okandan, Necati Şentürk ve Recep Balcı’dır. Bkz. Tandoğan, *Kıbrıs Barış Harekâtı*, s. 79-92.

Barış Harekâtı'nın ertesinde adada tedhiş olaylarının ve çarpışmaların yer almamış olması bunun açık bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.²⁰⁸

İkinci Barış Harekâtı ile birlikte Türklerin, yerleşim alanları daha açıkça belirlenmiş ve ileride ilan edilecek olan Kuzey Kıbrıs Türk Devleti'nin sınırları aşağı yukarı belirlenmiştir. En önemli sonuçlarından birisi de Nüfus Mübadelesi Antlaşması'dır. Kıbrıslı Türkler bir bütün olarak kuzeyde toplanmış, sınırlar belirlenmiş ve kurulacak devletin fiziki unsuru oluşturulmuştur.²⁰⁹

2.7. Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrası Durum ve Gelişmeler

Güvenlik Konseyi'nin, 21 Temmuz ve 16 Ağustos 1974 tarihli kararlarıyla, Cenevre Konferansı'nın 30 Temmuz 1974 tarihli kararında, 1960 Antlaşmalarının geçerliliği tekrar onaylanmış ve 1974 olaylarından sonra, Kıbrıs'ta yeni bir devlet düzeninin kurulması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu olarak ta Kıbrıs'ta, Türkler kuzeyde, Rumlarda güneyde toplanmışlar ve böylece Türk ve Rum toplumları iki ayrı coğrafi bölgede iki ayrı yönetimle beraber kesin olarak ayrılmışlardır.²¹⁰

Gerçekleştirilen görüşmeler üzerine 13 Şubat 1975'de Türk toplumu, adada Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni (KTFD) kurduğunu ilan etmişlerdir. Yeni devletin anayasası geçici Türk yönetimi tarafından hazırlanmıştır.²¹¹

Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş, Kıbrıs Federe Türk Devleti'nin kurulması ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilanı, adanın bağımsızlığı için bir garantidir. Bu devletin ilanı Kıbrıs'ın bir iç sorundur. Türk kesiminde bu düzenleme yapıldıktan sonra Rumların da Kıbrıs Rum federe devletini kurmaları ve bu iki federe devletin, bir federal devlet şeklinde teşkilatlandırılması söz konusudur. Birleşmiş Milletler Kıbrıs Meselesinin halli için elverişli bir forum değildir. Bu davayı er geç gene toplumlar kendi aralarında Yunan Hükümeti ile Türk Hükümeti ortak çıkarlarını göz önüne alarak kendi aralarında bir çözüm yoluna bağlayabileceklerdir. Türkler haklarının üstünde bir şey istemiyorlar, soydaşlarımızdan can ve mal emniyetini bir kenara itmeleri başta bir cemaatin tahakkümü altında yaşamayı kabul etmelerini istemek mümkün değildir. Bunların tepkilerine bakılacak olunursa şimdi değilse bile daha sonrası için enosis fikrinden vazgeçemedikleri

²⁰⁸ Tuncer, *Kıbrıs Sarmalı*, s. 113.

²⁰⁹ Eroğlu, “Kıbrıs Türk Cumhuriyeti”, ss. 759-760.

²¹⁰ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 767.

²¹¹ Güler, “Kıbrıs Türk Cumhuriyeti”, s. 110.

*anlaşılmaktadır. Bunun içinde Kıbrıs Federe Türk Devleti'nin ilan edilmesi Adanın bağımsızlığı için bir garantidir. Şayet Rumlar bugünkü tutumlarından vazgeçmezlerse Kıbrıs Türk Toplumunun da yaşayabilmesi için uluslararası toplumda kendini temsil ettirmesi gerekebilecektir.*²¹²

13 Şubat 1975'de kuruluşu ilan edilen Kıbrıs Türk Federe Devleti, 50 üyelik yasama görevi gören bir meclis oluşturarak anayasasını hazırlamıştır. 8 Haziran 1975'de halk oylamasına sunulan ve geçerli oyların salt çoğunluğunu sağlayan Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası 17 Haziran 1975 tarihli KTFD resmi gazetesinde yayınlanarak da yürürlüğe girmiştir.²¹³

Bundan sonrada Kıbrıs sorunu diplomatik alanda kalmaya devam etmiştir. Kıbrıslı Rumların ve Yunanistan'ın girişimleri ile Birleşmiş Milletler Avrupa Konseyi gibi uluslararası kuruluşlar da Kıbrıs sorunu birçok defa görüşme konusu olmuş, aynı zamanda Türkiye ile Yunanistan, ayrıca Kıbrıs Türk ve Rum toplumları arasında ikili görüşmeler zaman zaman Birleşmiş Milletler genel sekreterinin de katılımıyla sürdürülmüştür.²¹⁴

Kıbrıs Federe Devlet statüsünün barış ve uzlaşma yolunu açmadığı, Rumların anlaşma niyetinde olmadıkları anlaşıldıktan sonra Türk tarafı, 15 Kasım 1983'de elinde kalan tek seçeneği kullanmış ve kuzeyde kendi özgür, bağımsız devletini kurmuş ve bunu tüm dünyaya ilân etmiştir.²¹⁵

Böylelikle 15 Kasım 1983'te, Kıbrıs Türkleri, bağımsızlıklarını Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) kurulduğunu ilan etmişlerdir.²¹⁶

²¹² Olgun, *Kıbrıs Gerçeği*, ss. 51-52.

²¹³ Eroğlu, "Kıbrıs Türk Cumhuriyeti", s. 761.

²¹⁴ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 768.

²¹⁵ Güler, "Kıbrıs Türk Cumhuriyeti", s. 110.

²¹⁶ Eroğlu, "Kıbrıs Türk Cumhuriyeti", s. 766.

2. BÖLÜM

SÖZLÜ TARİH

2.1.Tarih Nedir?

Tarih iki anlama gelmektedir. Birincisi gerçekleşmiş olduğuna inandığımız, ama ortaya çıkarılmamış veya tarihçiler, uzmanlar ya da yorumcular tarafından biçimlendirilmemiş, keşfedilmemiş geçmiş düşüncesidir. Diğeri ise geçmişle uğraşan kişilerin kanıtlara ve belgelere dayanarak kurmaya ve şekillendirmeye çalıştıkları geçmiş imgesidir.²¹⁷ Tarih, geçmişin hikâyesidir. Diğeri hikâyelerden farkı, onun bir zamanlar yaşanmış olduğu iddiasıdır. Batı dillerinde tarih anlamına gelen historia ile hikâyeye anlamına gelen *story*'nin aynı kökten gelmesi şaşırtıcı değildir. Kelimenin aslı *istoria*, Grekçe'den Arapça'ya *usture* (efsane, mitoloji) şeklinde geçmiştir. Kuran'da ibret olsun diye anlatılan kavimlerin hikâyeleri için kullanılan *esâtîr'ul evvelîn* (eskilerin masalları) de böyledir. Bu eski masal ve hikâyelerden ibretler alınır.²¹⁸

İbn Haldun Mukaddime adlı eserinde tarih için şu ifadeleri kullanmıştır:

“Tarih ilmi, milletler ve kavimlerin birbirinden nakil ve rivayet edegelmekte oldukları ilimlerdenidir. Tarih, insanların ve kavimlerin hal ve durumlarının nasıl değişmiş olduğunu, devlet sınırlarının nasıl genişlemiş, kuvvet ve kudretlerinin nasıl artmış bulunduğunu, ölüm ve yıkılma çağı gelinceye kadar yeryüzünü nasıl imar ettiklerini bize bildirir. Bu, tarihin zâhiri (açık anlaşılabilir) mânâsıdır. Tarihin içinde saklanan mânâ ise incelemek, düşünmek, araştırmaktan ve varlığın (kâinatın) sebep ve illetlerini dikkatle anlamak ve hâdiselerin vuku ve cereyanının sebep ve tertibini inceleyip bilmekten ibarettir.”²¹⁹

Togan'a göre tarih:

“İçtimai bünyenin azası olmak itibariyle insanlığın fiil ve fikirlerinin inkişafını takip eden bilgidir. Tarih, beşeriyetin içtimai ve siyasi bünyeler teşkil ederek terakki ve tekâmül eylemesinde fertler ve cemaatler tarafından işlenen fiil ve ortaya atılan fikirleri ve bunların neticesi olarak zuhur etmiş olan vakaları tetkik eder. Tarih bu

²¹⁷ Salih Özbaran, *Tarih, Tarihçi ve Toplum*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2005, s. 11.

²¹⁸ Hakan Poyraz, “Tarihin Amacı ve Tarihçinin Rolü Üzerine Bir Deneme”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, C. 2, S.1, 2007, s. 33-34.

²¹⁹ İbn Haldun, *Mukaddime I*, çev. Şakir Kadiri Ugan, İstanbul: MEB Yayınları, 1997, s. 4-5.

vakaların maddi ve manevi sebeplerini ve sebepler ile vakalar arasındaki münasebetleri araştırıp tayin eder."²²⁰

Carr'a göre ise tarih; "Tarihçi ile olguları arasında kesintisiz bir karşılıklı etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalog" dur.²²¹

Mübahat Kütükoğlu ise tarih ile ilgili şu ifadeleri kullanır:

*"Geçmişini bilmeyen, yani kendini tanımayan bir toplum, tıpkı hafızasını kaybetmiş, akıntıya kapılmış gibidir. Bütün insanların geçmişten cesaret almaya, onu öğrenmeye ve bu suretle tecrübe kazanmaya ihtiyacı vardır. Her millet, atalarının geçmişteki başarılarıyla iftihar eder. Gerek fertlerin, gerekse toplumların ne olduklarını ve nereden geldiklerini bilmeye ihtiyaçları vardır."*²²²

Her millet, ataları ile gurur duyar. Nereden geldiklerini, atalarını merak ederler, tecrübelerinden faydalanmak isterler. Bu süreç ise onlardan kalan tarihi kaynaklar sayesinde gerçekleşir.

Fakat tarihten, geçmişten pek bir şey öğrenilmediği de öne sürülür. Bunun nedeni de tarihi kralların, kahramanların, önderlerin yaptığına dair yanlış anlayıştır. Hâlbuki tarihte asıl ele alınması gereken etken büyük çoğunluğu oluşturan *insandır*.²²³ İnsan tarihi yazarçizer, nesilden nesile aktarılmasını sağlar ve aynı zamanda da tarihi kendisi yaşar.

İnsanlığın bu hayattaki anlayışlarından biride zor bir mesele olan tarihte gelip geçen insanların, milletlerin ve kişilerin hallerini, hissiyatını, fikirlerini, arzu ve isteklerini anlayabilmektir. Ancak tarihte olup biten her şeyi insanların, milletlerin ve hatta şahısların bile anlayıp idrak etmesi zordur. İnsanların düşünme ve anlayış tarzları, hisleri ne kadar çeşitli, anlaması zor karmaşık olursa olsun, aslında bütün insanların, milletlerin ve şahısların düşünüş ve anlayış tarzları arasında bir benzerlik vardır.²²⁴

²²⁰ Zeki Velidi Togan, *Tarihte Usul*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1985, s. 2.

²²¹ Edward Hallett Carr, *Tarih Nedir (What is History)*, çev. Misket Gizem Gürtürk, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002, s. 35.

²²² Mübahat S. Kütükoğlu, *Tarih Araştırmalarında Usul*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 1998, s. 4.

²²³ E. H. Carr ve J. Fontana, *Tarih Yazımında Nesnellik Ve Yanlılık*, çev. Özer Ozankaya, Ankara: İmge Kitabevi, 1992, s. 7.

²²⁴ Zeki Velidi Togan, *Tarihte Usul*, s. 33.

2.2. Sözlü Tarih Nedir?

Bir kişinin belli bir dönemde yaşadıklarının, tanıklık ettiklerinin gün yüzüne çıkarılıp değerlendirilmesiyle gelecekteki toplumlara tarih ilmi açısından katkıda bulunan bir araştırma yöntemidir. Sözlü tarih aynı zamanda yazılı tarihin sunamayacağı gündelik hayat, insan ilişkileri, ev içi hayatlar gibi sosyal açıdan her türlü bilgilere ulaşım sağlar.²²⁵

Sözlü tarih, bir tarih araştırma metodu olup temelinde sözlü kaynakları değerlendirip tarih yazımında kullanmaya yönelik çalışmalar barındırır. Şifahi kaynaklardan geçmiş hakkında bilgi edinme yöntemi üzerinde durur. Sözlü kaynaklarda ele alınan olaylar genellikle ileri yaşlara sahip, görmüş geçirmiş insanların anlatılarından oluşur.²²⁶

Counce sözlü tarihin, hem sözlü materyalleri sağlayan kişiye hem de araştırmacıya bir şeyler kattığını, aynı zamanda da bilgi toplayan kişiden ve görüştüğü insanlardan bir şeyler talep eden iki yönlü bir süreç olduğunu ifade eder.²²⁷

Baum'a göre sözlü tarih bir tarihsel bilgi toplama yöntemidir. O, sözlü tarihi bir yöntem ve veri toplama metodolojisi olarak görür. Sözlü tarih belirli bir olayın yaşandığı dönemde yaşamış, bir olaya dolaylı ya da doğrudan katılmış veya şahitlik etmiş olan insanların tecrübelerini değerlendirmelerini, doğrudan dinlemeye fırsat bulan kişilerin bilgi elde etme yöntemidir. Sözlü tarih kaydedilmiş rastgele bir görüşmeden ziyade kişinin belirlemiş üzerinde uğraş vermiş olduğu bir konunun planlı bir şekilde işlenmesidir.²²⁸

Counce sözlü tarihi şu sözlerle niteler:

“Sözlü tarihin kendine özgü nitelikleriyle ilgili çok şey yazılıp çizilmiştir, ancak bence sözlü malzeme kendi başına bir amaç değildir ve ‘sözlü tarih’ adı belli bir tarih türünü ima etme yanılığına yol açabilir. Sözlü tarih daha çok bir malzeme toplama yöntemi, bugünü

²²⁵ Esra Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri Yanı Başımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2001, s. 133.

²²⁶ Bilim ve Sanat Vakfı, *Sözlü Tarih Araştırmacıları İçin Pratik El Kılavuzu*, İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı, 2006, s. 5.

²²⁷ Stephen Counce, *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi*, çev. Bilmez Bülent Can, Alper Yalçınkaya, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2001, s. 27.

²²⁸ Aslı Avcı Akçalı, Erdal Aslan, “Tarih Öğretiminin İyileştirilmesi Yolunda Alternatif Bir Yöntem: Sözlü Tarih” *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 20 no:2 (2012), s. 671.

daha iyi anlayabilmek ve geleceği yönlendirebilmek için, geçmişini anlamlandırma sürecine yapılan bir katkıdır.”²²⁹

Gould ise sözlü tarihi şöyle tanımlamaktadır:

“Tarihin krallar, kraliçeler, antlaşmalar, görüşmeler, büyük savaşlar ve Sezar, Napolyon, Pontius Pilate ve Colomb gibi mühim zevattan oluştuğunu sanıyoruz ama bu sadece yüzeysel tarihtir ve büyük ölçüde yanlıştır. Sözlü tarihle tarihi aşağılara indirecek, yukarıları da inşa edilen tarih yerine kısa gömleklilerin yani halkın işleri, aşkları, üzüntüleri, yaşam deneyimleri hakkında söylediklerini bu merasimsiz tarihi koyacağım.”²³⁰

Sözlü tarihte hükümdarlardan, savaşlardan, komutanlardan, saraylardan ziyade halka yer verilir, onların duyguları düşünceleri önemsenir. Mesela bir savaşın nedeninden sonucundan daha çok, o savaşa katılmış olan bir insanın yaşadıkları, tanık oldukları, hissettikleri ve duygularına yer verilir.

Danacıoğlu ise sözlü tarihi şu şekilde ifade etmiştir:

“Sözlü tarih hem disiplinler arası bir yerde duruyor hem de çağlar arası bir yerde. Bir yandan tarih yazımının en ‘arkaik yöntemi-malzeme alanı’, öte yandan modern zamanların donanımlarıyla yani ses veya görüntü kayıt cihazlarıyla yapılabilen, bu nedenle de en ‘modern’ yöntemlerinden biridir”.²³¹

Baykara sözlü kaynaklardan bahseder ve ilk olarak, canlı şahitler, yaşayan tarihler başlığıyla bir olay incelenmesinde olaya tanık olan yaşayan kişilerin anlattıklarını sözlü kaynak olarak kabul eder. Sözlü kaynaklarını da şu şekilde sıralar; manzume ve şiirler, destanlar, efsaneler, hikâyeler, kıssalar, atasözü ve menkıbeler.²³² Baykara’nın bahsettiği canlı şahitler, yaşayan tarihler sözlü tarihin kendisidir. Aynı zamanda sözlü tarih; şifahi kaynakları da bilgi edinme yöntemi olarak kullanır. Kuşaktan kuşağa aktarılan, bin bir çeşit zenginliğe sahip olan ve en eski zamana dayanan, insanların tarihi anlamasına ve tarihi anlatmaya yardımcı olan bu kaynaklar çok önemli yere sahiptirler. Aynı zamanda sözlü kültür ve kaynaklar sosyal toplum açısından da çok değerlidir.

Sözlü tarih daha henüz akademik tarih toplumun eğitimli tabakaları arasında yayılmakta olduğu zamanlarda dahi vardır. İnsanlığın geri

²²⁹ Stephen Caunce, *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi*, çev. Bilmez Bülent Can, Alper Yalçınkaya, İstanbul: Tarih Vakfı, 2001, s. 11.

²³⁰ Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri*, ss. 130-131.

²³¹ Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri*, s. 136

²³² Tuncer Baykara, *Tarih Araştırma ve Yazma Metodu*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2007, s. 53-58.

kalanına, ihtiyacına göre hizmet eden, toplum odaklı bir gelenektir. Halk genellikle, eskiye ait bilgiyi biriktirdikten sonra geleceğe aktarmanın kıymetini bilmektedir. Sözlü kültürle yaşayan toplumlar ve kraliyet aileleri bu geleneği çok takdir etmekteledir. Hatta bazı insanlar bütün ömürlerini bu geleneğe adanmışlardır.²³³

Sözlü tarih okullarda, üniversitelerde ya da topluluk merkezlerinde, grup veya bireysel öğrenci projeleri açısından proje çalışmalarına açısından uygundur. Sözlü tarih çalışması her yerde her konu da gerçekleştirilebilir. Mesela sanayi veya zanaat tarihi, sosyal ilişkiler, kültür, aile, savaşlar, kişiler gibi her konu da projeler yürütülebilir. Bir sözlü tarih projesi her durumda uygulanabilir.²³⁴

2.3. Sözlü Tarihin Tarihçesi

Adı sözlü tarih olarak anılmasa da tarih ve söz çok önceden beridir birbirleriyle ilişkilidir. O dönemler de tarihçilerin kullandıkları ana kaynak da sözlü geleneklerdir. Hatta Herodot, Herodot Tarihi adlı eserini yazarken sözlü kaynaklardan faydalanıp eserini anılardan oluşturduğu bilinir.²³⁵ Eski Yunanda *tarihin babası* olarak zikredilen Herodot, M.Ö. 5. yüzyılda, Pers Savaşları'nda bulunan kişilerle yaptığı görüşmeler sonucunda ulaştığı bilgilerle *Pers Savaşları* adlı eserini yazdığı da bilinmektedir.²³⁶

Aynı şekilde Thukydides'de Peloponnesos savaşları ile ilgili eserini oluştururken bu savaşta bulunan kimselerin hatıralarına yer vermiştir. Sözlü gelenek uzun yıllar boyunca tarihçilerin faydalandığı ana kaynak olmuştur.²³⁷

Tarihçiler sözlü kaynakları 19. yüzyıla kadar sıkça kullanmış ve tarih ile ilgili kitaplar yazmışlardır. Fakat 19. yüzyılda sözlü kaynakların bu kullanımları, Alman Leopold von Ranke ve Fransız Charles Seignobos adlı

²³³ Stephen Caunce, *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi*, çev. Bilmez Bülent Can, Alper Yalçınkaya, İstanbul: Tarih Vakfı, 2001, s.103.

²³⁴ Paul Thompson, *Geçmişin Sesi Sözlü Tarih*, çev. Şehnaz Layıkel, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s. 7.

²³⁵ Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri*, s. 131.

²³⁶ İlker Dere, *Sosyal Bilgiler Derslerinde Bir Öğrenme ve Öğretme Yöntemi Olarak Sözlü Tarih* (Doktora Tezi), Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak (2017), YÖK: Ulusal Tez Merkezi, (Tez No. 459564), s. 14.

²³⁷ Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri*, ss. 131-132.

tarihçiler tarafından eleştirilmiştir. Ranke, dokümanların arşivlerde güvenli bir şekilde durduğunu ve değişmediğini dile getirmiş bu yüzden de güvenilir olduklarını savunmuştur. Fakat insan hafızasının yani sözlü kaynakların bozulan bir özellikte olduğunu belirtmiştir. Bu görüş Ranke'nin takibinde olan tarihçilerin sözlü kaynakları dahi reddetmelerine neden olmuştur. Ancak bugün bile birçok tarihçi, bu eleştirilerden önce sözlü kaynaklara güvenilerek hazırlanan eserleri kullanmaktadır. Örneğin Herodotos ve Tukidides'in eserleri günümüze kadar gelmiş ve kullanılmaktadır. Sözlü kaynakları tamamen reddetmek, bu tarihçilerin de eserlerini reddetme manasına gelmektedir. Bu olumsuz görüşlere rağmen sözlü kaynaklar Fransa'da, Voltaire ve Michelet, Amerika'da da Horace Greeley tarafından kullanılmaya devam etmiştir.²³⁸

II. Dünya Savaşı ile birlikte cephede savaşta bulunan askerlerin hafızaları, savaşın tarihinin kaynağı olarak görülmüştür. Askerlerin savaş anıları ve yaşadıkları, askerlerle mülakatlar gerçekleştirilerek tarihçiler ve araştırmacılar tarafından kaydedilmiştir. 1942 yılında bu görüşmeler Joseph Gould tarafından *sözlü tarih* olarak nitelendirilmiş ve bu kavramı kullanan ilk kişi Joseph Gould olmuştur.²³⁹

1948 yılında Columbia Üniversitesi tarihçisi Allan Nevins tarafından atılan bu adımla, Amerikan yaşamında önemli bir yere sahip olan kişilerin anıları kaydetmeye başlanmıştır. Yerel kesim özellikle de emekli politikacılar bu yaklaşımı, yani büyük adamların sesini kaydetme projesini çok beğenmişlerdir. Amerika'da en az yirmi yıl bu sözlü tarihten başka bir şey konuşulmamıştır.²⁴⁰

İngiltere, 19. yüzyıldan itibaren Avrupa'da sözlü tarih çalışmaları açısından önemli rol oynamıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra sosyal tarih ve sosyoloji araştırmalarındaki artış sözlü tarihi de etkilemiştir. Amerika'da sözlü tarih araştırmalarını tetikleyen etken siyasi tarih olurken İngiltere'de

²³⁸ İlker Dere, *Sosyal Bilgiler Derslerinde Bir Öğrenme ve Öğretme Yöntemi Olarak Sözlü Tarih* (Doktora Tezi), Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak (2017), YÖK: Ulusal Tez Merkezi, (Tez No. 459564), ss. 14-15.

²³⁹ Esra Küpüç, *Sözlü Tarih Kavramı ve Sözlü Tarihin Tarih Öğretimindeki Rolü*, (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van (2014), YÖK: Ulusal Tez Merkezi, (Tez No. 385980), ss. 19-20.

²⁴⁰ Paul Thompson, *Geçmişin Sesi Sözlü Tarih*, çev. Şehnaz Layıkel, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s. 52.

sosyoloji olmuştur. İngiltere'deki başlangıç günümüzdeki sözlü tarihin anlamına denk düşmektedir.²⁴¹

19. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde artık tarih ana kaynak olarak kendisine nesnelliği, belgeye dayanmayı seçer ve böylelikle söz ile yollarını ayırır. Böylece tarih kendisini bir bilim dalı olarak tanımlama uğraşısına girer. Böylelikle de tarihin konusu devlet, *devlet adamları ve kurumlar olarak* daraltılır. İnsan, toplum gibi sosyal etkenler de başka bilim dallarına bırakılır.²⁴²

20. yüzyıl tarih yazıcılığın, diplomatik, askerî, siyasi alanlardan farklı olarak daha etraflıca bir bakış açısına sahiptir. Bu dönemde toplum, kültür, ekonomi gibi farklı yönler açığa çıkan bu tarz etkileşimlerde bulunmuş ve bu alanlara yönelmişlerdir. Bu yönelişe bakılacak olursa daha çok tarihi, yüzyıllar boyu devam eden belli başlı kesimlerin egemenliğinden kurtarmak isteyen yeni sosyal tarihçilerin rolünün büyük olduğundan bahsedilebilir.²⁴³

Sözlü tarih yeniden 20. yüzyılda kendisini göstermeye başlamış ve ilk kurumsal adımda Amerika'da atılmıştır. Allan Nevins tarafından Columbia Üniversitesi'nce bir arşiv kurulmuş ve bu arşivde Amerika tarihinde önemli isimlerin anıları toplanmıştır. Fakat uzun zaman etkili olan bu akım Gould'un sözlü tarih hakkındaki görüşlerine ters düştüğü görülmektedir. Gould, her ne kadar sözlü tarihte kısa gömleklilerden yani halktan bahsedilmelidir demiş olsa da burada önemli şahsiyetlere ve isimlere yer verilmiştir. İngiltere'de ise yapılan bazı çalışmaların günümüzdeki adı ile sözlü tarihi yansıtabilecek türden olduğu görülmektedir. Böylece sözlü tarih de yavaş yavaş kendine yer bulmaya başlamıştır.²⁴⁴

20. yüzyılda tarih yazıcılığındaki en önemli gelişmeden biri diplomatik, siyasi, askeri alanlardan daha geniş bakış açılarını içeren toplum, kültür,

²⁴¹ Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri*, s. 132.

²⁴² Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri*, ss. 131-132.

²⁴³ Esra Küpüç, *Sözlü Tarih Kavramı ve Sözlü Tarihin Tarih Öğretimindeki Rolü*, (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van (2014), YÖK: Ulusal Tez Merkezi, (Tez No. 385980), s. 19.

²⁴⁴ Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri*, s. 132.

ekonomi gibi çok yönlü etkileşimlere açık olan alanlara yönelmek olmuştur.²⁴⁵

Sözlü tarihin ilk örneklerini 1950'lerde görmek mümkündür. Bu yeni akım dönemsal olarak üçe ayrılabilir. Birinci dönem tarihçileri sözlü kaynakları, arşivlerde nostaljik bir malzeme olarak saklamak üzere hazırlanan biyografiler ve otobiyografiler olarak görmüştür. İkinci dönem sözlü tarihçileri, 1960'ların ortalarında projeler arttıkça daha tutarlı ve gelişmiş bir metodoloji uygulamaya başlamış ve bu dönemde sözlü kaynaklar kuru birer arşiv yığını olmaktan çıkarılarak özellikle feminist, etnik ve dinî çalışmalar ile yerel tarih çalışmalarında kullanılmaya başlanmıştır. Üçüncü dönem ise 1980'li yıllardan günümüze kadar gelen dönemdir. Bu dönemde sözlü tarihçilik artık bağımsız çalışma alanına sahip bir tarih disiplini olarak tanımlanmaya başlanmıştır.²⁴⁶

2.4. Sözlü Tarihin Türkiye'deki Gelişimi

Toplumumuza bakıldığında yüzyıllar boyunca ağızdan ağıza dolaşan hikâyeler, masallar, atasözleri, fıkralar, maniler, şiirlerle karşılaşılır. Günümüzde de bu sözlü kültür devam etmektedir. Özellikle de kırsal kesimlerde sözlü kültür ile karşılaşmak daha da mümkündür. Birçoğumuz büyüklerimizden bunlardan birini mutlaka duymuş ve dinlemiştir. Bunlar dışında her yörenin her ilin veya ilçenin kendine has gelenek ve göreneklerinden bahsedilebilir. Bunlar sözlü geleneklerin birer sembolü ve ürünüdürler. Yıllar boyunca bu gelenek devam edegelmiş ve böyle de devam edecektir.

Türk tarih yazıcılığına bakıldığında ise sözlü geleneklerden daima yararlanıldığı görülür. Osmanlı tarihinde de saray tarihçilerinin sözlü gelenekleri Osmanlı tarih yazımında kullandıkları görülmektedir. Cevdet

²⁴⁵ İbrahim Sarı, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sözlü Tarih Etkinliklerinin Öğrenci Başarı, Beceri ve Tutumlarına Etkisi (Doktora Tezi)*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara (2007), YÖK: Ulusal Tez Merkezi, s. 96.

²⁴⁶ Esra Küpüç, *Sözlü Tarih Kavramı ve Sözlü Tarihin Tarih Öğretimindeki Rolü*, (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van (2014), YÖK: Ulusal Tez Merkezi, (Tez No. 385980), s. 20.

Paşa'nın geniş bir kaynak taraması yanında 1774-1826 dönemini bazı kişilerle görüşmeler yaparak yazdığı bilinmektedir.²⁴⁷

19. yüzyıla kadar akademik tarihle birlikte kullanılan sözlü tarih modern akademik tarihin ortaya çıkması ile yararlanılma özelliğini yitirmiştir. Akademik tarihçiler sözlü kaynaklardan yararlanmaktan kaçınmışlardır. Sözlü tarihi tarihçiler İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden ortaya çıkarmışlardır. Türkiye'de Tarih Vakfı bu anlamda ilk adımı atarak, Osmanlı'dan Cumhuriyete geçiş dönemini yaşamış 20 kişi ile yaptığı ilk mülakat dizisini sunmuş ve Kültür Bakanlığı'nca da desteklenmiştir.²⁴⁸

Sözlü tarihle ilgili diğer çalışmalara bakılacak olursa Niyazi Berkes, Behice Boran, Pertev Naili Boratav'ın sosyoloji, halk bilimi ve kültür alanındaki çalışmalarından bahsedilebilir. Pertev Naili Boratav'ın, 1930'larda başlayarak 1940'ların ortalarına kadar köylerde ve kasabalarda sözlü kültür eserlerini yazıya geçirdiği görülmektedir. Niyazi Berkes'inde 1942 yılında Ankara'nın 13 köyünde gerçekleştirdiği sosyolojik araştırmasında sözlü mülakatlardan yararlandığından bahsedilir. Bu araştırmasını *Bazı Ankara Köyleri Üzerinde Bir Araştırma* adlı eseri ile yayınlamıştır. Behice Boran'da Manisa'nın dağ, ova ve köylerinde araştırmalar yapmıştır ve bu araştırmalar da sözlü kaynak da kullanmıştır.²⁴⁹ Behice Boran *Toplumsal Yapı Araştırmaları* adlı bu eserinde araştırmalar yaparken anket yaptığından bahseder ve bunu şu şekilde dile getirir:

*“Sahaya çıkmadan önce o bölgeyi bilen köy öğretmenleri, tahsildarları ve ziraat memurları gibi kimselerle konuşarak, tetkikimizin problemi bakımından gerekli vasıfları taşıdıklarına kanaat getirdiğimiz köyleri ve sahayı seçtik. Günlük olayları doğrudan doğruya müşahadeden ve köylülerle konuşmalardan bir de, kalışımızın sonuna doğru köyü ev ev dolaşp nüfus, aile ve kısmen de iktisadi bahislere dair bazı suallerin cevaplarını anket şeklinde tespit ettik.”*²⁵⁰

Tarih Vakfı, ilk büyük girişimini 6-7 Haziran 1993'de bir atölye çalışması ile yapmıştır. Bu atölyeye İngiliz sözlü tarihçisi Paul Thompson ve

²⁴⁷ Serdar Öztürk, “Türkiye’de Sözlü Tarihten İletişim Araştırmalarında Yararlanma Üzerine Notlar”, *Milli Folklor Dergisi*, S. 87 (2010), s. 15.

²⁴⁸ İbrahim Sarı, “Akademik Tarih ve Tarih Öğretiminde Sözlü Tarihin Yeri ve Önemi”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 3 (2006), s. 118.

²⁴⁹ Öztürk, “Türkiye’de Sözlü Tarih”, s.15.

²⁵⁰ Behice Boran, *Toplumsal Yapı Araştırmaları*, Ankara: Sarmal Yayınevi, 1992, s. 27.

yanı sıra Ethem Eldem, Şevket Pamuk, Zafer Toprak ve Mete Tunçay gibi tarihçiler de katılmışlardır.²⁵¹

1994 Eylül ayı başında İstanbul'da Kadın Kütüphanesinde, *Kadınların Sözlü Tarihi* isimli ikinci bir atölye daha gerçekleşmiş ve İngiliz sözlü tarihçisi ve Sözlü Tarih Dergisi editörlerinden Joanna Bornat bu atölye de sözlü tarihle ilgili yöntem ve tartışmaları anlatarak sözlü tarihin Türkiye'deki gelişiminde büyük rol oynamıştır.²⁵² Büyük bir girişim ile 15-19 Haziran 2000'de Boğaziçi Üniversitesi'nde *II. Uluslararası Sözlü Tarih Konferansı* yapılmıştır. Konferans İngilizce, Türkçe ve İspanyolca yapılan sunumlarla gerçekleşmiştir.²⁵³

Birçok kurum ve kuruluşların geçmişlerinin yazılmasında da sözlü tarih yöntemine başvurulmuştur. Buna örnek olarak, Osmanlı Bankası Kurum Tarihi (1997), Demirbank Kurum Tarihi (1997-1998), İş Bankası Kurum Tarihi (1999), Türkiye İşçi Partisi, Darüşşafaka Kurum Tarihi vs. sayılabilir.²⁵⁴

Esra Danacıoğlu'nun *Geçmişin İzleri Yanı Başımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz* adlı eseri önemli bir yere sahiptir. Ülkemiz de sözlü tarih projelerinin öncüsü olan Tarih Vakfı, Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılı etkinlikleri için gerçekleştirdiği *Cumhuriyetin Anıları* isimli sözlü tarih ve belgesel film projesinden iletişim araştırmalarına katkıda bulunmak amacıyla bahsedilebilir.²⁵⁵

Bilim ve Sanat Vakfı 2006 yılında *Sözlü Tarih Araştırmacıları İçin Pratik El Kılavuzu* adlı eseri yayınlamıştır. Bu eserde sözlü tarih hakkında bilgiler ve sözlü tarihçiliğin nasıl yapılacağı hakkında malumatlar

²⁵¹ Bilim ve Sanat Vakfı, *Sözlü Tarih Araştırmacıları İçin Pratik El Kılavuzu*, İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı, 2006, s. 8.

²⁵² Sarı, "Akademik Tarih", ss. 118-119.

²⁵³ Bilim ve Sanat Vakfı, *Sözlü Tarih Araştırmacıları İçin Pratik El Kılavuzu*, İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı, 2006, s. 8.

²⁵⁴ Mehmet Sağlam, "Türkiye'de Eğitime Özgü Çalışmalarda Sözlü Tarih Yönteminin Yeri Üzerine Bir Deneme", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, C. 1, S.1 (2012), s. 818.

²⁵⁵ Esra Küpüç, *Sözlü Tarih Kavramı ve Sözlü Tarihin Tarih Öğretimindeki Rolü*, (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van (2014), YÖK: Ulusal Tez Merkezi, (Tez No. 385980), s. 32.

mevcuttur. Aynı zamanda Bilim ve Sanat Vakfı, Sözlü Tarih Atölyeleri ve toplantılar gibi birtakım projeler gerçekleştirip sempozyumlar düzenlemiştir.

Sözlü tarihle ilgili yazılan önemli makalelerde vardır. Bu anlamda İbrahim Sarı'nın Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisinde yayınlanan *Akademik Tarih ve Tarih Öğretiminde Sözlü Tarihin Yeri ve Önemi* adlı makalesi bu makalelerden biridir. Toplum ve Bilim Dergisinde, *Sözlü Tarih: Yeni Bir Disiplin Cazibesi* adlı makalesi ile Arzu Öztürkmen'in çalışması da önemlidir. Kastamonu Eğitim Dergisi'nde yayınlanan *Tarih Öğretiminin İyileştirilmesi Yolunda Alternatif Bir Yöntem: Sözlü Tarih* adlı makaleleri ile Aslı Avcı Akçalı ve Erdal Aslan' da önemli yer tutar. Son zamanlar da popüler hale gelmeye başlayan sözlü tarihle ilgili daha birçok çalışmalar ve projelerden bahsedilebilir.

Türkiye'de sözlü tarih arşivleri olarak Tarih Vakfı bünyesinde bulunan ve aynı zamanda Türkiye'de ilk sözlü tarih projelerini gerçekleştiren iki kurumdan yani Tarih Vakfı ve Kadın Eserleri Kütüphanesi'nden bahsedilebilir. Kadın Eserleri Kütüphanesi Sözlü Tarih Koleksiyonu 14 kadınlı yapılan görüşmelerden oluşmaktadır. Tarih Vakfı Sözlü Tarih arşivi ise çeşitli projeler şeklinde yapılmış sözlü tarih görüşmelerinden meydana gelmiştir.²⁵⁶

2.5. Sözlü Tarihin Önemi ve Değeri

Sözlü tarih, her çeşit insan ilişkilerinin, aile hayatının, insan hayatındaki ve yerleşim yerlerindeki değişimleri, hayattaki tarihi anılar gibi her türlü meseleleri ele alır ve bilgilere ulaşır.²⁵⁷ Sözlü tarihçilik, görüşme yapılan kişilerin yanlış ifadelerine de değer verir. Kişilerin zihninde yer ettikleri şekliyle yanlış ya da çarpıtılmış söylemlerden, diğer sosyal bilimlerin de yardımıyla (özellikle psikoloji) anlamlar çıkararak toplumsal hafıza tartışmalarına önemli katkılarda bulunur. Aynı zamanda da sözlü tarih toplum tabanına kadar yayılarak toplumu da tarihe katar. Geçmişte yazılı

²⁵⁶ Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri*, s. 142.

²⁵⁷ Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri*, s. 133.

belgelerde olmayan bazı kişilerin bilgi ve düşüncelerini ortaya çıkararak tarihsel çalışmalara katar ve katkıda bulunur.²⁵⁸

Sözlü tarih, tarihçinin veya araştırmacının araştırdığı dönemin havasını ve ortamını daha iyi anlamasına katkıda bulunur. Aynı zamanda araştırmacının bilgi için birinci el kaynaklara ulaşmasını sağlar. Sözlü tarih çalışması yapılırken imkân olduğunca olayları yaşayan özgün kişilere ulaşmaya çalışılır. Bu da birinci elden bir bakış açısı sağlamaktadır.²⁵⁹

Sözlü tarih insanlar etrafında kurulmuş bir tarih türüdür. Tarihin içine hayatı da ekler. Kahramanlarını sadece öne gelen isimlerden değil tarihin içinden, toplumun arasından seçer. Öğretmen ve öğrencileri birlikte çalışmaya teşvik eder. Yaşlı kişilerin saygınlık ve özgüven hissi kazanmalarını sağlar. Toplumsal sınıflar ve nesiller arasında bağlantıyı, dolayısıyla anlayışı sağlar.²⁶⁰

Sözlü tarih eğitim araştırmaları ve eğitimin gerçekleştirilmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Okul yöneticilerine, öğretmenlerine ve öğrencilere çok büyük katkılar sağlar. Öğrencilerde sözlü tarih çalışmaları merak uyandırabilir ve bu da derslere katılımları açısından katkı sağlayabilir. Aynı zamanda öğrenciler tarihle kendileri arasında bir bağ kurmaya çalışabilirler. Bu bağ öğrencilerin motive olmalarını sağlar ve çalışmalara ve projelerde bulunmalarına yardımcı olur.²⁶¹ Öğrencilere, dinleme, gözlem, soru sorma, bilgiyi düzenleme, olguyu düşünceden ayırma, değişim ve sürekliliği algılama, kendilerinden önceki kuşakları daha iyi anlama ve takdir etme vs. gibi birçok beceriler kazandırır.²⁶²

Sözlü tarih, öğretmen ve öğrenci arasındaki tek yönlü bilgi akışını yıkıp öğrencilere de söz hakkı tanır. Sınıfta aktif bir ortam sağlar ve öğrencilerin de kendilerini geliştirmelerine yardımcı olur. Araştırmacıların toplumdaki

²⁵⁸ Bilim ve Sanat Vakfı, *Sözlü Tarih Araştırmacıları İçin Pratik El Kılavuzu*, İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı, 2006, s. 9.

²⁵⁹ Akçalı ve Aslan, “Tarih Öğretiminin İyileştirilmesi”, s. 676.

²⁶⁰ Paul Thompson, *Geçmişin Sesi Sözlü Tarih*, çev. Şehnaz Layıkel, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s. 18.

²⁶¹ Akçalı ve Aslan, “Tarih Öğretiminin İyileştirilmesi”, ss. 677-678.

²⁶² İbrahim Sarı, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sözlü Tarih Etkinliklerinin Öğrenci Başarı, Beceri ve Tutumlarına Etkisi (Doktora Tezi)*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara (2007), YÖK: Ulusal Tez Merkezi, s. 111.

değişim ve gelişimi anlamalarını ve dünya hakkındaki anlayışlarını geliştirmelerini sağlar. Sözlü tarih çalışmaları, öğrencilerin, geçmişlerinin dikkate değer olduğunu düşünmelerine yardımcı olur.²⁶³ Sözlü tarihin eğitim alanında kullanılması, öğrenciyi tarih dersi kitabının içinden çıkartıp, tarihe bambaşka bir açıdan bakmasını sağlar. Bunun yanında öğrencilerin kimsenin bilmediği ya da kimsenin aklına gelmeyen bir konu saptayıp, yepyeni bir dünya keşfetmelerini mümkün kılar.²⁶⁴

Projeler dâhilinde görüşmeler yapılırken diğer insanlarla muhatap olunur ve onların yaşamlarına girilir. Bu da empati yapmayı kolaylaştırabilir. Ayrıca sözlü tarih, öğrencilerin yaptıkları çalışma ve projelerle ders kitaplarının dışındaki bilgilere de ulaşmalarını sağlayabilir. Sözlü tarih Long'a göre *farklı, ilginç ve kişisel* bir çalışma ortamı yaratır.²⁶⁵

Sözlü tarih yöntemi sadece tarih ve eğitim tarihi alanında değil aynı zamanda antropoloji, sosyoloji ve halkbilim araştırmalarında da kullanılabilir. Farklı alanlarda kullanılan sözlü tarih yöntemi ile olaya şahitlik etmiş ya da bizzat olaya katılmış kişiler geçmiş hakkında bilgiler verebilirler.²⁶⁶

2.6. Sözlü Tarih Görüşmeleri Nasıl Yapılır?

2.6.1. Hazırlık Süreci

Bir sözlü tarih projesinde görüşme öncesinde ilk olarak, amaç ve konunun belirlenmesi gerekmektedir. Oluşturulacak olan çalışmada konu ve amaç belirlendikten sonra görüşülecek kişilerin belirlenmesi, yapılması gereken konuların başında gelir. Kişi odaklı sözlü tarih projesi bir kişinin kendi hayatını, hayatında önemli gördüğü olayları yani *tarihte* tanık olduğu bir zaman dilimini kendi gözlemlerinden anlatmasıdır.²⁶⁷

²⁶³ Akçalı ve Aslan, "Tarih Öğretiminin İyileştirilmesi", ss. 677-678.

²⁶⁴ İbrahim Sarı, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sözlü Tarih Etkinliklerinin Öğrenci Başarı, Beceri ve Tutumlarına Etkisi (Doktora Tezi)*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara (2007), YÖK: Ulusal Tez Merkezi, s. 110.

²⁶⁵ Akçalı ve Aslan, "Tarih Öğretiminin İyileştirilmesi", ss. 677-678.

²⁶⁶ Mustafa Güçlü, "Eğitim Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Uygulaması", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Kış 2013, 11(1), s. 10.

²⁶⁷ Bilim ve Sanat Vakfı, *Sözlü Tarih Araştırmacıları İçin Pratik El Kılavuzu*, İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı, 2006, s. 11.

Konunun belirlenmesinden sonra yazar konu ile ilgili eserleri araştırmaya koyulmalı ve okumaya başlamalıdır. Konu ile ilgili eserler, makaleler, tezler, gazeteler, dergiler yani tüm kaynaklar taranmalıdır. Konu hakkında bilgi sahibi olunmalıdır. Eğer imkân varsa daha önceden böyle bir proje de yer alan kişilerle de görüşölüp fikir sahibi olunabilir. Bu yöntem kişinin daha tecrübeli olmasına imkân sağlar.

Görüşme yapılacak kişiyle ilk temasın kişisel olarak kurulması ve randevu talebinin de araştırmacının bizzat kendisinin yapmasında fayda vardır.²⁶⁸ Görüşülecek kişiyle ilk iletişim de mektup veya telefonla, proje hakkında bilgi verilmesi yerinde olur. Hatta karşıdaki kişiye ne hakkında hangi konuda nasıl bir yardım istendiğine dair bilgiler verilmelidir.²⁶⁹ Randevu talebi esnasında kişini anlatacaklarına değer verileceğini ve istediği ölçüde gizlilik içerisinde tutulacağını açıkça hissettirmek gerekir.²⁷⁰

Randevu talep edilen kişiler, görüşme için olumsuz cevaplar verdikleri takdirde veya anlatacakları pek bir şey olmadığını söyledikleri zaman onlara kendi deneyimlerinin değerli olduğunu ve bu anlatılara ihtiyaç olduğunu belirtip onlara güvence verilmelidir. Bu esnada cesaretlendirici ve ilgili olmak en başta gelmelidir. Görüşme öncesinde proje hakkında ön bilgi vermek ilgilenilen konu da düşünmelerine, görüşmeye eğer varsa eski belgeleri ayarlayıp getirmelerine de vesile olabilir.²⁷¹

Yaşlı insanlar görmüş geçirmiş kişiler olarak en fazla tecrübeye ve bilgi birikimine sahip insanlardır denebilir. Özellikle de bu tecrübelerini yakınları, torunları ya gençlerle paylaşma arzusu içerisinde olan birçok kişi vardır. Hatta savaşa katılmış veya önemli bir herhangi olayla karşılaşmış, bizzat kendisi yaşamış kişiler bunları anlatma ihtiyacı duyabilir. Böyle projeler karşısında da seslerini duyurmuş olacaklardır. Sözlü tanıklar diye

²⁶⁸ Esra Küpüç, *Sözlü Tarih Kavramı ve Sözlü Tarihin Tarih Öğretimindeki Rolü*, (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van (2014), YÖK: Ulusal Tez Merkezi, (Tez No. 385980), s. 67.

²⁶⁹ Paul Thompson, *Geçmişin Sesi Sözlü Tarih*, çev. Şehnaz Layıkel, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s. 182.

²⁷⁰ Esra Küpüç, *Sözlü Tarih Kavramı ve Sözlü Tarihin Tarih Öğretimindeki Rolü*, (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van (2014), YÖK: Ulusal Tez Merkezi, (Tez No. 385980), s. 67.

²⁷¹ Paul Thompson, *Geçmişin Sesi Sözlü Tarih*, çev. Şehnaz Layıkel, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s. 182.

adlandırdığımız bu insanların bilgilerini önemsemek, dinlemek, çalışmalar hayata geçirmek onları da mutlu edecektir.

Yaşlılar şuan ki içinde bulunulan zamandan çok daha farklı bir dünyada yaşamış ve büyümüşlerdir. Zaman çok çabuk ilerliyor ve hayatlar çabuk değişebiliyor. Çocukken, yaşlılara yol verilmesi, saygı gösterilmesi, sözlerinin dinlenilmesi gerekliliği öğretilmiştir ve yaşlı insanlar çocukken bunları öğrenip uygulamış şimdi de kendileri gençlerden bunları beklemektedirler. Artık hürmet edilme sırası kendilerine gelmiştir. Ancak bunların reddedildiğini görmektedirler. Çoğu yaşlı, yıllarca edindikleri deneyimlerin değersizleştiğini düşünür. Nasihatlerine pek değer verilmediğini görür ve gençlere göre de onların deneyimlerinin şuan ki dönemdeki sorunlarla bir alakası yoktur.²⁷²

Böyle bir durumda yaşlılarla irtibat kurulup onların anılarının, tecrübelerinin, nasihatlerinin değerli olduğu onlara hissettirildiği takdirde ve onlara güven verildiği zaman onlarla iletişime geçmek ve mülakatlar da bulunmak onlara mutluluk verecektir. Belki de sözlü tarih çalışmalarında bulunmaktan büyük keyif alacak olup kendilerinin ve tecrübelerinin değer gördüğü bilinciyle bu proje için büyük çaba sarf edeceklerdir. Aynı zamanda da kendileri mutlu hissedecek ve memnun olacaklardır.

Araştırmacının görüşülecek kişi veya kişilerle görüşme kendisinin randevu talep etmesi uygundur. Alınacak randevunun yeri, tarihi ve saati de görüşülecek kişiye bırakılmalıdır.²⁷³ Randevu talebi sırasında kişiye, anlatacaklarını önemsedini hissettirmeli ve istediği ölçüde de gizlilik içerisinde tutulacağını da sezdirmelidir. Araştırmacı, görüşme esnasında ses ya da görüntü kaydı alınacağını da randevu sırasında belirtmelidir.²⁷⁴

Görüşmenin yeri ayarlanırken görüşülen kişinin kendini rahat hissedebileceği bir yer olmasına dikkat edilmelidir. Çocukluk ya da aile ile ilgili görüşmeler için genellikle en iyi yer kendi evleridir, tabi bu onların

²⁷² Stephen Caunce, *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi*, çev. Bilmez Bülent Can, Alper Yalçınkaya, İstanbul: Tarih Vakfı, 2001, ss. 25-26.

²⁷³ Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri*, s. 137.

²⁷⁴ Bilim ve Sanat Vakfı, *Sözlü Tarih Araştırmacıları İçin Pratik El Kılavuzu*, İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı, 2006, s. 13.

seçeneğine bırakılmalıdır. İşyerinde ya da dernekler de yapılan görüşmeler daha çok belleğin farklı yerlerini harekete geçirebilir.²⁷⁵

Görüşmeden önce sözlü tanıklara sorulacak sorular da hazırlanmalıdır. Soruların açık uçlu yani daha geniş cevaplar gerektiren sorular olmasına dikkat edilmelidir. Böylece görüşülen kişi yönlendirilmemiş olur. Örneğin herhangi bir olay üzerine, *Bu böyleydi değil mi? Siz de öyle düşündünüz zannederim* gibi sorular değil de *Olay sizce nasıl vuku buldu? Sizin düşünceleriniz nedir?* gibi sorular hazırlanmalıdır. Ancak, konu odaklı bir sözlü tarih görüşmesinde soruların önceden hazırlanması ve görüşmenin amacını dışına çıkmaması gereklidir. Eğer görüşülen kişi sorulan bir soruya cevap vermiyorsa ısrar edilmemelidir.²⁷⁶

Görüşme sırasında ses kaydı yapılacaksa bu kayıt cihazlarının görüşme öncesinde ayarlanması ve görüşmede herhangi bir aksilik olabileceğinden ses kayıt cihazlarının kontrol edilmesi gerekmektedir.²⁷⁷ Hatta görüşmenin ses kaydına kaydedilip edilmeyeceği görüşmeden önce ilk tanışmada sorulabilir.²⁷⁸

2.6.2. Görüşme Sırası

Görüşmeye başlandığı zaman ilk olarak bir müddet sohbet etmek görüşülen kişileri rahatlatır. Bu açıdan görüşmeye kısa bir özgeçmiş ile başlamak yerinde olur. Bu sohbet esnasındaki sorularında anket tarzında değil de sohbet havası içerisinde olması daha uygundur. Burada edinilen bilgiler de, kişi bilgi kartlarının doldurulmasında kolaylık sağlar.²⁷⁹

Genellikle görüşme esnasında görüşülen kişi ile yalnız olmak en iyi yöntemdir. Gizlilik tam bir güven ortamı oluşturur. Görüşme esnasında başka birinin varlığı anlatıcı üzerinde içten içe bir baskıya neden olabilir. Aynı zamanda, görüşme esnasında herhangi biri varken verilen bilgiler

²⁷⁵ Paul Thompson, *Geçmişin Sesi Sözlü Tarih*, çev. Şehnaz Layıkel, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s. 181.

²⁷⁶ Bilim ve Sanat Vakfı, *Sözlü Tarih Araştırmacıları İçin Pratik El Kılavuzu*, İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı, 2006, s.14.

²⁷⁷ Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri*, s. 138.

²⁷⁸ Paul Thompson, *Geçmişin Sesi Sözlü Tarih*, çev. Şehnaz Layıkel, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s. 183.

²⁷⁹ Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri*, s. 138.

orada bulunanlar tarafından düzeltmelere maruz kalabilir. Bu da dikkat dağınıklığına sebebiyet verebilir. Tabii tümüyle dezavantaj da sayılmaz, birbirlerinin hafızalarını da uyandırabilirler. Fakat konu hakkında konuşmaya başlayıp aralarında tartışarak, konu hakkında anlatımlar da bulunurlarken birtakım çarpıcı, farklı görüşler de ortaya sunabilirler.²⁸⁰

Görüşmelerde daha önceden hazırlanmış olan kayıt cihazları görüşme yapılan kişinin dikkatini dağıtmayacak bir yere yerleştirilmelidir. Bu sebeple cihaz boyut olarak ne kadar küçük olursa konuşmacının dikkati de o kadar az dağılmış olur. Ayrıca görüşme sırasında araştırmacının dikkat dağınıklığına sebebiyet vermemek için cihaza sık sık bakmaması gereklidir.²⁸¹

Görüşülecek kişi görüşmeye fotoğraf, davetiye, mektup, video gibi konuyla ilgili bir şeyler getirmişse öncelikle onları incelemekle başlanmalı ve bu materyaller hakkında görüşülmelidir. Bu onların anılarının hatırlanması sağlayabilir. Aynı zamanda materyallerin de konuşma boyunca görüşülen kişinin görebileceği yerde bulunması anlatacaklarını ve anılarını hatırlama konusunda katkı sağlayabilir.²⁸²

Mülakatta daha önceden hazırlanmış olan ucu açık sorular sormaya başlanıldığı sırada önemli bir nokta da *sor ve sustur*. Görüşme konu dışına çıkılsa dahi imkân olduğunda anlatıcının sözü kesilmemelidir. Kesildiği takdirde bu karşıdaki kişiye anılarının değersiz, önemsiz olduğunu hissetmesine yol açabilir. Aynı zamanda anlatıcının anılarını anımsamasına da engel olabilir. Soruları sormaya devam ederken teker teker sormaya özen göstermeli ve sorular kısa ve basit bir şekilde sorulmalıdır. Görüşmede araştırmacı daha az konuşmaya özen göstermelidir.²⁸³

Görüşme sırasında yararlı olabileceği düşünüldüğü ya da dikkat çeken bir nokta anlatıldığı anda *bu kulağa çok ilginç geliyor* ya da daha doğrudan

²⁸⁰ Paul Thompson, *Geçmişin Sesi Sözlü Tarih*, çev. Şehnaz Layıkel, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s. 181.

²⁸¹ Bilim ve Sanat Vakfı, *Sözlü Tarih Araştırmacıları İçin Pratik El Kılavuzu*, İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı, 2006, s. 14.

²⁸² İlker Dere, *Sosyal Bilgiler Derslerinde Bir Öğrenme ve Öğretme Yöntemi Olarak Sözlü Tarih* (Doktora Tezi), Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak (2017), YÖK: Ulusal Tez Merkezi, (Tez No. 459564), s. 230.

²⁸³ Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri*, s. 138.

nasıl yani?, *o kimdi?* gibi sözlerle karşıdaki kişi konuşmaya davet edilebilir. Böylece aynı zamanda anlatıcı da bir ipucu yakalamış olabilir. Araştırmacının yol gösterici ve anlatıcıyı etkileyecek tarzda sorulardan genellikle uzak durması gerekir. Görüşmenin başında araştırmacı kendi fikirlerini saklı tutmalıdır. Aksi takdirde anlatıcı muhtemelen araştırmacının görüşleri dâhilinde cevaplar verebilir. Bu da güvenilmez ya da aldatıcı bir tanıklığa yol açabilir.²⁸⁴

İyi bir sözlü tarih projesi için en temel gerekliliklerinden biride araştırmacının sözlü tanıklara güven duygusu verebilmesidir. Araştırmacı görüşme esnasında güler yüzlü olmalıdır. Burada oluşturulan içten ve samimi bir ortam görüşmeye verimlilik katar. Hatta küçük bir jest yapmak isteniyorsa küçük bir hediyeyle de gidilebilir ve bu karşıdaki kişiyi mutlu edip değerli olduğunu hissettirebilir.²⁸⁵

Görüşme esnasında görüşülen kişiye dinlenildiğini hissettirmek en önemli noktalardandır. Ayrıca görüşme yapılan kişinin anlattıklarını onaylamak da kişiye ayrı bir motivasyon sağlayacaktır. Vücut diliyle el ve baş hareketleriyle uygun teşvik işaretleri yapılması anlatıcıyı teşvik eder. Baş sallama ve gülümseme sözlerden çok daha ön açıcudur.²⁸⁶

Geçmişin konuşulması, anlatıcının anılarını hatırlayıp genellikle hüzünlenmesine sebep olur. Böyle bir durumda ona destek olunmalıdır. Görüşülen kişilerin hislerine, duygularına daima duyarlı olmaya çalışılmalıdır. Rahat değilmiş gibi davranıp kısa cevaplar veriyorlarsa yorgun ya da rahatsızlıkları olabilir. Böyle bir şeyle karşılaşılırsa görüşme erken bitirilebilir. Normal durumlarda görüşme süresi bir buçuk ya da iki saat sürmelidir. Görüşmeye büyük ilgi gösteren bir yaşlı fark etmeden yorulabilir ama bunun farkına çok geç varabilir. Böyle bir durumda da daha

²⁸⁴ Paul Thompson, *Geçmişin Sesi Sözlü Tarih*, çev. Şehnaz Layıkel, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s. 178.

²⁸⁵ Bilim ve Sanat Vakfı, *Sözlü Tarih Araştırmacıları İçin Pratik El Kılavuzu*, İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı, 2006, s. 13.

²⁸⁶ Esra Küpüç, *Sözlü Tarih Kavramı ve Sözlü Tarihin Tarih Öğretimindeki Rolü*, (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van (2014), YÖK: Ulusal Tez Merkezi, (Tez No. 385980), s. 76.

sonra bir daha böyle bir görüşme yapmak istemeyebilir. Bu konulara özen gösterilmeli ve yaşlıların yorulmalarına dikkat edilmelidir.²⁸⁷

Görüşme sırasında araştırmacı kayıt cihazı dışında kendisi kısa notlar alabilir. Bu yöntemi özellikle de şahıs ve yer isimleri için kullanabilir. Görüşmenin sonunda da bu notlardan faydalanarak, konuşmacıdan bazı bilgileri detaylı şekilde anlatmasını isteyebilir. Ya da anlaşılmayan bir durum olduysa tekrardan sorabilme şansına sahip olur.²⁸⁸

Görüşme biter bitmez de mekândan hemen ayrılmamak iyi bir davranıştır. Kalıp, biraz sohbet edilip, görüşme için teşekkür ve takdir göstermek gerekir. O esnada konuyla ilgili fotoğraflar, belgeler gün yüzüne çıkabilir ve bunların ödünç verilme ihtimalinin en yüksek olduğu an olabileceği ihtimali yüksektir. Tekrar bir görüşme yapılacaksa görüşmenin zaman ve yerini ayarlamak içinde iyi bir zaman dilimidir. Belki uzun sürecek bir arkadaşlık bile böylece başlayabilir. Nazik ve dikkatli davranmakta çok önemlidir.²⁸⁹

Görüşmeden sonra araştırmacının her görüştüğü kişiyle ilgili bir görüşme bilgi kartı doldurmasında fayda vardır. Kartta görüşülen kişi ile ilgili ana bilgiler yer almalıdır. Mesela ad, soyad, doğum tarihi-yeri, görüşülen yer-tarih-saat vs. gibi. Bu karta görüşme sırasındaki kişisel gözlemlerde yazılabilir.²⁹⁰

Görüşme Bilgi Kartı: ²⁹¹

Görüşmeyi Yapanın Adı Soyadı	
Görüşülen Kişinin Adı Soyadı	
Doğum Yeri	
Doğum Tarihi	

²⁸⁷ Paul Thompson, *Geçmişin Sesi Sözlü Tarih*, çev. Şehnaz Layıkel, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, ss. 185-186.

²⁸⁸ Bilim ve Sanat Vakfı, *Sözlü Tarih Araştırmacıları İçin Pratik El Kılavuzu*, İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı, 2006, s. 14.

²⁸⁹ Paul Thompson, *Geçmişin Sesi Sözlü Tarih*, çev. Şehnaz Layıkel, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s. 187.

²⁹⁰ Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri*, s. 139.

²⁹¹ Danacıoğlu, *Geçmişin İzleri*, s. 139.

Görüşme Yapılan Tarih/Saat/Mekân	
Görüşme Kaydının Niteliği	
Toplam Kayıt Süresi	

2.6.3. Görüşme Sonrası

Görüşme sonrasında araştırmacının gerçekleştirilen görüşmeyi kullanabilmek için görüşme yapılan kişiden yasal izin alması gereklidir. Oluşturulan malzemenin hem saklanabilmesi hem de kullanılabilmesi için görüşülen kişiden bir yazılı belge mutlaka alınmalıdır. Bu telif hakkını, araştırmasında malzemeyi kullanacak olan her bir araştırmacı tek tek almalıdır.²⁹² Araştırmacının görüşme yerine gelmeden önce bir izin belgesi oluşturup getirmesi bu konuda kendisine kolaylık sağlayacaktır.

Görüşme bittikten sonra, görüşme sırasında tutulan kayıtların (ses veya görüntülü) yazılı metne aktarılması önemlidir. Bu metni daha sonra görüşülen kişiye de okutup kendisinin yazılı onayını aldıktan sonra çalışmalar da kullanmak etik olanıdır.²⁹³ Görüşmenin, yazılı metne görüşmenin yapıldığı gün aktarılması araştırmacıya kolaylık sağlayacaktır. Çünkü anlatılan konuya o gün daha hâkindir ve yazıya dökerken de eksik bir şey kalmayacak ve metinle ilgili de araştırmacıda soru işaretleri oluşmayacaktır.

Yazılı sözcüklerle çalışmak her zaman daha kolaydır. Malzemeyi düzenlemek, kullanıma hazır hale getirmek araştırmacının çalışmalarına kolaylık sağlama açısından elverişli olacaktır. Düzenli bir şekilde yazıya aktarılmış olan bir çalışma (ses veya görüntü kaydı) kolayca anlaşılabilir ve araştırmacıya da çalışmalarında yardımcı olacaktır.²⁹⁴

²⁹² Bilim ve Sanat Vakfı, *Sözlü Tarih Araştırmacıları İçin Pratik El Kılavuzu*, İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı, 2006, s. 16.

²⁹³ Arzu Öztürkmen, "Sözlü Tarih: Yeni Bir Disiplinin Cazibesi", *Toplum ve Bilim Dergisi*, S.91 (2001-2002), s. 117.

²⁹⁴ Stephen Caunce, *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi*, çev. Bilmez Bülent Can, Alper Yalçınkaya, İstanbul: Tarih Vakfı, 2001, s. 174.

3.BÖLÜM

KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'NDA YER ALAN TEKİRDAĞ'LI GAZİLERLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

3.1. Gazi Münür BALTACILAR²⁹⁵

Adı Soyadı: Münür Baltacılar	
Doğum Yeri: Tekirdağ	
Doğum Tarihi: 1953	
İkametgâh: Tekirdağ	
Görüşme Yapılan Mekân: Türkiye Muharip Gaziler Derneği Tekirdağ Temsilciliği	
Görüşme Yapılan Tarih/Saat: 12.06.2019/11.00	

1) Kendinizi tanıtır mısınız? Nerede ne zaman doğdunuz? Mesleğiniz nedir, eğitim durumunuz nedir?

Ben Kıbrıs gazisi Münür Baltacılar. 1953'de Tekirdağ'da dünyaya geldim. Ertuğrul Mahallesi'nde büyüdüm. On yaşına kadar Ertuğrul Mahallesi'nde oturdum. Ondan sonra Zafer Mahallesine taşındık. Mesleğim serbest meslek, eğitim durumum ilkokuldur. Harekâta katılırken evliydim ve bir de kızım vardı.

2) Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılırken ne kadar sürelik askerdiniz? Rütbeniz ne idi ve rütbeniz de herhangi bir değişiklik oldu mu?

1973 senesinde askere gittim ve acemi birliğimi İskenderun'da yaptım. Ondan sonra Gölcük'e gittim. Orada denizaltı kursu aldım. Denizaltı gemimizin resmî adı ve bordo numarası *I. İnönü S346* idi. Denizaltında

²⁹⁵ Gazi Münür Baltacılar ile 12.06.2019 tarihinde saat 11.00'de Türkiye Muharip Gaziler Derneği Tekirdağ Temsilciliği'nde yapılan görüşme.

günlerimiz çok güzel geçiyordu. Tatbikatlara çıkıyorduk. Denizaltı ile İtalya'ya da tatbikata gittik. İtalya'dan tatbikattan geldikten sonra, teskereme dört ay vardı. Bir gün komutanımız hakkınızı hepimiz birbirinize helal edin Kıbrıs'a gidiyoruz dedi. Biz de içimizde hiç korku olmadan cân-ı gönülden katıldık. Hissettiklerimizi anlatmak mümkün değil. Oraya savaşın heyecanı ile gittik. Tabi sonra bize her şey basit geldi. Ölürsük şehit kalırsak gazi olarak kalacaktık.

3) Kıbrıs'a nereden hangi vasıta ile hareket ettiniz, yolculuk ne kadar sürdü ve yolculuk nasıldı?

20 Temmuz'da Kıbrıs'a Gölcük'ten kendi denizaltımızla hareket ettik. İlk çıkartmamızda ne kadar kaldığımızı hiç hatırlamıyorum. Tabi biraz da heyecan vardı. Biz denizaltı olduğumuz için devamlı olarak suyun altında geziyorduk. Yani üstümüze bir Yunan gemisi veya başka bir gemi geldiği zaman onu hemen batırmak için hazır vaziyette bekliyorduk. İlk harekât bittikten sonra Mersin'e gittik. Mersin'de bir hafta kadar kaldıktan sonra gemimiz Mersin'den Alanya'ya gitti. Alanya'da üç dört gün kaldıktan sonra tekrar emir geldi. Kıbrıs'a İkinci Harekâta katıldık. İkinci Harekâta katıldığımız da hemen hemen yirmi üç gün suyun altında hiç çıkmamak şartıyla kaldık. Suyumuz bitti, deniz suyu içtik. Tabi ekmekler normal şekilde yenecek halden çıktı. Biraz zahmet çektik ama hepimizde şeref ve gurur vardı. Ne getirirlerse önümüze onu yedik. Tabi biz denizaltı olduğumuz için tekrar söylüyorum biz karaya hiç çıkmadık. Devamlı olarak deniz altında harekâta katıldık. Tabi komutanımız bize “arkadaşlar hiç korkmayın, Rabbimiz yanımızda, kafanıza hiçbir şeyi takmayın” diye çok moral verirdi. Çok şükür hiç bir sıkıntı yaşamadık. Harekât bittikten sonra tekrar İzmir Uzun Ada'ya gittik. Tezkere günümüz geldiği halde orada kaldık.

4) Harekât sırasında ailenizle iletişime geçebildiniz mi? Geçti iseniz nasıl iletişim sağladınız?

Uzaktaydık ve haberleşme yoktu. Ailemden ne bir mektup geldi ne de ben bir mektup atabildim.

5) Harekât sırasında yiyecek ve içecek durumunuz nasıldı?

Az evvelde söylediğim gibi yirmi üç gün suyun altında kaldığımız için suyumuz bitti. Deniz suyu çektik, arıtma makinesi vardı deniz suyunu arıttılar öyle içtik. Tabi ekmekler normal şekilde yenecek halden çıkmıştı. Önümüze ne getirirlerse onu yedik.

6) Temizlik ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyordunuz?

Temizlik ihtiyaçlarımızı istediğimiz zaman karşılayabileceğimiz banyomuz ve lavabolar vardı. Eşyalarımızı yıkamak ve duş almak için her şey vardı. Her ihtiyacımızı karşılayabiliyorduk.

7) Harekât sırasında başınızdan geçen ve unutamadığınız bir an yaşadınız mı?

Unutamadığım bir anım var. Üstümüzden bir gemi geçiyordu, yolcu gemisiymiş. Tabi komutan “vanepsi” dedi. Bizim orada *vanepsi*, arkadaşlar herkes savaş yerine gelsin demek. Savaş yerine geçtik namlunun ağzına torpidoları koyduk öyle bekliyoruz yani, komutan emir verse düğmeye basacaklar. Torpido gidecek gemiyi paramparça edecek ama sonradan sondaj kamerasından yolcu gemisi olduğunu gördüler. Sonra savaş yerlerini tekrar terk ettik.

8) Harekâtın sona erdiğini nasıl haber aldınız?

Harekâtın sona erdiğini komutanımız söyledi. “Arkadaşlar geri dönüş yapıyoruz harekât bitmiştir” dedi. O anda çok sevindik tabi.

9) Türkiye’ye nasıl ve hangi vasıta ile döndünüz? Nasıl karşılandınız?

Ateşkesten sonra Kıbrıs’tan Uzun Ada’ya gittik uzun bir süre orada kaldık. Ondan sonra tezkereyi bile Gölcük’e dönmeden İzmir’den aldık.

10) Türkiye’ye döndüğünüzde neler hissettiniz, nasıl karşılandınız?

Bizim gazi olduğumuzu pek kimse bilmiyordu. Gazi olduğumuzu belli edecek belli bir şeyde yoktu. Normal sivil kıyafet veya askerî kıyafet giyiyorduk.

11) Harekâttan sonra ruh haliniz nasıldı?

İlk dönemler biraz psikolojik olarak etkilendim tabi. Sonra Allah'a şükür düzeldim bir şeyim yok. Hayatımda bir değişiklik olmadı ama yaşadıklarımı ve anılarımı hiç unutmadım. Tabi yaşadıklarım unutulmayacak bir şey.

12) Gazilik madalyanızı aldınız mı? Tören hakkında neler hatırlıyorsunuz?

Gazilik madalyamızı almak için müracaat ettik. Yakın bir zamanda İnşallah gelir. Arkadaşlarımın bir kısmı aldı bir kısmımıza da yakın bir zamanda gelecek. Kısa süre önce Kültür Merkezi'nde tören oldu. Üç yüz yirmi altı adet madalya geldi. Sanırım madalya herkese gelmedi. Bize verilmediği için ben törene katılmadım. Aslında bu kadar yıl beklenmemeliydi. Madalyaların verilmeye başlanması kırk beş yıl sürdü. En azından Türk Devleti gazisine sahip çıkmalıydı. Fakat şuan harekâta tekrar çağırırsalar sorgusuz sualsiz tekrar giderim.

13) Harekâttan sonra gazi arkadaşlarınızla bir araya geldiniz mi?

Askerliğimiz bittikten sonra gazi arkadaşlarımızla tekrar bir araya gelip görüştük.

14) Gelecek nesillere aktarmak istediğiniz herhangi bir şey var mı?

Gelecek nesillerimize aktarmak istediğimiz şey, gençlerimiz maalesef yaralanmayı sadece gazi zannediyorlar. Bize, sizin nereniz gazi diyorlar. Bizde onlara biraz ağır konuşmak zorunda kalıyoruz. Ölen kişi şehit oluyor yara alan malul gazi oluyor. Bizler de muharip gaziyiz. Muharip gazi olmasa nasıl savaş kazanılır. Fakat bizim hiçbir yerde hakkımız yok.

3.2. Gazi Muhsin ÇAKIR²⁹⁶

Adı Soyadı: Muhsin Çakır

Doğum Yeri: Şarköy/Tekirdağ

Doğum Tarihi: 14.10.1954

İkametgâh: Tekirdağ

Görüşme Yapılan Mekân:
Türkiye Muharip Gaziler
Derneği Tekirdağ Temsilciliği

Görüşme Yapılan Tarih/Saat:
12.06.2019/11.30

1) Kendinizi tanıtır mısınız? Nerede ne zaman doğdunuz? Mesleğiniz nedir, eğitim durumunuz nedir?

Ben, Muhsin Çakır. Şarköy Beyoğlu köyündenim. 14 Ekim 1954’de Şarköy Beyoğlu köyünde doğdum. Mesleğim serbest meslek. İlkokul mezunuyum. Harekâta katıldığımda bekârdım.

2) Kıbrıs Barış Harekâtı’na katılırken ne kadar sürelik askerdiniz? Rütbeniz ne idi ve rütbeniz de herhangi bir değişiklik oldu mu?

Dört aylık askerdim. Rütbem erdi. Geldikten sonrada herhangi bir değişiklik olmadı. Kıbrıs’ta yedi buçuk ay kaldım, Nisan ayında döndüm.

3) Kıbrıs Barış Harekâtı’na katılacağımızı nasıl haber aldınız? Neler hissettiniz? Gönüllülük esas mıydı?

Harekâta katılacağımızı bilmiyorduk. Biz karadaydık hemen bizi gemiye aldılar. Bir akşam, sabaha kadar gemilere mermi taşıdık. Sabah olduğunda büyük geminin önü ana baba günü gibi her yer her yerdeydi. Bir komutan konuşma yaptı “arkadaşlar herkes hakkını helal etsin çıkarmaya katılıyoruz” dedi. Öyle sabaha karşı çıkarmaya geçtik. Biz büyük gemi ile yani Ertuğrul

²⁹⁶ Gazi Muhsin Çakır ile 12.06.2019 tarihinde saat 11.30’da Türkiye Muharip Gaziler Derneği Tekirdağ Temsilciliği’nde yapılan görüşme.

gemisiyle çıkarmaya katıldık. Tabi Ertuğrul gemisi çok büyük olduğundan gemiye 500 metre varken botlarla, yirmi takım halinde gemiye ulaştık. O zaman beni gemi tutuyor ve çok midem bulanıyordu. Arkadaşım, “bak uçaklar önümüzü nasıl bombalıyor” dedi. Başımı gemiden çıkardım ve baktığım an uçakları gördüm, önümüzü bombalıyorlardı. Komutanım ben çıkarmaya katılamayacağım dedim. Komutan, “senin ölüün çıkacak yine çıkacaksın, katılamayacağım diye bir şey yok” dedi. Çıktık tabi, sulu kapak attık. Çıkarma plajına çıktık. Tabi herkesin silahları suya gömülüydü. Bir de çıkarma yaptığımız pirket duvar tel örgülüydü. Üç kişi almış başını gitmiş. Bayağı ilerledik. Herkes yanındaki arkadaşımı kontrol etsin dediler. Sonradan giden üç arkadaş da geri geldiler. O sırada mola verdik. Sırt çantamızda bir şeyler vardı yedik. Beş ya da altı tane konserve vardı o da bitti. Millet ne yiyeceğini şaşırırdı. Allahtan zehirlenmedik. Su yok, bir kuyuya gittim karınca gibi içine bile inmişler. Bitlendik, mevziler de kaldık.

4) Kıbrıs’a girişiniz nasıl ve nereden oldu? Sizi kimler karşıladı?

Kıbrıs’a girişimiz şuan Deniz Çıkarma Plajı diye geçiyor, şehitliğin sol tarafından Girne’den oldu. Girne’nin batısından Lapta tarafında savaştık ve oralarda kaldık. Bizi karşılamaya hiç kimse gelmedi. Uçaklar önümüzü bombalamaya başladılar, o şekilde giriş yaptık.

5) Komutanlarınız kimlerdi hatırlıyor musunuz? Komutanlarınızla diyaloglarımız nasıldı?

Komutanlarımı hatırlayamıyorum ama komutanlarımız iyiydi. Harekât bitti on beş yirmi gün geçmedi daha bize “siz durmayacaksınız” dediler. Hemen eğitime tâbi tuttular.

6) Harekât sırasında yiyecek ve içecek durumunuz nasıldı?

Konserveler vardı ama bitti. Bizde ne bulduysak yedik. Suyu ekmek bandırıp yedik. Portakal ve keçiyoynuzu bulduk yedik. Allah’tan üzerlerine zehir atmamışlar zehir atsalardı çok askerimiz kırılırdı. Subaylarımız yemeyin dediler ama asker hiç dinler mi?

7) Harekât sırasında ailenizle iletişime geçebildiniz mi? Geçti iseniz nasıl iletişim sağladınız?

Evet, Kıbrıs'ta iken iletişime geçebildik. Bize bir kâğıt ve kalem verdiler. Hemen iki satır biz sağız, iyiyiz diye mektup yazdık. Bizim köyde bir çeşme vardı kadının birisi orada anneme “duydun mu Muhsin öldü” demiş. Tabi annemin testisi orada yere düşmüş. Bu şekilde iki satır yazı ile görüşmüş olduk.

8) Harekât sırasında hiç çatışmada bulundunuz mu?

İlk akşamı çatıştık. Binbaşı yaralanmıştı. Hem gece vakti hem de irtibat kuramadığımız için hep birbirimize ateş etmişiz. Ben ilk akşam nöbetteydim. O akşam her şey kesildi irtibat kuramadık.

9) Harekât sırasında nasıl silahlar kullandınız? Teçhizatınız nasıldı?

Elimizde otomatik silahlar yoktu. Sekiz mermi alan mermililer vardı. Savaş bittikten sonra otomatik silah verdiler. M1 koçanlı, iki adet el bombası verdiler. Pekiyi silahlar değildi yani sporcuların kullandığı mavzer dediğimiz silahlardandı.

10) Harekât sırasında Rumların silah ve teçhizatları nasıldı?

Uçaklar bombalayınca Rumlar silahlarını bırakıp gitmişler. Orada denk geldim son model silahları vardı.

11) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda siz ya da herhangi bir arkadaşınız yaralandı mı? Şehit düşen oldu mu?

Savaş bittikten sonra taarruzdan dönüyorduk. El bombası düşmüş arkadaş fark etmemiş yuvarlanmış pimi çıkmış, tam göğsüne koyarken patlamış. Kendisi çok temiz bir insandı öyle şehit oldu. Yine ilk çıkarmada İzmirli dört aylık asker, topçu bir arkadaşım vardı. Top attığı mevzi değiştirmedeği için onların tankı daha orada paramparça oldu ve orada şehit verdik.

İlk akşamında aydınlatma mermisi atıldı. Biz bomba sandık. Sonra bize bu aydınlatma mermisi dediler. Her yer şıkır şıkır oldu, yere ne atsan her yer gözükyor. Nöbetteyim, her yer ana baba günü gibi, çatır çatır bir ses geliyor. Subaya düdük çalıp “bak burada bir çatırtı var” dedim. Silahla

taradık ama gece göz gözü görmüyor ne olduğunu bilmiyorsun. Bize dal kıpırdasa ateş edeceksin dediler. Sabah baktık her taraf domuz. Burada çok evcil domuz varmış.

12) Harekât sırasında iklim şartları nasıldı? Sizi engelleyen bir hava durumu oldu mu?

Bizi bir engelleyen durum en çok su sıkıntısıydı. Su yoktu, çok sıcaktı ve bitlendik. İçme suyu yoktu ki banyo nereden olsun. Aylarca mevzilerde kaldık. Çok zaman geçtikten sonra temizlik ihtiyaçlarımızı karşılayabildik. Sakallarımız uzadı. Tabi sıcaktan da yanıyorduk.

13) Kıbrıs Türkleri ile hiç temasınız oldu mu? Size karşı davranışları nasıldı?

Oldu, askeri hiç sevmiyorlardı. Çünkü birbirleriyle evlilik yapmışlar. Savaş olmasından hiç memnun da değillerdi. Bize karşı da soğuklardı. Rumlarla bizden daha iyilerdi. Çünkü tüm alışverişlerini onlardan yapıyorlardı ve evlilik yapıp onlarla akraba olmuşlardı.

14) Harekât sırasında başınızdan geçen ve unutamadığınız bir an yaşadınız mı?

Bir taarruzda bir tane binadan mevzilenmişler bizi taradılar. Arap diye bir arkadaşım vardı o sırt çantasından üç mermi aldı. Siper yaptık Allah'tan bize bir şey olmadı.

15) Kıbrıs'ta ne kadar süre bulundunuz?

Harekâttan yedi buçuk ay sonra Türkiye'ye dönebildik. Orada bir iki ay mevzilerde kaldık. Daha sonra bir binaya yerleştik. Bina L şeklinde büyük otelmiş, orada uzun bir süre kaldık. Ondan sonra başka bir yere yerleştik. Bu şekilde öyle binalarda kaldık. Bir iki ay botları çıkaramadık, ayaklarım kabarmıştı zor yürüyordum. Daha dört aylık askerdim, dağın tepesinde ayaklarım şişmişti. Bu arada az evvel dediğim gibi bitlendim. Su da yok. Kaç kişide bit çıktıysa ayırdılar. Bir kazak bulmuştum onu giymiştim bit herhalde ondan gelmişti. Bitten zor arındık.

16) Harekâtın sona erdiğini nasıl haber aldınız?

Bize harekât bitti demediler. Bizim çekilirken görevimiz hep arkadan arama tarama yapmaktı. Yani biz yedi kişi ve bir subay olarak arkada kalanlara bakıyorduk. Mesela yetmiş yaşında bir adam, yine bir kadın kalmış evde, yine öyle hayvanlar bağlı kalmış hayvanları salmıştık.

17) Türkiye'ye nasıl ve hangi vasıta ile döndünüz? Nasıl karşılandınız?

Dönerken gemi ile döndük. Ben “köye geleyim toprağı öpeceğim” dedim. Tezkere almıştım zaten az bir şey kalmıştı. Köye bir geldim toprağı öptüm. Bize Kıbrıs'ta aslında ev bahçe verecek oldular. Ama biz kalmadık. Köye geldim. Bizim durumumuz iyi değildi. Gelince burada inşaatlarda çalıştım. Maden ocağında sekiz sene yerin altında çalıştım. Geldik ama savaşa girmişiz ve ellerimiz ayaklarımız yere basmıyor. Bizi çok iyi karşıladılar ama burada bizi kimse tanımıyor ve bilmiyordu.

18) Harekâttan sonra ruh haliniz nasıldı?

Ruh halim iyiydi, çok şükür bir sıkıntı yaşamadım.

19) Gazilik madalyanızı aldınız mı? Tören hakkında neler hatırlıyorsunuz?

Gazilik madalyamızı almadık. Tören gerçekleşti bazı kişilere madalyaları verildi ama bize verilmedi. Bu yüzden törene de katılmadık. Ama eğer ben katılsaydım protesto etmek için siyah elbise giyecektim. Verilecekse toplu verilsin niye ayırıyorlar ki.

20) Harekâttan sonra gazi arkadaşlarınızla bir araya geldiniz mi?

Çoğu arkadaşımızla hala görüşüyoruz. Şuan bulunduğumuz gaziler için oluşturulan bu dernekler sayesinde de tanıştığımız gazi arkadaşlarımız oldu.

21) Gelecek nesillere aktarmak istediğiniz herhangi bir şey var mı?

Bugün bir savaş çıksa bunu subaylarda söylüyorlar, gelecek nesiller hiç bir şey yapamaz. Bugün aynı Kıbrıs Savaşı gibi bir savaş olsa elimiz kolumuz bağlı. Eskiden biz okula gidiyorduk babalarımız hocalara “eti senin kemiği benim” derlerdi. Şimdi öyle bir şey yok. Eski nesil insanları arıyoruz ve artık eski toprak yok.

22) Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Son olarak söyleyeceklerim, Kıbrıs gazilerine ayrımcılık yapıyorlar. Ben ayrımcılık olmamasını istiyorum. Tüm gazileri aynı kefeye koymalarını istiyorum. Bu sıralar Kıbrıs gazilerini yok gibi görüyorlar, değer vermiyorlar, biz eski olduğumuz için unutulduk gibi bir şey. Burada zaten üç yüz tane gazi vardı ve yüz elli kişi kaldık. Zamanla yitiyoruz. Adam öldükten sonra sen madalya versen, Tekirdağ'ı versen, Kıbrıs'ın hepsini versen ne olur ki, kendisi göremedikten sonra madalya vermenin ne anlamı var ki. Senelerdir dernekler uğraşüyor bir türlü madalyaları eşit şekilde veremediler. Bizim söylediklerimiz hep sözde kalıyor.

3.3. Gazi Hasan BAYKARA²⁹⁷

Adı Soyadı: Hasan Baykara	
Doğum Yeri: Malkara/Tekirdağ	
Doğum Tarihi: 1953	
İkametgâh: Tekirdağ	
Görüşme Yapılan Mekân: Türkiye Muharip Gaziler Derneği Tekirdağ Temsilciliği	
Görüşme Yapılan Tarih /Saat: 05.11.2020/11.30	

1) Kendinizi tanıtır mısınız? Nerede ne zaman doğdunuz? Mesleğiniz nedir, eğitim durumunuz nedir?

1953 yılında Tekirdağ Osmanlı Köyü'nde doğdum. Mesleğim çiftçilik, ilkokul mezunuyum.

2) Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılırken ne kadar sürelik askerdiniz? Rütbeniz ne idi ve rütbeniz de herhangi bir değişiklik oldu mu?

Harekâta katılırken bir senelik askerdim. Askere 20 Temmuz 1973'de gitmiştim. Motorcu erdim. Daha sonrada rütbemde herhangi bir değişiklik olmadı.

3) Harekât sırasında birliğiniz hangisiydi? Komutanlarınız kimlerdi hatırlıyor musunuz? Komutanlarınızla diyaloglarınız nasıldı?

Birliğim Mersin Çıkarma Birliği'ydi. Komutanlarımdan Gemi Komutanı Ahmet Er, Astsubay İhsan Doğan, Motor Astsubayı Remzi Ecel'i hatırlıyorum. Komutanlarımızdan hiçbir sıkıntımız yoktu, bize iyi davranıyorlardı.

²⁹⁷ Gazi Hasan Baykara ile 05.11.2020, saat 11.30'da Türkiye Gaziler Muharip Derneği Temsilciliği'nde yapılan görüşme.

4) Harekâta katılacağınızı nasıl öğrendiniz? Gönüllülük esas mıydı?

Acemi birliğim İskenderun'du. İskenderun'dan Mersin'e çıkarma birliğine geldik. Birliğimizde bir askerî topluluk vardı. Birlikler arabalar hepsi birliğe gelmişlerdi. Biz arkadaşlarla kendi kendimize büyük bir tatbikat olduğunu düşünmüştük. Çıkarma gemisini bir gece öncesinden yükledik. Gece bizi kaldırdılar ve "Makarios'u kaçırmışlar" dediler. Cuma günü saat on bir buçuk on iki sıraları biz gemilerin hazırlığını yaptık ve hareket ettik. Limanın dışına denize doğru yola çıktık. Bayağı gittikten sonra komutan bizi topladı. Zaten gemi de dokuz askerdik. Komutan, "Mersin Limanı'ndan çıktığımızdan itibaren savaş başlamıştır" dedi. Daha öncesinden harekâta gideceğimiz bize söylenmedi, gönüllülük filan sorulmadı. Komutan, gemi de Kıbrıs'a gittiğimizi bize söylediğinde çıkarma gemisinin havuzunda başka askerler ve uçaksavar şeyleri vardı. Onlar çıkarma yapacaklarından dolayı onlara söylemememizi istedi. "Bu konu sadece sizin bilginizde olsun" dedi. Biz hepimiz tabi acemiyiz, başladık birbirimize bakışmaya. Yolda gidiyoruz, akşam olmaya güneş kavuşmaya başladı. Denizin içi her taraf gemi doldu, yük ve yolcu gemileri, ufak tankerler, bütün çıkarmalar denizin üstü sanki böyle şehir gibi oldu. Biz gece arkadaşlarla vardiya değişikliği yaptık. Müdür de vardı zaten. Bodrumlu bir arkadaş vardı bana, "Hasan ne zaman öleceğiz?" diyordu. Valla bu gece ölmezsek bize bir şey olmaz dedim. Tabi daha o zaman yirmi yaşındaydık çok gençtik. Neyse uyumuşuz vardiyayı başka arkadaşlara teslim ettik. Saat gece 04.00'de uzaktan uzağa top sesleri gelmeye başladı ama hava daha karanlıktı. Gemi gittikçe Girne'nin üzerine varmışız. Sonra batıya doğru yöneldik, gemi oraya çıkarma yapmaya başladı. Hala daha ateş sesleri ve makinalı tüfeklerin takırtıları geliyordu. Bize bir şey yapılmadan biz de çıkarmamızı yaptık ve tekrar geri dönüp ertesi gün Mersin'e geldik. Tekrar tekrar gidip geldik. Yani Kıbrıs'a devamlı olarak o zaman içerisinde 14 sefer gidip geldik. Kıbrıs'a asker, yük, tank vs. taşıyorduk.

5) Kıbrıs'a nereden hangi vasıta ile hareket ettiniz, yolculuk ne kadar sürdü ve yolculuk nasıldı?

İlk yolculuğumuz on dört on beş saat sürdü. Şimdi Allah için o an giderken oraya gidene kadar korktuk. Ama giderken takırtıyı, silah seslerini duyunca insanın aklına bir daha korku morku gelmiyor. “Komutanımız siz yeter ki size söylenen vazifeleri yapın, amirlerinize karşı gelmeyin, size söylenen emirleri yerine getirin” diyordu. Biz de onları yapmaya çalıştık ve yaptık.

6) Kıbrıs'a girişiniz nasıl ve nereden oldu? Sizi kimler karşıladı?

Kıbrıs'a girişimiz çıkarma yapılan yerden oldu ama neresiydi hatırlamıyorum. Çıkarma yapılırken ben geminin üzerindeyken orada kahverengi elbiseli insanlar vardı. Oranın askerleriymiş. Hatta ben komutana bunlar kim esir mi diye sordum. Komutanım da bunlar “Kıbrıs'ın Türk askerleri yani mücahitleri” diye cevap verdi. Biz çıkarma yaparken bize yardım ediyorlardı, sahilde mermi sandıklarını filan taşıyorlardı.

7) Harekâta ne kadar süre bulundunuz?

On dört defa Kıbrıs'a gidip geldik. Bir sefer gidişimiz de dokuz gün kaldık, diğer bir gidişimizde de on bir gün kaldık, orada gemi ile nöbet tuttuk.

8) Harekât sırasında ailenizle iletişime geçebildiniz mi? Geçti iseniz nasıl iletişim sağladınız?

O zamanlar teknoloji daha geriydi. Yani Mersin'den Tekirdağ'a bir telefon yazdırıyorduk beş altı saatte çıkıyordu. Biz de boş zamanımız da mektup yazdık. İlk Kıbrıs'a geri dönüşümüz de oradaki arkadaşlara mektupları verip bunları atın dedik. Mektup köye gitmiş, benim babam yoktu, amcama ulaşmış amcam ağlamış o ağlayınca komşular “Hasan öldü herhalde” demişler. Kıbrıs'tayken zaten hiç iletişime geçemedik.

9) Harekât sırasında hiç çatışmada bulundunuz mu?

Biz çıkarma yaparken takırtı, silah sesleri devam ediyordu. Biz Kıbrıs'a çıkarmayı 20 Temmuz Cumartesi günü yaptık. Çıkarma yaptığımızın ertesi günü yani 21 Temmuz Pazar günü sabah Mersin'e geldik. 22 Temmuz'da tekrar çıkarma yaptığımız da yukarıdan bize top geldi. Gemiden baktığımda

minare gibi suyun sessizce yukarıya doğru çıktığını gördüm. Suyu görünce Karacabey Astsubaya, denizaltının geldiğini bizi batıracağını söyledim. Astsubayım da “oğlum ne denizaltısı, o toplar karşıdaki dağın arkasından geliyor” dedi. Ben orada Allah’ın bizi koruduğuna gözlerimle şahit oldum. Yanımıza arkamıza, sağımıza, solumuza, her tarafımıza toplar düşüyordu. Orada beş gemi bulunuyorduk. Önümüzde 109 gidiyor biz 111’dik. 109’a geri dön diye emir gelmiş. Komutan da “o gemiyle nereye kaçırıyorsun” diye bağıırıyordu. Bize de dönün diye emir gelmiş bizde geriye döndük. Toplar sağımıza solumuza her tarafımıza düşüyor ama bize gelmiyordu. Ben o anda Allah’ın bizi koruduğuna gözlerimle şahit oldum. Ondan sonra denizin açığına çıktık ve bize dürbün verdiler. İki tane bizim uçaklarımızdan geldi. Biz dürbünle bakarken uçaklardan bir tanesi batıya doğru gitti diğer uçak da yukarıya doğru çıktı ve birden aşağıya doğru düşmeye başladı. Sonunda uçak takla atarak aşağıya düştü. Bizde bir uçağımız vardı o da düştü diye söylenirken bir yalaz, ateş çıktı ve uçak çıktığı yere kadar tekrar dikildi sonra bastı gitti. Yarım veya bir saat kadar sonra çıkarma yapabilirsiniz diye bize haber geldi. Bu olay harekâtın üçüncü gününde yaşandı ve o gün Kıbrıs’ın tüm dağları yanıyordu. Her yer ateş ve dumandı.

10) Harekât sırasında silah kullandınız mı? Teçhizatınız nasıldı?

Ben motorcu er olduğum için hiç silah kullanmadım. Ama gemi olarak kullanan makineciler vardı.

11) Harekât sırasında iklim şartları nasıldı? Sizi engelleyen bir hava durumu oldu mu?

Havalar aşırı derecede sıcaktı. Temmuz sıcaklığı vardı. Yastıklarımız bile kir içinde kalıyordu. Banyo bile yapmaya fırsatımız olmuyordu. Sürekli Mersin’e gelip gidiyorduk. O dönemde seksen beş kilodan elli iki kiloya düştüm. Harp bittikten sonra tartıldığımda elli iki kiloya düşmüş bir deri bir kemik kalmıştım. Uyku uyumuyor, devamlı yolculuk yapıyorduk. Giderken yolculuğumuz on iki on üç saat sürüyor sonra tekrar on iki on üç saat geri geliyor bu şekilde yük taşıyorduk.

12) Harekât sırasında yiyecek ve içecek durumunuz nasıldı?

Yiyecek ve içecek konusunda hiç sıkıntı yaşamadık. Gemide aşçımız vardı. Kuru kumanya aldığımız zaman aşçımız her çeşit yemeği yapıyordu.

13) Temizlik ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyordunuz?

Üstümüz başımız, saçımız sakalımız çok kirliydi. Komutanımız çok titizdi ama harp olduğu için bize hiçbir şey demiyordu.

14) Kıbrıs Türkleri ile hiç temasınız oldu mu? Size karşı davranışları nasıldı?

Nöbetteyken bazen sahile çıkıyorduk. Bize çok hoş bakmıyorlardı. Tabi iyi olanlar da vardı. Bir kere gemiye karayollarından bir şoför geldi. Adam “biz sizi kaç senedir geleceksiniz” diye bekliyoruz diyerek ağladı. Tabi çeşit çeşit insan var.

15) Kıbrıs Türklerinin Rumlar ile ilgili düşünceleri nasıldı?

Orada Türklerle de konuştuklarımız oldu. Kimisi Rumlardan kız almış kimisi onlara kız vermiş. Bu şekilde olanlara, Rumlar bir şey demiyorlarmış. Ama akraba olmayan sadece Türk olanları baskı altında tutuyorlarmış. Rumlardan kız alıp verenler zaten asimile olmuşlar. Artık onlar da Rumlaşmış gibiler. Onlar bize onların rahatını kaçırdık gibi bir imaj veriyorlardı. Biz gelip onların rahatını kaçırmışız onlar durumlarından memnunlarmış.

16) Harekât sırasında başınızdan geçen ve unutamadığımız bir an yaşadınız mı?

İkinci Harekâta iki tane gemi Mersin'den çıkıp Taşucu'na geldik. Ama öyle bir deniz vardı ki rüzgârdan göz gözü görmüyordu. İskeleye halatları bağladık, bağlarken gemi sallanıyordu. Gemiye bir dağın eteğine kuytu bir yere çektiler. Oraya rüzgâr pek vurmuyor aynı zamanda orada dalga da yoktu. Saat 12.00'de İkinci Harekât başlamıştı. Turan Güneş, “Ayşe tatile çıksın” demiş. Ondan sonra dediler ki İkinci Harekât başladı. Biz yol alarak denize çıktık ama göz gözü görmüyordu. Girne'nin karşısına geldiğimizde önümüzde ki gemiyi zor görüyorduk. Her yer toz duman, battık batacağız

derken beş saat böyle geçti. Gemiler patladı. Bizim Türk yapıları vardı. Bir tane de İngiliz yapısı vardı ama ona bir şey olmadı. Bizim Türk yapıları, uzun gemilerdi. Altmış beş metre uzunlukta, on bir buçuk metre genişlikteydiler. Gemi uzun olunca başları da sivri değil, genişti ve dalgalar da vurdukça daha da sallanıyordu. Gemide asker yoktu ama iki tır cephane yükü vardı. Beş saat denize ve rüzgâra karşı öyle bir korku atlattık.

17) Harekâtın sona erdiğini nasıl haber aldınız?

Harekât devam ederken ateşkes edildiğini duyduk ama biz yine ateşkesten sonra gidip gelmeye devam ettik. Biz devamlı yük götürüp geliyorduk aynı zamanda orada nöbet de tutuyorduk. Kış aylarında da aynı şekilde devam ediyorduk. Birde akın gemisi diye bir gemi vardı o bizi halatlarla yedeğine alıp getiriyordu. Çünkü çıkarmalar ufak ve altları da düz değildi dalgaya çok dayanamıyor ve yük olmazsa sağa sola yatmaya başlıyordu. Ancak akın gemisinin yedeğinde gelebiliyorduk.

18) Türkiye'ye nasıl ve hangi vasıta ile döndünüz? Nasıl karşılandınız?

12 Şubat 1975'de tezkereye diye geldik. Ailemiz sevinçle karşıladı.

19) Harekâttan sonra ruh haliniz nasıldı?

Ruh halim iyiydi bir sıkıntı yaşamadım. Ama birkaç sene önceye kadar anlatırken bir hırslanma oluyordu.

20) Gazilik madalyamızı aldınız mı? Tören hakkında neler hatırlıyorsunuz?

Bu sene yani 2020'de aldık. Çok geç kalınmış kır beş sene sonra alınmış bir madalyaydı. Biz oraya bizim memleketimizin adına gitmemize rağmen madalyalarımızı Kıbrıs verdi devletimiz vermedi.

21) Harekâttan sonra gazi arkadaşlarınızla bir araya geldiniz mi?

Evet, özellikle de Muharip Gaziler Derneklerimiz sayesinde gelebiliyoruz. Dernekler bizleri bir araya getiriyor ve birbirimizi görmemizi sağlıyor. Aynı zamanda dışarıda çarşıda görsem gazi olduğunu bilmediğimiz farklı gazi arkadaşlarımızla da tanışmış oluyoruz.

22) Harekâttan sonra gazi arkadaşlarınızla bir araya geldiniz mi?

Evet. Birbirimize gidip geldiğimiz ve telefonla da görüştüğüm arkadaşlarım var.

23) Gelecek nesillere aktarmak istediğiniz herhangi bir şey var mı?

Harekât oldu. Allah da bize nasip etti gittik ve geldik. Bu herkese nasip olmaz. Gazilik onurlu bir şey, tabi devlette itibar gösterdiği zaman, yemek bile verdiği zaman biz oraya sevinçle gidiyoruz. Rahmetli İnönü bile maaşını almak için giderken onurlu durmuş. Biz de şimdi gazilik maaşımızı almaya giderken içimizde bir sevinç ve onur duyuyoruz. Son olarak Rabbim kısmet etti gittik ve geldik diyorum.

3.4. Gazi Ali Rıza AÇIKGÖZ²⁹⁸

<p>Adı Soyadı: Ali Rıza Açıkgöz</p> <p>Doğum Yeri: Aydın</p> <p>Doğum Tarihi: 1946</p> <p>İkametgâh: Tekirdağ</p> <p>Görüşme Yapılan Mekân: Türkiye Muharip Gaziler Derneği Tekirdağ Temsilciliği</p> <p>Görüşme Yapılan Tarih/Saat: 05.11.2020/12.30</p>	
---	--

1) Kendinizi tanıtır mısınız? Nerede ne zaman doğdunuz? Mesleğiniz nedir, eğitim durumunuz nedir?

Ben, Kıbrıs Gazisi Emekli Kıdemli Başçavuş Ali Rıza Açıkgöz.1946 yılında Aydın'da doğdum. 1965 yılında astsubay olarak mezun oldum. Türkiye'nin çeşitli il ve ilçelerinde görev yaptım. Emekli astsubayım. Yüksekokul mezunuyum. 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na nasip oldu katıldım. Harekâta katılırken evliydim ve 4 yaşında bir oğlum vardı.

2) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda birliğiniz hangisiydi? Komutanlarınız kimlerdi hatırlıyor musunuz? Komutanlarınızla diyaloglarınız nasıldı?

Birliğim Ankara'da Çankaya'da köşkün tam arkasındaydı. O birliğimiz 1984'den sonra taşındı. Benim Komutanım Çağatay Titiz idi. Birde ben vardım.

3) Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılacağınızı nasıl öğrendiniz? Katılma konusunda gönüllülük esas mıydı?

Bize "hazırlanım yarın sabah gidiyoruz" denildi. Ama bunu sadece bölük komutanım ve ben biliyordum. Biz eğitime gideceğiz, havadan malzemeleri

²⁹⁸ Gazi Ali Rıza Açıkgöz ile 05.11.2020, saat 12.30'da Türkiye Gaziler Muharip Derneği Tekirdağ Temsilciliği'nde yapılan görüşme.

hemen atıp geleceğiz diyorduk. Oysaki öyle söylediğimiz kadar kolay olmadı. Sabahleyin alarm verip görev başı yaptık.

4) Kıbrıs'a nereden hangi vasıta ile hareket ettiniz, yolculuk ne kadar sürdü ve yolculuk nasıldı?

Biz Kıbrıs'a harekât alanındaki birliklerin ihtiyaçlarını karşılamak için gittik. Birlikler çıkarma yaptıklarında üstlerinde üç günlük kısa yükleri vardır ve bunların tamamlanması gerekir. Biz bu malzemelerin üç gün sonra değil de bir gün sonra tamamlamasını yapabilmek için 21 Temmuz'da Ankara'dan on yedi uçak olarak Kıbrıs'a hareket ettik. Malzemeleri harekât alanında belirlenmiş olan bölgeye attık ve geri döndük. Ertesi gün tekrardan yine aynı şekilde oranın ihtiyaçlarına göre malzemeleri yükleyip aynı şekilde gidip geldik. Bizim görevimiz bu şekildeydi. Yolculuklar iki saat on dakika sürüyordu. Kıbrıs'ın üstüne Girne'ye vardığımızda Rumların roketatarları, top mermileri ile karşılaşıyorduk. Bizim uçakların kapı ve pencereleri açıldı ve malzemeleri oralardan atıyorduk. Kıbrıs'a gidip Girne'ye vardığımızda Girne'nin üzerinde barut kokusunu duydum. Siz hatırlamazsınız eskiden "Ortadoğu'dan barut kokuları geliyor" diye bir tabir vardı. Savaşa girdiğimizi biz orada anlamıştık. Yukarıdan Akdeniz'i ve Girne Limanı'nı görüyorduk. Beşparmak Dağları'nın üzerindeyken uçağı yirmi üç yerinden mermiler delmişlerdi. Ufak tefek mermi yarası uçağı düşürmez, ufak çaplı mermi zararları benzin deposuna gelse uçak kendi kendini tamir eder. Motora zarar verse pervaneyle de gider ama ikisine birden bir şey olsa olay değişir. Malzemeleri atıp dönüşlerde pilotlar da dâhil uçakta sevinçli şekilde dönüyorduk. Görevini başarmanın mutluluğu oluyordu. İki günde 114.000 mühimmat attık. Sonra ateşkes oldu. Üçüncü gün " Kıbrıs'a göndermek üzere bir uçak dolusu sigara paketleyin" dediler. Asker için harekât alanında sigara önemli tabi. Biz sigaraları uçağı yüklerken sigaraları Mersin'den gemi ile gönderdiler. Uçak ile göndermek daha maliyetliydi.

5) Paraşüt atlayışınız var mı?

Paraşütçülüğüm de var. On yıl paraşütçülük yaptım. Dört yüz seksen beş paraşüt atlayışım var. Renkli bir meslek ve hayatım oldu. Gayet

memnundum. Rabbim devletimize, milletimize zeval vermesin. Bunlar büyük bir nimettir. Allah korusun savaş iyi bir şey değil. Biz o zaman elli yıl savaş deneyimi olmayan bir ülkeydik. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra savaş görmedik. O, bu ülke için ağır bir yükü. Ülkemizi, benim tahminimce elli yıl geriye götürdü. Hiç kolay bir durum değil, varlıklarımızı bitirdik. Kıbrıs'a otuz 9.000 asker çıktı. Onları oraya götürmek ve savaş süreci çok zordu.

6) Gazilik madalyanızı aldınız mı, törenle ilgili neler hatırlıyorsunuz?

Madalyamı geçen yıl herkesle birlikte aldım. Çok duygulu anlar yaşadık. Madalyamızı sayın valimizden aldık. Madalyayı Kıbrıs Hükümeti verdi. Arkadaşlar neden bizim devletimiz vermedi diyorlar. Biz oraya savaş için değil barış için gittik. Aksi takdirde diğer dış ülkelere karşı ters durum olabilir. Oradaki vatandaşlarımızın haklarını koruduğumuzu zannediyorum. Onların rahatlıkla geçinebileceği yerleri sınırladık ve geldik.

7) Gelecek nesillere aktarmak istediğiniz herhangi bir şey var mı?

Toplum gaziyi tanımıyor. Toplumumuzun bu konuda bilinçlenmesi gerek. Biz geçen yıl bir faaliyete başladık ama pandemi nedeni ile devam edemedik. Anaokullarına, ilkokullara, ortaokullara gazi tanıtımı diye bir faaliyet gerçekleştiriyorduk. Gazi deyince toplumun aklına, kolu kopan, bacağı kopan gibi kişiler geliyor. Hâlbuki bu gazilerimiz olmasa bu savaşı kaybederiz, kaybetmiş sayılırız. Eli kolu ayağı kopan kişinin savaşabilmesi mümkün mü? Bizim sakatlığımız dışarıdan görünmüyor, bizim sakatlığımız beynimizde, beynimize bıraktığı izlerde. Bizi çok görüyorlar. Gazilerin haklarına laf atanlar da var. Son olarak söylemek istediğim, gazisi olmayan bir ülke olmaz.

3.5. Gazi Şaban KIRBAŞ²⁹⁹

<p>Adı Soyadı: Şaban Kırbaş</p> <p>Doğum Yeri: Malkara/Tekirdağ</p> <p>Doğum Tarihi: 18.05.1953</p> <p>İkametgâh: Tekirdağ</p> <p>Görüşme Yapılan Mekân: Kendi Ofisi</p> <p>Görüşme Yapılan Tarih/Saat: 07.11.2020/16.00</p>	
--	--

1) Kendinizi tanıtır mısınız? Nerede ne zaman doğdunuz? Mesleğiniz nedir, eğitim durumunuz nedir?

İsmim Şaban Kırbaş. Tekirdağ Malkara’da doğdum, emekli astsubayım. Harekâta katılırken bir haftalık evliydim. Eşim Almanya’da çalışıyordu. Evlendikten sonra benim tayinim Ağrı Doğu Beyazıt’a çıktı. Doğu Beyazıt’a gidip bir ev tutup hanımı oraya götürecektim fakat bir hafta gibi kısa bir süre sonra Kıbrıs Harekâtı nedeniyle yirmi dört saat süreyle Bolu Komando Tugayı’na katılma emrim geldi. Apar topar Kıbrıs Harekâtına katılmak üzere Bolu Komando Tugayı’na katıldım. Harekâta katıldığımdan ailemin haberi yoktu, o zamanki haberleşme koşullarından dolayı kendilerine hiçbir şekilde bilgi veremedim. Ancak bir ay geçtikten sonra kendilerine mektup yazarak durumu bildirebildim. Tabi onlara sürpriz oldu. Eşim tekrar Almanya’ya döndü. Ben de bir yıl boyunca Kıbrıs’ta görev yaptım. Bir yıl sonrada tekrar Bolu Komando Tugayı’na döndüm. O zaman ailem geldi ve ailemle o şekilde buluşabildik.

²⁹⁹ Gazi Şaban Kırbaş ile 07.11.2020 tarihinde saat 16.00’da kendi ofisinde yapılan görüşme

2) Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılacağınızı nasıl öğrendiniz? Katılma konusunda gönüllülük esas mıydı?

Kıbrıs Barış Harekâtı'na Bolu Komando Tugayı, 2. Komando Birliği'nden katıldım. Bizim birliklerimiz Kıbrıs'a helikopterle gittiler, 20 Temmuz sabahı Kıbrıs'a indik. Gönüllü olarak değildi. Ben 1971 yılında mezun oldum. Zaten biz okuldan mezun olduktan sonra bizden başlayan dönemde benimle mezun olanlar ve bizden başlayan subay ve astsubayları 19 saat komando kursuna tabi tuttular. 1974 yılında bu harekât patlak verince de bu eğitimi alan komando kursu gören subay ve astsubayları 24 saat tayin ile komando birliklerine görevlendirdiler. Talimat direkt geldiği için burada gönüllülük esas değildi. Bizde talimata uyarak, seve seve o görevi yerine getirdik.

3) Kıbrıs'a nereden hangi vasıta ile hareket ettiniz? Yolculuk ne kadar sürdü ve yolculuk nasıldı?

Ben harekât emrini Doğu Beyazıt'taki birlikte aldım. Oradaki birlik komutanları nereye gideceğimi biliyorlardı ama ben tam olarak nereye gideceğimi bilmiyordum. Bana sadece yirmi dört saat içerisinde Bolu Komando Tugayı'na Ankara'dan katılmam emredildi. Ben oradan otobüsle Doğu Beyazıt, Ağrı, Ağrı'dan da Ankara'ya geçtim. Birlik gittiği için ben birliğe yetişemediğimden dolayı kendim oradan yine aynı şekilde otobüsle Mersin'e gidip birliğin yerini sordum. Birliğimin şuan Taşucu'nda olduğunu söylediler bende taksi tutarak Taşucu'na geçtim ve böylelikle katılımım oldu. Kıbrıs'a helikopterle Mersin Taşucu'ndan geçtim. Bolu Komando Tugayı Kıbrıs'a helikopterle geçti. Kayseri Hava İndirme Tugayı da paraşütle geçtiler, diğerleri de muhtelif araçlarla yani gemiyle gittiler. Üzerinden çok uzun zaman geçtiği için yolculuğun ne kadar sürdüğünü hatırlayamıyorum.

4) Yolculuk esnasında neler hissettiniz, neler düşündünüz?

Biz komando kursu gördüğümüz için ister istemez kendimize duyduğumuz özgüvenle, ne olursa olsun bizim başaracağımızı bildiğimiz için kafam da sadece görevim vardı. Ben Büyük Birlik Personeli olarak manga komutanı

olarak görev yaptım, her helikoptere bir manga yerleştirdim. Biz gayet rahat gittik görevimizi de seve seve yaptık.

5) Harekâтта aileniz ile iletişime gecebildiniz mi? Geçti iseniz nasıl iletişim sağladınız?

O günkü haberleşme zorluğu nedeniyle sadece çok sonraları bir mektup yazabildim ve babamdan bir mektup alabildim.

6) Harekât sırasında çatışmada bulundunuz mu?

Evet, bilhassa harekâtın en can alıcı noktası, 20 Temmuz akşamı Rumların komando birliği ile karşılaşma hadisesi oldu. Bizim Bolu Komando Tugayı'mız Beşparmak Dağı'ndaydık. Orada Rumların komando birliğinin geçişi sebebiyle büyük bir kargaşa ve karışıklık oldu. Zaten en çok şehit olayı da orada gerçekteşti ve ben de bizzat çatışmada bulundum. O kadar zor bir olay ki, gecenin karanlığında göz gözü görmüyor. Gündüz her şey çok farklı gece çok farklıdır. Sadece alev görüyorsun. Namludan çıkan ateş neredeyse sen de oraya ateş ediyorsun, yerine göre dosta mı ateş ettin düşmana mı tam olarak bilmek mümkün değil. İlk defa gittiğin bir yerdesin ve değişik bir yere gidiyorsun, ilk gittiğin günün gecesinde de bu şekilde bir çatışmaya giriyorsun durum bundan ibaretti. En zor gecemiz o gün yaşandı, çatışmaya girdik. Ondan sonraki günlerde yine çatışma devam etti ama ilk geldiğimiz andaki çatışmanın heyecanı çok başkaydı. Çünkü bilmediğimiz bir topraktaydık. Kıbrıs'ın Mukavemet Teşkilatı vardı, yani Kıbrışlı Mücahit Teşkilatı, Doğruyol Kalesi'nde görevli birtakım diyebiliriz. Birtakım kadar var diyebiliriz. On sekiz veya yirmi kişi kadar Kıbrışlı Mücahitler bulunuyorlardı. Çatışma günü Rum Komanda Birliği geçerken Kıbrışlı mücahitleri yakalamışlar ve öldürmüşler. Hepsinin feci şekilde ölülerini gördüm. Hepsini öldürmüşler kayalardan atmışlar hiç sağ bırakmamışlar. Onları parça parça gördüm hiç unutamıyorum. Çok acı bir olaydı. Çatışmalar diğer günler peyderpey devam etti. Rumların karşi tepede mevzileri vardı. Mevzileri çok kuvvetliydi. Türklere mevzi yapamamışlar diye çimento dahi vermemişler. Rumların kendi mevzileri çok iyiydi. Çatışmalar ateş edilerek devam etti ama bakıldı ki çözümler bulunamıyor askerî uçaklardan yardım istendi. Başka türlü bizim çıkmamız da mümkün

olamazdı çünkü çok yüksek bir dağ vardı. Karşılıklı olarak ateş devam etti ama sonuç alınamadı. Uçaklar geldi. Hava Kuvvetleri'nden subaylar da vardı. Askerî uçaklarımız napolyon dediğimiz yangın bombalarını attılar. Yangın haftalarca sürdü. Çatışmalar böyle peyderpey bir hafta on gün sürdü. Daha sonra Dışişleri Bakanı'nın Londra'da yapılan görüşmelerde anlaşmazlık çıkınca Ayşe tatile çıksın işareti üzerine İkinci Barış Harekâtı başladı. İkinci Harekâtta Larnaka'dan askerî ve sivil araçlarla Lefke'ye yani batı istikametine gittik. Yol boyunca arada bir çatışmalar çıktı. Biz ana istikametimiz olan Lefke'ye geldik ve birliğimiz orada savunmaya geçti. Bizi daha ileriye göndermeyip durdurdular. Çünkü orası İngiltere'ye aitti. Biz bir süre orada kaldık. Daha sonra bizim Kıbrıs'ta sürekli kalacağımız yer olan kışlalar belirlendi Biz de oralara döndük. Bizim birliğimiz, daha önce Rumların kalmış olduğu Kutsovendi kışlasına yerleştik. Kutsovendi kışlasının ismi daha sonra Yılmazköy olarak değiştirildi. İçerisinde kilise bulunan kare şeklinde bir kışlaydı. O kışlada bir yıl kaldım. Orada ilk zamanlar baskına uğramamak için emniyet üzerinde yerlerimizi alıp bekledik. Orada hiç unutmadığım ölü insan kokusuydu. O kokuyu hiç unutmadım.

7) Harekât sırasında nasıl silahlar kullandınız? Teçhizatınız nasıldı?

Bize ilk anda *thompson* diye tabir ettiğimiz kısa namlulu bir silah verildi fakat *thompsonun* ateş kabiliyeti hem az hem de ateş ettiğin zaman alevi çok çıkaran bir silah, o bizim için sakıncalıydı çünkü bulunduğumuz yeri belli ediyordu. O zaman G3 piyade tüfeği yeni çıkmıştı. Silahlı Kuvvetleri bizim askerlerimize G3 piyade tüfeği verdi. Bende asker olarak onu kullandım. Çünkü yeni silahtı, *thompson* eski Amerikan silahıdır.

8) Harekât sırasında Rumların silah ve teçhizatları nasıldı?

Rumları ben şu şekilde görmüş oldum. Rumlardan ölenleri gördüm, Rumlarla karşı karşıyaydık onlar bir tepede biz bir tepedeydik. Bize göre değişik silahları vardı onlar da tabii çok modern silahlar değildi.

9) Komutanlarınız kimlerdi hatırlıyor musunuz? Komutanlarınızla diyaloglarınız nasıldı?

Binbaşı Cemal Eruç var daha sonra general oldu. Silahlı Kuvvetleri tarafından bilinen tanınan ve sevilen bir generaldir. Bölük Komutanım Haluk Üstügel var. Onlar yakînen tanıdığım insanlardır. Orada tabi herkes birbirini tanıyor.

10) Harekâta yara aldınız mı arkadaşlarınızdan yaralananlar ya da şehit düşenler oldu mu?

Hayır, yara almadım, ama yaralanan ve şehit düşen arkadaşlarım oldu. Devre arkadaşlarımdan iki kişi şehit düştü. İsimleri, Muammer Karaağaç, memleketi Çankırı'ydı. Aynı birlikte görev yapıyoruz ama hemen yanımda değildi. Zaten gece karanlığında fark edemiyorsunuz, sabah öğreniyoruz şehit olanları. Ahmet Pekdemir diye bir arkadaşımız daha şehit oldu. Memleketi Çorum'du. Cemal Yurdumgüzel şehit düştü. Üç arkadaşımız da astsubaydı. Yine Tekirdağ' dan da bir askerimiz şehit oldu.

11) Kıbrıs'ta ne kadar süre buldunuz?

Kıbrıs'ta bir yıl buldum, 20 Temmuz 1974'de gittim, 25 Temmuz 1975'de geri döndüm. Kıbrıs'ta bulunduğum bir yıl içerisinde Bolu'ya bir defa bir aylığına gelip gitmişim. O zaman asker takviyesi oluyordu. Bizde o bir ay içerisinde Bolu'daki askerlere Kıbrıs'taki şartlara göre eğitim vermeye geldik. Bunu sadece biz değil herkes yapıyordu. Üç dört ayda bir bu şekilde eğitim veriliyordu ve eğitim alan askerler Kıbrıs'a geliyordu. Bize de sıra geldi Türkiye'ye gelip eğitim verdik. Daha sonra askerleri otobüslerle Mersin'e oradan da Magosa Limanı'na çıkardık. Askerlerle birlikte askerî gemiye bindik.

12) Temizlik ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyordunuz?

Yerleştiğimiz kışla daha önceden askerî amaçlı kullanıldığından dolayı temizlik için uygun yerler vardı. Çok mükemmel olmamakla birlikte idareten orayı kullanıyorduk.

13) Kıbrıs Türkleri ile hiç temasınız oldu mu? Size karşı davranışları nasıldı?

Biz hafta sonları izne çıkıyorduk. Bu süre içerisinde sürekli temas halindeydik. Onlar bize çok iyi davranıyorlardı. Geldiğimizden çok memnunnardı. Hatta bize fazlaca iyi davrandılar, biz onlarla yeteri kadar ilgilenemedik.

14) Harekât sırasında başınızdan geçen ve unutamadığınız bir an yaşadınız mı?

Kıbrıs'a çıktığımız ilk geceki yaşadığımız çatışmayı ve oradaki ölü insan kokularını hiçbir zaman unutamadım. Bir de Kıbrıs Türklerinin bize çok iyi davranmalarını unutamıyorum.

15) Türkiye'ye nasıl ve hangi vasıta ile döndünüz? Nasıl karşılandınız?

Artık ailemizi çok özlemiştik. Dönerken gemi ile döndük benim döndüğüm gemi çok lüks bir gemiydi. Mersin'e gelip oradan da görev yerim Bolu'ya geçtik. Döndüğümüz de tugay arkadaşlarımız bizi törenle karşıladılar. Tabi o karşılama beni çok mutlu etti, çok duygulandım.

Benim annem ve babamda çok duygusal insanlar. Babam benim oradan gönderdiğim mektubu her okumasında duygulanır ve ağlar. Babam onlara Kıbrıs'tan yazdığım mektubu herkese okuttu.

16) Harekâttan sonra ruh haliniz nasıldı?

Benim psikolojimi olumsuz yönde etkileyen bir durum olmadı. Ama psikolojisi bozulan çok arkadaşım var. Tabi bu kişiden kişide de kişiye değişiyor. Bunda benim özellikle komando eğitimi almam en büyük etkenlerden birisidir. Eğitim alınca tam anlamıyla profesyonel bir asker oluyorsunuz.

17) Gazilik madalyanızı aldınız mı, törenle ilgili neler hatırlıyorsunuz?

Bundan çok kısa bir süre, beş altı ay kadar önce aldık. Tören güzel oldu, yine duygusal anlar yaşadık madalyamızı aldık ve mutlu olduk.

18) Harekâttan sonra gazi arkadaşlarınızla bir araya geldiniz mi?

Derneğimiz var oraya gidip bir araya gelebiliyoruz. Telefonlarla da görüşebiliyoruz, aynı zamanda gruplarımız da var.

19) Gelecek nesillere aktarmak istediğiniz herhangi bir şey var mı?

Gençlerimiz vatanımızı milletimizi sevsinler başka da bir şey istemiyoruz. Vatanına milletine bağlı, vatanını seven gençler istiyoruz. Birlik beraberlik olduğu sürece bizi kimse yıkamaz.

20) Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Hayatımıza bir şekilde devam ediyoruz. Gazi olduğumuzu gururla söylüyoruz. Orada görevde bulunup görevimizi yaptık. Gelmek de var kalmak da. Biz gazi olarak döndük.

3.6. Gazi Mustafa GÖDREN³⁰⁰

Adı Soyadı: Mustafa Gödren	
Doğum Yeri: Bozdoğan/Aydın	
Doğum Tarihi: 20.07.1950	
İkametgâh: Tekirdağ	
Görüşme Yapılan Mekân: Kendi Evi	
Görüşme Yapılan Tarih/Saat: 08.11.2020/15.30	

1) Kendinizi tanıtır mısınız? Nerede ne zaman doğdunuz? Mesleğiniz nedir, eğitim durumunuz nedir?

Ben 1971 mezunu astsubayım. Şu anda emekliyim. Tekirdağ'da ikamet ediyorum. 20 Temmuz 1950'de Aydın Bozdoğan'da doğdum. 1974'de Kıbrıs Barış Harekâtı'na Kayseri Hava İndirme Tugayı ile beraber katıldım. Harekâta katılırken bekârdım.

2) Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılacağınızı nerede nasıl öğrendiniz? Harekâta katılma konusunda gönüllülük esas mıydı?

Ben o sırada Kars Damal'daydım. Yıldırım mesajı emriyle Kayseri Hava İndirme Tugayı'na atamam yapıldı. Ertesi gün sabah Kayseri'ye hareket edip oraya katıldım.

3) Kıbrıs'a nereden hangi vasıta ile hareket ettiniz? Yolculuk ne kadar sürdü ve yolculuk nasıldı?

Kayseri'den ertesi günü sabah yani harekâtın birinci günü Mersin Ovacık'a hareket ettik. Harekâtın ikinci günü sabahta Mersin Ovacık'tan helikopterlerle Kıbrıs'a hareket ettik. 21 Temmuz sabahı helikopterlerle Boğaz bölgesinde Kanlıbaraj'a indik. Tam hatırlamıyorum ama yolculuk

³⁰⁰ Gazi Mustafa Gödren ile 08.11.2020, saat 15.30'da kendi evinde yapılan görüşme.

tahminen bir saat kadar sürdü. Biz haberlerde Kıbrıs'ta Makarios'un katliama başladığı, müdahale edileceğini filan duyuyorduk ama ben Kayseri'ye atanınca Kıbrıs'a gideceğimi bilmiyordum.

4) Kıbrıs'a girişiniz nasıl ve nereden oldu? Sizi kimler karşıladı?

Biz Mersin'de iken bize verilen bilgi de Kıbrıs'a ineceğimiz zaman bizi mücahitlerin karşılayacağı söyleniyordu. Biz helikopterle Kanlıbaraj Gönyeli'ye indik. Hava aşırı sıcak Temmuz ayının sıcağıydı bizi karşılayan kimsede yoktu. Helikopterde bulunanlardan diğerleri askerdi. Aşağı yukarı on kişi kadardık. Ben astsubay olduğum için beni onların başına komuta kontrol için verdiler. Ben ekip komutanı gibi oldum. İndik, her yer toz duman, mermiler patlıyor. Ne olur ne olmaz mermi filan düşer diye hemen askerlere dağılın dedim. Belirli bir süre yürüdüktan sonra dere yatağı gibi bir yerde toplandık. O sırada Kıbrıslıların bas dediği küçük otobüsler geldi ve o otobüslerle toplanma bölgemiz olan Boğaz'a doğru gitmek için balara bindik ve yola çıktık. Yolda giderken farkında olmadan şoföre karşıdan araba geliyor çarpışacağız demişim. Orada trafik tersmiş ben bilmiyordum bunu duyunca da rahatladım. Sonra Boğaz'a gittik ve bizi topladılar. Tugay Komutan Yardımcımız Sami Konukoğlu vardı. Tam o sırada taburun bulunduğu yere havan mermisi düştü. Tabi biz ister istemez hepimiz dağıldık. Sonra tekrar toplandık ve bize görev verildi. Bize akşam tank taarruzu var karşılanacak denildi. Tank taarruzu var ama elimizde tanka karşı kullanabileceğimiz sadece G3 piyade tüfeği var birde rütbelilere verilen Amerikan malı *thompson* makinalı tabancaları vardı. Gece karanlıkta oturduk mevzii gibi bir şey yaptık ve o düzeni aldık. Fakat gece karanlığından korktuğumu ilk defa orada gördüm. Sabaha karşı ne olursa olsun uyku bastırıyordu. Askerin uyuduğunu fark ettim ve uyandırmaya çalıştım. Askerlerden birini uyandırabildim. Sabaha karşı önümde bir şey sallanıyordu. Bu ney diye merak ediyordum ateş edecek olsam birbirimizi vururuz diye edemiyordum da. Askeri ileriye bak bakalım ne varmış diye gönderdim. Ben de tetikte bekliyordum. Asker, "ağaç dalı sallanıyormuş komutanım" dedi ve beni bir rahatlama aldı. Bize tam "taarruz vakti" dediler. Araziyi de tanımiyorduk birde vakit geceydi. Geldik mevziye

girdik. Mevzi dediğim de kazıp çukura girdiğimiz bir yerdi. Oraya girip sırt çantalarımızı da önümüze koyup bekledik. Ertesi gün tekrar toplandık. Beni Kurmay Başkanı yanına çıkardılar. Ben yirmi dört saat tayinle geldiğim için birliğim belli değildi. Beni Tugay Karargâh Bölüğü'ne verdiler. Burada bir karargâh varmış. Bana bir roketatar bir tane de asker verdiler. O gün orada durdum. Ben hareketi seven birisiyim. Baktım canım sıkıldı ertesi gün bölük komutanına ben burada durmam gidiyorum dedim. Tesadüfen bir devre arkadaşım geldi. Kendisi Kayserili Mehmet Erdoğan'dı. Onunla konuştuk, o benden önce buradaymış. Yirmi dört saatlik tayin ile gelme değil de buranın personeliymiş. Benim yerim belli olmadığı için bende onunla beraber tabura katıldım. Tabi ben oraya Kayseri'den teçhizatım eksik olarak gittim. Malzemede kalmamış, çelik başlık bile yoktu. Biz elbiseleri giydik. Bir tane de tabanca verdiler. Harekâta giderken çelik başlığın ve silahın olması gereklidir. Ben tabura katıldım. Orada Kıbrıslı Mücahitlerin açık kamyonetleri vardı. Kamyonetler Girne'den geliyormuş. Çık arabadan çelik başlık al dediler. Arabaya çıktım. Bir çavuş bir tane de onbaşı şehit olmuş cenazeleri de arabadaydı. Onların başlıklarını alacaktım ama cenazeler kan içindeydi ben de başlığı almadım. Neyse arkadaşlarla toplandık. İkinci Harekâta kadar Boğaz bölgesinde konakladık. İkinci Harekâta Magosa istikametine doğru başladık. Aynı bu şekilde devam ettik. Tabi bu sıralar da insanda bir tedirginlik korku oluyor. Rum tarafından bize toplarla ateş ediyorlardı. Artık merminin sesine alışmıştık. Mermi sesi keskin gelirse yakınıma düşeceğini tahmin edebiliyorduk. Bizim tam siper dediğimiz bir olay vardır. Böyle bir durumda merminin yakınıma düşeceğini anladığımızda hemen yatıp beklerdik daha sonra ayağa kalkardık. Onun bende kalıcı bir etkisi kaldı. O refleks bende hala var. Mesela bir ses olsa hemen eğiliyorum. Ya da bir şey yere düşecek olsa hemen kendimi yere atsam geliyor. Bunlar başımızdan geçti. Yaralananları, şehit olanları, bocalayanları gördük. Magosa tarafında İngilizlerin Dikelya dedikleri bir üs vardır. Biz o üs bölgesine kadar yanaştık orada bekledik. Harekât sona erdi ateşkes oldu ateşkesten sonra bizi aldılar ve tekrar Boğaz bölgesine getirdiler. Boğaz bölgesinden sonra tekrar bizi Lefkoşa veya Boğaz'a bağlı olan Kırmı diye bir köy vardı oraya aldılar. Kırmı'da ikamet ettik. Önce

Kırını'daydık sonra Boğaz bölgesine geldik. Orada İngilizlerin eski kampları varmış. Orada binalar filan vardı biz o binaları kendimize göre düzenledik. Rahmetli oldu Tugay Komutanım Adnan Doğu Paşa vardı ve kendisini çok severdim çok kıymetli insandı. İkinci Harekâta o geldi. Hatta ilk terfimi de o, Kıbrıs Harekâtında 30 Ağustos'ta tören yaptılar orada aldım. İlk önceki Tugay Komutanım da Sabri Evren'di.

Harekâtın bize kattığı şey birlik ve beraberlikti. Biz otobüsle çıktık Kayseri'den Mersin Ovacık'a gidiyorduk. Yakıt almak için durduğumuz yerlerde insanlar bizim arabalara biz de gelelim diye hücum ediyorlardı. Tabi o zaman biz vardık ancak bize bir şey olursa siz arkadan gelirsiniz dedik. Benim hoşuma en çok giden halkın birlik ve beraber olmasıydı. Ben orada o birlik ve beraberliği gördüm. O zaman halktan ve askerlerden çok büyük bir destek vardı. Yardımlar gönderiyorlardı. Hatta o zaman Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk bizden sigara içenlere Cumhurbaşkanlığı'na ait sigara göndermişti.

5) Komutanlarınız kimlerdi hatırlıyor musunuz? Komutanlarınızla diyaloglarınız nasıldı?

Şu anda hatırladığım tabur komutanımız Ömer Kocabıyık var. Ben yirmi dört saat tayinle birde birliğe sonradan katıldığım için personelin çoğunu tanımıyordum. Dolayısıyla askerleri de tanımıyordum. Zaten orada rütbe de yoktu. Savaş anında rütbe kullanılmaz. Bunun nedeni de keskin nişancılardan korunmak içindir. Türkün Turan yüzbaşımız vardı. Atıf Yurdakul isminde bir teğmenimiz vardı. Onunla da Kayseri'de belli bir süre çalıştık.

6) Harekât sırasında ailenizle iletişime geçebildiniz mi? Geçti iseniz nasıl iletişim sağladınız?

Harekâta en zorlandığımız anlardan biride haberleşme ve ikmaldi. Ailemle hiç iletişime geçemedim. Şimdi ki gibi cep telefonu filan yoktu.

7) Kıbrıs'ta ne kadar süre bulundunuz?

Kıbrıs'ta altı, altı buçuk ay kadar kaldım. Kıbrıs'tan ilk çekilen bizim Hava İndirme Tugayı 2. Paraşüt Taburu'ydu.

8) Harekât sırasında siz ya da herhangi bir arkadaşınız yara aldı mı ya da arkadaşlarınızdan şehit düşen oldu mu?

Hayır. Sadece kendi devre arkadaşımından iki arkadaşım şehit oldular. Muammer Karaağaç memleketi Çankırı'ydı. İstanbul'da piyade sınıf okulunda beraber okuduk. Diğeri de ismi Ahmet, soyadını hatırlayamadım memleketi Çorum'du. Bizim devrelerimizden iki kişi şehit verdik

9) Harekât sırasında iklim şartları nasıldı? Sizi engelleyen bir hava durumu oldu mu?

Havalar çok sıcaktı. Sıcaklık ve yemek açısından çok zorlandık.

10) Harekât sırasında yiyecek ve içecek durumunuz nasıldı?

Havaların çok sıcak olmasından ve yemek açısından çok zorlandık. Biz kuru ekmekle idare etmek zorunda kaldık. Toplanma bölgesindeyken sırt çantalarımızı oraya bıraktırdılar. Çünkü harekât esnasında üzerimizde fazla ağırlık olmaması gerekliydi. "Üzerinizde sadece mühimmat silah olacak" demişlerdi. Biz çantaları bırakıp Magosa istikametine doğru hareket ettik. Tabi eşyalarımızı sonradan bulduk, hatta o eşyalar hala bende durur. İkmal zamanında olmadığı için bulduğumuz Ruumlardan aldığımız yemekler ve ekmeklerle idare ettik. Bir iki gün geçtikten sonra yemekler gelmeye devam etti. Bu savaşın geleneksel bir özelliği zor olmasıdır. Varsa üzerinde yiyeceksin yoksa arazide bulduğunu yiyeceksin. Zaten komandonun özelliği de arazide bulduğunu değerlendirmesidir. Kıbrıs'ta imbat denilen bir rüzgâr vardır. Denizden karaya doğru gece eser ve soğuk yapar. Sanki üzerimize nem yağıyormuş gibi olur ve insanı rahatsız eder. Paşaköy'e geldiğimiz bir gece konaklıyorduk. Gece serin, soğuk ne yapsam diye düşündüm ve üşümek için saman balyasını yanıma koyup komando bıçakları ile de kesip üzerimi örttüm. Sabah bir kalktım her tarafım toz olmuş. Saman tozu çok kaşındırıyormuş orada anlamış oldum.

11) Temizlik ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyordunuz?

Temizlik ihtiyaçlarımı gideremedim ve bitlendim. Çünkü toz toprak içerisindeydik. Temizliğimi ancak Kırmı'ya geldiğimde yapabildim. Ben altı ay yatakta yatmadım. Sedyede taşın üzerinde yattım.

12) Kıbrıs Türkleri ile hiç temasınız oldu mu? Size karşı davranışları nasıldı?

İyi olanlar da vardı bize karşı iş yapanlar da vardı. Zaten genelde Kıbrıslılar bizim Türkiye’den gelenlere Karasakal diyorlardı. Kıbrıs Türkleri asimile olmuş geleneklerine çok bağlı değillerdi. Çünkü İngiliz yönetimini görüp ve arkasından da Rum yönetimini görmüşlerdi.

13) Rum halkı ile hiç temasınız oldu mu?

Evet oldu. Harekât bitince biz Boğaz’a üs bölgesine gelmiştik. Bulduğumuz yer çamlık bir alanın içerisindeydi. Orada kâğıt kebabı yapan bir Rum’un dükkânına gittik orada oturduk konuşuyoruz laf lafı açtı Rum “siz geldiniz burada hayat pahalandı” dedi. Ben ister istemez etkilendim ve sen niye bu şekilde konuşuyorsun diye adamın üzerine yürüdüm. Biz buraya canımızı vermek için gelmişiz senin konuştuğuna bak dedim. Kıbrıs zor bir dönemden geçiyor elbette ki bazı şeyler pahalalanacak bunlar normal dedim.

14) Türkiye’ye nasıl ve hangi vasıta ile döndünüz? Nasıl karşılandınız?

Dönüşümüzde yine emir verildi. Biz ona çekilme diyoruz. Biz ilk Hava İndirme Tugayı 2. Paraşüt Taburu olarak çekildik. Ondan sonra peyderpey peyderpey geldiler. Biz Kayseri’ye bir kış günü geldik. Her taraf kar kıştı. Altı buçuk ay Kıbrıs’ta bulunduktan sonra Magosa’dan Deniz Kuvvetleri’nin gemisiyle Mersin’e geldik. İstasyondan tugayın bulunduğu yere yürüyerek döndük. Tezahuratlar yapıldı. Trenle gelirken bizi istasyonlarda davul ve zurna ile karşılayanlarda oldu.

15) Harekâttan sonra ruh haliniz nasıldı?

Tabi zaman içerisinde ruh halimizde değişiklikler oluyor. Mutlaka harekâtın kalıcı etkileri, ufak tefek şeyler illaki oluyor. Sinirlilik, asabiyet, herhangi bir şeyden korkma gibi üzerimizde kalıcı etkiler bırakabiliyor.

16) Gazilik madalyanızı aldınız mı? Törenle ilgili neler hatırlıyorsunuz?

Gazilik madalyamı geçen yıl Mayıs ayı gibi sade bir törenle aldım. Bana madalyamı Büyükşehir Belediye Başkanı takdim etti. Yıllar sonra verilen

geç kalınmış bir madalyaydı. Harekâttan sonra bazı arkadaşlarımıza belirli kişilere verildi. Ama verilen çoğu kimse bu madalyayı reddetti. Neden diğer arkadaşlarımıza verilmiyor sadece bize veriliyor deyip kabul etmeyenler oldu. Madalyalarımız Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından verildi. Keşke daha erken verilseydi bize bir onur olurdu. Bizde diğer ülkeler de olduğu kadar gazilik pek fazla önemsenmiyor. Maddi ve manevi yönden pek değer verilmiyor.

17) Harekâttan sonra gazi arkadaşlarınızla bir araya geldiniz mi?

Tabi görüştüğümüz arkadaşlarımız var. Çoğu görüştüğüm arkadaşımızda vefat etti.

18) Kıbrıs'la ilgili şu an düşünceleriniz nelerdir?

Biz oraya Türkiye'nin çıkarları için gittik. Yoksa oradaki şuan ki Kıbrıslı Türkler bize çok sıcak bakmıyorlar. Mesela Kıbrıs'ın bir önceki Cumhurbaşkanı'nın basında açıklamalarına denk geldim üzüldüm. Biz orada onca şehit verip geldik. Maalesef Kıbrıs halkı asimile olmuş ve bizim gelenek ve göreneklerimizden soyutlaşmışlar. İçlerinde gelenek ve göreneklerimize bağlı çok az kişi kalmış.

19) Gelecek nesillere aktarmak istediğiniz herhangi bir şey var mı?

Evet. Biz gaziyiz. Kıbrıs'a gittik bir görevi ifa ettik ve geldik. Tüm dünya ve Türkiye olarak huzur içerisinde yaşayalım. Savaş iyi bir şey değil. Çünkü ölen var bende ölebilirdim. Karşı taraftaki bana ateş ettiği için ben de ona ateş etmek zorunda kalıyorum. Barış varken savaşa gerek yok herkes rahat huzur içerisinde yaşasın. Bu dünya bize yeter fazlasına da gerek yok. Son olarak söylemek istediğim bize bu fırsatı verdiğiniz içinde size çok teşekkür ederim.

3.7. Gazi Recep KAYACI

Adı Soyadı: Recep Kayacı ³⁰¹ Doğum Yeri: Çorlu/Tekirdağ Doğum Tarihi: 23 Şubat 1954 İkametgâh: Çorlu/Tekirdağ Görüşme Yapılan Mekân: Türkiye Muharip Gaziler Derneği Çorlu Temsilciliği Görüşme Yapılan Tarih/Saat: 20.11.2020/11.45	
---	--

1) Kendinizi tanıtır mısınız? Nerede ne zaman doğdunuz? Mesleğiniz nedir? Eğitim durumunuz nedir?

Ben Recep Kayacı. 23 Şubat 1954'de Tekirdağ'ın Çorlu ilçesinde doğdum. Harekâta katıldığım da deniz astsubayıydım. Askerî liseden mezun oldum. Harekâta katıldığım da bekârdım.

2) Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılacağınızı nasıl öğrendiniz? Harekâta katılma konusunda gönüllülük esas mıydı?

Biz gemimizle harekât tarihinden on beş gün evvel bir tatbikata katılmıştık. O tatbikatın sonunda gelen emre göre Ege'den Kıbrıs önlerine gittik. Gemi komutanımız tüm personeli toplayarak aldığı emirler doğrultusunda Kıbrıs Harekâtına katılacağımızı bildirdi. Zaten harekâtın bir hafta on gün evvelinden basından, gelen mesajlardan, sivil kaynaklardan ve askerî kaynaklardan aldığımız haberlere göre Kıbrıs'ta bir problem olduğunu siyasi çatışmaların olduğunu biliyorduk. Verilen emre göre görev yaptığım gemi 20 Temmuz sabahı Kıbrıs önlerine geldi. Bizde Deniz Kuvvetleri'nde yani benim çalıştığım gemide gönüllülük esas denilen bir şey yoktu. Çünkü biz o geminin içinde görev yapıyoruz. Askerlerde rütbelilerde görev yaptığımızdan dolayı öyle bir durum söz konusu değildi.

³⁰¹ Gazi Recep Kayacı ile 20.11.2020 tarihinde, saat 11.45'te Türkiye Muharip Gaziler Derneği Çorlu Temsilciliği'nde yapılan görüşme.

3) Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılırken ne kadar sürelik askeriniz? Rütbeniz ne idi ve rütbeniz de herhangi bir değişiklik oldu mu?

Ben 1972 mezunuyum. Kıbrıs Harekâtı da 1974'de başladı. Harekâta katıldığımda iki senelik astsubaydım. Benim görev yerim, bulunduğum geminin üssü Gölcük'tü. Hayır.

Harekât dolayısıyla herhangi bir rütbe veya terfide değişiklik olmadı, kendi günüm geldiği zaman terfi ettim.

4) Kıbrıs'a nereden hangi vasıta ile hareket ettiniz? Yolculuk ne kadar sürdü ve yolculuk nasıldı?

Harekâttan on beş gün evvel Ege'de her yıl yapılan bir tatbikatımız vardı. Tarihler tatbikata denk geldi. Tatbikatı bitirdik geri dönmek üzereyken bizi ve bizim gibi diğer bazı gemileri de Kıbrıs önlerine çağırdılar. O zaman kendi bulunduğumuz gemi ile Kıbrıs'a Girne'nin önlerine geldik. Yolculuğumuz tahminen bir buçuk gün filan sürdü. Biz İzmir'den hareket etmiştik. Yolculuk süresi, herkes farklı konumlardan gittiği için karacı veya diğer askerlerle farklılık gösterebilir. Mesela örnek veriyorum helikopterle gidenlerde sekiz saat sonra savaş alanına inmişler.

5) Yolculuk sırasında neler düşündünüz ve hissettiniz?

Biz harekâta katılacağımızı bilmiyorduk. Bir şeyler olduğunu seziyorduk ama kesin katılacağımızı Kıbrıs önlerine kısa bir mesafe kaldığında komutanımızdan öğrendik. Gemi komutanımız tüm personeli güverteye toplayıp olayı açıkladı. Biz profesyonel asker olduğumuz için daha önce tatbikatlar dışında başka bir savaşa katılmamış olsak ta mesleğimiz asker olduğu için fikir olarak bu durumu normal karşıladık. Tabi bu benim düşüncem herkes farklı karşılayabilir. Branşları farklı olanlar da vardır. Örneğin ora da savaşan da var aşçı olan da var. Aşçı geri planda çalışıyor tabi onun da çarpışan askerden farkı olmuyor. Karada çarpışanlara yemek vermese onlarda çarpışamaz. Arka planda olsa dahi herkesin savaşı algılama derecesi farklıdır.

6) Harekât sırasında gemide bulunduğunuz süre içerisinde yaşadıklarınızı anlatabilir misiniz?

Birinci Harekât üç gün sürdü. Bu arada ateşkes ilan edildi. 14 Ağustos'ta da İkinci Harekât başladı. 20 Temmuz'dan 14 Ağustos'a kadar biz gemimizle Kıbrıs açıklarında bekledik. İkinci Harekâta da Magosa açıklarında bekledik. Zaten devamlı olarak denizin ortasındaydık. Bize verilen bir mevki vardı hareket halinde orada bekliyorduk.

7) Komutanlarınız kimlerdi hatırlıyor musunuz? Komutanlarınızla diyaloglarımız nasıldı?

Komutanlarımızla diyaloglarımız iyiydi. Harekât sırasındaki gemi komutanımız daha sonra tesadüfen Çorlu'da da oturdu. Kendisi Hüseyin Ürkmez. O günkü rütbesi deniz kurmay yarbaydı. Daha ileriki yıllarda günü geldi rütbesi paşa oldu. Sonra emekli olup Çorlu'ya yakın bir köye yerleşti. Gaziler Derneği Çorlu şubemize üye de oldu. Ben harekâttan sonra yirmi yıl görev yaptım. Harekât sırasındaki asker arkadaşlarımdan ve komutanlarımdan görevlerine devam edenler ile emekli olanlarda oldu.

8) Harekât sırasında ailenizle iletişime geçebildiniz mi? Geçti iseniz nasıl iletişim sağladınız?

Aile ile iletişimler İkinci Barış Harekâtından ateşkesten sonra ortalık yatışınca Mersin Limanı'na gelince mektup ve telefonla olabildi.

9) Harekât sırasında nasıl silahlar kullandınız, teçhizatınız nasıldı?

Bizim gemideki silahlarla karadaki silahlar farklı. Bizde tabanca tüfek yoktu. Geminin uçaklara karşı uçaksavar silahı vardı. Karşı sahili bombaladığımız kara bombardımanı dediğimiz büyük toplarımız vardı. Bir de denizaltıya karşı olan silahlarımız vardı. Mesela biz Beşparmak Dağları'nı toplarla dövdük. Yukarıdan da uçaklar bomba attı. Bize verilen hedefler vardı. Biz o koordinatlara top atışı yapıyorduk. Kıbrıs Adası'ndan gelen istihbaratla göre mevki belirleniyordu. Biz belirlenen bize bildirilen koordinatlara göre o bölgeye ateş ediyorduk.

10) Temizlik ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyordunuz?

Gemimizde su sorunu yoktu. Ama temiz su ama deniz suyu suyumuz vardı. Öyle büyük bir hastalığa dönecek bir tehlike yoktu. Yemek konusunda da sorunumuz yoktu.

11) Harekât sırasında yiyecek ve içecek durumunuz nasıldı?

İlk birkaç gün sıcak yemek olmasa da aç kalmadık. Kumanya, paket, her şey geliyordu.

12) Kıbrıs Türkleri ile hiç temasınız oldu mu? Size karşı davranışları nasıldı?

Hayır. Biz gemide olduğumuz için kimse ile irtibata geçmedik.

13) Harekât sırasında başınızdan geçen ve unutamadığınız bir an yaşadınız mı?

Öyle özel bir şey yok. Zaten oradaki yaşantının hepsi bir anıydı. Hele ki karadaki askerler hiç anlatamazlar. Biz karadakiler kadar eziyet ve kötü bir durumu gözlerimizle görmedik. Tabi ki de o gemide yaşanan stres var. Karşıdan sürekli atışlar var. Profesyonel askersin, birtakım şeyleri de okuyup görüyorsun, eğitimlerini alıyorsun yani aslında beyin bir nevi hazırlıklı gibiydi. Tabi ölüm korkusu yoktu. Türk askeri ölümden korkmaz. Vatani için canlı canlı ateşe gider.

14) Harekâtın sona erdiğini nasıl haber aldınız?

Yine birlik komutanımız telsizden aldığı haberlerle, birtakım anlaşmaların sonucundaki emirleri bize bildirdiler. Tabi radyodan basından da ateşkesin olduğu anlaşmanın yapıldığı öğreniliyordu. Ama son kesin karar birlik komutanının verdiği emirle oluyordu.

15) Türkiye'ye nasıl ve hangi vasıta ile döndünüz? Nasıl karşılandınız?

Dönüşümüz kendi gemimizle oldu. Herkes kendi bulunduğu gemisiyle döndü. Biz orada bayağı gemiydik, birliklerden gelen birçok gemi vardı. Mersin'in, İzmir'in, Gölcük'ün her yerin gemisi vardı. Mersin ve Kıbrıs Adası'nda iki tane savaş gemisi nöbete kaldı. Nöbete seçilen gemilerden biride bizim gemiydi. Ora da yedi tane savaş gemisi vardı, bizi orada nöbete bıraktılar. Harekâttan sonra biz iki ay daha nöbete kaldık. İki ayın sonrasında kendi üssümüz olan Gölcük'e geldik normal görevimize devam ettik. Harekâttan dönen bir gemi olarak Gölcük'te bir askerî birlik muhakkak karşılamıştır. Evli olanlarımız da vardı. Benim ailem geldi.

Aileler geldi. Tabi gelenlerde oldu gelemeyenlerde mutlaka olmuştur. Günümüz şartlarıyla 1974 yılının şartları bir değil.

16) Harekâttan sonra ruh haliniz nasıldı?

Biz farkına varamamış olabiliriz ama illaki ruh halimizde değişiklikler olmuştur. Bu arada şunu da söyleyeyim devletimizden veya askerî birlikten duyduğumuz kadarıyla diğer ülkelerin askerleri gibi bir psikolojik muayeneden geçirilmedik. Tabi duyduklarımıza göre savaşın etkisini daha kötü şartlarda yaşayanlar olmuş, hastalık derecesine kadar gelenler olmuş. Bu durumların, harekâtı gemide geçirenlere göre karada olanlarda olması normal tabi, zaten gemilerde bulunanlarda böyle bir durum duymadık.

17) Gazilik madalyanızı aldınız mı, törenle ilgili neler hatırlıyorsunuz?

Gazilik madalyamızı girişilen birtakım müracaatlar ve girişimlerin sonucunda kırk beş sene sonra Kıbrıs Hükümeti'nden aldık. Bizi Mart 2019'da Çorlu Belediyesi Kıbrıs'a götürmüştü. Biz orada gerekli mercilere müracaatlarda bulunduk. Madalyamızı orada 20 Mart 2019'da aldık. O zaman Türkiye'de madalya dağıtımları daha yeni başlamıştı. Diğer arkadaşlar Tekirdağ'da Valilik tarafından Hükümetin verdiği emirle Mayıs 2019 yılında yapılan Tekirdağ Madalya Tevcih Töreni'yle aldılar. Tabi ilçelerde yapılan törenlerin tarihlerinde farklılıklar olabilir. Vefat eden gazilerimizin madalyalarını da aileleri aldılar. Biz harekâttan kısa bir süre sonra madalyalarımızı almak isterdik. Kırk beş sene boyunca madalyaları almak için her yıl Gaziler Dernekleri olarak Hükümet'e, Kıbrıs'a, gerekli makamlara resmi girişimlerde bulunuldu.

18) Harekâttan sonra gazi arkadaşlarınızla bir araya geldiniz mi?

Evet. Gazi arkadaşlarımla görüşüyorum. Birliğimizde beraber görev aldığımız arkadaşlarımla da görüşüyorum. Tabi bu konuda gaziler derneklerimizin de çok faydaları var. Yine aynı gemide görev yaptığımız arkadaşlarımızdan derneklerde görev alanlarda var. O arkadaşlarımla daha sık görüşebilme imkânımız oluyor. Bizim için rütbenin pek bir önemi yok. Gazilikte rütbe yok zaten.

19) Kıbrıs'la ilgili Şu an dŐŐnceleriniz nelerdir?

Şu an dŐnya siyasetinin iÇine girmiş konumdayız. Oradaki halkımızın ve bizim halkımızın da okumaları ve Çok ŐalıŐmaları gereklidir. Vatan ve topraklarına sahip olmak zorundalar. Daha sonraki gittiğimiz ziyaretlerde gŐrdŐĐümüz kadarıyla Şu an oradaki genŐliĐin bunların pek farkında olmadığını gördük. TŐm genŐliĐin Çok ŐalıŐması gereklidir. Biz Kıbrıs'a gittik mŐcadele ettik ve onların ellerine verdik. ŐoĐunun anası, babası, abisi, eşi ۆldŐrŐldŐ ve katledildi. Bunun bilincinde olmaları ve bu Şekilde hareket etmeleri gerekli ama harekŐttan sonra doğan genŐlikte maalesef bunu gŐremiyoruz. Son zamanlarda siyasi ve ekonomik formlardan dolayı GŐney Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne girmesiyle ve onlara verilen haklar Kuzey Kıbrıs'a verilmedi. GŐneyin vatandaşı ol, İngiliz vatandaşı ol, Kıbrıs'ta okuma İngiltere'de oku vs. gibi birtakım propagandalarda yapılıyor. Orada da okudukları zaman ŐalıŐma ortamı da yaratılıyor. Mecburen bizim yani oradaki bazı TŐrk genŐlerimizde o tarafa doğru yŐneliyor. Dr. Fazıl KŐŐŐk ve Rauf Denktaş o vatan iÇin toprağı kurtarmak iÇin bŐyŐk Çaba harcadılar ve TŐrkiye'nin desteğiyle baŐarılıda oldular. Şimdi Doğu Akdeniz'deki petrol kaynakları da değerlenirse Kıbrıs Adası'nın ۆnemi daha da artacaktır. İnşallah bir daha böyle Şeyler yaŐamayız ve savaşlar gŐrmeyiz. Umarım her Şey gŐrŐŐmelerle yolunu bulur.

3.8. Gazi İsmail Hakkı AKYOL³⁰²

Adı Soyadı: İsmail Hakkı Akyol

Doğum Yeri: Sürmene/Trabzon

Doğum Tarihi: 03.02.1953

İkametgâh: Çorlu/Tekirdağ

Görüşme Yapılan Mekân:
Türkiye Muharip Gaziler Derneği
Çorlu Temsilciliği

Görüşme Yapılan Tarih/Saat:
20.11.2020/12.10

1) Kendinizi tanıtır mısınız? Nerede ne zaman doğdunuz? Mesleğiniz nedir, eğitim durumunuz nedir?

Ben, İsmail Hakkı Akyol. 3 Şubat 1953'de Trabzon'un Sürmene ilçesinde doğdum. Lise mezunuyum. Mesleğim makine teknisyeni. Harekâta katıldığımda bekârdım.

2) Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılırken ne kadar sürelik askerdiniz? Rütbeniz ne idi ve rütbeniz de herhangi bir değişiklik oldu mu?

Ben Kıbrıs'a, Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan bir yıl önce gittim. Ben askerliğimin acemi birliğini Sivas'ta yaparken Kıbrıs Özel Harekât Birliği'ne seçim yapıldı ve biz otuz kişi bu birlik için seçildik. Yapılan muayeneler ve teknik incelemelerden sonra Kıbrıs'a gitmeye yirmi sekiz kişi hak kazandık. Sivas'ta dört ay kaldık. Komando birliklerinden subaylar geldi. Onlarla özel olarak dört ay eğitim yaptık. Daha sonra üç ayda İskenderun'da özel eğitim aldık. Rütbemde herhangi bir değişiklik olmadı. Sadece Kıbrıs'ta görev yapabilmek için geçici olarak bir çavuş rütbesi verdiler.

³⁰² Gazi İsmail Hakkı Akyol ile 20.11.2020 tarihinde, saat 12.10'da Türkiye Muharip Gaziler Derneği Çorlu Temsilciliği'nde yapılan görüşme.

3) Kıbrıs'a nereden hangi vasıta ile hareket ettiniz, yolculuk ne kadar sürdü ve yolculuk nasıldı?

Sivas'ta dört İskenderun'da da üç ay olmak üzere toplamda yedi aylık özel eğitim sonrasında 23 Temmuz 1973'de yani Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan bir yıl önce Erkin gemisiyle Kıbrıs'a hareket ettik. Kıbrıs'ta harekâta dâhil on dört ay kaldım. Yolculuğumuz aşağı yukarı on üç saat sürdü.

4) Kıbrıs'a girişiniz nasıl ve nereden oldu? Sizi kimler karşıladı?

Kıbrıs'a geldiğimizde gemiden Magosa'ya indik. Orada Barış Gücü askerleri askerî araçlarla bizi aldı. Oradan Lefkoşa'daki Kıbrıs Türk Değişirme Birliği'ne geçtik. Orada Özel Hareket Birliği vardı. Askerliğimi orada yaparken savaşın içinde kendimi buldum.

5) Kıbrıs'ta bulunduğunuz süreç nasıldı neler yaşadınız anlatır mısınız?

Nikos Sampson tarafından Makarios'a darbe yapıldı. Darbe yapılması bizim içinde sıkıntılı bir olaydı. Bir sürü katliamlar yapılıyor ve biz bunları görüyorduk. Orada altı yüz elli kişilik Türk alayı vardı. Dokuz yüz elli kişilik de Yunan alayı vardı. Zaten biz Yunan alayıyla burun burunaydık. Biz 15 Temmuz'da savunma pozisyonunu aldık. 20 Temmuz'da harekât başlayana kadar orada bekledik. En son 20 Temmuz akşamı alay komutanlığına bir talimat gelmesi ile birlikte operasyon belli oldu ve ertesi günün sabahı havadan uçak indirme ve gemi çıkarma var dediler. Biz Lefkoşa'da olduğumuz için sadece hava indirmenin korumasını yaptık. Yani bizim görevimiz paraşütle inenlerin korumalığını yapmaktı. Çünkü karşı taraftan devamlı ateş ediliyordu. Bizim denizle gelenlerle ilişkimiz yoktu. Gemi çıkarma ile gelenler rahat nefes alabilsinler inebilsinler diye gemiyle top ateşleriyle ancak korunabiliyorlardı. Öyle bir şey ki, misal Beşparmak Dağları önünde çıkarma yapılabilmesi için denizden gemilerin o dağları ateş altına almaları gerek. Ancak bu şekilde çıkarma yapılabilmesi mümkün olabilir. Biz uzaktan Beşparmak Dağları'ndaki yanmaları, bombalamaları görüyorduk. Biz de o sırada Lefkoşa'daki hava indirme yapılan askerlerin korumalığı görevini yapıyorduk ve güvenliklerini sağlıyorduk. O gece karşılıklı çatışmalar, operasyonlar ertesi gün de yani 20 Temmuz öğlene doğru cephe savaşları başladı. Saat 06.15'de uçaklar geldi ve havadan

binlerce asker indi. Ben o gün öğleden sonra saat 14.00'da ilk operasyona katıldım. Domuzburnu denilen bir yer vardı orada Rumların hareketleri vardı orada görev aldım. Çatışmalar üç dört gün devam etti. Çatışma anına gelip mermi atana kadar titriyorsun. Ama mermi atışı başlayıp çatışmaya girince artık hiç umurunda olmuyor. Korku kalmıyor artık. Allah o korkuyu içinden alıyor ve sana güç veriyor. Ne olduğunu anlamıyorsun zaten. Mesela ikinci çatışma da iki üç tane kurşun geldi. Öleceğim aklıma bile gelmedi.

6) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda siz ya da herhangi bir arkadaşınız yara aldı mı? Şehit düşen oldu mu?

İkinci çatışmada iki üç tane kurşun geldi. Bir yere saklanıp taarruz ediyorduk o sırada açık alanda karşıya geçerken karşı taraftakilerde kapalı binalardaki mevzilerden bize tarama yapıyorlardı. Ben manga komutanıyım. Yanımda nişancı vardı. Nişancının tüfeği tıkanı. O anda bana kurşun denk geldi ve yaralandım. Kurşun elimden ve kolumdan sıyrıldı geçti. O akşam saat 21.00'dan sonra hastaneye getirdiler ve ameliyat oldum. Hastane Lefkoşa'da bir Türk Devlet Hastanesi'ydi. Normalde yaralıları revire götürüyorlardı. O gece tedavi olduktan sonra askeriyede revir gibi dinlenme yeri olan bir yere getirdiler. Sabah çayla bir peksimet getirdiler yedim. Sonra harekât bitti. Harekâtlarda Küçük Kaymaklı, Hapishane, Domuzburnu bölgelerinde taarruz ettim.

Yanımda şehit olanlar oldu. Bizim bölükten dokuz kişi şehit oldu. İsimlerini hatırlayabildiklerim; Mehmet Duymuş, Kemal Çapa, Cumhur Yüzlü, Takım Komutanı Üsteğmen Ünal Genç. Birinci Harekâta daha fazla şehit verdik.

7) Komutanlarınız kimlerdi hatırlıyor musunuz? Komutanlarınızla diyaloglarınız nasıldı?

Hatırladığım komutanlarım Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı Alay Komutanı Albay Mustafa Katırcıoğlu, Bölük Komutanı Yüzbaşı Mehmet Kırmızı'dır. Mehmet Kırmızı ile abi kardeş gibiydik hala görüşürüz.

8) Kıbrıs'ta iklim şartları nasıldı? Sizi engelleyen bir hava durumu oldu mu?

Mevsim dolayısıyla hava aşırı sıcaktı. Kırk dereceyi geçen bir sıcaklık vardı diyebiliriz. Rutubette çoktu.

9) Harekât sırasında yiyecek ve içecek durumunuz nasıldı?

Akşamdan akşama yemek yiyebiliyorduk. Gece karanlıkta çatışma olmadığı zaman bir şeyler yiyebiliyorduk.

10) Temizlik ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyordunuz?

O durumda temizlik nerede? Ancak yüzünün gözünün toprağını almakla yetiniyorsun.

11) Harekât sırasında nasıl silahlar kullandınız, teçhizatınız nasıldı?

M1 piyade tüfeği, el bombası, karşılıklı boğuşmalar da kullanabilmek içinde komando bıçakları vardı.

12) Kıbrıs Türkleri ile hiç temasınız oldu mu? Size karşı davranışları nasıldı?

Oldu ama öyle sıcak bir temas değildi. Zaten bizleri pek sevmezlerdi. Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesinin sebeplerinden biride Kıbrıs'ın stratejik önemidir. Orası olmasa Türkiye'nin güney sahilleri risk altına girer. Yoksa aksi takdirde onların insanlarına kurşun atılmaya değmez. Oraya bir yabancı gelmiş olsa Türkiye'nin Akdeniz'de olma durumu zor hale gelir. Bunun için orayı korumak zorundayız.

Oradaki bazı Türkler içinde, bizim oraya gittiğimizden memnun olmayanlar vardı. Onların işlerine güçlerine sebep olmuşuz diye düşünüyorlardı. O zaman mesela Kıbrıs Türklerinin bir kısmının şu sözlerine şahit oldum. Bizim hakkımızda “adaya geldiler ekmeğimize sebep oldular, savaş çıktı para kazanamıyoruz” diye söyleniyorlardı. Bu kişiler daha çok Rumlarla içli dışlı olan kişilerdi.

13) Harekât sırasında başınızdan geçen ve unutmadığınız bir an yaşadınız mı?

Orada geçirdiğim tüm zamanlar zaten bir olay ve anıdır. Yine de dikkatimi çeken bir olay anlatayım. Bir taarruz esnasında Küçük Kaymaklı'da bir mahalledeki bir evin bahçesinde mevzi alırken bir baktım, *Türk evidir*

dokunmayın diye bir yazı vardı. Yan tarafta da bir Türk ve Rum bayrağı vardı. Kapıya vurdum, açın ben Türk askeriyim dedim. Önce korktular sığınağa kaçmışlardı. Sonra beni görünce sevinçten çılgık atarak ağladılar. Çünkü eziyetten, ölümden dönmüşler. Çoğu da evini barkını bırakıp gitmiş. Bu ânı ve onların heyecanını hiç unutamam. Benim tüm zamanlarım hep çatışma ve savaşla geçti.

14) Harekâtın sona erdiğini nasıl haber aldınız?

Komutanlara telsizlerden emirler talimatlar geliyor ve olup bitenler onlara bildiriliyordu. Zaten başımızdaki takım komutanımız emirleri bize aktarıyordu. Haberleri bu şekilde alıyorduk.

15) Türkiye'ye nasıl ve hangi vasıta ile döndünüz? Nasıl karşılandınız?

Ben yedi ay Türkiye'de eğitim olmak üzere on dört ay da Kıbrıs'ta görev almakla birlikte hiç izin dahi kullanmadan yirmi bir ay askerlik yaptım. Kimin karşıladığını hatırlamıyorum. Gemi ile Mersin'e geldik. Oradan Ankara'ya geçtik. Ankara'dan da Trabzon'a memleketime geldim. Gece saat bir gibiydi. Benden dört beş ay boyunca mektup alamamış olan ailem beni gördü ve ağladı. O an çok heyecanlıydı. Döndükten sonra her görüldüğümüz yerde kahraman gibi karşılandık. Tabi insan çok duygulanıyor.

16) Harekâttan sonra ruh halinizde değişiklik oldu mu?

Harekât sonrası asabi bir durum oluyordu. Her an bir saldırı olacak gibi durum vardı ama zamanla düzeldi.

17) Kıbrıs'ta iken aileniz ile iletişime geçebildiniz mi? Geçti iseniz nasıl iletişim sağladınız?

Harekâttan önce bir kere mektup göndermiştim bir kere cevabı geldi başka da aramızda iletişim olmadı.

18) Gazilik madalyanızı aldınız mı, törenle ilgili neler hatırlıyorsunuz?

Madalyamı bir yıl önce Kıbrıs'a geziye gitmiştik orada aldım. Gurur verici bir andı.

19) Harekâttan sonra gazi arkadaşlarınızla bir araya geldiniz mi?

Evet, hala bir araya geldiğimiz arkadaşlarımız var.

20) Kıbrıs ile ilgili şuan düşünceleriniz nelerdir? Gelecek nesillere aktarmak istediğiniz herhangi bir şey var mı?

Kıbrıs bizim vatanımız için olmazsa olmaz. Akdeniz için Kıbrıs'ın önemi çok büyük. Aynı zamanda ülke güvenliğimiz içinde önemli. Son olarak söylemek istediğim, Rabbim kimseyi savaşla imtihan etmesin, ama yeri geldiği zaman da hepimiz her zaman vatanımız için savaşımaya, ölmeye hazırız.

3.9. Gazi Halil ZENGİN³⁰³

Adı Soyadı: Halil Zengin	
Doğum Yeri: Babaeski/Kırklareli	
Doğum Tarihi: 29.03.1954	
İkametgâh: Çorlu/Tekirdağ	
Görüşme Yapılan Mekân: Türkiye Muharip Gaziler Derneği Çorlu Temsilciliği	
Görüşme Yapılan Tarih/Saat: 20.11.2020/12.30	

1) Kendinizi tanıtır mısınız? Nerede ne zaman doğdunuz? Mesleğiniz nedir, eğitim durumunuz nedir?

Ben Halil Zengin. 29 Mart 1954'de Kırklareli'nin Babaeski ilçesinde doğdum. İşçi emeklisiyim. Harekât sırasında bekârdım.

2) Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılırken ne kadar sürelik askerdiniz? Rütbeniz ne idi ve rütbeniz de herhangi bir değişiklik oldu mu?

Acemi birliğimi Isparta Eğirdir'de dağ komandosu olarak yapıyordum. O sırada kolum çıktığı için 40. Piyade Alayı'na geldim. Oradan da usta birliği olarak Gaziantep İslahiye 49'uncu Mekanize Alayı'na geldim.

3) Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılacağınızı nasıl öğrendiniz? Katılma konusunda gönüllülük esas mıydı?

Gaziantep İslahiye 49'uncu Mekanize Alayı'nda yürüyüşler filan bitti tam mekanik eğitime oturduk ki komutanımız "Kıbrıs'a harekât var hazırlanın gidiyoruz" dedi. Gece saat 22.00'a kadar reolara cephane yükledik ve o saatten itibaren de yola çıktık. Reolarla Osmaniye, Adana, Tarsus'tan Mersin'e geldik. Tüm halkımız her konuda bize yardımcı oldular. Savaşta

³⁰³ Gazi Halil Zengin ile 20.11.2020 tarihinde, saat 12.30'da Türkiye Muharip Gaziler Derneği Çorlu Temsilciliği'nde yapılan görüşme.

barışta her şeyde birlik olan bir halkımız var. Oranın halkı bize yiyecek içecek her şey getirdiler. Ailenize mektup yazmak ister misiniz diyerek bize zarf, kâğıt, kalem verdiler. Bende aileme mektup yazdım ve mektupta Kıbrıs'a savaşa gittiğimi, gidip de gelmemek de olabileceğini yazdım ve mektubu verdim. Sağ olsunlar mektubu postaya atmışlar. O akşam biz Mersin'deydik. Oraya diğer birliklerden de askerler geldi. Gemiler bizden önce Adana'da olan 50. Piyade Alayı'nı götürdüler.

4) Kıbrıs'a nereden hangi vasıta ile hareket ettiniz, yolculuk ne kadar sürdü ve yolculuk nasıldı?

Ertesi akşam aynı çıkarma gemisiyle bizde Kıbrıs'a Mersin'den hareket ettik. Her gemide bir bölük ile birlikte cephane de yüklüydü. Bize "korkmayın denizaltılar sizi koruyorlar" dediler. Sabah saat 10.00 civarı Kıbrıs'a geldik. Biz henüz gemideyken o sırada üç tane havan mermisi bizim geminin bir buçuk metre yanına düştü. Bizim *phantom* uçakları da Beşparmak Dağları'na taarruz yapıyorlardı. Gemi komutanı da hemen bize havan mermisinin düştüğünü bildirip koordinatları verdi ve *phantom* uçakları da orayı bombaladılar. Sonra biz Yavuz Plajı'na çıktık. Yaralanan arkadaşlar vardı onları tekrar bizim çıkarma yaptığımız gemiye bindirip Mersin'e gönderdiler. Bize kumanya dağıttılar. O akşam orada kaldık. Ertesi gün yürüyerek Burun bölgesinde Çatalköy'e doğru gittik. Orada bir çatışmaya girdik. Yaralanan arkadaşlarımız ve bir şehidimiz oldu. Sonra topçular geldi ve karşı taraf kaçtı. İkinci Harekâta da Magosa tarafına geçtik. Ben Kıbrıs'a geldiğimde beş aylık askerdim. Kıbrıs'ta on beş ay kaldım. Askerlik bittikten sonra Türkiye'ye döndüm.

Biz o süreç içerisinde yeni ismiyle Güzelyurt eski ismiyle de Omorfo'da bulunan Trikomo köyü sonradan ismi Zümrütköy olarak değişti orada kaldık. Biz devamlı birinci hattaydık. Rumlarla aramızda Barış Gücü vardı. Biz oradan güney tarafına gelen Türkleri karşılayıp alaya gönderiyorduk. Alay da evlerine vs. nereye gideceklerse yönlendirme yapıyorlardı. İleriki zamanlarda ateşkesten sonrada arkada bir köy vardı orada kalmaya başlayıp sadece mevzilerde nöbetçileri bırakıyorduk. On beş ay bu şekilde geçti.

5) Harekât sırasında yiyecek ve içecek durumunuz nasıldı? Temizlik ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyordunuz?

Harekât sırasında yemek kısıtlıydı ama ateşkesten sonra kaldığımız yerde yemeklerimiz geliyordu. Temizliğimizi de ateşkesten sonra yapabildik. Harekât sırasında temizlik yapmaya fırsatımız olmadı.

6) Komutanlarınız kimlerdi hatırlıyor musunuz? Komutanlarınızla diyaloglarınız nasıldı?

Kıbrıs'a gitmeden önce tüm komutanlarımız değişti. Bizim Komutanımız Yüzbaşı Mustafa İkizoğlu'ydu. Çok değerli bir insandı ve hep en önden "hadi aslanlarım" diyerek giderdi. Asteğmen Nazmi Nergis'te vardı.

7) Harekât sırasında nasıl silahlar kullandınız, teçhizatınız nasıldı?

Teçhizat olarak G1, bomba atar vardı. Sonra bana roketatar da verdiler. Biz ona soba borusu derdik.

8) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda siz ya da herhangi bir arkadaşınız yara aldı mı? Şehit düşen oldu mu?

Harekât sırasında Çatalköy'de çatışmada bulunurken yara alan arkadaşlarımız ve birde şehidimiz oldu. Birliğimize daha sonra katıldıkları için isimlerini hatırlamıyorum. Hiç unutmam Çatalköy'de kurşunlar önümüze arkamıza düşüyordu. Artık insan öleceğim diye düşünüyorum. Bir salatalık tarlasından geçerken salatalık almıştım. Salatalıkları yiyip kabuklarını da atıyordum. Daha sonraki zamanlarda Balıkesirli bir arkadaşım olan İbrahim Cem ile sohbet ederken, bana "hatırlıyor musun Çatalköy'de kurşunlar sağımıza solumuza düşerken sen salatalık yiyordun ve kabuklarını atıyordun" işte bende o kabukları yiyordum diye aramızda bir muhabbet olmuştu.

9) Kıbrıs Türkleri ile hiç temasınız oldu mu? Size karşı davranışları nasıldı?

Biz birinci hatta olduğumuz için genelde harekâttan sonra temasımız oldu. Kıbrıs Türklerinin çoğu güney tarafındaydı. Çok iyi insanlarda vardı. Her insan birbirinden farklıdır. Beş parmağın beşi de bir değildir. Kıbrıs

Türkleri bizi gördükleri zaman Türk askeri diye sarılıp ağlıyorlardı. İyi ki geldiniz diyorlardı. Çünkü Rumlardan çok eziyet görmüşler.

10) Harekât sırasında başınızdan geçen ve unutamadığımız bir an yaşadınız mı?

Ben onbaşıyım. Mevziler arasında geçerken bir arkadaş beni çağırıp durdurdu. Bana Halil biraz konuşalım demeye kalmadan hemen yirmi metre önüme havan mermisi düştü. Arkadaş beni durdurmasa orada şehit olabilirdim. Öldürmeyen Allah öldürmüyor. Demek ki daha yiyecek ekmeğimiz göreceğ günümüz sevecek çocuklarımız ve torunlarımız varmış. Anlatılacak daha çok şeyler varda bunları yaşamak gerekir. Yaşandı bitti gitti.

11) Türkiye'ye nasıl ve hangi vasıta ile döndünüz? Nasıl karşılandınız?

Ben Güzelyurt'taydım. Komutanlarımız döneceğimizi bildirdi. Askerî gemiyle Mersin'e geldim. Oradan da İstanbul'a geldim. O zaman İstanbul'da oturuyorduk. İstanbul'da ailem karşıladı. Sonrada arkadaşlarımdan geldiğimi duyanlar ziyarete geldiler. O esnada ne kadar duygulansak da harekâtın üzerinden on beş ay geçmiş artık küllenmişti.

12) Harekâttan sonra ruh haliniz nasıldı?

Bende pek bir değişiklik olmadı. Psikolojisi bozulan arkadaşlarım var. Bu birazda irade meselesidir.

13) Gazilik madalyanızı aldınız mı, törenle ilgili neler hatırlıyorsunuz?

Harekâttan kırk beş yıl sonra 30 Mayıs 2019'da aldık. Tabi birçok gazi vefat ettiği için alamadı. Onların madalyalarını eşi ve çocukları aldı.

14) Harekâttan sonra gazi arkadaşlarınızla bir araya geldiniz mi?

Evet. Birkaç arkadaşım ile görüşüyorum. Asteğmenim İzmir'de onunla telefonda görüşüyoruz. İstanbul'da görüştüğüm birkaç arkadaşım da var. İlk zamanlarda daha sık görüşebiliyorduk. Ama şehirler ayrılınca herkes iş gücü, çocuk çoluk sahibi olunca görüşmelerimizde daha kısıtlı hale geldi.

15) Kıbrıs'la ilgili düşünceleriniz nelerdir?

Türkiye kendini güvence altına almak zorundaydı ve harekât gerçekleşti. İyi ki de harekât olmuş yoksa Akdeniz de söz sahibi olamazdık.

16) Gelecek nesillere aktarmak istediğiniz herhangi bir şey var mı?

Gelecek nesillere eğitim, eğitim, eğitim diyorum. Son olarak da söylemek istediğim Ey Türk gençliği birinci vazifen; Türk istiklalini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir. Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel senin en kıymetli hazinendir...

3.10 Gazi Basri ŐEKER³⁰⁴

<p>Adı Soyadı: Basri Şeker</p> <p>Doğum Yeri: orlu/Tekirdağ</p> <p>Doğum Tarihi: 01.02.1953</p> <p>İkametgâh: orlu/Tekirdağ</p> <p>Görüşme Yapılan Mekân: Türkiye Muharip Gaziler Derneği Çorlu Temsilciliği</p> <p>Görüşme Yapılan Tarih/Saat: 20.11.2020/13.00</p>	
--	--

1) Kendinizi tanıtır mısınız? Nerede ne zaman doğdunuz? Mesleğiniz nedir, eğitim durumunuz nedir?

İsmim Basri Şeker. 1 Şubat 1953’de Tekirdağ’ın orlu ilçesinde doğdum. Mesleğim terzilik. Harekâta giderken bekârdım.

2) Kıbrıs Barış Harekâtı’na katılırken ne kadar sürelik askerdiniz? Rütbeniz ne idi ve rütbeniz de herhangi bir değişiklik oldu mu?

Harekâta katılırken Batman’da Komanda Taburunda 9 aylık askerdim. Rütbem jandarma komando erdi. Daha sonra rütbem de herhangi bir değişiklik olmadı.

3) Kıbrıs Barış Harekâtı’na katılacağınızı nasıl öğrendiniz? Katılma konusunda gönüllülük esas mıydı?

Harekâta gideceğimizi komutanımızdan öğrendik. Benim birliğim de gönüllülük esası yoktu.

4) Kıbrıs Barış Harekâtı’nda aileniz ile iletişime geçebildiniz mi? Geçti iseniz nasıl iletişim sağladınız?

³⁰⁴ Gazi Basri Şeker ile 20.11.2020 tarihinde, saat 13.00’da Türkiye Muharip Gaziler Derneği Çerkezköy Temsilciliği’nde yapılan görüşme.

Harekâta katılacağımdan ailemin haberi olmadı. Daha sonra bildirdik. Harekât sırasında da ailemle görüşemedik. Ateşkesten sonra mektuplaştık.

5) Kıbrıs'a nereden hangi vasıta ile hareket ettiniz? Yolculuk ne kadar sürdü ve yolculuk nasıldı? Sizi kimler karşıladı?

Kıbrıs'a Mersin'den helikopter ile gittim. Yolculuk tahminen 45 dakika sürdü. Kıbrıs'ta Lefkoşa yakınlarına indik. Bizden önce giden Türk birlikleri bizi karşıladılar.

Komutanlarının isimlerini hatırlamıyorum ama diyaloglarımız gayet iyiydi.

6) Kıbrıs'ta ne kadar süre bulundunuz?

İkinci Harekâta da katıldım. On bir ay Kıbrıs'ta kaldım.

7) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda hiç çatışma da bulundunuz mu? Nasıl silahlar kullandınız, teçhizatınız nasıldı?

İkinci Harekâta çatışmaya katıldım. Kullandığım silah G3 idi.

8) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda siz ya da herhangi bir arkadaşınız yara aldı mı? Şehit düşen oldu mu?

Hayır, ben yara almadım ama arkadaşlarımdan yara alanlar vardı. Şehit düşenler de oldu.

9) Harekât sırasında Kıbrıs'ta iklim şartları nasıldı? Yiyecek ve içecek durumunuz nasıldı? Temizlik ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyordunuz?

Hava çok sıcak ve nemliydi. Yiyecek ve içecek durumumuz gayet iyiydi. Temizliğimizi çatışma dışında yapabiliyorduk.

10) Kıbrıs Türkleri ile hiç temasınız oldu mu? Size karşı davranışları nasıldı?

Evet, oradaki Türkler ile temasım oldu. O zamanlar bize gayet iyi davranıyorlardı. Yardımlar da bulunuyorlardı.

11) Harekât sırasında başınızdan geçen ve unutmadığınız bir an yaşadınız mı?

Yaşadıklarımızın her ânı birer anı.

12) Harekâtın sona erdiğini nasıl haber aldınız?

Harekâtın sona erdiğini birlik komutanımız bildirdi. Daha sonra radyodan duyduk ve sevindik.

13) Türkiye'ye nasıl ve hangi vasıta ile döndünüz? Nasıl karşılandınız?

Harekâttan on bir ay sonra Kıbrıs'tan askerî gemi ile döndük. Yolculuk on saat kadar sürdü. Türkiye'ye döndüğümüz için sevinçliydik. Bizi Mersin'de askerî birlikler karşıladı.

14) Harekâttan sonra ruh haliniz nasıldı?

Ruh halim ilk zamanlar da pekiyi değildi. Daha sonra düzeldi.

15) Gazilik madalyanızı nasıl aldınız? Harekâttan sonra gazi arkadaşlarınızla bir araya geldiniz mi?

Gazilik Madalyamı harekâttan 45 yıl sonra aldım. Kıbrıs'ta Barış Kuvvetleri Komutanı verdi. Duygulu ve sevinçli anlar yaşadım. Arkadaşlarımla da harekâttan sonra görüştüklerim oldu.

3.11. Gazi Hasan Hüseyin YARLIGAN³⁰⁵

Adı Soyadı: H. Hüseyin Yarılgan	
Doğum Yeri: Enez/Edirne	
Doğum Tarihi: 24.09.1953	
İkametgâh: Çerkezköy/Tekirdağ	
Görüşme Yapılan Mekân: Türkiye Muharip Gaziler Derneği Çerkezköy Temsilciliği	
Görüşme Yapılan Tarih/Saat: 20.11.2020/14.45	

1) Kendinizi tanıtır mısınız? Nerede ne zaman doğdunuz? Mesleğiniz nedir, eğitim durumunuz nedir?

Ben Tekirdağ Çerkezköy Gaziler Temsilcisi Hasan Hüseyin Yarılgan. Burada Türkiye Muharip Gaziler Derneği Çerkezköy Temsilciliği'ni yürütmekteyim. 24 Eylül 1953'de Edirne'nin Enez ilçesinin Karaincirli köyünde doğdum. Ama İpsala'da çok kaldım. Askere de İpsala'dan gittim. Şuan Çerkezköy'de oturuyorum.

2) Kıbrıs'a nereden hangi vasıta ile hareket ettiniz, yolculuk ne kadar sürdü ve yolculuk nasıldı?

Ben Kıbrıs Barış Harekâtına 39'uncu Tümen 49'ncü Mekanize Piyade Alayı Kamp Taburu'ndan katıldım. Buradan 19 Temmuz akşamı Mersin'e intikal ettik. Mersin'den tankları gemilere yükleyerek Temmuz'un 19'uncu gecesi, 20'sinin sabahı oraya çıkmak üzere Kıbrıs' a hareket ettik ama biz ayın 20'sinin sabahı Kıbrıs'a çıkamadık. Bizim gittiğimiz gemi Kıbrıs'a çıkamadı. Herhalde ilk etapta orada kıyı şeridinin önlemini alamadılar. Biz aşağı yukarı iki gün deniz üzerinde kaldık. Oradan Temmuz'un 22'sinin sabahı saat 08.00 veya 08.30 gibi Kıbrıs Girne Çıkarma Plajı'na çıkış yaptık.

³⁰⁵ Gazi Hasan Hüseyin Yarılgan ile 20.11.2020 tarihinde, saat 14.45'de Türkiye Muharip Gaziler Derneği Çerkezköy Temsilciliği'nde yapılan görüşme.

Buradan azami 500 metre veya bir kilometre gittikten sonra burada haberleşme tamamen bitti. Elimizdeki telsizlerin bataryaları sıcaktan tamamen eridi. Bataryalar sıcaktan eriyip haberleşme olmayınca Girne tarafına hareket ettiğimizde bizi Tabur komutanı üç tane tanktan indirdi. Aynı zamanda atışlar oluyordu. Komutan bizi tanktan indirip çocuklar haberleşmeyi bayrak, flama vs. bu şekilde yapacağız dedi. Bizi böyle bir daire içerisine aldı. Bizi hizaya edip herkes tanklara dediği an, orada üç dört tane bombardıman yedik. Beşparmak Dağları'ndan gelen uçaklardan mı geldi nereden geldi anlayamadım. Ben orada yara aldım. Girne Çıkarma Plajı'nın karşısında bir sahra hastanesi kurmuşlardı. Yara alınca beni o sahra hastanesine sevk ettiler. Oraya gelen yaralıların ayaktan tedavi olanları orada, çok ağır olanları da Türkiye'ye sevk ediyorlardı. Benim yaram bacağımdı. Orada tedavi olurken yaralılara da yardımcı olmaya çalışıyordum. Orada şöyle bir şey yaşadım. Osman başçavuşumuz vardı, kendisi piyade birliğindeydi ama ben kendisini tanıyordum. O da yara almış ve oraya getirmişlerdi. Ben arkadaşlarla konuşurken beni sesimden tanımış. Bana "Hasan oğlum sen misin" dedi. Ben de benim komutanım dedim. "Beni burada bırakma oğlum" dedi. Bende komutanım ben seni bırakmam ama seni burada bırakmazlar zaten dedim. Tamamen kan revan içinde kalmıştı. Daha sonra ne oldu nereye götürdüler bilmiyorum. Muhakkak uçak ile Türkiye'ye sevk etmişlerdir. Ben Kıbrıs Harekâtında bu kadar görev aldım. Daha sonra Kıbrıs'tan geri Türkiye'ye döndüm. Savaş anı bittiği an yani İkinci Harekât bitti ben ertesi gün Türkiye'ye döndüm.

3) Komutanlarınız kimlerdi hatırlıyor musunuz? Komutanlarınızla diyaloglarınız nasıldı?

Komutanlarımdan hatırladıklarım, Tugay Komutanım Hakkı Borataş, Bölük Komutanım Gündüz Günday, Bölük Astsubayım Ayhan Aydın'dı.

4) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda aileniz ile iletişime geçebildiniz mi? Geçti iseniz nasıl iletişim sağladınız?

Ailem benim Kıbrıs'a harekâta gittiğimi bilmiyordu. Terhis olup memleketime döndükten sonra öğrendiler.

5) Harekât sırasında nasıl silahlar kullandınız, teçhizatınız nasıldı?

Biz hep tanktaydık, tank görevlisiydik.

6) Harekâтта arkadaşlarınızdan yara alan veya şehit düşen oldu mu?

Anlattığım gibi biz çıkarma plajından Girne tarafına giderken orada bombardıman esnasında muhakkak şehit olan arkadaşım vardır. Ama ben onları hiç görmedim. Ben yara aldığımda sırtüstü düştüm. O esnada bölük Başçavuşum Abdullah Çakır yanımdaydı. Hemen orada bir cip beni alıp sahra hastanesine götürdü. Yara almadan evvel muhtemelen bir ara çatışma kesilince bizi orada tanklardan indirdiler. Ben şarapnel parçasıyla değil de yerden kalkan taşlarla yaralandım. Orada şehit olan arkadaşlarımızda muhakkak vardır. Çünkü bir binanın olduğu yerden daha fazla bir yer çukur açıldığını sonradan bana söylediler. Zaten biz tankçı olduğumuz için herhangi bir mevziye filan girmedik.

7) Harekât sırasında yiyecek ve içecek durumunuz nasıldı?

Tabi ki sıkıntılar yaşadık ama ben bunları bu sıkıntıları çok görmedim. Çünkü ben yara alınca bile çıkarma plajından Girne tarafına gidene kadar 500 metrelik ya da bir km'lik yolu dahi üç buçuk saatte gitmişiz. Yani tankların bile gidebilmesi o kadar çatışmada üç buçuk saat falan sürmüş.

8) Türkiye'ye nasıl ve hangi vasıta ile döndünüz? Nasıl karşılandınız?

Bir tane kayzer araba ile birliğimize döndüm. Yine gemi ile döndük ama kayzer araba ile Ayhan Aydın başçavuşum ile beraber döndük. Başçavuşum bölükte evraklar filan varmış onları alacağımızı söyledi. Terhisler açıldıktan sonrada Kıbrıs'a bir daha gitmedim.

9) Harekâttan sonra ruh haliniz nasıldı?

Ben çatışmaların içerisinde çok bulunmamış olsam bile gelen yaralılarından bomba seslerinden etkilendim. Tabi ki diğer arkadaşlarım benden daha çok etkilenmişlerdir. Ne kadar belli olmasa da azıcık insanın üzerine gittiğimiz zaman içindekiler hemen patlayıveriyor. Biz döndükten sonra üç dört ay boyunca evlerin içerisine giremedik. Hep dışarılarda, sokaklarda, yollardaydık.

10) Gazilik madalyanızı aldınız mı, törenle ilgili neler hatırlıyorsunuz?

Gazilik madalyamı aradan kırk altı yıl geçtikten sonra aldım. Zaten o da nasip olmadı düştü ve kayboldu. Bulamadık tekrar müracaat ettik. Bugüne kadar verilmesi gerekiyordu. Neden bu kadar geciktiğini nelerden kaynaklandığını bilmiyorum. Dernek başkanlarımız ve bizler dilimizin döndüğünce iletilerinizi yaptık ama kırk altı yılın sonunda madalyalara ulaşmış olduk.

11) Harekâttan sonra gazi arkadaşlarınızla bir araya geldiniz mi?

Evet, tabi ki bir araya geliyoruz. Zaten Gaziler Derneği'nin kurulma amacı da budur. Şu an covid-19 virüsü olduğundan dolayı sizinle görüşme yapabilmek üzere sadece üç arkadaş gelebildik.

Burada şunu da belirtmek istiyorum ki gaziler ikiye ayrılır, biri muharip gazi, diğeri ise malul gazidir. Malul gazi zaten uzvunu kaybetmiştir ve bellidir. Ama muharip gazi nedir? Savaştan ve şehitten sonra gelen gazidir. Çünkü malul gazi uzvunu kaybettiği için geri hizmette kalmıştır. Ama muharip gazi savaşı bitirip kazanıp evine sağ salim dönenlerdir.

12) Harekât sırasında başınızdan geçen ve unutamadığınız bir an yaşadınız mı?

Benim Osman başçavuşum kendisi burada çok sert bir insandı. Burada da aynı şekilde eşine, çocuklarına, askere, sivile hep sert davranırdı. Ama Kıbrıs'ta ben yara alıpta hastanede olduğum sıra da, onu gördüğümde bana "oğlum elimi bırakma" demesini hiç unutamıyorum. Sonra kendisini daha hiç göremedim. Vefat etti ise Allah rahmet eylesin, sağ ise kulakları çınlasın.

13) Kıbrıs'la ilgili düşünceleriniz nelerdir?

Kan ve çatışma ile alınan yeri masada teslim edemeyiz. Kıbrıs bizim için çok önemlidir. Kıbrıs bize çok şey verdi. Aynı zamanda Türkiye, Kıbrıs Harekâtında eksiklerini görmüş oldu. Harekâttan sonra Aselsan'ı yaptık, tankımız erimiş haberleşme gitmişti. Harekâttan sonra Aselsan'ı yaptık, tankımız topumuz, tüfeğimiz büyük gelişme kaydetti. Bize bunlar kazandırıldı. Bizim için Kıbrıs'ın önemi, denizin içinde bir gemi gibidir.

14) Gelecek nesillere aktarmak istediğiniz herhangi bir şey var mı?

Allah bir daha böyle savaşlar yaşatmasın. Ama tabi ki bu durum, olmazsa olmazların içindedir. Biz ülkemize, milletimize, vatanımıza, bayrağımıza sahip çıkmamız gerek. Bizim artık bir ayağımız çukurda, her an birimiz gitmiş olabiliriz. Bundan sonra görev sizler de. Ama yarın sabah, hatta şuan dahi böyle bir şey tekrar çıkmış olsa ülkemiz, vatanımız, bayrağımız için her zaman hazırız. Gençlere, buradan hep birlikte hareket etmemiz gerektiğini söylüyorum. Sağ, sol bunlar bizim için yok. Bir tek ülkemiz var. Türk'ün Türk'ten başka dostu yok.

3.12. Gazi Ahmet GALAK³⁰⁶

<p>Adı Soyadı: Ahmet Galak</p> <p>Doğum Yeri: Edirne/İpsala</p> <p>Doğum Tarihi: 1954</p> <p>İkametgâh: Çerkezköy/Tekirdağ</p> <p>Görüşme Yapılan Mekân: Türkiye Muharip Gaziler Derneği Çerkezköy Temsilciliği</p> <p>Görüşme Yapılan Tarih/Saat: 20.11.2020/15.05</p>	
---	--

1) Kendinizi tanıtır mısınız? Nerede ne zaman doğdunuz? Mesleğiniz nedir, eğitim durumunuz nedir?

İsmim Ahmet Galak. 1954 yılında Edirne'nin İpsala ilçesinde Paşaköy'de doğdum. Askere giderken on bir aylık evliydim.

2) Kıbrıs Barış Harekatı'na katılırken ne kadar sürelik askerdiniz? Rütbeniz ne idi ve rütbeniz de herhangi bir değişiklik oldu mu?

1974 senesinin Mart ayında askere gittim. Acemi birliğimi Isparta'da yaptıktan üç buçuk ay sonra Kahramanmaraş'a tayin oldum.

3) Kıbrıs Barış Harekatı'na katılacağınızı nasıl öğrendiniz? Katılma konusunda gönüllülük esas mıydı?

Kahramanmaraş'ta on beş gün kaldıktan sonra bir gece aniden, "biz ikinci orduya bağlıyız" dediler. İkinci ordu da Kıbrıs'ı korumakla görevlidir. Bize "Kıbrıs'taki soydaşlarımıza zulüm ve baskı yapılıyor bizde onları kurtarmaya gideceğiz herkes hazırlığını yapsın" denildi. Biz bir gecede hazırlığımızı yaptık.

³⁰⁶ Gazi Ahmet Galak ile 20.11.2020 tarihinde, saat 15.05'de Türkiye Muharip Gaziler Derneği Çerkezköy Temsilciliği'nde yapılan görüşme.

4) Kıbrıs'a nereden hangi vasıta ile hareket ettiniz, yolculuk ne kadar sürdü ve yolculuk nasıldı?

Hazırlık esnasında bize mermilerimizi de verdiler. Ben 81'lik geri tepmesiz havancıydım. Rütbem onbaşıydı. Havanlarımızı gemilere yükleyerek Mersin'e geldik. Temmuz'un 19'unda gemiye binerek Kıbrıs'a geçecektik fakat oraya belli bir geminin gidildiği söylenerek bizim burada hazır olarak beklememiz söylendi. Giden gemiler çıkarma yapıp geri geldikten sonra bizi götüreceklerdi. Kıbrıs'a giden gemiler 19 Temmuz'da çıkarma yapamadı. Ancak çıkarmayı 20 Temmuz'da yapıp 21 Temmuz sabahı geldiler. O gün gemiler gelince bizde gemilere bindik ve 22 Temmuz sabahı şafak söktükten sonra saat 06.00 gibi Kıbrıs'ın Girne bölgesine yaklaştık. Gece boyu denizde gittik. Arkadaşlarla kendi aramızda acaba kimlerle karşılaşacağız nasıl öleceğiz diye konuşuyorduk. Beşparmak Dağları'na yaklaştığımızda tüm arkadaşlar birbirimize sarılıp haklarımızı helal ettik. Beşparmak Dağları'ndan atışlar ve top sesleri geliyordu. Bizim koruyucu gemilerimiz de onlara karşılık veriyorlardı. Bu arada çıkarma gemileri geldi. Beşparmak Dağları'ndan hala ateş geliyordu. Bizde verilen hedeflere atış yapmaya başladık. O gün sekiz saat yürüyerek Beşparmak Dağları'na girdik. Sabaha karşı orada Taşkent Köyü'ne yerleştik. Bir gün bir gece daha savaştıktan sonra tâki 14 Ağustos'ta İkinci Hareket başlayana kadar, ikinci harekâtta da sabah saat 06.00 da uçakların gelmesi ile bizim tank ve topçu birliklerinin atışlarının başlamasıyla biz tekrar çatışmaya başladık. Ben Beşparmak Dağları'nın İngiliz ve Karatepe olan bölgesinde savaştım. İngiliz ve Karatepe Kıbrıs'ın belkemiği idi. Düşman o tepeleri ele geçirmemeliydi. Çatışma devam ederken aşağı yukarı saat on buçuğa kadar savaştık. Ama mermiler öyle bir geliyordu ki her taraf tutuşmuş yanıyordu. Hatta benim Ali Güner arkadaşım da burada şehit oldu. Saat 11.00 gibi İngiliz ve Karatepe'yi 14'üncü ve 49'uncu Piyade Alayı ile birlikte ele geçirdik. Akşama kadar savaştıktan sonra Omorfo'ya yani yeni adıyla Güzelyurt dediğimiz bölgeye döndüm. Orada da askerliğimi bitirdim.

5) Kıbrıs'ta ne kadar süre buldunuz?

Kıbrıs'ta Güzelyurt'a dönünce orada on altı ay kaldım. Rumların bir fabrikası vardı orayı düzenleyip orada yattık. Ama cephemiz vardı. Doğan cephe denen bir mevki vardı orada nöbet tutuyorduk.

6) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda siz ya da herhangi bir arkadaşınız yara aldı mı? Şehit düşen oldu mu?

Ben yara almadım. Çatışma sırasında yanımızda arkadaşım Ali Güner şehit oldu. Bölüğümüzden de muhakkak şehitler vardır.

7) Komutanlarınız kimlerdi hatırlıyor musunuz? Komutanlarınızla diyaloglarınız nasıldı?

Bölük Komutanım Bayram Kahraman ve Erdem Çetin idi.

8) Harekât sırasında yiyecek ve içecek durumunuz nasıldı?

Harekâta katılırken taksiment denilen bisküviler ve peksimet vermişlerdi. "Savaşa gidiyoruz, oldu ki yemek olmaz bunlarla idare edersiniz" denildi. Üç gün yemek gelemedi bizde bunlarla kendimizi idare ettik. Sonuçta savaştayız. Ateşkesten 16 Ağustos'tan sonra Kıbrıs'ta bulunduğumuz süre içerisinde de yemeğimiz taburdan geldi. En çok sıkıntı çektiğimiz konulardan biride susuzluktu. Zaman zaman su kuyuları buluyorduk ama içerisine zehir atmış olabilirler düşüncesi ile su içemiyorduk.

9) Temizlik ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyordunuz?

Ateşkesten sonraki süreçte, zaman zaman cepheye gidip geldikten sonra kendi temizliğimizi kendimiz yapmaya çalışıyorduk.

10) Kıbrıs'ta iklim şartları nasıldı? Sizi engelleyen bir hava durumu oldu mu?

Kıbrıs'ta hava sıcaklığının kırk kırk beş derece olduğunu söylüyorlardı. Türkiye'den gittiğimiz için bizler o sıcaklığa alışkın değildik. Gün içerisinde kıyafetlerimiz iki üç defa ıslanıp kuruyordu.

11) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda aileniz ile iletişime geçebildiniz mi? Geçti iseniz nasıl iletişim sağladınız?

Buradan giderken bir gece hazırlık için süre vermişlerdi. O sırada hemen eşime, anne ve babama hakkınızı helal edin ölürsem şehit olarak, ölmezsem de gazi olarak döneceğim, inşallah bu savaşı da kazanacağız diye mektup yazdım.

12) Kıbrıs Türkleri ile temasınız oldu mu? Size karşı davranışları nasıldı?

O zaman Kıbrıs'taki soydaşlarımızla şimdiki Kıbrıs Türkleri arasında çok fark var. O zaman hepimize kucak açıp hoş geldiniz, Türk askeri ve Devleti bizi kurtardı, Allah razı olsun diyorlardı Fakat geçen zaman içerisinde mesela 40'inci sene dolayısıyla Kıbrıs'a gezmeye gittiğimizde yine bizi seviyorlardı ama eski samimiyetlerini göremedik. İlk bizi karşıladıkları gibi değillerdi.

13) Türkiye'ye nasıl ve hangi vasıta ile döndünüz? Nasıl karşılandınız?

Askerliğim yirmi aydı. Bittikten sonra döneceğimi biliyordum. Orada altı devre vardı. Biz gittiğimiz de dört aylık askerdik. Kıbrıs'ta en fazla biz kaldık ve en son biz döndük. Türkiye'ye dönüşümüz de Magosa'dan gemi ile Mersin'e Mersin'den de yolcu otobüsü ile memleketime oldu.

Beni ailem karşıladı. Bizim köyümüz küçüktü. İstanbul otogarından muhtarlığa telefon açmış ve terhis olduğumu geleceğimi haber vermiştim. Köyden komşular da karşılamaya gelmişlerdi.

14) Harekâttan sonra gazi arkadaşlarınızla bir araya geldiniz mi?

Evet, zaman zaman bir araya gelip görüşüyoruz.

15) Gazilik madalyanızı aldınız mı, törenle ilgili neler hatırlıyorsunuz?

Evet, kırk altı yıl sonra aldım.

16) Harekât sırasında başınızdan geçen ve unutmadığınız bir an yaşadınız mı?

Kıbrıs'a ilk çıktığımızda arkadaşlar ile helalleşmemizi ve şehit düşen Ali Güner arkadaşımı hiç unutmam.

17) Gelecek nesillere aktarmak istediğiniz herhangi bir şey var mı?

Biz hiç bir zaman Türk Milleti olarak unutmamalıyız ki Türk'ün Türk'ten başka dostu yok. Son olarak biz okuyacağız, okuyacağız, okuyacağız ve Türk milleti için çalışacağız. Rabbim vatanımıza, milletimize zeval vermesin.

3.13. Gazi Fuat KARATAŞ³⁰⁷

Adı Soyadı: Fuat Karataş	
Doğum Yeri: Çayırılı/Erzincan	
Doğum Tarihi: 1953	
İkametgâh: Çerkezköy/Tekirdağ	
Görüşme Yapılan Mekân: Türkiye Muharip Gaziler Derneği Çerkezköy Temsilciliği	
Görüşme Yapılan Tarih/Saat: 20.11.2020/15.45	

1) Kendinizi tanıtır mısınız? Nerede ne zaman doğdunuz? Mesleğiniz nedir, eğitim durumunuz nedir?

İsmim, Fuat Karataş. Erzincan'ın Çayırılı ilçesinin Balıklı köyünde doğdum. Yirmi yıldır Çerkezköy'de ikamet ediyorum. Harekâta katılırken evli ve iki çocuk babasıydım.

2) Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılırken ne kadar sürelik askerdiniz? Rütbeniz ne idi ve rütbeniz de herhangi bir değişiklik oldu mu?

Askerliğimi Bolu Komanda da yapıyordum. On iki aylık askerdim. Ben takviye ikmal çavuşu yani depocuydum.

3) Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılacağınızı nasıl öğrendiniz? Katılma konusunda gönüllülük esas mıydı?

15 Temmuz darbesi ile birlikte 15 Temmuz gecesi alarm geldi ve yüklemeler yapıp bize "16 Temmuz öğle üzeri itibariyle tugay terk edilmiş olacak" denildi. Reolarla birlikte Ankara'ya intikal ettik. Ankara'da Mamak tarafında 28'inci yahut 38'inci Tümen'de tam hatırlamıyorum orada bir gece kaldık. O sıra da siviller geldi. İzinden mi dönmüşlerdi yoksa bize takviye mi bilemiyorum. Onlara tesisat verildi. Ertesi gün yani 16 Temmuz ikindi

³⁰⁷ Gazi Fuat Karataş ile 20.11.2020 tarihinde, saat 15.45'de Türkiye Muharip Gaziler Derneği Çerkezköy Temsilciliği'nde yapılan görüşme.

üzeri tümeni terk ederken bizi bando ile uğurladılar. Biz ne olduğunu bilmiyorduk. O zaman Türkiye'nin Komando Tugayı tekti. Türkiye'nin herhangi bir yerinde bir şey olduğu takdirde biz her zaman Bolu'da alarmdaydık. Biz galiba bir yere gidiyoruz ama nereye diye düşünüyorduk. Ankara'dan çıktıktan sonra geceyi yolda geçirerek Konya'ya geldik. Konya'da birkaç saat kaldıktan sonra orada da siviller geldi bize takviye verildi. 19 Temmuz'da Mersin Ovacık'a geldik. "İkinci ile akşam arası bir yerde toplanılacak" diye talimat geldi. O zaman Tugay Komutanımız Tuğgeneral Sabri Demirbağ'dı. Toplanılacak yere gittik ve her yer çok kalabalıktı. Tabur Komutanımız Zeki Doğdu geldi ve Kıbrıs'a çıkarma yapılacağını açıkladı. Sabah saat 05.30'da uçakların gideceğini, bir tabur Kayseri Hava İndirmeden bir tabur da bizim Bolu Komando'dan ineceğini bildirdi.

4) Kıbrıs'a nereden hangi vasıta ile hareket ettiniz, yolculuk ne kadar sürdü ve yolculuk nasıldı?

Ben 3'üncü Tabur'daydım. Sabah oldu ben geri döneriz gitmeyiz diye düşünüyordum. Saat 14.00 gibi bize yani 3'üncü Tabura sıra geldi ve helikopter ile Kıbrıs'a hareket ettik. Beşparmak Dağları'nın arkasına Lefkoşa tarafına indik. İndiğimizde ilk ateşle karşılaştık. Zaten ekin, buğday zamanıydı. Helikopter pilotlarından birisi sizden öncekileri şöyle karşıladılar böyle karşıladılar diye anlatmıştı ama biz indiğimizde hiç öyle anlattığı gibi bir şey olmadı sadece her yer ateşti. O geceyi Gönyeli'de ateş altında geçirdik. Sabah erken saatlerde harekâtın yönetildiği, Girne ile Lefkoşa'yı birbirine bağlayan boğaz gibi bir yer olan Boğazköy denilen yere yaya olarak hareket ettik. Beşparmak Dağları'nın üzerine geldiğimiz zaman Saint Hilarion Kalesi vardır. Girmeye hâkim sırtlar da savaş gemileri ufuk çizgisinden bombalıyorlardı. Beşparmaklar ve Türkiye'ye bakan taraflar da öyle tahkimat yapılmıştı ki, zaten uçaklar olmasa biz adım atamazdık. Birinci Harekâtımız böyle geçti. Ama anlattığım gibi değil de anlattığımdan daha sıkıntılıydı. Dört altı Ağustos'ta bizim komando tugayı Girne'nin batısına düşen Lapta'yı aldı. Sonra Beşparmak Dağları'nın sırtlarına geri çekildik. Oralar ormanlıktı. Daha sonra bizi oradan reolarla alıp Lefkoşa

tarafında Kırnı diye bir yere getirdiler. Genelde komandonun eğitimi can alıcı noktalardan düşmanı kallesçe vurmaktır ama biz piyade gibi çarpıştık. Biz yetmiş iki saatliğine gittiğimizi, Türkiye'ye geri döneceğimizi zannediyorduk. Sabah bölük komutanının postası geldi. Orada savaş anında, frekans çalınır dinleme yapılır diye haberleşme telsizle değil de yüz yüze, posta şeklinde oluyordu. Komutanımız bize “hadi kalkın, İkinci Harekât başlıyor” der demez Türkiye tarafından sesler gelmeye başladı. Biz Lefkoşa tarafında Beşparmak Dağları'nın güneyinde olduğumuz için Türkiye tarafını göremiyorduk. Baktık uçaklar geldi tespit edilen yerler bombalandı. İkinci Harekâta katılma cepheye gitmek için hazırlanmaya koyulduk. Reolara binerken o arada bir düşman uçağı gördük ilk etapta subaylar bile kime ait olduğunu anlamadık. Yunanistan tarafı bizim batı tarafımıza kalıyordu biz dağın dibinde Kırnı köyüne yakındık. Bize gelen uçaklar kuzeyden geliyordu bu uçak batıdan gelmişti. O sırada uçak bizim mi yoksa düşman uçağı mı anlamaya çalışırken, birazdan bizim iki tane uçağıımız geldi ve o uçağıı derdest edip Türkiye'ye aşırıldılar. Tabi uçağıa ateş filan edilmedi, sadece rota verildi ve gönderildi. Bizde reolara bindik ve Omorfo'ya şimdi ki ismi Güzelyurt'a doğru hareket ettik. Yolda bir yerde baktık tek bir yol var ama iki ateşkes arasında düşman stratejik yerleri mayınlamış, tanklarla orada kaldık gidemedik. İstihkâm temizleyemiyor, düşman da ateşle destekliyordu. Geceye kadar bekleyip gece reolarla gelip bizi aldılar. Güzelyurt'a kadar getirdiler. Birinci Harekât çok sıkıntılıydı ama bu İkinci Harekâta bir mermi bile atmadık. Güzelyurt'a kadar bu şekilde gittik zaten düşman bile yok denecek kadar azdı. Kalanlar da ihtiyardı. Zaten onlar ateş etmeden siz de ateş etmeyin diye talimat vardı. İnsan olarak da kıyıp ateş edemezdik. Çünkü ellerinde silah yoktu, orayı terk de etmemişlerdi. İkinci Harekât bu şekilde geçti ve böyle bitti.

5) Kıbrıs'ta ne kadar süre bulundunuz?

Bolu'dan çıkarken bir senelik askerdim ve Kıbrıs'ta sekiz ay kaldım. İkinci Harekâttan çekildikten sonra Girne'nin orada Bellepays denilen bir yerde kaldık. Burası Rumların terk edilmiş bir askerî birlik yeriydi. Orada İngiliz villaları da vardı. Harekâta dağlarda iken Rumların terk ettikleri

palikaryalarına hep denk geliyorduk. Terhisimi de Mart'ın üçünde orada aldım.

6) Komutanlarınız kimlerdi hatırlıyor musunuz? Komutanlarınızla diyaloglarınız nasıldı?

Komutanlarımdan hatırladıklarım Tugay Komutanı Tuğgeneral Sabri Demirbağ, Tabur Komutanı Yarbay Zeki Doğdu, Bölük Komutanı Mustafa Başel'dir.

7) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda siz ya da herhangi bir arkadaşınız yara aldı mı? Şehit düşen oldu mu?

Ben yara almadım. Şehit olan dört arkadaşım oldu. İsimlerinden hatırladıklarım Nuri Demir ve Kadir Tonguç'tur. Bizim tugayın şehitleri Boğaz'ın başladığı yerdedir. Biz Birinci Harekâtın ilk başladığı zamanlarda ikinci gününde Zeytinlik'te Rumca ismi de Templos denilen yerde şehit verdik. Ondan sonra şehidimiz olmadı.

8) Harekât sırasında yiyecek ve içecek durumunuz nasıldı?

Buradan giderken askerde demirbaş erzak denilen, peksimet, barbunya, köfte gibi erzakları yanımıza aldık ama bunları orada yiyemedik. Çünkü korku, açlık ve güneş susuzluğa çevirdi. Susarım diye yemeğe korkuyordum, şahsen kendim o yiyeceklerden hiç yemedim. Mesela Birinci Harekât başladığı zaman 21 Temmuz sabahı Gönyeli'den Boğaz'a hareket ettiğimiz sırada şimdi ismi şehitler çeşmesi olan çeşmeyi bulmuştum. Kıbrıs'a en son geziye gittiğimde baktım ilk görmek istediğim yer orasıydı, şimdi kurumuş akılmıyordu. En büyük sıkıntı susuzluktu. Beşparmak Dağları'nda keçiboynuzu da çoktu bir zaman onlarla idare ettik. Yanımızda konserve, peksimet, barbunya her şey var ama susarız diye yemeye korkuyorduk. Birinci Harekât bittiğinde üçüncü gün seyyar mutfak geldi. İlk sıcak yemek orada çıktı. Matara tasları ile yemek veriyorlardı. İlk çıkan nohut yemeği idi onu hiç unutmam.

9) Temizlik ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyordunuz?

Savaşta ayak yıkamak bile yok. İkinci Harekât başlamadan önce Kırmı'ya gelince bir orada ayaklarımızı çıkarabildik. Ayaklarımı yıkarken, komando

botları da zaten uzun, ayaklarımı çıkarınca ayaklarımın dibi rahatlardı ama ter ayak tabanlarımı bile bitirmişti. Bellepays'e gelene kadar böyle devam etti.

10) Kıbrıs Türkleri ile hiç temasınız oldu mu? Size karşı davranışları nasıldı?

Biz savaş bittikten sonra peyderpey öğle ve öğleden sonra olarak nöbete gidiyorduk. O zamanlar genelde yerleşim yeri değil de dağlar da olduğumuz için temasınız olmadı.

11) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda aileniz ile iletişime geçebildiniz mi? Geçti iseniz nasıl iletişim sağladınız?

Birinci Harekât bitince Zeytinlik denilen yerde her takıma üç kâğıt ve üç tane de zarf verildi. Bölük komutanı kim evli, kimin çocuğu var diye sordu ve onlara öncelikli davrandı. Ben şanslıydım çünkü evli ve iki de çocuğum vardı. İlk mektubu eşime yazdım. En çok düşündüğüm de çocuklarımdı. Biri daha üç diğeri de dört yaşındaydı. En çok yanan anne babadır ama bir atasözü vardır anne baba yanar evladına, evlat yanar evladına. Ben orada şehit olur da gelemesem evlatlarım ne olur diye düşünüyordum.

12) Türkiye'ye nasıl ve hangi vasıta ile döndünüz? Nasıl karşılandınız?

Terhisimi Bellepays'te iken Mart'ın üçünde aldım. Harekât olmadan önce Kıbrıs'a Değişirme Birliği diye bir alayımız giderdi. O askerleri, Kıbrıs'a götürüp getiren Erkin gemisi vardı. Bizde o gemiyle Türkiye'ye döndük. Mersin'e geldik. Sivil eşyalarımız Bolu'daydı. "İsteyen gitsin alsın" dediler. Ben Mersin'den Adana'ya Adana'dan da Erzincan'a geçtim. Aileme sürpriz olsun diye haber vermeden gittim.

13) Harekât sırasında başınızdan geçen ve unutamadığınız bir an yaşadınız mı?

Çok hatıralar var. Birini anlatayım; İkinci Harekâtın ikinci günü bahsetmiştim, ilk Güzelyurt'a geldiğimiz zaman tanklarla mayınlardan geçemediğimiz reolarla yol değiştirip gittiğimiz gece Güzelyurt'u geçtik ve Gaziverenin'de içinden geçerken hiç unutmuyorum bir ilkokulun önünde kurşunlanmış Atatürk'ün büstü vardı. Ortalıkta da kimse de yoktu, sadece

Güzelyurt'ta birkaç tane yaşlıya denk geldik. Gaziveren'i geçer geçmez emir geldi geri döndük ve Gaziveren'de inip eski ismi Angolem yeni ismi Doğancı olan köye doğru yöneldik. Köye yaklaştık hiç kimse yoktu. Biz herkesi esir almışlar sandık. Köyün arka tarafları da Rum kesimine kalan Rodos Dağları'ydı. Biz iki sıra halinde giderken on altı veya o yedi yaşlarında bir çocuk geldi ve aramızdan geçerek aşağıya doğru gitti sonra bize hiçbir şey demeden geri dönüp köye girdi. Birkaç dakika sonra tüm köy dışarıya döküldü. Biz iki sıra giderken bizi tek sıraya düşürüp sekiz veya on tane de kurbanlık koyun kesip bizi o kanların üzerinden yürüttüler. Bu anı hiç unutmam.

14) Harekâttan sonra ruh haliniz nasıldı?

İlk zamanlar uyduğumda hep Kıbrıs'ta o anları yaşıyorum zannediyordum. Şimdi bile oradaki anıları canlandırıyorum. Bir etki kaldı tabi. Ama fazla bir değişiklik olmadı.

15) Gazilik madalyanızı aldınız mı, törenle ilgili neler hatırlıyorsunuz?

Evet, bende gazi arkadaşlarımla birlikte aldım.

16) Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Gazi arkadaşlarımız genelde Kıbrıslı Türklerin bizden memnun olmadığını söylerler. Çünkü Kıbrıs Türkiye'den göç aldığı zaman eli tornavida, pense tutan sanatkâr insan istediler. Ama Türkiye'den oraya arazisi olmayan, evi barkı, işi gücü olmayan kimseler gitti. Onların düzenini biz bozduk. Ancak oraya gittiğimiz zaman bunu anlayabiliriz. Onlar her şeye saygılıdır. Oraya gezi için gittiğimiz zaman bize diyorlar ki "Türkiye'den yapılan sonraki göçler olmadan önce burada adam öldürme yoktu, kapılarımız sabahlara kadar açıktı yine bir şey olmuyordu".

Terhise kırk gün kala müracaat edene Kıbrıs'ta kalmak isteyenlere buradan yer veriyorlardı. Ne kadar vatanda sayılsa istemedik, yine bir şey olsa her tarafı su, nereye gideceğiz. Mesela Zeytinlik'te çatışma sırasında suya ihtiyacımız vardı. Türkler bize evlerden çıkıp su getirmeye bile korkuyorlardı. Rumlar Türkleri o kadar korkutmuşlar ki Türkler öyle sindirilmişlerdi ki.

Ben Kıbrıs'a gittiğimde kafamı sıfırlıyorum. Çünkü Beşparmak Dağları'na baktığım da adım adım çatıştıklarım aklıma geliyor. Şehit olan arkadaşlarım da benim gibi dönmeyi düşünüyorlardı ama nasip olmadı. Allah kimseyi vatanından etmesin.

Son olarak söyleyeceklerim bizim birlik olmamız ve araya kimseyi almamamız gereklidir. Aynı İstiklal Savaşı'nda Türkü, Kürtü nasıl bir olduysa şimdi de bir olmamız lazım. Kimi Türktür, kimi Lazdır, kimi Kürttür bunlar hep yıkıcı, bizim aleyhimize olan şeylerdir. Bu gibi şeylere fırsat vermemiz lazım. Son olarak da rahmetli Mehmet Akif Ersoy'un dediği gibi Allah bu millete bir daha İstiklal Marşı yazdırmazın.

3.14. Kamil YÖRÜK³⁰⁸

Adı Soyadı: Kamil Yörük	
Doğum Yeri: Malkara/Tekirdağ	
Doğum Tarihi: 03.02.1954	
İkametgâh: Tekirdağ	
Görüşme Yapılan Mekân: Kendi Evi	
Görüşme Yapılan Tarih/Saat: 03.06.2021/15.25	

1) Kendinizi tanıtır mısınız? Nerede ne zaman doğdunuz? Mesleğiniz nedir, eğitim durumunuz nedir?

Ben Kamil Yörük. Malkara'nın Sağlamtaş köyünde doğdum. Emekli din görevlisiyim. Harekât sırasında evliydim.

2) Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılırken ne kadar sürelik askerdiniz? Rütbeniz ne idi ve rütbeniz de herhangi bir değişiklik oldu mu?

Beş aylık askerdim, rütbem erdi. Harekâttan sonra onbaşı oldum.

3) Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılacağınızı nasıl öğrendiniz? Katılma konusunda gönüllülük esas mıydı?

Evet. Gönüllülük esası vardı. Batarya komutanımız üsteğmen bizi çağırıp Kıbrıs'ın bize ihtiyacı olduğunu söyleyerek Kıbrıs'a gitmek isteyip istemediğimizi sordu. Bende gitmek istediğimi söyledim. Her bataryadan iki kişi seçip bizi Kıbrıs'a gönderdiler.

³⁰⁸ Gazi Kamil Yörük ile 03.06.2021, saat 15.25'de kendi evinde yapılan görüşme.

4) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda aileniz ile iletişime geçebildiniz mi? Geçti iseniz nasıl iletişim sağladınız?

O zaman iletişim yoktu. Ben sadece Kıbrıs'a giderken mektup yazarak aileme Kıbrıs'a gittiğimi bildirebildim. Telefon hatta radyo bile yoktu. Dünyadan haberimiz yoktu.

5) Kıbrıs'a nereden hangi vasıta ile hareket ettiniz? Yolculuk ne kadar sürdü ve yolculuk nasıldı?

İkinci vaktinden sonra Trabzon Boztepe'den binip gece yolculuk yaparak sabah Elazığ'a geldik. Öğle vaktinde Malatya'ya, ikinci vaktinde Kahramanmaraş'a, akşamüzeri de Osmaniye'ye geldik. Bir gece Osmaniye'de kaldıktan sonra sabah trenle Mersin'e geçtik. Orada unutamayacağım bir durumda biz trenle giderken o sırada Çukurova'da tarlada çalışan tüm işçiler bizi Kıbrıs'a el sallayarak uğurluyorlardı. Birde Osmaniye'de iken halk ellerinde su testileri ile askere su veriyordu. Osmaniye'den çok saygı gördük bu anları hiç unutmam. Gece saatlerine kadar Mersin'de bekledikten sonra gece gemi ile Kıbrıs'a yola çıktık ve sabah güneş doğarken Kıbrıs'a ulaştık. Kıbrıs'a gidişimiz sivil gemi ile oldu ama etrafımız askerî deniz piyadeleri ile donatılmıştı.

6) Kıbrıs'a girişiniz nasıl ve nereden oldu? Sizi kimler karşıladı?

Bizi götüren sivil komutanlar bizi bıraktıktan sonra geri döndüler. Kıbrıs'a indikten çok sonra Kolordu Komutanı Bedrettin Demirel bizi karşılamaya geldi. Bize buradan bir yere ayrılmamamızı ve bizi gelip buradan alıp belirlenen birliklere ulaştıracaklarını söyledi. Bizde Boğazköy'e giderek biraz bekledik ve tekrar çıkarma yerine geldik.

7) Kıbrıs'ta ne kadar süre buldunuz?

Ben Kıbrıs'ta on beş ay kaldım. Geçtiğimiz zaman on gün karargâh bölümü, on günde kendi birliğimde kaldım. Ben topçularda batarya gücündeydim. On gün sonrada 14 Ağustos'ta güneş doğarken ikinci harekât başladı ve öğle vakti geçince top atışı yaptık.

8) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda hiç çatışma da bulundunuz mu? Nasıl silahlar kullandınız, teçhizatınız nasıldı?

İkinci Harekât sırasında çatışmada bulundum. Silah olarak top kullandım. 105'lik sahra 30 idi.

9) Harekât sırasında Rumların silah ve teçhizatları nasıldı?

Biz gerideydik onların teçhizatını görmedim. Topçu en geride olup en öne atar. Attığımız top 11 km. gidiyordu. Miğfersiz gezmek yasaktı, topçu miğferi de foter gibi genişti.

10) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda siz ya da herhangi bir arkadaşınız yara aldı mı? Şehit düşen oldu mu?

Hayır. Benim yanımda olmadı.

11) Kıbrıs'ta iklim şartları nasıldı? Sizi engelleyen bir hava durumu oldu mu?

Hava çok sıcaktı.

12) Harekât sırasında yiyecek ve içecek durumunuz nasıldı?

Sabah ve akşam bir kepçe çorba ile yarım dilim kuru ekmek yiyorduk. Harekât bitip köye inene kadar böyle idare ettik.

13) Temizlik ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyordunuz?

Çadırda banyo yeri hazırlıyorlardı orada banyo yapabiliyorduk. Harekâttan sonrada kaldığımız yerde ihtiyaçlarımızı giderdik.

14) Kıbrıs Türkleri ile hiç temasınız oldu mu? Size karşı davranışları nasıldı?

Harekât sırasında değil de harekâttan sonra temasım oldu. Kıbrıs'ta on beş ay kaldım ve harekâttan üç ay sonra köye indiğimiz zamanlarda çarşı iznine çıkıyorduk. O sırada Lefkoşa'da Türkleri görüyordum. Ben kötü insanla hiç karşılaşmadım. Herkes bize saygı gösteriyordu.

15) Harekât sırasında başınızdan geçen ve unutamadığınız bir an yaşadınız mı?

Mevzi değiştirme sırasında, kendi askerimiz beni vurmak üzereydi. Rumlardan kalan ganimet bir makinalı tüfek vardı. Arkadaş tufeğin şarjörünü çıkarmış ama içinde mermi kalmış. Tüfek bizimkilerden farklı çalışıyordu. Tufeğin kolları vardı kollardan bastığında ateşliyordu. Arkadaş bunu bilmediği için de kollara dokunduğunda ateş aldı. O sırada az daha vuruluyordum.

16) Türkiye'ye nasıl ve hangi vasıta ile döndünüz? Nasıl karşılandınız?

Askeri gemi ile döndüm. O zor günlerden çıktık sevinçliydik. Arkadaşların çoğu yere kapanıp vatanım diyerek toprağı öptü.

17) Gazilik madalyanızı aldınız mı, törenle ilgili neler hatırlıyorsunuz?

Ben hem Kıbrıs'tan hem de Türkiye'den madalya aldım. Kıbrıs'ın verdiği madalyayı geçen sene tören ile aldık. Birde dernekler müracaat etmişti Türkiye'den madalya almıştık. O paralıydı ama biz parayla madalya almayız deyince belediye bu işi çözümlendi ve Malkara Kaymakamı, Belediye Başkanı ve Garnizon Komutanı'nın katılımıyla törenle aldık.

18) Harekâttan sonra gazi arkadaşlarınızla bir araya geldiniz mi?

Evet. Hala görüştüğüm arkadaşlarım var.

19) Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Bazı insanlar Kıbrıs halkının bizi istemediğini söylüyor. Ama ben orada öyle birileri ile karşılaşmadım. Onların bir kısmı Rumlardan kız almış kız vermiş böylece akraba olmuşlar, Rumlar o kimselere dokunmuyor. Ama kimliğini korumuş olanlara Rumlar zarar veriyordu. Mesela harekâttan sonra biz Girne'ye geçtiğimizde sivil hiç kimse yoktu. Rum kesiminden Türk alıp Rum verdiler bu şekilde Girne doldu.

3.15. Alaattin BİLGİN³⁰⁹

Adı Soyadı: Alaattin Bilgin	
Doğum Yeri: Çorlu/Tekirdağ	
Doğum Tarihi: 10.01.1953	
İkametgâh: Tekirdağ	
Görüşme Yapılan Mekân: Kendi Evi	
Görüşme Yapılan Tarih/Saat: 09.06.2021/ 11.37	

1) Kendinizi tanıtır mısınız? Nerede ne zaman doğdunuz? Mesleğiniz nedir?

İsmim Alaattin Bilgin. 10 Ocak 1953’de Çorlu Marmaracık’ta doğdum.

Harekâta bekâr olarak katıldım.

2) Kıbrıs Barış Harekâtı’na katılırken ne kadar sürelik askerdiniz? Rütbeniz ne idi ve rütbenizde herhangi bir değişiklik oldu mu?

Harekâta katılırken on aylık askerdim. Rütbem erdi. Bir değişiklik olmadı. 81’lik havanın atış idare hesapçısıydım.

3) Kıbrıs Barış Harekâtı’nda birliğiniz hangisiydi, komutanlarınız kimlerdi hatırlıyor musunuz? Komutanlarımızla diyaloglarımız nasıldı?

Birliğim Kayseri Paraşütçü Hava İndirme Tugayı idi. Paraşütçü Komando idim. Kayseri Zincidere’de Komanda Hava İndirme Tugayı’nda 3’üncü Tabur 3’üncü Bölük’te askerdim.

Komutanlarımız, Tugay Komutanı Sabri Evren, Bölük Komutanı Erol Dereli idi. Ispartalı bir komutanımızdı. Şuan da hala hayatta ve Antalya civarında yaşamaktadır. Bölük komutanımızın yanında Hanefi isminde teğmen olan bir takım komutanımız vardı. Kendisi Kıbrıs’tan dönmeden de

³⁰⁹ Gazi Alaattin Bilgin ile 09.06.2021, saat 11.40’da kendi evinde yapılan görüşme.

üsteğmen olmuştu. Bir kaç ay önce vefat ettiğini duydum. Onun yanında yine Başçavuş olarak Depo Komutanı Mehmet Ali isminde başçavuşumuz vardı. O da evvelki yıl vefat etti.

4) Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılacağınızı nasıl öğrendiniz? Katılma konusunda gönüllülük esas mıydı?

Katılma konusunda gönüllülük esas değildi. Türkiye'de o zaman hava indirme askeri az sayıda idi. Komando olarak esas acemi birliği Isparta Eğirdir'deydi. Usta birliği olarak da Bolu'da yalnız Dağ Komando Tugayı, Kayseri'de de Paraşütçü Hava Komando Tugayı vardı. Bu tugayların tümü harekâta katıldı. Bizim öğrendiğimiz kadarıyla Kıbrıs'ta Türklere imha planı yapmış olan Nikos Sampson isminde bir darbeci Kıbrıs'ta darbe yaparak iç karışıklığa neden olmuştu. Harekâttan bir hafta önce bu olaylar yaşanmış, "Kıbrıs'ta Türklere imha ediliyor, daha önceki yıllarda olduğu gibi buraya bir harekât düzenlenebilir ve bizde gideriz" şeklinde tugay içerisinde fısıltı olarak konuşmalar başlamıştı. Türkiye'nin yaptığı görüşmelerden netice alınamayınca harekâttan bir gün önce Tugay Komutanı'mız Sabri Evren Paşa tüm tugayı toplayarak bir konuşma yaptı. Bu konuşmada Kıbrıs'ta Türklere imha planı uygulandığını ve bu sebepten dolayı da bize de tugay olarak orada vazife verildiğini kendisi de dâhil olmak üzere yarın sabah paraşüt ile oraya ineceğimizi resmi olarak bize bildirdi. Ancak ondan iki gün önce hazırlıklar başlamıştı. Hazırlıkla sırasında bize söylememişlerdi ama tugay olarak bizde harekâta katılacağımızı anlamıştık. Çünkü bu hazırlıkta silahlar, şahsi eşyalar, harekât esnasında yeme içme alakalı konserve ve peksimet gibi yiyecekler hazırlandı. Bunların yanında gitmeden önce mermiler dağıtıldı ve gerek ağır silahlar gerekse bizim şahsi olarak kullandığımız o zaman için yeni imal edilmiş yerli yapım olan G3'ün mermileri dağıtılmıştı. Böylece biz Sabri Evren Paşa'nın konuşmasından önce gideceğimizi anlamıştık. Ama bu hazırlıklar ve yapılan konuşma ile Kıbrıs'a gideceğimiz tüm tugaya bildirilmiş olup bu şekilde kesinleşmiş oldu.

5) Kıbrıs'a nereden hangi vasıta ile hareket ettiniz, yolculuk ne kadar sürdü ve yolculuk nasıldı?

Tugayın iki taburu 1'inci ve 2'inci Tabur sabah beş buçukta, 3'üncü ve 4'üncü Tabur da saat on bir buçukta Kıbrıs'a indi. Ancak o zaman Türkiye'de paraşüt imal edilmediğinden dolayı paraşütlerin Amerika'dan gelmesi münasebetiyle tüm tugaydaki askerlere yetmediği için paraşüt yetmeyen askerler sabah erkenden otobüslerle Mersin'e götürüldü ve böylece Mersin'den helikopterle Kıbrıs'ınmış oldular. Biz Mersin'de sahile yakın bir yerden helikoptere binerek tahminimce kırk beş dakika veya bir saat içerisinde Kıbrıs'a ulaştık. Helikopterde yedi veya sekiz kişiydik. Üzerimizde havan mermileri ve kendi mermilerimiz ile beraber helikopterde Kıbrıs'a destek için aldığımız kasalarla mermiler vardı. Bizi Lefkoşa'nın yakınlarında emniyetli bir yere bıraktılar. O sırada asker taşıyan yetmiş seksen helikopter vardı.

Bizi orada karşılayan yoktu. Çünkü birinci harekât pek nizâmi olmadı. Bizim başımızdaki tabur ve bölük komutanı vazifeli subaylarımız ayrı bölüktendi. Bizim kendi bölüğümüzdeki subaylar gündüz saat on bir buçukta paraşütle inip Beşparmak Dağları'na doğru yürümeye başlamışlardı. Biz indiğimizde başka bölüklerin subaylarından aldığımız tariflerle Beşparmak Dağları'na bölüğümüzü bulmak üzere atlayış bölgesinden hareket ettik.

6) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda ne kadar süre buldunuz?

Kıbrıs'a 20 Temmuz 1974'de gidip Ocak 1975'de Türkiye'ye döndüm.

7) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda aileniz ile iletişime geçebildiniz mi? Geçti iseniz nasıl iletişim sağladınız?

Ailemizin Kıbrıs'a gideceğimizden haberi yoktu. Resmi olarak da bu durum bize akşamdan bildirilmişti. O günkü şartlarda telefon ile de haberleşme imkânı yoktu. Zaman zaman mektup göndererek haberleşebiliyorduk. Ancak Kıbrıs'a gideceğimizi kısa bir mektup ile bildirebilmiştik. Ailemiz Kıbrıs'a gittiğimizin haberini aldıklarında artık Kıbrıs'tan geri dönüşümüz olmaz diye çok endişe etmişler. Hatta köye ölüm haberlerimiz bile gelmiş.

Tahminimce on beş gün haber alınamadı. Çünkü o zaman için televizyon çok kısıtlı yerlerde olup günün belirli saatlerinde yayın yapıyordu. Haberleşme ancak radyo ile sağlanıyordu.

8) Harekât sırasında hiç çatışma da bulundunuz mu? Nasıl silahlar kullandınız, teçhizatınız nasıldı?

Bilhassa İkinci Harekât'ta çatışmada bulundum. İkinci Harekât daha düzenli ve sistematik bir harekâttı. Ben atış idare hesapçısıydım. Havan geriden atıldığından dolayı onun hesapları ile meşgul oluyordum. İleri gözetleyiciler yüksek tepelerden bize hedef veriyorlardı. Bizde sütre gerisinden ateş yapıyorduk. Bunun dışında bölük olarak karşılaştığımız çatışmalar oldu.

9) Harekât sırasında Rumların silah ve teçhizatları nasıldı?

Gördüğümüz ve görmeyip de dinlediklerimiz oldu. Silahları iyi seviyedeydi. Çünkü Yunan askerleri de onlarla birlikteydi. Ayrıca bizim uçaklarımız galip vaziyette olup hava kontrolü bizdeydi. Yunanistan'ın da o zaman bombardıman uçakları Kıbrıs'a gelip bize ateş ediyorlardı. Hatta bizim toplanma bölgemiz olan sırt çantalarımızı bırakmış olduğumuz yere ve bize de ateş ettiler ama bize isabet etmedi. Yunanistan uçakları da kısa kalmak üzere gelebiliyor ikmal gerekli olduğu için uzun kalamıyorlardı.

10) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda siz ya da herhangi bir arkadaşınız yara aldı mı? Şehit düşen oldu mu?

Benim bölüğümde, yanımdaki arkadaşlarımdan, silah takımından 13 kişi şehit oldu. Yaralanan arkadaşlarımızda oldu.

11) Kıbrıs'ta iklim şartları nasıldı? Sizi engelleyen bir hava durumu oldu mu?

İklim şartları çok ağırdı. Birinci Harekât'ın 20 Temmuz, İkinci Harekât'ında Ağustos ayında olmasından dolayı birde Akdeniz iklimi olması hasebiyle hava çok sıcaktı. Kıbrıs'ın iklimi, görev yaptığım Kayseri ve doğup büyüdüğüm Tekirdağ ikliminden çok farklı olup oldukça sıcaktı. Ama şuan düşündüğümüzde o sıcakta hele ki İkinci Harekât'ta ikinci günü akşamı saat 21.00'a kadar yürüdük ve birçok köyler alındı. Üzerimizde ne varsa onunla ve su, yemek ikmali olmadan elimizdeki bir matara su ile idare ettik. Tabi

burada bunları Allah'ın mutlak yardımını ile yaptığımızı dair bir mevzu da söz konusudur.

12) Harekât sırasında yiyecek ve içecek durumunuz nasıldı?

O günkü şartlarda harekât esnasında ikmal hemen gelemediğinden dolayı yiyecek durumunda ilk on on beş gün sıkıntı yaşandı. Harekâttan sonrada bir ekmeği on üç on beş kişi günde iki defa paylaşmak zorunda kaldık. Hatta Türkiye'de bulgur pilavını beğenmeyen arkadaşlar bile orada bulgur pilavı kaşıkla taksim edildiğinde birine bir kaşık fazla verildiği an itiraz ediyorlardı. Çünkü karnımız doymuyordu. Birinci Harekât'tan sonra on beş gün bu şekilde devam etti. İkinci Harekât'ta gündüz yeme imkânı olmadı akşam da üzerimizde bulunan konservelelerden biraz yiyelim diye arzu ettik ama en az dokuz saatlik yürümenin neticesinde öyle bir hale gelmiştik ki suyumuzda olmadığından dolayı yemek ağzımızda tutkal gibi olmuştu. Ertesi sabah ikmal gelir diye ümit etmiştik fakat bize ikmal getirmek üzere yolda olan vasıtalar mayına çarptığından dolayı ikmal bize ulaşmadı. Ertesi günde yine bu şekilde devam etti. Daha sonra bize verilen görev yeri olan Omorfo tarafına doğru hareket ederken komutan birkaç arkadaşı ileriye doğru su keşfine göndermişti ve arkadaşlar bir kuyu bulmuşlardı. Fakat kuyunun suyu tuzluydu ama mecburen içmiştik. Daha sonra ileride bir karpuz tarlası bulmuşlar ve oradan biraz karpuz alarak az da olsa biraz ikmal yapılmış oldu. Ertesi günde belirli yere kadar gidilince alınan köylerden yiyecek bulunarak askere yiyecek ikmali yapılmış oldu.

13) Kıbrıs Türkleri ile hiç temasınız oldu mu? Size karşı davranışları nasıldı?

Kıbrıs Türkleri ile temasım oldu. Birinci Harekât'tan sonra ben, bizim bölükten atlayış sahasında bırakılan paraşütleri toplayıp Türkiye'ye göndermek üzere vazifelendirilmiştim. Atlayış sahasından toplanan paraşütler bizim bulunduğumuz Boğazköy'e geliyordu. O paraşütleri toplayıp Girne'den Türkiye'ye gönderdiğimiz esnada Boğazköy'deki Türklerle münasebetimiz oldu. Oradaki Türklerin hepsi aynı yapıya sahip değildi. Kimi bize süt getirip kahvaltı verdi. Ama bunun yanında "buraya geldiniz bizim rahatımızı bozdunuz" şeklinde söylenen, Türk askerinden

memnun olmayan Türklerde vardı. Türkiye'deki milletimizin askere göstermiş olduğu yakınlık ve alakayı oradaki Türk halkından da tamamen gördük diyemeyiz. Ama tabii içlerinde yardım ve desteklerini gördüklerimiz de vardı. Bu arada Boğazköy şuan şehitliğin bulunduğu yerdir. Tabii o zaman şehitlik yoktu. Harekâtta sonra şehitlik yapılmış, şehit olan askerler oraya defnedilmişler. Şehit olan arkadaşlarımızın isimlerinin yazılı olduğu kabirleri varmış. Şuan oraya şehitlerimizi ziyarete giden arkadaşlarımız var bunları da onlardan öğreniyoruz. Gitmek bana nasip olmadı.

14) Harekât sırasında başınızdan geçen ve unutamadığınız bir an yaşadınız mı?

Birinci Harekât esnasında bölük tam harp vaziyetini almış düzenli şekilde bize verilen hedefe ulaşmak üzere yolda ilerlerken, üzerimize uçaklardan ateş edildi. Tabur karargâhında olan arkadaşlardan yaralananlar oldu. Bizde o sırada çok endişe ettik. Sonradan bu uçakların bizim uçaklar olduğunu öğrendik. Bunun sebebi de İkinci Harekât'ın ikinci günü bizim orada bulunduğumuz saatlerde Türk uçakları orayı bombalayacaklarmış. Bizim o sahayı o saatte geçmiş olmamız gerekiyormuş. Fakat irtibat eksikliği veya yanlışlığından kaynaklanan bir durumdan dolayı biz o saatte oradaydık ve bu şekilde bombardımana tutulmuş olduk.

15) Türkiye'ye nasıl ve hangi vasıta ile döndünüz? Nasıl karşılandınız?

Türkiye'ye dönüşümüz 25- 27 Ocak gibi oldu. İkinci Harekât'tan sonra Yeşil Hat çizilince iki ay kadar mevzilerde kaldık. Daha sonra Lefkoşa yakınlarında Yılmazköy (Türk köyü) ve dört kilometre yukarısında Beşparmak Dağları civarında Ayermola köyü vardı. O köyde bölüğümüz evlere dağıtıldı ve orada evlerde kaldık. Orada kaldığımız esnada Türkiye'ye dönme kararı alınınca oradan vasıtalarla Lefkoşa yakınlarından gemi ile Türkiye'ye dönmek üzere Magosa Limanı'na geldik. Gece Gülseren Eğitim Kampı adı verilen bir kampta kaldık. Daha sonra akşam çıkarma gemisine binerek Mersin'e hareket ettik ve sabah güneş doğarken Mersin'e gelmiş bulunduk.

Türkiye'ye döneceğimiz konusunda Rabbimizden umudumuzu kesmedik ama o badireler ve sıkıntılı dönemler esnasında pekte döneceğimizi

düşünemiyorduk. Mersin'e indiğimiz anda Rabbimize şükür ettik. Mersin'de, ilk Kıbrıs'a inen Paraşütçü Komando Tugayı olmamız hasebiyle protokol tertip edilmişti. Mersin'de kalabalık ve coşkulu bir halk tarafından karşılanarak tugay olarak şehir yürüyüşü yaptık. Şehir içi gösteri yürüyüşünde Mersin halkı tamamen caddelere dökülmüştü. Bu unutamayacağımız hatıralardandır. Bu kadar sıkıntılı bir dönemden sonra ülkemize dönmemiz bize ayrı bir heyecan vermişti. Buda hayatımızın bize son derece heyecan veren hatıralarındandır.

16) Harekâttan sonra ruh haliniz nasıldı?

Psikolojik olarak öyle pek bir şey yaşadığımı hissetmedim. Ama birlikte çalıştığım bazı arkadaşlarımızdan konuşmamızın yüksek sesli olduğunu ve bazı hareket ve tavırlarımızda farklılıklar olduğunu söyleyenler olmuştu.

17) Gazilik madalyanızı nasıl aldınız, tören hakkında neler hatırlıyorsunuz?

Telefonla resmen davet ederek madalyamızı teslim ettiler ama törene katılmadım.

18) Harekâttan sonra gazi arkadaşlarınızla bir araya geldiniz mi?

Gerek telefonla gerekse bir araya geldiğim arkadaşlarım var. Hatıralarımızı anlatıp duygularımızı paylaşıyoruz.

19) Kıbrıs ile ilgili şuan düşünceleriniz nelerdir?

Kıbrıs, ülkemiz için çok önemli stratejik konumda olan bir yerdir. Orası mutlak Türkiye'nin bir parçasıdır ve canımız pahasına korunması icap etmektedir. Kıbrıs'ın herhangi bir şekilde bir yerinden feda edilmesi ve menfaatlerinden taviz verilmesi kesinlikle razı olabileceğimiz bir şey değildir.

20) Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Kıbrıs'ta yapılacak bir şey varsa orada bu hadiseleri yaşamış biri olarak naçizane fikrimiz, oradaki Türklerin milli duygularının güçlendirilmesi, dini inançlarının geliştirilip kuvvetlendirilmesi ve gençlerin yetiştirilmesi ile alakalı çalışmalar yapılmasıdır. Çünkü Rauf Denktaş bir konuşmasında,

referandum yapıldığında Türk gençlerinin Rum tarafının arzusu istikametinde oy kullanarak esas oradaki Kıbrıs Türk Cumhuriyeti idarecilerinin arzu ettiği istikamette tavır almamaları onları çok düşündürmüş olduğunu dile getirmişti. Yine o günkü bir yazısında Rauf Denktaş'ın , “evet biz idareciler olarak bu gençlerimize milli bakımdan dini bakımdan herhangi bir şey veremedik ve bu sebepten dolayı da bugün onların, Rumların arzu ettiği istikametteki fikri desteklemeleri normaldir” şeklinde ifadeleri oldu. Bu sebepten dolayı Kıbrıs'ın eğer kıyamete kadar Türkiye'nin bir parçası olması arzu ediliyorsa ki arzumuz budur, oradaki gençlere milli duygularının geliştirilmesi için dinimizin, kitabımızın, Kur'an'ın öğretilmesi ile alakalı çalışmaların yapılması ile ilgili atılacak adımlar Kıbrıs Türkü için en kuvvetli adım en ve en kalıcı eserdir. Bununda eğer mümkün olursa her mahfilde dile getirilmesinde zaruret olduğunu görmekteyim.

SONUÇ

Sözlü tarih iki yönlü bir süreçtir. Bu süreç belirli bir olayın yaşandığı dönemde yaşamış, bir olaya şahitlik etmiş olan kişilerin tecrübelerini, değerlendirmelerini, doğrudan dinlemeye fırsat bulan kişilerin bilgi elde etme yöntemidir. Bu şekilde konunun belirlenmesi ile bir plan dâhilinde çaba göstererek ses kaydı, videolu vs. görüşmelerin yapılması şeklinde gerçekleştirilir.

Sözlü tarih her yaştan kişiyle gerçekleştirilebilir. Tarih boyunca kadınlarla, işçilerle, savaşa katılanlarla, vs. birçok gerçekleşmiş çalışma vardır. Bu şekilde olayların içerisinde yer almış kişiler dışında bazı olgular ve değerler üzerinde de görüşmeler yapılmıştır. Yaşlı insanlar görmüş geçirmiş kişiler olarak en fazla tecrübeye ve bilgi birikimine sahip insanlardır denebilir. Özellikle de bu tecrübelerini yakınları, torunları ya da gençlerle paylaşma arzusu içerisinde olan birçok kişi vardır. Hatta savaşa katılmış veya önemli bir herhangi olayla karşılaşmış, bizzat kendisi yaşamış kişiler bunları anlatma ihtiyacı duyabilir. Sözlü tarih gibi çalışmalar karşısında da seslerini duyurmuş olacaklardır. Yürüyen tarihler, sözlü tanıklar diye adlandırdığımız bu insanların bilgilerini önemsemek, dinlemek, çalışmalar hayata geçirmek hem bizlere katkılar sağlayacak hem onları mutlu edecektir.

Bu çalışmada da, canlı tanıklar olarak adlandırdığımız gazilerimiz ile görüşmeler yapılmış olup yazılı kaynaklarda olmayan bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Yazılı kaynaklarda Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili bilgilere ulaşmak mümkündür. Bu çalışma ile harekâta katılan gazilerimizin duygu ve düşüncelerini, orada yaşadıkları zorlukları, birikimleri, başlarından geçen iyi ya da kötü anıları bizzat kendi ağızlarından dinleyip kayıt altına alarak gün yüzüne çıkarmak ve topluma, gelecek nesillere sunmak amaçlanmıştır. Canları pahasına harekâta katılan gazilerimizin unutulmaması da bu çalışmanın amaçlarından biridir.

Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının tam ortasında bulunan, Ege Denizi'nin giriş çıkışına etkisi olan ve Mısır ile Süveyş Kanalı'na olan yakınlığı ile bilinen Akdeniz'in önemli noktalarından olan Kıbrıs Adası,

stratejik konumu itibariyle tarih boyunca tüm medeniyetlerin ilgi odağı olmuştur.

Birçok medeniyete ev sahipliği yapan Kıbrıs, 1570 yılında Osmanlı Hâkimiyeti'ne geçmiştir. Kıbrıs halkı bu dönem boyunca refah huzur ve özgürlük içinde yaşamışlardır. Ada'nın 1878 yılında İngiltere'ye devredilmesi ile adada yıllar boyunca sürecek olan olaylar ve bir Kıbrıs sorunu kendini göstermeye başlamıştır.

1960 yılında kendi bağımsızlığına kavuşan Kıbrıs'ta kısa süre sonra huzursuzluk baş göstermiş ve en feci şekilde devam ederek ve birçok örgüt kurularak, Türkler adadan zorla göç ettirilmeye çalışılmıştır. Bu terör örgütlerinin başında EOKA gelmektedir. Bu örgütün amacı İngilizleri adadan çıkarmak ve Türkleri yok ederek enosisi gerçekleştirmektir. Bu amaçla katliamlar gerçekleştirerek emellerine ulaşma çabasına girişmişlerdir. EOKA en feci ve zalimce katliamlarını 1963-1964 yıllarında gerçekleştirerek kirli yüzünü göstermiştir. Kıbrıs Türkleri de kendilerine yapılan bu katliam ve saldırılara karşı Türk Mukavemet Teşkilatı'nı kurmuşlardır.

Türk Mukavemet Teşkilatı'nın özgürlük ve var oluş mücadelesi, Garanti Antlaşması'ndaki Türkiye'nin garantör devlet olarak 20 Temmuz 1974'te askerî müdahalede bulunmasına kadar devam etmiştir. Nitekim Kıbrıslı Türkler Kıbrıs Barış Harekâtı ile adada rahat bir nefes almışlardır. 13 Şubat 1975'de de Türk toplumu adada Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni kurduğunu ilan etmiştir. Bu devlet statüsünün barış ve uzlaşma yolunu açmadığı anlaşılınca 15 Kasım 1983'te kendi bağımsızlıklarını tüm dünyaya duyurarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etmişlerdir.

Türkiye'nin 20 Temmuz 1974'de gerçekleştirdiği Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan ve görüşmenin yapıldığı Tekirdağ ilinde ikamet eden gazilerimizin Kıbrıs'a kimi hava yolu ile helikopterle inerek, kimi denizden çıkarma yolu ile kimi ise karadan intikal etmişlerdir. Bazı gazilerimiz harekât boyunca denizin üzerinde gemi ile kalarak katılım sağlamıştır.

Bazıları da hava yoluyla giderek paraşüt ile malzeme bırakarak geri dönmüşlerdir.

Gazilerimizden İsmail Hakkı Akyol Kıbrıs'a harekâttan bir sene önce Kıbrıs Özel Harekât Birliği'ne seçilerek gitmiştir. Harekât sırasında da kendisi orada bulunmaktadır. Yine gazilerimizin Kıbrıs'ta bulunma süreleri farklılık göstermektedir. Genellikle askerlik süresince Kıbrıs'ta kaldıkları, dönüşlerinin farklı zamanlara denk geldiği görülür. Genel olarak bakıldığında gazilerimizin Kıbrıs'a harekâta gideceklerinden son anda haberleri olmuş hatta bu durum bazılarında yolda giderken açıklanmıştır. Harekâta katılma konusunda gazilerimizin çoğunluğunda gönüllülük esası olmadığı görülmektedir. Anlatılanlardan anlaşılıyor ki her bir gazimizin de gönüllülük esası olsaydı dahi hiç tereddüt etmeden yine aynı şekilde hareket edecekleri aşikârdır.

Gazilerimiz harekât sırasında Türk halkının da ne kadar duyarlı, yardımsever ve vatanına bağlı bir millet olduğunu vurgulamışlardır. Bazı gazilerimizin anlattıklarından örneğin, Gazi Halil Zengin'in anlattıklarına göre harekâta giderken Mersin'e geldiklerinde, halkın kendilerine yiyecek ve içecek verdiğini, ailelerine mektup yazmaları için kalem kâğıt verip daha sonra mektupları postaya attıklarını dile getirmiştir. Gazilerimizden Kamil Yörük ise, Kıbrıs'a gitmek için trenle Mersin'e yola çıktıkları sırada Çukurova'da tarlada çalışan tüm işçilerin, askerlerin buldukları trene el sallayarak askerleri uğurlamalarını unutamayacağım bir andı diyerek bahseder. Osmaniye'de de halktan çok saygı gördüklerini dile getirir. Yine Gazilerimizden Mustafa Gödren, harekâtın kendilerine kattığı şeyin birlik ve beraberlik olduğundan bahsederek Kıbrıs'a yola çıktıkları sırada otobüsle Kayseri'den Mersin Ovacık'a giderken yakıt almak için durdukları yerlerde halkın, bizde harekâta gelelim diyerek buldukları arabalara hücum ettiklerinden bahseder. Orada birlik ve beraberliği gördüğünü, halktan çok büyük bir destek olduğunu ve halktan yardımlar geldiğini dile getirir. Görüşmeler yapılırken birçok gazimiz Türk milletinin birlik ve beraberliğinden bahsetmiştir.

Gazilerimizden Alaattin Bilgin, Kıbrıs'tan Türkiye'ye döndükleri sırada Mersin'de kalabalık ve coşkulu bir halk tarafından karşılanarak tugay olarak şehir yürüyüşü yaptıklarını ve Mersin'de şehir içi gösteri yürüyüşünde bulduklarını bu sırada Mersin halkının tamamen caddelere döküldüğünü dile getirir. Bu sırada yoğun duygular yaşandığından ve sıkıntılı bir dönemden çıkıp ülkelerine dönmenin hayatlarındaki son derece heyecan verici bir hatıra olduğundan bahseder. Bu süreçte Türk milletinin her daim askerinin yanında ve alakadar olduğunu ifade eder.

Harekât sırasında gazilerimizden yara alanlar da olmuştur. Yanındaki arkadaşlarından yara alan veya şehit düşenler de vardır.

Gazilerimizin büyük çoğunluğu, o dönemde Kıbrıs'ın iklim şartları ile ilgili olarak havanın çok sıcak ve nemin çok fazla olduğu gözlemlerinde bulunmuşlardır. Bu, o dönemde gazilerimizi etkileyen olumsuz etkenlerden sayılabilir. Gazilerimizden Ahmet Galak, kendilerine Kıbrıs'ta hava sıcaklığının yüksek dereceleri bulduğunu aynı zamanda kendilerinin Türkiye'den gittikleri için o sıcaklığa alışkın olmadıklarını dile getirerek gün içerisinde kıyafetlerinin iki üç defa ıslanıp tekrar kurduğundan söz etmektedir.

Harekâttan sonra gazilerimizin ruh hallerinde herhangi bir değişiklik olup olmadığı sorulduğunda bir kısmı, harekâtın hiçbir iz bırakmadığını söylerken bazı gazilerimiz evlerine döndükten sonra hemen kendilerine gelemediğini, azda olsa izler kaldığından bahseder. Asabiyet, sinirlilik hali, panik atak gibi bazı etkenlerin az da olsa kaldığını dile getirmişlerdir.

Gazilik madalyanızı aldınız mı sorusu yöneltildiğinde gazilerimizin büyük çoğunluğu yakınmalarda bulunmuştur. Çünkü madalyalarını harekâttan hemen sonra almayı bekleyen gazilerimizin büyük çoğunluğuna madalyaları 45-46 yıl sonra verilmiş olup bu zamanın çok geç olduğunu dile getirmişlerdir. Hatta bazı gazilerimiz hakkın rahmetine kavuştuğu için madalyalarını alamamış ancak yakınları alabilmiştir.

Gazilerimizin yakındıkları bir diğer konu da halk tarafından değer görememe, tanınmama ve Kıbrıs gazilerine verilen haklardır. Halkımızın büyük çoğunluğunun, gaziye yanlış tanımladıklarını, sadece yara almış

kişilerin gazi olabileceği düşüncesinde olduklarını dile getirmişlerdir. Toplumumuzun bu konuda bilinçlenmesi adına Türkiye Gaziler Muharip Dernekleri olarak Tekirdağ'da anaokullarına, ilkokullara, ortaokullara gazi tanıtımı adlı bir faaliyete girişilmiştir. Fakat bu faaliyet Covid-19 salgını sebebiyle askıya alınmıştır.

Gazilerimiz bu harekâta katılmaktan, Kıbrıs'ta bulunan soydaşlarımıza yardım etmekten ötürü gurur ve onur duyduklarını, tekrarı yaşansa aynı şekilde hiç tereddüt etmeksizin gideceklerini belirtmişlerdir. Bizlerden gelecek nesillerden istedikleri tek şey birlik beraberlik içerisinde yaşayıp vatanımıza milletimize sahip çıkmaktır.

KAYNAKÇA

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, belge no. 030.01.00.00.19.109.23

BCA, belge no. 030.01.00.00.7.40.18.1

BCA, belge no. 030.01.00.00.7.40.20.1

BCA, belge no. 030.01.00.00.7.40.20.2.

BCA, belge no. 030.18.01.02.175.2.18

BCA, belge no. 030.18.01.02.317.47.12

Kitap, Makale ve Tezler

AKALIN, Hakkı. İnfaz Yeri: Kıbrıs Tarih:19 Ağustos 1974, Ankara: Ümit
Yayıncılık, 2002.

ALASYA, Halil Fikret. “Kıbrıs Maddesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm
Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi,
2002.

ALASYA, Halil Fikret. “Kıbrıs’ın Dünü, Bugünü ve Yarını”, *Kıbrıs Dün
Bugün Yarın*, haz. Derviş Manizade, İstanbul: Yaylacık Matbaası,
1975.

ARMAOĞLU, Fahir. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, İstanbul: Timaş
Yayımları, 2015.

ATALAY, Talip. *Geçmişten Günümüze Kıbrıs İdari Yapılanma ve Din
Eğitimi*, Konya: Mehir Vakfı Yayınları, 2003.

AVCI AKÇALI, Aslı ve ASLAN, Erdal. “Tarih Öğretiminin İyileştirilmesi
Yolunda Alternatif Bir Yöntem: Sözlü Tarih”, *Kastamonu Eğitim
Dergisi*, C. 20 no:2 (2012), ss. 669-688.

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs
(Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*, Ankara: Başbakanlık
Basımevi, Yayın Nu. 43, 2000.

- BAYKARA, Tuncer. *Tarih Araştırma ve Yazma Metodu*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2007.
- BİLGE, A. Suat. “Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye- Sovyetler Birliği Münasebetleri”, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995)*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1996.
- BİRAND, Mehmet Ali. *30 Sıcak Gün*, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1990.
- BORAN, Behice. *Toplumsal Yapı Araştırmaları*, Ankara: Sarmal Yayınevi, 1992.
- CARR, E. H. ve Fontana, J..*Tarih Yazımında Nesnellik ve Yanlılık*, çev. Özer Ozankaya, Ankara: İmge Kitabevi, 1992.
- CARR, Edward Hallett. *Tarih Nedir (What is History)*, çev. Misket Gizem Gürtürk, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002.
- CAUNCE, Stephen. *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi*, çev. Bilmez Bülent Can, Alper Yalçınkaya, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2001.
- ÇAKMAK, Büşra. “Kıbrıs’ta İngiliz Yönetimi ve Yapılan Çözüm Planları”, *Tarihte Kıbrıs II (İlkçağlardan 1960’a Kadar)*, ed. Osman Köse, İstanbul: İmlak Ofset, 2017.
- ÇİÇEK, Kemal. “Kıbrıs Maddesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2002.
- DANACIOĞLU, Esra. *Geçmişin İzleri Yanı Başımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2001.
- DANKER, M. Sami. *Bir Millet ve Devletin Yaşama Hakkı Kıbrıs Sorunu*, Ankara: Türkar Yayınları, Temmuz 2001.
- DENİZLİ, Ali. “Kıbrıs’ta Yunan Terör Örgütü Eoka ve Katliamları”, *Uluslararası Eğitim ve Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 2, (Haziran 2020), ss. 1-25.
- DENİZLİ, Ali. *Kıbrıs Barış Harekâtı 20 Temmuz 1974*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2014.

- DERE, İlker. *Sosyal Bilgiler Derslerinde Bir Öğrenme ve Öğretme Yöntemi Olarak Sözlü Tarih* (Doktora Tezi), Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak 2017, YÖK: Ulusal Tez Merkezi, (Tez No. 459564).
- EMİRCAN, Mehmet. *Kıbrıs Türk Toprağıdır Bütün Türklerin Vatanıdır*, Birinci Cilt, Ankara: Türkar Yayınları, 2000.
- EROĞLU, Hamza. “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini Yaratın Tarihi Süreç ve Son Gelişmeler”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 18, S. 54 (Kasım 2002), ss. 735-793.
- FIRAT, Melek. “Yunanistan’la İlişkiler”, *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, der. Baskın Oran, C. 1, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001.
- GÖKTÜRK, Turgay Bülent. “Lozan Konferansı’nda Kıbrıs ve Kıbrıs Türk Basınındaki Yansımalar”, *Tarihte Kıbrıs II (İlkçağlardan 1960’a Kadar)*, ed. Osman Köse, İstanbul: İmlak Ofset, 2017.
- GÜÇLÜ, Mustafa, “Eğitim Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Uygulaması”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Kış 2013, 11(1), 100-113.
- GÜLER, Yavuz. “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs Meselesi”, *Gazi Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 5, S. 1 (2004), ss. 101-112.
- GÜRİSOY, Cevat Rüştü. “Kıbrıs Maddesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2002.
- İBN HALDUN. *Mukaddime 1*, çev. Şakir Kadirî Ugan, İstanbul: MEB Yayınları, 1997.
- KARAL, Enver Ziya. *Osmanlı Tarihi*, C. 8, Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara, 2007.

- KESER, Ulvi. “Türk Mukavemet Teşkilatı’nda Muharebe 1955-1974,” *U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 8, S.2 (Aralık,2015), ss. 61-114.
- KESER, Ulvi. *Kızılay Belgeleri Işığında Kıbrıs Barış Harekâtı 1974*, Ankara: Pulat Basımevi, 2013.
- KÜPÜÇ, Esra. *Sözlü Tarih Kavramı ve Sözlü Tarihin Tarih Öğretimindeki Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van 2014. Yüksek Öğretim Kurulu: Ulusal Tez Merkezi, (Tez No. 385980).
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S. *Tarih Araştırmalarında Usul*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 1998.
- MANİSALI, Erol. *Dünden Bugüne Kıbrıs*, İstanbul: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., Nisan 2000.
- MOR, Ahmet ve ÇİTÇİ, M. Dursun. “KKTC’de Kentleşme”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, C. 12, S. 18 (2007), ss. 225-245.
- OLGUN, Aydın. *Kıbrıs Gerçeği 1931-1990*, Ankara: Demircioğlu Matbaacılık, 1991.
- ÖZBARAN, Salih. *Tarih, Tarihçi ve Toplum*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2005.
- ÖZTÜRK, Serdar. “Türkiye’de Sözlü Tarihten İletişim Araştırmalarında Yararlanma Üzerine Notlar”, *Milli Folklor Dergisi*, S. 87 (2010), ss. 13-26.
- ÖZTÜRKMEN, Arzu. “Sözlü Tarih: Yeni Bir Disiplinin Cazibesi”, *Toplum ve Bilim Dergisi*, S.91 (Kış, 2001-2002), ss.115-121.
- POYRAZ, Hakan. “Tarihin Amacı ve Tarihçinin Rolü Üzerine Bir Deneme”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, C. 2, S.1, 2007, ss. 27-36.
- SAĞLAM, Mehmet. “Türkiye’de Eğitime Özgü Çalışmalarda Sözlü Tarih Yönteminin Yeri Üzerine Bir Deneme”, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, C. 1, S.1 (2012), ss. 817-826.

- SARI, İbrahim. “Akademik Tarih ve Tarih Öğretiminde Sözlü Tarihin Yeri ve Önemi”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 3 (2006), ss. 109-128.
- SARI, İbrahim. *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sözlü Tarih Etkinliklerinin Öğrenci Başarı, Beceri ve Tutumlarına Etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2007. Yüksek Öğretim Kurulu: Ulusal Tez Merkezi (Tez No. 207141).
- SARICA, Murat, TEZİÇ, Erdoğan ve ESKİYURT, Özer. *Kıbrıs Sorunu*, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1975.
- Bilim ve Sanat Vakfı, *Sözlü Tarih Araştırmacıları İçin Pratik El Kılavuzu*, İstanbul: Bilim ve Sanat Vakfı, 2006.
- TANDOĞAN, M. Şükrü. *Kıbrıs Barış Harekâtı Birlikler ve Muharebeleri*, Ankara: Türkiye Muharip Gaziler Derneği, 2016.
- THOMPSON, Paul. *Geçmişin Sesi Sözlü Tarih*, çev. Şehnaz Layıkel, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999.
- TOGAN, Zeki Velidi. *Tarihte Usul*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1985.
- TUNCER, Hüner. *Kıbrıs Sarmalı Nasıl Bir Çözüm*, Ankara: Ümit Yayıncılık, 2005.
- UÇAROL, Rifat. *Siyasi Tarih (1789-1994)*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1995.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı. *Osmanlı Tarihi*, C. 8, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1983.
- VATANSEVER, Müge. “Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 12, Özel S. (2010), ss. 1487-1530.
- YİĞİT YÜKSEL, Dilek. “Kıbrıs’ta Yaşananlar ve Türk Mukavemet Teşkilatı (1957-1964)”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 34, S. 98, (Güz, 2018), ss. 311-376.

Gazeteler

Cumhuriyet, 16 Temmuz 1974, s. 5.

Cumhuriyet, 20 Temmuz 1974, s. 1.

Hürriyet, 16 Temmuz 1974, s. 9

Ulus, 16 Ağustos 1960.

EKLER

EK 1: Kıbrıs Türkür Cemiyetinden Başbakan Adnan Menderes'e Gönderilen Telgraf.

T. G.
P. T. T.
TELEFON GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
DEVLET MÜSTAVELİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET MANSUL
Devlet İhtisat Haberleşme
Yeni telgraf kurum kabul etmem

(Örnek : B. 2)
Yol
Servis İşaretleri

AGELE-SAYIN ADNAN MENDERES. BAŞVEKİL-ANKARA = 1/2

27. 8. 1955
012

67545

281-DIYARBAKIR 3520, 36, 21/8/1955, 19/19, = ORTA MERKEZ ALINDIĞI / 1/2

Tarih	Saat	HUSUS	Tarih
		DIYARBAKIR	

28 AGUSTOS KIBRISTAKI İLANEDİLEN KATLIAN GÜNÜ DOLAYISIYLA GENÇLİK
İNİFAL İÇERİSİNDEDİR. GİTMEK İÇİN MUSAADE ÇIKARILMIŞTIR. YÜKSEK
DİSKİNE DİĞİ CEVAP LARINIZA İNTİZAREN ELERİNİZDEN ÖPERİZ =

KIBRIS TÜRKÜR CEMİYETİ ADINA OĞUZ ÖZGÜR *****

030 01 19/09/55

EK 2: Makarios'un Devlet ve Hükümet Başkanı Cemal Gürsel'e, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin İlanına Gösterdiği İlğiden Dolayı Teşekkür Mektubu.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

27-8-1960

C/1

196

EKSELANS ORGENERAL CEMAL GÜRSEL
TÜRKİYE DEVLET VE HÜKÜMET BAŞKANI,
ANKARA

Kıbrıs Cumhuriyetinin istiklâlinin ilânı münasebetile, Ekselânslarınızın bana ve Kıbrıslılara gönderdiğiniz çok samimî mesağdan fevkalâde mütehassis oldum. Hararetle mükabele ettiğimiz iyi temennilerinizden dolayı size ve Türkiye Hükûmeti ile halkına kalbî teşekkürlerimizi ibrâğ etmekle bahtiyarım.

Başpiskopos Makarios
Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı

030 01 7 40 18

-2-

1

EK 3: Cemal Gürsel ve Selim Sarper'in Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşu Münasebetiyle Gönderdikleri Tebrik ve İyi Dileklerine Mukabil Teşekkür Mektubu.

[1960]

e/1

A4

DEVLET KUTUPHANESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Çok Sayın Cemal Gürsel
Devlet ve Hükümet Reisi

Kıbrıs'ta Cumhuriyetin ilanı münasebetiyle izhar bu-
yardığımız iyi temennilere teşekkür ederim. Kıbrıs Türk Cemaati
olarak Steden beri takip ettiğimiz sulh politikasına sadık ka-
lacak, hak ve hürriyetimizin sağlanması yolunda eldeki bütün im-
kanları meşru yollardan kullanmasını bileceğiz.

Anavatanın bu güne kadar müşaheret ve büyük desteğine
mahsus olan bizler bundan böyle de izninizden ve yolunuzdan ayrıl-
mayacak, inkılaplara daima sadık kalacak ve Kıbrıs Türkiyesi daha
müreffeh, daha mes'ut bir hayata kavuşturmak veyahut amel ve amaci-
miz olacaktır.

Kıbrıs Türk Cemaati namına minnet, şükranlarımızı su-
nar bağlılık ve sadakatimizi teyid ederiz.

Reisicumhur Muavini
Dr. Fazıl Küçük

Çok Sayın Hariciye Vekili
Selim Sarper

Usun ve çetin bir mücadelede sonra Türk Cemaatinin
kazandığı hürriyette en büyük hisse Anavatanın uzun yıllardan
beri gösterdiği fedakarlık ve sarf edilen gayretlerin eseridir.
Anavatan Cepliğinin bu uğurda sebat eden hizmetlerini Türk Ce-
maati ebediyete kadar unutmayacaktır.

"Serimize aldığımız ağır ve mesuliyetli vazifeyi takdir
eden biz inkılap Hükümetimizin müşaheret ve yardımları ile başara-

-2-

030	01			7	40	20
-----	----	--	--	---	----	----

EK 4: Cemal Gürsel ve Selim Sarper'in Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşu Münasebetiyle Gönderdikleri Tebrik ve İyi Dileklerine Mukabil Teşekkür Mektubu.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

bileceğimize iman ediyor ve Kıbrıs Tarkatı Saha müreffeh bir hayata kavuşturacağımıza inanıyorum.

Bağlılık ve sadakatimizi teyid eder sonsuz hürmetlerimi sunarım.

Reisicumhur Muavini
Dr. Fazıl Kızılkaya

030	01			7	40	20
-----	----	--	--	---	----	----

2

EK 5: Kıbrıs'la İlgili Konu ve Olayları İzlemek Amacıyla Başbakan veya Başbakan Yardımcısı'nın Başkanlığı'nda Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri ve Turizm ve Tanıtma Bakanlarından Kurulu Kıbrıs Komitesi'nin Kurulması.

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DÂİRESİ BAŞKANLIĞI

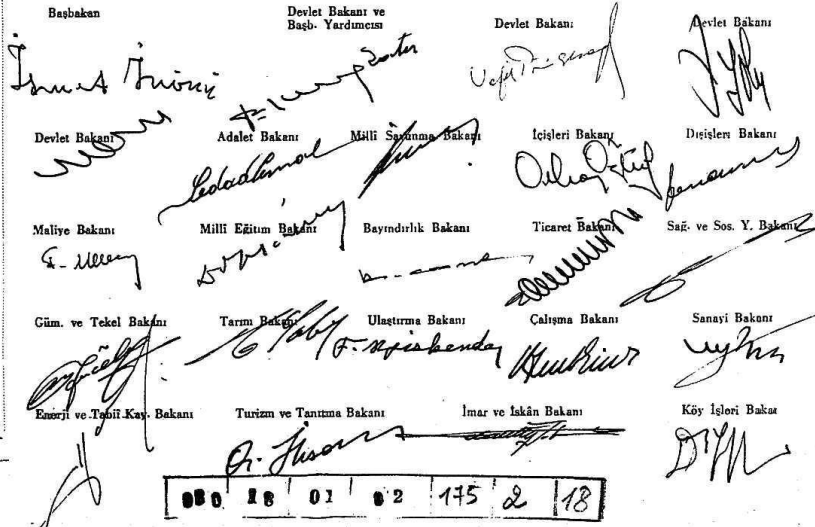
Karar Sayısı : 6/ 2574

KARARNAME

Kıbrıs'la ilgili konu ve olayları izlemek ve bu hususta gereken kararları sùratle almak amacıyla Başbakan veya Başbakan Yardımcısının Başkanlığında Millî Savunma, İçişleri, Dışişleri ve Turizm ve Tanıtma Bakanlarından kurulu " Kıbrıs Komitesi "nin kurulması, Bakanlar Kurulunun 7/1/1964 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

Başbakan
Devlet Bakanı ve Başb. Yardımcısı
Devlet Bakanı
Devlet Bakanı
Adalet Bakanı
Millî Savunma Bakanı
İçişleri Bakanı
Dışişleri Bakanı
Maliye Bakanı
Millî Eğitim Bakanı
Bayındırlık Bakanı
Ticaret Bakanı
Sağ. ve Sos. Y. Bakanı
Güm. ve Tekel Bakanı
Tarım Bakanı
Ulaştırma Bakanı
Çalışma Bakanı
Sanayi Bakanı
Enerji ve Tabii Kay. Bakanı
Turizm ve Tanıtma Bakanı
İmar ve İskân Bakanı
Köy İşleri Bakanı

Dosya No :
76-467
43

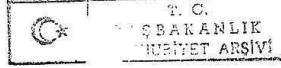
000 18 01 02 175 2 18

EK 6: Kıbrıs'ta Gelişen Olayların Sonucu Savaşı Gerektiren Bir Durumun Baş Göstermesi Nedeniyle Alınacak Tedbirler.

**T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI**

KARARNAME

Sayı : 7/ 8617

Kıbrıs'ta gelişen olayların sonucu savaşı gerektiren bir durumun başgöstermesi nedeniyle;

1-Harekâtın devamında doğması muhtemel ihtiyaçları karşılamak amacıyla genel seferberlik ilânına,

2-Harekâtın başlangıcında personel ihtiyacının Millî Alârm Sistemi Talimatı gereğince, Genelkurmay Başkanlığının emirleri ile uygulanacak özel çağrı planlarına göre sağlanmasına,

3-7/6/1939 tarihli ve 3634 sayılı Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun lüzum görülecek maddelerinin Genelkurmay Başkanlığınca verilen emirlerle yürürlüğe konulmasına,

4-1050 Sayılı Muhasebi Umumiye Kanununun 58 inci maddesi hükmünün Millî Savunma ve Maliye Bakanlıklarınca derhal uygulanmasına,

5-Bu Kararnamenin yayımına, Genelkurmay Başkanlığının gösterdiği lüzum üzerine Başbakanlığın yetkili kılınmasına,

Genelkurmay Başkanlığının 19/7/1974 tarihli ve HRK:1115.3-1-74/Sef.Ş.(33) sayılı yazısı üzerine, 5/3/1928 tarihli ve 1211 Sayılı Seferberlik Kanununun birinci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 20/7/1974 tarihinde karar verilmiştir.

T. C. Başbakanı
CUMHURBAŞKANI

12	17	17	02	02	07	18	07		
Başbakan	Devlet Bakanı Başbakan Yrd.	Devlet Bakanı	Devlet Bakanı	Devlet Bakanı	Adalet Bakanı	Millî Savunma Bakanı	İçişleri Bakanı	Dışişleri Bakanı	Maliye Bakanı
<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
Millî Eğitim Bakanı	Bayındırlık Bakanı	Ticaret Bakanı	Sağ. ve Sos. Y. Bakanı	Güm. ve Tekel Bakanı	Çiftlik Tar. ve Hay. Bakanı	Ulaştırma Bakanı	Çalışma Bakanı	Sanayi ve Tek. Bakanı	En. ve Tab. Kay. Bakanı
<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
Turizm ve Tan. Bakanı	İmar ve İskân Bakanı	Köy İskele ve Koop. Bakanı	Orman Bakanı	Genç. ve Spor Bakanı	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>

Dosya No : 100-51
1254#

EK 7: Gazi Recep Kayacı'nın Arşivinden, Kendisine Ait Kıbrıs'tan Bir Kare.

EK 8: Gazi Recep Kayacı'nın Arşivinden Kıbrıs Barış Harekâtı Sırasında Çekilen Çıkarmanın Yapıldığı Yavuz Plajı.

EK 9: Gazi Recep Kayacı'nın Arşivinden Kıbrıs Barış Harekâtı Sırasında Çekilen, Beşparmak Dağları.

EK 10: Gazi Halil Zengin'in Arşivinden Kıbrıs Barış Harekâtı Sırasında Çekilmiş, Elinde Roketatar ile Gazi Halil Zengin (Solda) ve Yanında Arkadaşı Zeynel Zülfüoğlu (Sağda) ile Bir Kare.

EK 11: Gazi Halil Zengin'in Arşivinden Kendisine Ait Olan Kıbrıs Barış Harekâtı Gazilik Madalyası Beratı.

EK 12: Gazi İsmail Hakkı Akyol'un Arşivinden, Kendisine Ait Olan Gazilik Madalyası Beratını Alırken.

EK 13: Gazi İsmail Hakkı Akyol'un Arşivinden Kıbrıs'tan Bir Kare.

EK 14: Gazi İsmail Hakkı Akyol'un Arşivinden Kıbrıs'tan Bir Kare.

EK 15: Gazi İsmail Hakkı Akyol'un Arşivinden Kıbrıs'tan Bir Kare.

EK 16: Gazi İsmail Hakkı Akyol'un Arşivinden Kıbrıs'tan Bir Kare.

EK 17: Gazi Ali Rıza Açıkgöz'ün Arşivinden, Kıbrıs Barış Harekâtı'na Götürmek Amacıyla Malzeme Hazırlanırken.

EK 18: Gazi Alaattin Bilgin'in Arşivinden Kendisine Ait Kıbrıs'tan Bir Kare.

EK 19: Gazi Kamil Yörük'ün Arşivinden Kendisi (Sağda Oturan) ve Arkadaşı ile Kıbrıs'tan Bir Kare.

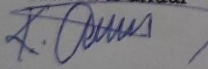
EK 20: Gazi Kamil Yörük'ün Arşivinden Kendisi (Sağda Oturan) ve Arkadaşı ile Kıbrıs'tan Bir Kare.

EK 21: Gazilerden Alınan İzin Belgesi Formu Örneği

Kırkırelı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı

Yüksek Lisans öğrencisiyim. Recep KAYACI adlı kişi ile yapmış olduğumuz görüşmeyi; "Tekirdağ Gazilerinin Gözüyle Kıbrıs Barış Harekatı: Sözlü Tarih Çalışması" adlı yüksek lisans tezim ve ayrıca çalışmalarım da kullanmak için izin belgesidir.

Görüşen Kişi
Kübra Dündar

Görüşülen Kişi
Recep KAYACI
